

PRZEGLĄD BUDOWLANY

TRESC

W SPRAWIE ZAPOBIEGANIA WYPADKOM
W PRZEMYŚLE BUDOWLANYM. — DOM
MIESZKALNY PRZY UL. PUŁAWSKIEJ
PROJEKTU INŻ. ARCH. J. ŻÓRAWSKIEGO,
INŻ. ARCH. S. FISZER. — URZA-
DZENIA ANTEN CENTRALNYCH. — O
WSPÓLCZESNYCH WARUNKACH PRACY
INŻYNIERA, INŻ. H. WAGNER. —
IMPORT KOSTKI SZWEDZKIEJ, INŻ. K.
STROSCZYŃSKI. — KOLEJ
LINOWA W KRYNICY, INŻ. P. JAK-
KOWLEW. — BADANIA BELEK WZMOC-
NIONYCH STALĄ „CENTRUM“, INŻ. A.
SZUMAN. — PRODUKCJA CEGŁY W
OKREGU PODWARSZAWSKIM. — RUCH BU-
DOWLANY W GDYNI, B. POLKOWSKI. —
S.K.I. — PRZEGLĄD WYDAWNICTW. —
NIEDYSKRECJE BUDOWLANE. — ŻYCIE
BUDOWLANE. — OSTATNIE PRZETARGI. —
CENY MAT. BUD. — USTAWODAWSTWO I
ORZECZNICTWO. — WYKAZY ZATW. BU-
DOWLI. — Z REJESTRU FIRM. — PRZE-
GLĄD CERAMICZNY. — BIU-
LETYN POLSK. ZW. INŻ. BUD.

SOMMAIRE

LA QUESTION D'ÉVITER DES ACCIDENTS
DANS L'INDUSTRIE DU BATIMENT. — UNE
MAISON A VARSOVIE PROJETÉ PAR
L'ING. ARCH. J. ŻÓRAWSKI PAR M.
L'ING. ARCH. S. FISZER. —
LES INSTALLATIONS DES ANTENES CEN-
TRALES. — LES CONDITIONS D'AUJOUR-
D'HUI DU TRAVAIL DE L'INGENIEUR PAR
M. L'ING. H. WAGNER. — L'IM-
PORTATION DES PIERRES DE PAVÉ DE
SUEDE PAR M. K. STROSCZYŃ-
SKI, ING. — LE FUNICULAIRE A KRY-
NICA PAR M. P. JAKOWLEW,
ING. — LES RECHERCHES SUR LES
POUTRES ARMÉES PAR L'ACIER „CEN-
TRUM“ PAR M. A. SZUMAN, ING.
— LA PRODUCTION DE LA BRIQUE EN DI-
STRICT DE VARSOVIE. — LE BÂTIMENT A
GDYNIA PAR M. B. POLKOWSKI.
— LA REVUE DES PUBLICATIONS. — LES
INDISCRETIONS. — NOTRE VIE. — LES
PRIX DES MATÉRIAUX. — LA LEGISLA-
TION ET LA JURISPRUDENCE. — LA
REVUE DE L'INDUSTRIE DE
LA BRIQUE. — LE BULLETIN
DES INGÉNIEURS CONSTRUC-
TEURS.

ZESZYT

12

ORGAN STOWARZY-
SZENIA ZAWODOWEGO
PRZEMYSŁOWCÓW BU-
DOWLANYCH R.P. I DELE-
GACJI STAŁEJ Z.P.B.R.P.

ROK VIII

WARSZAWA 25/XII 1936

Fabryka Materiałów Budowlanych

„IZOLACJA”

Warszawa, Hoża 55, tel. 8.55.58

Materiały przeciw wilgoci i wodzie zaskórnej. Preparaty odgrzybiające i impregnujące. Zimne bitumy. „Murosan“ — „Linka“ — „Rapidol“ — „Fluat C“ — „Fluat R“ — „Fluat D“ — „Azbetol“ — „Asfaltina“ — „Xylosan“ — „Ogniochron“.

Płyty okładzinowe „Emalit“ — „Marmorit“.

Wykonywanie wszelkich robót, wchodzących w zakres izolacji i odgrzybiania. Krycie dachów i tarasów. Własna fabryka.

Materiały patentowane.

IZOLACJE korkowe

AQUISOL „C” i „S” powszechnie znany środek uszczelniający beton i emulsja wodochronna

IMPREGNOLINA. — ŻELAZOL. — LIGNOASFALT.

Wyrabiana wyłącznie przez nas pat. do krycia i izolacji dachów, tarasów, mostów i t. p. **BITUMINA**

Wszelkie roboty z zakresu izolacji, asfaltowania, krycia dachów, odwadniania i odgrzybiania budowli.

Rok założ. Fabryka materiałów izolacyjnych 1 9 0 9

Grand Prix **„ORŁOROG”**

(Inż. Jan Rogowicz i S-ka)
medali. Warszawa, Zarząd Al. Róż 16. Tel. 9.81-23

„SUPREMA”

Płyty budowlane do ścian działowych i izolacji zewnętrznej. Doskonała izolacja cieplna i głosowa. Nowoczesny materiał budowlany.

Fabryczny skład konsygnacyjny
D. T. H.

INŻ. ST. MARUSZEWSKI I S-KA
Warszawa, Narbutta 2. Telefon 8-77-23.

Hurt

Detal

PUDLO działa bez zawodu

Światowej sławy środek wodoszczelny, zbadany i używany przez Rządy:

ANGIELSKI, HISZPAŃSKI I JAPOŃSKI
posiada na składzie:

TADEUSZ SĄDŁOWSKI

Warszawa, pl. Grzybowski 3/5 tel. 652-04

WARSZAWSKA FABRYKA IZOLACJI WŁ. WIERUSZ-KOWALSKI i S-ka

IZOLACJE KORKOWE do celów budowlanych, termicznych, chłodniczych i akustycznych i t. p.

BITUMFILC — pokrycie dachowe filcowe bitumiczne.

„MUROCHRON” i „ANTIHYDOR” — środki uszczelniające beton, tamujące wodę, przeciw wilgoci i t. p.

LIGNOSAN — środki grzybobójcze. Przetwory bitumiczne, asfalty.

WARSZAWA, Dworska 14/16
Telef. 535-12 i 201-46.

Inż. Lorenc Scherlag

LWÓW, Sapięhy 45
Telefony: 206-27 i 280-04

WIEŻE WODNE I ROMINY

pat. syst. Monnoyera
przedstawicielstwo dla
Warszawy:

Przed. Bud. „ARCUS”,
Zygmuntowska Nr. 14
Telefon Nr. 10-09-38

PŁYTY BUDOWLANE „MASTEWAŁ”

doskonała izolacja cieplna
i dźwiękowa — idealny
materiał na ściany
działowe,

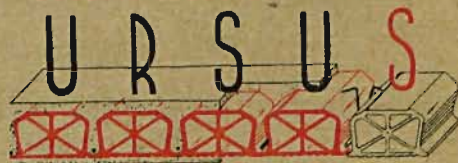
MASTEWAŁ

do izolacji
stropów i ścian
zewnętrznych, do bu-
downictwa willowego.

Wytwórnia i sprzedaż:

INŻ. J. BARTOSZEWSKI I W. BALCER
Warszawa, Kredytowa 16. Tel. 6.90-41.

CEGLANO-ŻELBETOWY STROP

PATENT z nr 43049 wz 12409.

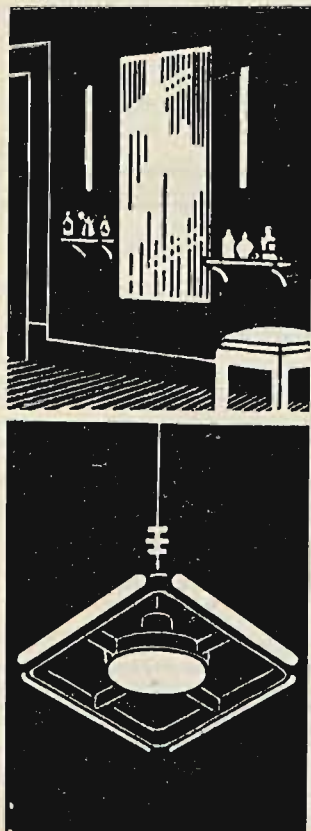
Inż. L. Kario

Warszawa, Złota 28 tel. 5.02-20

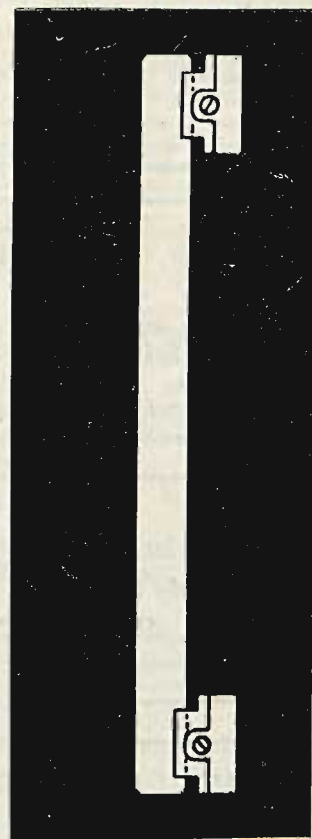

Recepta oświetleniowa! Osramówki-Linestra

ze szkła opalowego

Szczytami nowoczesności i estetyki są Osramówki-Linestra t. j. żarówki w formie rurkowej o równomiernym i nieoślepiającym świetle. Dzięki tym właśnie zaletom Osramówki-Linestra winny znaleźć zastosowanie w oświetleniu kościołów, mieszkań, lokali, teatrów, sal tanecznych, koncertowych i wystawowych.

Polska Żarówka „OSRAM” S. A.

W A R S Z A W A, Plac 3-eh Krzyży 8.

Przedsiębiorstwo robót budowlanych

Budownictwo

Warszawa, — ul. Mazowiecka 11 — telef. 2.93-95

*wykonało dom Dr. J. Wedla wg. proj. inż. arch. Żórawskiego
w generalnym przedsiębiorstwie*

W DOMU P. DR. WEDLA DŹWIGI WYKONAŁA FIRMA

ROMAN GRONIEWSKI

SP. AKC.

WARSZAWA, EMILII PLATER 10

*W nowowypbudowanym gmachu Dr. Jana Wedla w Warszawie przy ul. Puławskiej róg Madalińskiego, za-
sługuje pomiędzy innymi na wyróżnienie pierwszorzędne wykonanie wszystkich robót lastricowych, a mianowicie: schody, podesty, cokoliki (3 klatki schodowe, patrz rys. str. 507) i t. d. wykonane przez PRZEDSIĘBIOR-
STWO BUDOWLANE BETONOWO - MARMUROWE JÓZEF KRASKOWSKI, Warszawa, Belgijska 10,
tel. 8.53-06.*

*Nowo powstała ta firma na rynku warszawskim założona i prowadzona przez wybitnego fachowca w tej
branży p. Józefa Kraskowskiego, w krótkim czasie zajęła jedno z pierwszych miejsc wśród wytwórni wyrobów
ze sztucznego kamienia. W zakres produkcji f-my wchodzi: schody, posadzki, okłady ścian i słupów, parapety,
układanie ksyolitu oraz jastrychu pod posadzki dębowe.*

ZAKŁAD KOTLARSKI I BUDOWA KONSTRUKCJI ŻELAZNYCH

A l b i Ń s k i i S - k a

BĘDZIN, UL. KOŚCIUSZKI NR. 94.

Firma wykonytuje: konstrukcje stalowe spawane i nitowane w najszerszym zakresie, zbiorniki i kominy żelazne oraz montaż.

W roku 1935 wykonała firma konstrukcje całkowicie spawane i montaż do gmachu Dr. J. WEDLA w Warszawie przy ul. Madalińskiego róg Puławskiej.

Przy budowie domu W. P. D-ra J. WEDLA przy ul. Puławskiej w Warszawie zastosowane zostały do izolacji wodochronnej AQUISOLE „C” i „S” firmy „ORŁOROG”, Warszawa, Al. Róż 16, tel. 9.81-23.

Wysokiej klasy architektura, jaka cechuje dom D-ra J. Wedla przy ul. Puławskiej r. Madalińskiego wykonany wg. projektu arch. Żórawskiego, nie da się pomyśleć bez szczegółów wykończenia, wykonanych solidnie a zarazem estetycznie. Pod tym względem szczególnie drażliwym jest wykonanie stolarszczyzny. To też w tym budynku, w którym żaden szczegół nie mógł psuć ogólnego wykwintnego poziomu wykonania, stolarszczyzna została powierzona firmie M. SMOLIKOWSKI I S-KA, WARSZAWA, LESZNO 114, Tel. 676-59, która wierna swej dobrej tradycji nie zawiodła pokładanego w niej zaufania.

Wszystko, co wyżej wymieniona firma w tym budynku wykonała, a więc nowoczesne wygodne okna szwedzkie, jednolite, idealnie gładkie drzwi dębowe, pełne wyposażenie kuchni w nowoczesny sprzęt łącznie z lodówkami, szafy ścienne i t. d., jest ściśle scharmonizowane z ogólnym poziomem wykonania i przez swój wykwint daje dobre świadectwo dbałości wytwórni o każdy najmniejszy szczegół wykonania.

Roboty malarskie przy budowie domu W. P. Dra Jana Wedla przy ul. Puławskiej r. Madalińskiego w Warszawie wykonała firma:

Przedsiębiorstwo robót malarskich
Władysław Płachciński
Warszawa, Chocimska 7, tel. 8.69-89

Armaturę oświetleniową do bupowy gmachu D-ra J. Wedla w Warszawie przy ul. Madalińskiego róg Puławskiej dostarczyła firma:

Fabryka Żyrandoli Elektrycznych
A. M A R C I N I A K S. A.
Warszawa, Wronia 23, Sklep: Bracka 4.

FABRYKA WYROBÓW METALOWYCH

BOLESŁAW GOŁAŃSKI i SYN

Warszawa, ul. Falęcka 3, telefon 8-31-03

Wykonuje wszelkie roboty wchodzące w zakres blacharstwa

F-ma wykonała wszystkie roboty blacharskie w gmachu W. P. J. Wedel przy ul. Puławskiej Nr. 26/28 róg Madalińskiego w Warszawie.

Wytwórnia posadzek dębowych **WACŁAW SIKORSKI**, Warszawa, Kaliska 11, tel. 9.58-54 wykonywuje wszystkie roboty posadzkarskie.

F-ma wykonała w gmachu W. P. Dr. J. Wedla, w Warszawie, przy ul. Puławskiej róg Madalińskiego wszystkie roboty posadzkarskie.

Roboty szklarskie w gmachu WP. D-ra J. Wedla w Warszawie przy ul. Madalińskiego róg Puławskiej wykonała Firma

SZLIFIERNIA SZKŁA I WYTWÓRNIA LUSTER

W S P Ó L N A P R A C A

Warszawa, Warecka 7, tel. 2-78-86.

Firma wykonuje: wszelkiego rodzaju lustra, urządzenia szklane sklepowe, gabloty oraz inne roboty wchodzące w zakres szklarstwa.

Piece do spalania odpadków domowych systemu „Spalod”

„Spalod” sp. z o. o., Warszawa, Zgoda 8

PRZEDSTAWICIELSTWO GENERALNE

Dom Handlowy HERMAN MEYER S. A.

Warszawa, Traugutta 2, tel. 603-84

Piece syst. „Spalod” zostały zainstalowane w gmachu W.P. Dr. J. Wedla, w W-wie przy ul. Puławskiej róg Madalińskiego.

Roboty żelazne i metalowe przy budowie domu WP. Dra Jana Wedla przy ul. Puławskiej w Warszawie a mianowicie:

1/ Wystawy sklepowe z żelaza i białego metalu, 2/ ścianki przedziałowe i drzwi w podsieniach i na klatkach schodowych żelazne i metalowe, 3/ kratę od ul. Madalińskiego, 4/ obłożenie kabin windowych białym metalem, 5/ szczytnie do listów i ramy do listy lokatorów — chromoniklowane

wykonała firma **WYTWÓRNIA ŚLUSARSKA ANTONI SZMALENBERG**
Warszawa, Skierniewicka Nr. 12 Tel. 589-54

Roboty ślusarskie w gmachu D-ra J. Wedla w Warszawie przy ul. Madalińskiego r. Puławskiej, mianowicie: balkony, balustrady na klatkach schodowych, ramki okienne w łazienkach, ramki do oświetlenia podsienia, drabiny dachowe i częściowo konstrukcje żelazne na balkonach oraz zasypy węglowe wykonała firma:

Wytwórnia Wyrobów Ślusarskich Konstrukcyjnych Ażurowych

J. S O R G A C Z I S Y N

W A R S Z A W A, Krochmalna 85 Tel. 650-96

RYNEK BUDOWLANY

Asfaltowe roboty

Fabryka tektury smolowcowej, bitumicznej i asfaltu

BRACIA CYGAN

Warszawa, ul. Spokojna Nr. 11 (dom własny). Telefon 11-78-19
Tektura smol. i bitum., smola gazowa, lepnik, karbolinen m., mater.
izolac. Wyroby beton. płyty chodnikowe, krawężniki, miski, rury II p.
Wykonują: roboty asfalt., beton., brukarsk., krycie dachów tekt. smol.
i bitum. oraz wszelkiego rodzaju roboty izolacyjne

ASFALTY gotowe; izolacyjne na fundamenty, drogowe jako nawierzchnie, pod dębowa kłepkę i t. p.,
Wyroby betonowe: płyty chodnikowe typu magistralnego o różnych wymiarach, krawężniki drogowe i ogrodowe.
Sprzedaż i wykonywanie po cenach konkurencyjnych
W. KIELBIŃSKI, Warszawa, ul. Tyszkiewiczza Nr. 9, tel. 280-75 i 504 37.

Betonowe wyroby

Najtrwalsze nawierzchnie z utwardzonego betonu „BEZET”
Kamienne zaprawy fasadowe „ARTEZYT”
INŻ. Z. BIAŁECKI
Warszawa, ul. Węgierska 2a, tel. 7-29-04

PŁYTKI CEMENTOWE prasowane pod ciśnieniem hydr. do 300 atm. do podłóg z utwardzoną nawierzchnią lastrico w kolor. dowoln. do elewacji dostarcza:
Przedsiębiorstwo Budowlano-Drogowe „DROGOBIT” Sp. z o.o.
Warszawa, Marszałkowska 1 tel. 8-98-18

Rok założenia 1922

Wytwórnia wyrobów ze sztucznego kamienia **Jan Jasiczek**
Warszawa, Al. Jerozolimska 18, tel. 2-07-91.
Stopnie, płyty okienne, okładziny ścienne, posadzki ksyolitowe
Wszelkie roboty ze sztucznego kamienia.

Przedsiębiorstwo Budowlane Betonowo-Marmurowe
JÓZEF KRASKOWSKI Warszawa, Belgijska 10, tel. 8-53-06.

Wszelkie roboty wchodzące w zakres „Lastrico” jak: schody, posadzki, okładziny ścian i stropów, parapety okienne, układanie ksyolitu oraz jastrychu pod posadzki dębowe. Wyprawy szlachetne.

Warszawska Fabryka Płytek Cementowych **INŻ. S. RADZIWIŃSKI**
Warszawa, Wilanowska 22 tel. 9.60-34

Płytki cementowe, cemelitowe i lastricowe na posadzki i elewacje. Stopnie, kadzie i parapety lastricowe

WYTWÓRNIĄ WYROBÓW BETONOWYCH I KSYLOLITOWYCH **EDMUND SZMIDT**
Zarząd i Biuro: Warszawa, Kopińska 20, telefon 928-39
Stopnie, parapety okienne, posadzki i roboty w sztucznym marmurze i granicie oraz posadzki skalodrzewne.
Płytki cementowe „lastrico” hydraulicznie prasowane.

Błacha

D/H A. GEPNER Warszawa, Grzybowska 27
Telefony: 655-25, 690-27

Błacha cynkowa i pocynkowana, mosiądz, miedź, aluminium, ołów i t. p. w surowcach i półfabrykacjach

CH. GRÜN i SYNOWIE. Warszawa, Zamenhofska 5,
telefony: 12-17 64, 12-17-31.

poleca: BLACHY, PRĘTY, RURY, PROFILE i BLOKI mosiężne, miedziane, aluminiowe, nowosrebrne, cynkowe, cynowe i t. d.

Blacharskie roboty

Zakład blacharsko-ornamentacyjny **JULIANA TRZECIECKIEGO**
Warszawa, Bryłowska 14, tel. 518-61
Krycie dachów, wież blachą, papa, dachówką i t. p. — Repar.
i konserw. oraz wszelkie rob. z zakresu blacharstwa.

Budowa dróg

Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich
INŻ. STEFAN BONIECKI
Warszawa, ul. Górskiego 4 tel. 2.37-74.

Klesowski Przemysł Granitowy

Sp. Akc.
Zarząd: Warszawa, 8-to Krzyska 25, tel. 540-65.
KAMIENIOŁOMY GRANITU W KLESOWIE. BUDOWA DRÓG.

L. MUSZYŃSKI DROGI MOSTY

ZAKŁADY CERAMICZNE „OŁTARZEW” Sp. z o. o.
ZARZĄD: WARSZAWA, JASNA 8 m. 4, tel. 2.18.48, 2.18.18.
BUDOWA TRWAŁYCH NAWIERZCHNI DROGOWYCH
(beton, klinkier, kostka)
Klinkiernia w Ołtarzewie k/Warszawy, tel. 11a Podmiejska, Ożarów 4.

FELIKS RURKIEWICZ

Przedsięb. rob. brukarsk. ziemn. beton. i asfalt. Dostawa kamieni, kostki bazaltowej, żwiru i piasku rzeczynego. Układanie kabli ziemnych
Warszawa, Grzybowska 69, tel. 617-60.

Budowlane Przedsiębiorstwa

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE INŻ. N. BAKSZTAŃSKI i S-KA SP. Z O. O.

Warszawa, Al. Grójecka 80 Tel. 9.23-68.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH
KAZIMIERZ BARANOWSKI, Budowniczy
WARSZAWA, ul. Korytnicka 15A, Tel. 8-32-66.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻYNIERYJNO BUDOWLANYCH
J. A. Beręsewicz i J. Oleksiewicz
Warszawa, Sienna 45. Tel.: 661-75 i 660-89.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
R. BIAŁKOWSKI, H. JASIŃSKI i S-ka
Warszawa, Al. Jerozolimska 18, tel. 5.98-32.

Przedsiębiorstwo Inżyniersko-Budowlane
TADEUSZ BRZEZIŃSKI

Warszawa, Belwederska 36/38, tel. 8-95-78.

TOW. INŻYNIERYJNO-BUDOWL. „BUDOPOL”
Spółka Akcyjna
Gdynia, ul. 10 Lutego 35, tel. 27-70

Przedstawicielstwo w Warszawie, ul. Czackiego 12, tel. 5.16-44.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH
„BUDOWNICTWO” Warszawa, ul. Mazowiecka 11, Tel. 2.93-95

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻ. BUDOWLANYCH
INŻ. DYONIZY CIEŚLAK
Warszawa, ul. Szara 14, tel. 9.61-88.

Biuro Inżynierskie i budowlane
Władysław Czarnocki i S-ka
Warszawa, Wilanowska 1, tel. 9.74-15.

A. CZEŻOWSKI i E. STRUG inżynierowie
BIURO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE SP. Z O. O.
Warszawa, Al. Ujazdowskie 22 m. 42 — tel. 8.65-19.
Roboty budowlane i mostowe. Kamieniołomy granitu.

BIURO BUDOWLANE **T. CZOSNOWSKI i S-KA**
WARSZAWA, CEGLANA 5.
Tel. 605-80, 605-82. Rok założenia 1865.

BIURO BUDOWLANE
A. CZUDOWSKI i S-ka, Inżynierowie
Warszawa, ul. Tad. Żulińskiego 9 (dawn. Zórawia), tel. 9.37-32.

BIURO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE
inż. W. FILANOWICZ i B. SUCHOWOLSKI
w Warszawie, ul. ka. Skorupki 7, telefon 9-19-56

PRZEDSIĘBIORSTWO PRZEMYSŁOWO-BUDOWLANE
FILLEBORN, SZYNDLER i S-ka
Warszawa, ul. Markowska 4, tel. 10-28-52
Wszelkie roboty w zakresie budownictwa wchodzące

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH I REMONTOWYCH
K. GOŚCIŃSKI i S-ka
Warszawa, Chmielna 61, tel. 2.69-00.

Przedsiębiorstwo budowlane
ALEKSANDER GUTT
Warszawa, Aleja Szustra 36, tel. 8-71-88.

Przedsiębiorstwo techniczno-budowlane
JERZY HILDT
Warszawa, Hoża 45, tel.: 7.03-71

Spółka budowlana „INŻBUDOWA”
Sp. z ogr. odpow.
WARSZAWA, ul. Sosnowa 9 m. 3, Tel. 6.07-51

KAROL IZYDORCZYK
Przedsiębiorstwo Konstrukcyjno-Budowlane
ŁÓDŹ, PÓŁNOČNA 63. TELEFONY 173-10, 121-89

Biurow Inżynierskie
K. JASKULSKI i K. BRYGIEWICZ w Gdyni
wł. Konstanty Brygiewicz
ul. Świętojańska 18, tel. 16-56 i 16-57.

BIURO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE
INŻ. M. KASPEROWICZ i J. PIENKOWSKI
Warszawa, Wawelska 46 — Tel. 8.36-49.

Biurow Budowlane
INŻ. W. KÖNIG

Warszawa, ul. Odyńca 35, tel. 7.22-63

Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich i Budowlanych
inż. STEFAN KRZYPKOWSKI i S-ka
Warszawa, ul. Śto-Krzyska 25, tel. 6.90-62.

Biuro i Przedsiębiorstwo Budowy **INŻ. N. LANDAU**
Lwów, Senatorska 11a. Tel. 206-63.
Oddział w Warszawie, ul. Warecka 9. m. 16, Tel. 232-95.

PRZEDSIĘBIORSTWO TECHNICZNO-BUDOWLANE
WŁADYSŁAW LEJMAN Budowniczy
Warszawa, Berezyńska Nr. 16, tel. 10.36-05

BIURO INŻYNIERSKIE
Inż. LUBOMIR MALINOWSKI
Warszawa, Łowicka 60, tel. 918-05.
Roboty budowlane, drogowe, mostowe i wodne.

TWO AKC. ZAKŁADÓW PRZEMYSŁ-BUDOWLANYCH
FR. MARTENS i AD. DAAB
Czerniakowska 171/173 WARSZAWA Tel. 9.65-91 i 9.18-36.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWY
Inż.-arch. ZYGMUNT MIĘSOWICZ
Gdynia, S-fo Jańska 93—Oddział: Warszawa, Korzeniowskiego 9

Przedsiębiorstwo Budowlane
Tadeusz Obuchowicz
Warszawa, ul. Kościńska 9, telefon 12-66 75

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT INŻ.-BUDOWLANYCH
F. OPPMAN i H. KOZŁOWSKI
INŻYNIEROWIE KOMUNIKACJI
Warszawa Pl. Napoleona 4 tel. 643-80.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH
S. PINCZUK
Warszawa ul. Ogrodowa 27, tel. 6.22-03.

Przedsiębiorstwo inżyniersko-budowlane
INŻ. C. PODLECKI, W. SŁOBODZIŃSKI i S-ka
Warszawa, Nowogrodzka 7, tel. 9.61-75.

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
ROSTKOWSKI FR. INŻ. i S-ka Sp. z ogr. odp.
Warszawa, Leleweła 18, tel. 12.53-16.

Przedsiębiorstwo Inżyniersko-Budowlane
B. SIERZPOWSKI i ST. MORAWSKI Inżynierowie
Warszawa, Wspólna 33 m. 7. telefon: 8-60-75 i 9-79-29

BIURO BUDOWLANE **F. SKĄPSKI i S-KA INŻ.**
Spółka akcyjna
Gdynia, ul. Sienkiewicza 6 m. 2, tel 17-44, 17-46
Przedstawicielstwo: Warszawa, Topolowa 4, tel. 886-54, 812-76, 819-61

PRZEDSIĘBIORSTWO BUDOWLANE
Inż. HENRYK SKUP i S-ka, Sp. z o. o.
Warszawa, Topiel 7a, tel. 5.38-32.

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
STANISŁAW SOBIECKI
Warszawa, Wolska 119, tel. 269-81

PRZEDSIĘBIORSTWO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE
H. SOSONKO i W. WOJCIECHOWSKI
INŻYNIEROWIE Sp. z o. o.
Warszawa, Krucza 8, tel. 8.81-84

BIURO BUDOWLANE „**S P I N**“
SPÓŁKA INŻYNIERSKA, S. Z O. O.
Warszawa, ul. Kaliska 17 m. 12, tel. 9.46-82.

SPÓŁDZIELNIA PRZEMYSŁOWCÓW
BUDOWNICTWA Sp. z o. o.
Warszawa, ul. Klonowa 5, tel. 850-81.

TOWARZYSTWO BUDOWLANE
K. Stronczyński, R. Czarnota-Bojarski i S-ka
INŻYNIEROWIE SPÓŁKA AKCYJNA
Warszawa, Marszałkowska 17, tel. 8.49-73 i 8.53-44.

BIURO TECHNICZNO-BUDOWLANE
Inż. O. Szretter i S-ka spółka z ogr. odpowiedzialn.
Warszawa, ul. Szczygła 1a. Tel. 530-31.

Przedsiębiorstwo Budowlane
F. Sztykiel i Syn Sp. z o. o.
Warszawa, Kazimierzowska 55, telefon 9.21 47

Wszelkie roboty budowlane w ogólnej antrepryzie lub poszczególne roboty murarskie, ciesielskie, żelbetowe itp., jako subprzedsiębiorca wykonywa **DAMJAN TOKAR** dyplomowany budowlany majster
Warszawa, KALISKA 15 m. 12 tel 7-14-93

„**TRI**“ Towarzystwo Robót Inżynierskich
Spółka Akcyjna
Warszawa, ul. Sewerynowa 5, tel. 698-72

WARSZAWSKIE TOWARZYSTWO WARSZAWA
TECHNICZNO-BUDOWLANE Pl. 3 Krzyży 9
Sp. z o. o. Tel. 902-56.

BIURO BUDOWLANE
INŻ. KAZIMIERZ WĄSIK
Warszawa, Żórawia 9, m. 19, tel. 5.82-66 i 9.04-29

Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych
Andrzej Wiediger

w Warszawie ul. Chłodna 32-10 tel. 66367
Wykonywa roboty w zakresie budown. wchodzące.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH
ANTONI WIERCHOWICZ
WARSZAWA, ul. LESZCZYŃSKA 7a, tel. 6-49-42

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT TECHN.-BUDOWLANYCH
INŻ. MIECZYSLAW WIERNY
Warszawa, ul. Złota 62, tel. 228-14.

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH
„**WSPÓLNA PRACA**“ Sp. z o. o.
Warszawa, ul. Czerwonego Krzyża 9 m 5 tel. 243-12

Biuro Inżyniersko-Budowlane
INŻ. ZYGMUNT ZARZECKI
Warszawa, Lwowska 19, tel. 9.40-85.

BIURO BUDOWLANE
INŻ. JAN ZAWISTOWSKI
Warszawa, Berezyńska 18, tel. 10-04-20.

PRZEDSIĘBIORSTWO INŻYNIERYJNO-BUDOWLANE
Zjednoczeni Inżynierowie Spółka z ogr. odp.
Warszawa — Uniwersytecka 4, tel. 8-99-26, 8-94-71.

Cegła, dachówka i klinkier

CENTRALA CERAMICZNA Spółka z ogr. odp.
Zarząd i Dyrekcja: Warszawa, ul. Mazowiecka 9, tel. 6.56-44.
Składy: ul. Niemcewicza 21/23, tel. 9.62-44. Własna bocznica kolejowa.
Sprzedają wyrobów zakładów ceramicznych wielkopolskich i śląskich. Klinkier: budowlany normalny, do łupania (szpaltówka), kwasoodporny, drogowy, płytki posadzkowe i zendrówka. — Cegły: kanalizacyjna, licówka dzurawka, pustaki, trocinówka. Stropy „Ursus“ Akermans, sufitówka Poerstera. — Dachówki. Dreny. Przewody kominowe. Wyroby kamionkowe. Kafle. Płytki glazurowane. — Zaprawa szlachetna „Gramitol“.

„**CERMAT**“ Sp. z o. o. Biuro: Ks. Skorupki 7, tel. 9-75-57.
Składy: Towarowa 13, tel. 2-75-59.
Błoki, Cegła maszynowa i t. d., Dachówka, Klinkier jasny i ciemny, Ogniotrwała cegła i glina, Piec majolikowe, Przewody wentylacyjne i kominowe, Stropowe fasony, sączki (dreny) i t. d.

GNASZYŃSKIE ZAKŁADY CERAMICZNE S. A.
w Gnaszynie pod **BIURO SPRZ. WARSZAWA:**
Częstochowa, skrz. poczt. 116. ul. Moniuszki 6, tel. 228-82
ZAKŁADY CZYNNIE CAŁY ROK.
Produkują: cegły budowl., maszyn., licową, kanalizac., klin., komin., pustaki wszelkich rodzajów i wymiar., trocinówka, kilkanaście odmian cegieł stropowych, dachówka, gąsior, sączki i t. p.

KAWENCZYŃSKIE ZAKŁADY CEGIELNIANE
KAZIMIERZA GRANZOWA TOW. AKC.
Zarząd w Warszawie, Czerniakowska 171/173, tel. 931-36.
Fabryka w Kawenczynie, tel. 02 Rembertów Nr. 36.
Cegła budowl., pustaki, wyroby ogniotr. klinkier, rury kamionkowe.

„KLINKIER” Sp. z ogr. odp.

Warszawa, Wspólna 7. Telefon Nr. 7.13-14.

Ceramika budowlana i drogowa:
Cegła dziurawki, pustaki, stropówki, trocinówki, licówki, kominówki, dachówki, sączki, zendrówki. Klinkiery: budowlane, kanałowe i drogowe. Kamionka: kanałowa i techniczna. Szamoty: normalne i fasonowe. Nawierzchnie klinkierowe z własnego klinkieru drogowego sucho prasowanego

CEGIELNIE PAROWE

MARKI GRÓJECKIE” I „GOŁKÓW”
Zarząd: Warszawa, Al. Jeruzolimka 75; tel: 9.91-30; 9.91-03;

ZAKŁADY CERAMICZNE „PUSTELNIK” Sp. Akc.

CZYNNE CAŁY ROK
Zarząd: Warszawa Królewska 8. Tel. 6-11-60
wyrabiają cegłę ręczną, maszynową, dziurowaną, bloki stropowe, Akkermana i inne; dachówki: żłobione i karpiove oraz kafle majolikowe i dreny.

Cegielnie „SATURN” i „GRYF”

W CHEŁMNIE I WĄBRZEŹNIE
inż. A. Dziedziul i S-ka, tel. 53, Chełmno (Pomorze).

Dachówka – Karpówka

Cegielni parowej Witaszyce
przez dziesiątki lat zachowuje świeży i żywy piękny czerwony kolor, ponieważ jest dla wody całkowicie nieprzepuszczalna, wobec czego grzyb, powodujący zmianę barwy dachu, nie ma żadnych warunków rozwoju.

Dachówkę-Karpówkę eksportujemy zagranicę.
Biuro sprzedaży: Jarocin Pozn. tel. 55, Warszawa, tel. 258-59.

Cement

CEMENTOWNIA „GRÓDZIEC”, st. kolej. Ząbkowice
Zakłady Solvay w Polsce, Tow. z o. p., Warszawa, Czackiego 14.
Cement Portl. „GRÓDZIEC” i wysokowart. „ZUBR”
Warszawa I., skrz. poczt. Nr. 282. Tel. 532-44 i 532-30.

TOWARZYSTWO FABRYK PORTLAND - CEMENTU „WYSOKA” Spółka Akcyjna

WARSZAWA, UL. MAZOWIECKA 7, TEL.: 6.87-62, 6.12-87.
Fabryki produk. cemynty portlandzkie: normalny wysokowart. i spec.

Dachowe konstrukcje i dachy szklane

**EKSPLUATACJA KONSTRUKCJI DACHOWYCH
I ŚWIETLIKÓW BEZKITOWYCH**
pat. syst. inż. Paradistala

Przedsięb. Budowlane „ARCUS” Warszawa
tel. 10-09-38 Zygmuntońska 14 tel. 10-09-38

„WEMA” Przedstawic.: inż. WL. SZALKOWSKI,
Warszawa, ul. Poznańska 21/13, tel. 813-21.
Poznań, Kr. Huta, Tarnów, Gdańsk.
ŚWIETLIKI BEZKITOWE, WYWIETRZNIKI dachowe, KRA-
TÓWKI — wycieraczki, NAROZNIKI — listwy ochronne.

Dźwigi

Przedsiębiorstwo Instalacyjne Inż. Henryk Edelman

W-wa, Żórawia 16, tel. 9.55-75.

Dźwigi osobowe, towarowe i budowlane fabryki F. WERTHEIM S. A., Wiedeń.

Farby i lakiery

EDWARD LUTZ Sp. z o. o.

Kraków XXII — Kalwaryjska 66.
PRZODUJĄCA FABRYKA FARB I LAKIERÓW W POLSCE.

Fundamentowe roboty

M. Lempicki S.A.

TELEFONY:

WARSZAWA	SOSNOWIEC	KATOWICE	WILNO
9.89.90, 8.20.11	1.09	3.31.42	20.38

Pale żelbetowe: pneumatycznie betonowane, lane i zaciskane i in.
Wszelkie roboty fundamentowe nad i podziemne.
Budownictwo podziemne.
Instalacje odwadniające, cementowanie, badanie terenów.

Instalacje sanitarne

BIURO TECHNICZNE

BUDOWNICTWO SANITARNE, Sp. z o. o.
WARSZAWA, ul. Sosnowa 9, Tel. 6-69-77

Ogrzewania centralne, kanalizacja i wodociągi. Urządzenia zdrowotne.

Biuro Inżynierijno-Budowlane

Inżynier ZYGMUNT CHABELSKI
Warszawa, Kaliska 17, tel. 9-26-12

BIURO INSTAL. T. GODLEWSKI i S-ka — Inżynierowie
Warszawa, Żelazna 63, tel. 6-23-20 i 6-23-28

Kanalizacja, wodociągi, kąpieliska, oczyszczanie ścieków, ogrzew. centr., przewietrzanie, suszarnie, instalacje gazowe.

„Inżynier Zbigniew Szpikowski” Wodociągi-Kanalizacja - Ogrzewanie

Warszawa, Ul. Mickiewicza Nr. 27. Tel. 12-77-45

Isolacyjne materiały

„ASFALT” Właśc. M. PŁOŃSKI i SYN
WARSZAWA, JEROZOLIMSKA 83; TEL. 9.94-75, 9.94-87 i 9.88-81
Tektury dachowe, przetwory smołcowe i bitumiczne
Specjalność: Biała filcowa tektura bitumiczna „SELENIT”
ROBOTY DRZHOWE, ASFALTOWE I IZOLACYJNE.

FABRYKA WYROBÓW IZOLACYJNYCH BRACIA BALICCY

Warszawa, Syreny 3 tel. 203-40

Płyty i otuliny korkowe, bitumizol i t. p.

CASTOR, środek przeciw wilgoci Hydrofuge „CASTOR”

KARSTENS MAURZYCY

Warszawa, Koszykowa Nr. 7. Tel. 8.27-95
Kraków, Biuro Techn. Handl. W. Kozłowski
— ul. Mikołajska 32. Tel. 140-88.
Wilno, M. Jankowski, 5-to Jańska Nr. 9

FELZYTIN — SKALENIT

I. SINGER „FELZYTIN i TROCAL”
Warszawa, Kredytowa 18, tel. 5.18-48.
Katowice, Marjańska 25, tel. 3.15-99.
Lwów, Gdynia, św. Jańska 71, tel. 34-34.

egz. od FABRYKA MATERJAŁÓW IZOLACYJNYCH
1875 r. W. CISZEWSKI

GUDRONIT Zarząd: Krak.-Przedm. 17, tel. 611-45.

FABRYKA MATERJAŁÓW „IZOLACJA” BUDOWLAN YCH

WARSZAWA, HOŻA 55 TEL. 8-55-58

Szczegóły patrz w ogłoszeniu na II-iej okładce

„BEROLITH” lakier izolac. do konserw. i uszczelniania betonu, muru, drzewa i żelaza, chroni przeciw rdzy, kwasom, i ługom zabezpiecza przed wilgocią i grzybem.

„BEROSAL” środek uszczel. i szybkowiążący — wstrzymuje napór wody, zabezpiecza przed przeciekaniem.

„Dachol” do konserw. now. i star. dachów, stosow. bez rozgrzewania,

„Antirosten” — lakier do żelaza. „Carbolneum”. Impregnaty.

„MATERJAŁY BUDOWLANE” Sp. z o. o.
Częstochowa, Al. Wolności 43/47, tel. 14-75

Warszawa, Solec 51/63, tel. 904-47

MAZOWIECKIE ZAKŁADY CHEMICZNE

Warszawa, Grójecka 56, Tel. 927-56.

„ABIZOL” — masa izolac. uszczelniające domieszki do cementów.
Farby przeciwożniowe mineralne wodnoolejne. „ANTILIT” — do usuwania kamienia kotłowego. Materiały izolacyjne.

„ORŁOROG” dawniej Orłowski, Rogowicz i S-ka inż.
Sp. z ogr. odp.

FABR. BITUMINY, AQUISOLU, IZOL. KORK., ASFALTU
Warszawa, Al. Róż 16, tel. 9.81-23.

MAT. CONCO

BIURO INŻYNIERYJNEJ IZOLACJI
ORO-CONCO

Sp. z ogr. odp.

Warszawa, Widok 23, tel. 5-04-88

Wysokowartościowe izolacje od wody — ekspertyzy

MAT. CONCO

„RUBERTIN“ i „RUBERTOL“

niedoścignionej jakości materiały izolacyjne.

Roboty izolac., asfaltowe, dachowe i blacharskie, poleca i wykonywa

A. PESZKE

Warszawa, Zawiszy 8, tel. 208-96 i 663-11.

Fabryka wyrobów korkowych, materiałów izolacyjnych i chem. Płyty korkowe i wszelkie mat. izolacyjne

Rosicki, Kawecki i S-ka

ŁÓDŹ, ul. Orła Nr. 17/19. tel. 218-47.

Zakłady Handlowo-Przemysłowe

„STEMAR“

Marjan Szmorliński

Fabryka tektury bitumicznej i smółcowej, preparatów izolacyjnych i przetworów chemicznych oraz przedsięb. robót dekarskich, asfaltów i izolacyjnych

Radom, Metalowa 2, tel. 14-46

rok założenia 1916

Skł. fabr. Warszawa
Twarda 2, tel 298-35

poleca do

izolacji chłodniczej i termicznej

PŁYTY KORKOWE

oraz do izolacji rur

ŁUPINY KORKOWEkrycia dachów
„FIBIZOL“

tekturę flicowo-bitumiczną, uzbrojoną impregnowaną tkaniną jutową. (Patent Nr. 19968).

KafleZakłady Przemysłowe **Jan Krause** Sp. z o. o.

w Andropolu, poczta Andrzejów

Skład fabryczny w Warszawie w f-mle

„Wapno“ L. Lisicka, ul. Błomska 6

Największa fabryka kafli i farb malarskich w Polsce.

Kamień

PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT KAMIENIARSKICH

Wł. Przeclawski i J. Wojciechowski Sp. firm

Warszawa, Oświęcimska 5, tel. 210-35.

Piaskowce z wł. kamieniołomów, granity, marmury, alabastry.

Kamień sztuczny

WYTWÓRNIĄ WYPRAW FASADOWYCH

Krzeszowice, woj. Krakowskie

„LITOZYT“

Główne przedstawicielstwo

Składy fabryczne i wytwórnia szlachetnej wyprawy w Warszawie

Błomska 6, tel. 11-05-04. Warszawa-Praga, Korsaka 3/5, tel. 10.37.10

firma: „WAPNO“ L. Lisicka.

WYPRAWA
FASADOWA**„TERRAZYT“**KAMIEŃ
SZTUCZNYZakłady Przemysłowe „TERRAZYT“ w Warszawie
CHMIELNA 72. Telefony: 672-14 i 288-48.**Kanalizacja**

Centrala Sprzedaży Wyrobów Kamionkowych

Sp. z o. o. W-wa, ul. Kredytowa 9 m. 10, tel. 2.79-64 i 2.96-32.

Wylączna sprzedaż komisowa

rur i kształtek kanalizacyjnych kamionkowych

z fabryk Marywil w Radomiu, Kaz. Granzowa w W-wie
i „Złotoglin“ w W-wie.**Marmury****Marmury kieleckie** i zagraniczne, piaskowce, granity, bazalty, alabastry **Inż. JAN WEBER**

Bud. Sp. Akc.

Wzorownia i Zarząd: Warszawa, Ś-to Krzyska 20, tel. 251-38

Fabryka marmurów: Kielce, Bandurskiego 25.

Maszyny budowlane**NOWOŚĆ!!!**

Szybkopracująca betoniarka

„Transportable“

poleca

WYTMAR

Wytwórnia Maszyn

Warszawa, Grzybo-

wska 65, tel. 299-70.

Materiały budowlane**„ANTRACYT“**

TOW. PRZEM.-HANDL. Sp. z o. o.

Warszawa, Biuro i składy

ul. Towarowa 48. Tel. 2-24-25 i 5-13-24.

Dostarcza hurtowo i detalicznie ze składu i fabryk reprezent.: wapno suche i lasow., cement, gips, pape, cegła, szamoty, terrakotę, glazurę.

Warszawa, Grójecka 31

„Beton“ || Warszawa, Stalowa 5

tel. 8.87-11 i 6.23-91.

tel. 10-16-46.

Cement, wapno suche i las., gips, kafe, papa, smoła, trzcina, cegła

zw., ogn. i in. — Własne wyr. beton.: cegła, kręgi, studz., rury,

płyty chodn., krawężn. — Skł. komisowy Fabr. „Eternit“.

HENRYK BRAUN

Warszawa — Towarowa 18, tel. 6.07-15

Dostarcza: wapno, cement, gips, pape, smołę, trzcinę, cegłę ogniową i inne mat. bud.

CEMENT, WAPNO, ŻELAZO, DŹWIGARY, WĘGIEL, KOKS**„ELIBOR“**

WARSZAWA,

SPÓŁKA AKCYJNA HANDLOWO — PRZEMYSŁOWA „Ł. J. BORKOWSKI“.

Biuro: Marszałkowska 117, Tel. 600-20, 665-80, 279-99

Składy: Wolska 103, Tel. 600-21, 699-72, 617-08.

Dachówka azbestowo-cementowa

„ETERNIT“

płyty płaskie i faliste do krycia dachów, wykładania ścian, izolacji etc.

Zakłady Przemysłowe „ETERNIT“ Sp. Akc.

Warszawa, Zgoda 8, tel. 208-83, 693-95 i 308-85.

S. RULSKI PRZEDSIĘBIORSTWO ROBÓT BUDOWLANYCH

i wylączne przedstawicielstwo mat. bud.

Warszawa, ul. Żórawia 35, tel. 959-92 **„KORKOLIT“****INŻ. ST. MARUSZEWSKI I S-KA**

WARSZAWA, BIURO I SKŁADY UL. NARBUTTA 2. Tel. 8.77-23.

Dostarczają hurtowo i detal. z fabryk reprezent.: Wapno suche i las.,

Cement, Gips, Pape, Smoła, Trzcina, Cegła zw. i ogn., Dachówki, Ter-

rakotę, Kafle, Żelazo, Płyty „Suprema“, oraz wszel. in. mat. bud.

Najtańszy materiał budowlany ze słomy prasowanej — konstrukcyjny, a zarazem izolacyjny — na ściany

zewnętrzne i wewnętrzne, stropy, sufity i t. p.

REPREZENT.: WARSZAWA TAD. GUZOWSKI,

CZACKIEGO 19, Tel. 5.30-95.

S O L O M I T**STOŁECZNY SKŁAD MATERJAŁÓW BUDOWLANYCH i OPAŁOWYCH**

Sp. z o. o.

WARSZAWA, UL. GRÓJECKA Nr. 6. TEL. 285-41

Cement, wapno suche i lasowane, gips, cegła ręczna, maszynowa,

dziurawka, licówka i t. p. Kafle, drewno, dachówka, smoła, papa smół-

cowa, maty trzcinowe, pleśki, glina i t. p.

Wyroby szamotowe i ogniowate.

Biuro sprzedaży **BRACIA ŻERYKIER**materiałów budowlanych: **WARSZAWA** {Biuro: Poznańska 32, Tel. 9-84-04.

{Skł.: Targowa 12, Tel. 10-27-82 i 10-06-40.

Cement portl., wapno, gips, cegła bud., strop., licowa, dachówki

i in. art. bud.

Nasady kominowe

WYTWÓRNIĄ BETONOWYCH

NASAD KOMINOWYCH

wł. Edward Czajewicz, bud.

„BOLTO“

Warszawa, Nowogrodzka 34, telefon 9.91-33

Okucia budowlane

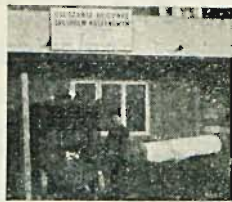
FABRYKA OKUC BUDOWLANYCH

BRACIA LUBERT

Sp. Akc. WARSZAWA, ZŁOTA 34.

Tel. 6-90-10, 6-47-35, 5-28-66, 303-08 i 305-71.

Nowoczesne okucia

„T. O. B.”
TOWARZYSTWO
OSUSZANIA BUDYNKÓW
 Reprez.: E. Czajewicz, Budowniczy
 Warszawa, ul. Nowogrodzka 34.
 tel. 9.91-33

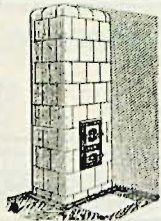
Piasek i żwir

JAN CZEKAŁIŃSKI
 MECH. EKSPŁ. PIASKU DRAGA „LWÓW” I DOSTAWA ŻWIRU
 Warszawa, Telefony:
 Draga, Wybrzeże Wisły Nr. 234-31.
 Biuro, Al. Jerozolimskie 117 Nr. 603-65.

STANISŁAW WŁODARCZYK
 Warszawa, Bernardyńska 40, tel. 9.34-81
 Przedsięb. robot ziemnych, beton. Dostawa żwiru, piasku i kamienia

Piece

PIECE, KUCHNIE, KOMINKI
 fachowe przedsiębiorstwo robót
 zduńskich
 Boernerowo - Babice, tel. 11-38-27.
Skład: Warszawa, ul. Długa 20
własnego patentu paleniska
 zalety: oszczędność paliwa; zbudne coroczne podmurowanie i wylep-
 ka cała powierzchnia równomiernie się nagrzewa.
 Stałe na składzie gotowe piecyki przenośne.

W. NOWACKI
 ...tańsze od ceramicznych
 z kafli stalowych
 „PIECE SZRAJBERA”
 Sp. z o. o.
 Warszawa, Grójecka 35.
 tel. 9-20-33.

Posadzki i stolarszczyzna

Wytwórnia posadzek drzewnych
B - cia E. i A. BEDNARCZYK
 Warszawa - Praga, ul. Kałuszyńska 7, tel. 10-11-54.
 Posadzki dębowe, klepkowe, taflowe ozdobne i fornierowe salonowe

ZAKŁADY PRZEMYSŁU DRZEWNEGO
 Sp. Akc. „GLOEH” R. istn. 1863.
 Zarząd i Biuro: Warszawa, Kowieńska 5/7. Tel.: 10.10-63 i 10.01-48
 WARSZAWA: Fabryka stolarska Fabryka posadzek: HENRYKÓW

Stropy

PATENTOWANY STROP
 „PRIMAPOL”
 lekki nieakustyczny, równy w cenie drew
 nianym, stosowany do rozpiętości 12 m
 Właśc. pat. S. STOBIECKI. Warszawa,
 ul. Hoża 19 m. 12, godz. 8 - 930 i 17 - 19
 Tel. 9-38-81.

Studnie artezyjskie i badania gruntu

J. PRZEŹDZIECKI PRZEDSIĘBIORSTWO WIERTNICZE
 Warszawa, ul. Jana Kazimierza 13 na Woli. Tel. 650-24.
 Wiercenie studni, badanie gruntu -- narzędzia wiertnicze.

BIURO HYDROLOGICZNO-INŻYNIERSKIE
RYCHŁOWSKI i S-ka
 Sp. z o. o.
WARSZAWA
 ul. Krucza 24, tel.: 810-24 i 965-15

Badania gruntu pod budowlę. La-
 boratorium gruntoznawcze. Ana-
 lizy gruntu fizyko - mechaniczne.
 Ekspertyzy.

SZKŁO BUDOWLANE
T. DEGENSZAJN

Sp. z o. o.
 Warszawa, Graniczna 1, tel.: 5-39-59 i 2-09-65.
 Przedstawicielstwo hut: SZCZAKOWA I ZĄBKOWICE.

Zrzeszenie Szklarzy Sp. z o. o.
 Warszawa, 6-go Sierpnia 26. Tel. 8. 44-44
 Wszelkie roboty szklarskie. Szlifowanie szkła. Podlewianie luster.
 Sprzedaż i składy szkła i luster.

SZKŁO okienne maszynowe, szybowe prasowane

dostarczają
BELG. S. A. POLUD. POLSKICH HUT SZKLANYCH
 Huta w Żabkowie, tel. 11 - szkło okienne
 Huta w Szczakowie tel. 16 - szkło prasowane
MAŁOPOLSKIE FABRYKI SZKŁA Sp. z o. o.
 Huta w Szczakowie tel. 16 - szkło okienne

BIURO SPRZEDAŻY:
 Warszawa, Żłota 14 m. 2, skrz. pocz. 352. Tel. 660-71, 660-97.

Uszczelniacze do drzwi i okien.

Superhermit

pat. uszczelnienie
 metalowe (z fosfo-
 robronu)
 do okien i drzwi

Warszawa, ul. Nowogrodzka 10 m. 8. Tel. 9.01-65

Wapno

KADZIELNIA Sp. Akc.

WARSZAWA, ul. Boduena 1, telefony: 661.05 i 661-19
 Zakłady Wapienne w Kadzielni pod Kielcami

WAPNO o najwyższej wydajności

WAPNO i KAMIENIOŁOMY

Sp. Akc. w Kielcach dawn, „JAWORZNIA”

Biuro sprzedaży: Warszawa, Mokotowska 51-53, tel. 901-98
WAPNO PALONE z CZYSTEGO MARMURU o zawartości tlenku
 wapnia (CaO) 99,11% dla celów budowl., chemicz., roln. - mielone
 wapien surowy - marmur dla cukrown., tłuczeń dla kolei żelazn
 łróg bitych. Piaskowiec do fasad i innych celów.

WAPNO BUDOWLANE

PIERWSZORZĘDNEJ JAKOŚCI - CENY KONKURENCYJNE
 Zakłady Wapienne „WAPNORUD” S. A.
 Warszawa, Trębacka 15, tel. 611-04.

„WAPNO STRZEMIESZYCKIE” Romana Dobrzańskiego
 jest dla budowy technicznie najlepsze (patrz anons w Biul. Przet.
 analiza - na żądanie. Zakłady: Strzemieszyce (woj. Kieleckie)
 Biuro: Katowice, Mikołowska 44 m. 4, tel. 304-23.

Wentylacje

SAVONIUSE jedyne racjonalne nasady kominowe i wentylatory
 dachowe dla łazienek, WC, hal fabrycznych,
 wytwarza na zasadzie licencji patentowej
FABRYKA MASZYN
WENTYLATOR
 Warszawa, Króla Alberta 1. Telefon 594-87.

Wyświetlanie rysunków

WYSWIETLANIE PLANÓW, RYS.
TECHN. I MAP ORAZ OPRAWA

„KOPJA”

Warszawa, ul. Nowogrodzka 17, m. 17 (parter),
 tel. 9.04-74

Żaluzje

„JARCEL” Warszawa, Zamenhofska 41, tel. 11-77-07.
 wł.: Z. Jarnicki
 Wytwórnia patentowan. krat żaluzyjnych żelazn. do okien i drzwi
 mieszk. i sklep. i żaluzji drew. letnich i zimow. Słusarka budowlana
 łącznie z robotami z metali półszlachetnych.

SPIS RZECZY ROCZNIKA 1936 „PRZEGLĄDU BUDOWLANEGO”

OPISY BUDÓW.		KONSTRUKCJE BUDOWLANE.			
	zesz.	str.	zesz.	str.	
Budowa kolei linowej na Kasprowy Wierch — <i>Inż. Paweł Jakowlew</i>	1	2	O konieczności stosowania wierceń próbnych	1	13
Roboty betonowe przy budowie przegrody na rzece Sole w Porąbce — <i>Inż. Władysław Fin</i>	2	42	Odciążenie fundamentów w miejscach zmiany głębokości posadowienia	1	13
Budowa kąpieliska „Żelazna woda” we Lwowie — <i>Inż. Stanisław Serafin — Jan Kowalski</i>	2	49	Wpływ wahań temperatury na obsadzenie krat, balustrad itp.	1	14
Wieża wodna w Sandomierzu — <i>Dr inż. M. Mazur</i>	7	274	Dobra pionowa izolacja murów piwnicznych	1	14
Konstrukcja galerii kina w gmachu Tow. Assicurazioni Generali Trieste — <i>Inż. arch. Edward Natolski</i>	8	315	Stropy dźwigarowopłytkowe obliczane jako żelbetowe	1	25
Główne tworzywo architektury — przestrzeń — <i>Inż. arch. Maksymilian Goldberg</i> ..	10	408	Wzmocnienie istniejącej belki żelbetowej — <i>Inż. Biasion</i>	2	63
Dom mieszkalny przy ul. Puławskiej projektu inż. arch. Żórawskiego — <i>Inż. arch. Stanisław Fiszer</i>	12	504	Nieściśłości wzoru Dörra przy obliczaniu nośności pali w gruntach gliniastych i innych, oznaczających się molekułarną przyczepnością	2	63
Kolej linowa w Krynicy — <i>Inż. P. Jakowlew</i> ..	12	514	Pale systemu Sztraussa i Wolfsholca — <i>Inż. arch. Edward Natolski</i>	3	92
TECHNOLOGIA MATERIAŁÓW BUDOWLANYCH.					
Nowsze doświadczenia ze stalą Isteg — <i>Inż. Br. Bukowski</i>	1	4	Przykład dobrej izolacji suterenu	3	103
Czapki betonowe na słupach i kominach — <i>Inż. arch. M. Popiel</i>	2	63	Praktyczny typ ściany zewnętrznej	3	103
Zastosowanie podłóg gumowych w budownictwie — <i>Inż. E. Rogoziński</i>	2	66	Przybliżony sposób obliczania nadproży okien narcznikowych — <i>B. M.</i>	4	132
Kilka uwag o pracy inż. H. Wąsowicza p. t. „Projektowanie betonu” — <i>Wacław Paszkowski, prof. Polit.</i>	3	90	Tani szkielet stalowy — <i>S. Hempel</i>	4	132
Badania nad przepuszczalnością i odpornością na kwasy rur betonowych	3	111	Termiczne ruchy stropu żelbetowego ostatniego piętra	4	148
Odpowiedź na kilka uwag o pracy inż. H. Wąsowicza p. t. „Projektowanie betonu” — <i>Henryk Wąsowicz — inż. cyw.</i>	4	144	1200 — 1800 — <i>S. Hempel</i>	4	158
Replika na odpowiedź inż. H. Wąsowicza — <i>W. Paszkowski, prof. Polit.</i>	4	147	Wyniki nowych badań w dziedzinie fundamentowania	5	195
Sposoby sztucznego odbarwiania sinizny drewna	4	147	Frosty sposób stwierdzania pęknięć w podciągach żelazobetonowych — <i>St. Zaykowski</i> ..	5	205
Pomiar zawartości wody w piasku	4	158	Wyznaczenie dopuszczalnego ciśnienia na grunt — <i>Wacław Paszkowski — prof. Polit.</i>	6	244
List do redakcji inż. H. Wąsowicza w sprawie repliki prof. W. Paszkowskiego	5	204	Uszczelnienie szwów dylatacyjnych — <i>Inż. K. Stronczyński</i>	6	244
Przyczepność w betonie wysokowartościowym i utrzaskanym — <i>Lau</i>	5	214	Dom o szklanych ścianach	6	257
Nowe poglądy w technologii betonu — <i>prof. Wacław Paszkowski</i>	6	233	Belka Kleina nad otworami — <i>Inż. arch. Wiktor Garnysz</i>	7	276
Wibracje betonu	6	256	Wzmocnienie dźwigarów stropowych — <i>Inż. Biasion</i>	7	277
Stopy niklowe	6	257	Z dziedziny walki z halasem w budownictwie	7	279
Wytrzymałość zapraw i betonów wapiennych	7	278	Drewniane wieże rozgłośni radiowych	8	322
Przyczepność betonu wstrzaskanego	7	278	Kilka uwag o konstrukcjach codziennych — <i>S. Hempel</i>	9	347
Nowa domieszka do betonu, zwiększającego wytrzymałość	7	278	Kąpielisko w Bertrich — <i>Kalkowski</i>	9	371
Badania wytrzymałości betonów na tle przepisów polskich norm — <i>Inż. Antoni Szuman</i>	8	310	Fundamenty chłodni	9	372
Olów jako materiał izolacyjny — <i>Inż. R. Piątkowski</i>	8	314	Fundament pod młot	9	372
Badanie zaprawy wapiennej w fundamentach — <i>St. Zaykowski</i>	8	319	Silos drewniany o pojemności 1600 t	9	373
Beton z cementu glinowego	8	321	Ogniotrwale konstrukcje żelbetowo - drewniane — <i>Inż. arch. Wiktor Garnysz</i>	10	421
Żądana a rzeczywista wytrzymałość betonu	8	321	Umocowanie żelaza w kamieniu	10	423
Wolno - rdzewiejące stale	8	321	Mur ceglany zbrojony	10	426
Płyty budowlane z odpadków	8	322	Konstrukcje stalowe na II Międzynarodowym Kongresie Mostów i Konstrukcyj Inżynierskich w Berlinie — <i>Stefan Bryla</i> ..	11	453
Uwagi o badaniach Poznańskiej Stacji Doświadczalnej — <i>Wacław Paszkowski, prof. Polit. Warsz.</i>	9	357	Spawane konstrukcje na II Kongresie Mostów i Budownictwa w Berlinie — <i>Dr inż. V. Poniż</i>	11	455
Wyprawa wapienna z włosiem	9	373	Zagraniczne budowle i doświadczenia z zakresu konstrukcyj spawanych w oświetleniu Kongresu Berlińskiego — <i>Inż. Bolesław Mayzel</i>	11	456
Powłoki i domieszki uszczelniające — <i>T. Konic</i>	10	411	Projekt i wykonanie konstrukcji spawanej — <i>Dr inż. Stefan Bryla — prof. Polit. Warsz.</i>	11	462
Usuwanie nadmiaru wody z betonu za pomocą próżni	10	426	Wpływ kształtu połączeń spawanych na ich wytrzymałość — <i>Prof. O. Graf — Stuttgart</i> ..	11	463
Stal Griffel w praktyce — <i>Inż. Jerzy Nechaj</i>	11	470	Zastosowanie cienkich blach nośnych do konstrukcyj stalowych — <i>Inż. B. Laffaile, Paryż</i>	11	465
Wilgoć a gęstość piasku	11	477	Odkształcenie dźwigarów kratowych spawanych — <i>Dr. inż. S. Mortada, Kair</i>	11	465
Badanie belek wzmocn. stalą „Centrum” — <i>Inż. Antoni Szuman</i>	12	516	Metody badań w laboratorium i na placu budowy — <i>Inż. M. Pinczon, Saint Nazaire</i> ..	11	467
			Rozwój konstrukcyj metalowych — <i>Dr inż. G. Worcht, prof. Polit. w Monachium</i>	11	468
			Fundamentowanie w terenach nasypowych — <i>Inż. Marcelli Lau (Lwów)</i>	11	475
			Łamacz fal	12	524

	zesz.	str.		zesz.	str.
Ilangary przenośne	12	524	Betoniarka o napędzie ręcznym	9	369
Budowa domów umeblowanych	12	524	Pogłębienie strumienia za pomocą ładunków dynamitowych	9	372
BUDOWNICTWO OBRONNE.			Układanie betonu asfaltowego pod wodą	9	372
OPLG zbiorników płynnego paliwa — <i>Kalkowski</i>	1	25	Układanie płytek terrakotowych itp.	9	373
Obrona przeciwlotniczo - pożarowa budowli — <i>Kalkowski</i>	1	26	Przesunięcie wieży ze zbiornikiem	9	373
Gazoszczelne drzwi schronowe — <i>Kalkowski</i>	4	158	Niektóre metody maszynowego wyrobu rur betonowych — <i>Inż. Wojśław Bielicki</i>	10	419
Typy i kosztorysy schronów domowych — <i>Kalkowski</i>	5	214	Instrukcja jak mурować z pustaków ceglanych	10	424
Znaczenie budowlanej OPLG — <i>Kalkowski</i>	5	215	Przesunięcie nawierzchni betonowej	10	426
Niebezpieczeństwo lotnicze — bomby zapalające — <i>Inż. arch. Jan Reda</i>	6	234	Znakowanie miejsc rentgenowanych	10	426
Postępy niemieckie w dziedzinie budowy schronów OPLG	7	279	Kitowanie szpar przy malowaniu mostów	11	475
OPLG zbiorników płynnego paliwa — <i>Kalkowski</i>	8	322	Szczelne formy do betonu	11	477
Pokaz budownictwa przeciw lotniczego na Wystawie Przemysłu Metalowego i Elektrotechnicznego — <i>Inż. Jerzy Sławiński</i>	9	364	Fabryki betonu	11	477
Niemiecka normalizacja drzwi i okien gazoszczelnych — <i>Kalkowski</i>	9	370	Darnina	11	477
Skutki wybuchu — wnioski dla OPLG	9	371	W sprawie zapobiegania wypadkom w przemyśle bud.	12	503
Ruch budowlany, a budowa schronów w Niemczech — <i>Inż. W. B.</i>	9	377	Dane o kopczkach	12	523
INSTALACJE BUDOWLANE.			Przenośne rusztowanie	12	524
Ogrzewanie pojedynczych mieszkań — <i>Inż. arch. M. Popiel</i>	9	362	Umocowanie żelaza w kamieniu	12	524
Piorunochrony	11	479	KOSZTY BUDOWY.		
Instalacje radiowe	11	479	Rentowność wysokich domów — <i>Inż. P. Jakowlew</i>	5	200
Światło metalowe	11	480	Koszt wyrobu pali żelbetowych — <i>T. Kalkowski</i>	7	273
Urządzenie anten centralnych	12	508	Koszty budowy w Niemczech	7	283
WYKONAWSTWO ROBÓT.			Badania niemieckie nad wydajnością pracy w budownictwie	8	316
Kontrola wykonywania robót — <i>Karol Turnowski</i>	1	10	Koszty budowy schronu	8	322
Nowe przepisy żelbetowe z zakresu wykonawstwa w zastosowaniu praktycznym — (PN/B — 196) — <i>Inż. Br. Bukowski</i>	2	34	Przybliżone sposoby obliczania wartości budynków i jego poszczególnych elementów — <i>Karol Turnowski</i>	9	348
Wykonanie fundamentów i surowego stanu suterenu gmachu P. K. O. w Poznaniu: Ogólna organizacja robót i roboty żelbetowe — <i>Inż. Marian Skąpski</i>	2	53	Dom czynszowy w Warszawie w cyfrach — <i>I. Luft</i>	9	351
Wykonanie robót ziemnych i palowych — <i>Inż. Wacław Matuszewicz</i>	2	56	Koszty budowlane w St. Zjedn. Am. Półn. Stopień sztywności poszczególnych elementów kosztów budowy	11	481
O budowie 5. filarów mostu drogowego przez Wisłę we Włocławku — <i>Inż. Andrzej Eberhardt</i>	2	58	WPLYWY ZEWNĘTRZNE NA BUDYNEK.		
Lekkie rusztowania budowlane — <i>S. Pronaszko</i>	3	88	Z dziedziny walki z grzybem domowym	1	15
Olejne malowanie na świeżym tynku	3	103	Szczególny wypadek działania wody na stare sklepienia — <i>St. Zaykowski</i>	6	245
Trudności przy budowie opór mostowych na kesonach i sposoby zapobiegania komplikacjom — <i>Inż. B. Morawski</i>	4	135	Ochrona stali przed korozją	8	321
Zamiana otwartej studni na keson w trakcie roboty — <i>Inż. K. Stronczyński</i>	4	147	Rzadki rodzaj grzyba drzewnego w budynku — <i>St. Zaykowski</i>	9	368
Amerykańskie metody pracy w budownictwie	4	157	Przenikanie wilgoci przez mur ceglany	9	372
Koszta budowy taniego domu mieszkalnego	4	157	Izolacje cieplne Obserwatorium L. O. P. P'u na Pop-Iwanie — <i>Inż. arch. M. Popiel</i> ..	10	424
Trudności przy budowie opór mostowych na kesonach i sposoby zapobiegania komplikacjom — <i>Inż. B. Morawski (dokończenie)</i>	5	189	Ochrona budowli przed wstrząśnieniami	10	427
Uwagi i obserwacje na temat betonu wibrowanego — <i>Inż. St. Kądziółko</i>	5	196	Niszczące działanie czystej wody na dno rzeki	11	478
Przejście rurociągu pod torami kolejowymi — <i>Inż. Wojśław Bielicki</i>	5	204	Pochłanianie hałasu	11	478
Wznoszenie budynków z części wykonanych uprzednio sposobem fabrycznym	5	213	Środki grzybo- i owadobójcze	11	479
Ciśnienie betonu na szalowanie — <i>Lau</i>	5	214	Ochrona żelaza nad brzegiem morza	11	479
Paski obserwacyjne — <i>St. Zaykowski</i>	6	236	Impregnacja słupów	11	479
Wykonanie opuszczanych zbiorników żelbetowych — <i>K. Turnowski</i>	6	239	Naprawianie dachów muślinem	11	479
Interesujący wypadek zastosowania deskowania stalowego	6	258	Prądy błądzące	12	522
Błędy w robotach malarskich olejnych na tynku	6	259	Ochrona silosów betonowych do węgla	12	522
Lekkie rusztowanie budowlane	7	277	Kabina reontgenowska	12	523
Malowanie powietrzem sprężonym	7	279	Konstrukcje spawane a korozja	12	523
Podwieszenie linowe przy montażu	8	321	Stal nagumowana	12	523
„Dziwiątki“	8	322	Zabezpieczenie poddaszy przed ogniem	12	523
			Podłoże asfaltowe pod linoleum	12	523
			Asfaltowe dno kanału	12	523
			BUDOWA DRÓG.		
			Polskie szutrówki cementowe — <i>Inż. Antoni Eiger i inż. Jerzy Nechaj</i>	2	39
			Cechy charakterystyczne dla organizacji robót drogowych — <i>Inż. inż. F. Johannsen i T. Kuhnke</i>	4	127
			Nawierzchnie drogowe syst. inż. Trylińskiego	12	524
			NORMALIZACJA I PATENTY.		
			Nowe normy polskie	2	66
			Nowe belgijskie normy żelbetowe — <i>Lau</i>	5	214
			Rusztowania drewniane przy robotach budowlanych PNB — 175 — projekt	6	242
			Francuski projekt normalizacji kruszywa i wody do betonu	6	257
			O normalizację warunków obliczania ilości robót budowlanych	8	320

	zcsz.	str.		zcsz.	str.
Patenty udzielone z dziedziny budownictwa ..	11	483	I Zjazd Ogrzewników Polskich Warszawa		
Normy właściwości produktów naftowych ..	11	483	5 — 8/IX - 1936 r.	9	376
Nowe projekty norm z zakresu budownictwa	11	483	Zjazd Betoniarzy w Warszawie	9	376
Stal używana w zastosowaniu dla celów bu-			Zjazd Betoniarzy w Warszawie	10	431
dowlanych P. N. B. — 640, projekt	11	483	Katowice	10	431
STOSUNEK MIĘDZY CZYNNIKAMI W BUDOWNICTWIE.					
Etatyzm na szczytach i na nizinach	1	12	Historia i rozwój betoniarstwa w Polsce —		
O uprawnienia w zakresie wykonywania za-			<i>Tadeusz Zabokrzecki</i>	11	473
wodu przedsiębiorcy budowlanego	1	19	Nasze bolączki zawodowe — <i>Jan Jasieczek</i> ..	11	474
Norma pomiaru i obliczania ilości robót be-			Zjazd i wystawa betoniarstwa	12	527
tonowych i żelbetowych w porównaniu z			50-lecie Szkoły Podmistrzów mul. w Warszawie	12	529
dotychczas stosowanymi warunkami —			Powstanie placówki nauk. z zakresu ochr. bud.		
<i>Inż. I. Luft</i>	2	37	od wody	12	529
§ 145. Na marginesie konferencji, zwolanej			RUCH BUDOWLANY W POLSCE I PRZETARGI.		
przez Min. Przem. i Hand. w sprawie up-			Ostatnie przetargi Nr Nr 1—str. 17; 2—str.		
rawnienia rzemieślniczych	2	65	68; 3 — str. 107; 4 — str. 152; 5 — str.		
Sprawa budownictwa na naradzie gospodar-			209; 6 — str. 253; 7 — str. 283; 8 —		
czej	3	79	str. 329; 9 — str. 380; 10 — str. 432;		
W sprawie artykułu 145 prawa przemysło-			11 — str. 485; 12 — str. 531.		
wego	4	125	Wykaz zatwierdzonych budowli Nr Nr 1 —		
Uczniowie przemysłowi — <i>S. Pronaszko</i>	4	126	str. 26; 2 — str. 71; 3 — str. 111; 4 —		
Procedura zlecania robót — <i>I. Luft</i>	5	183	str. 162; 5 — str. 216; 6 — str. 259; 7		
Sprawa robotnicza w budownictwie	5	185	— str. 289; 8 — str. 333; 9 — str. 383;		
Obniżenie wysokości wadów, kaucji zasadni-			10 — str. 435; 11 — str. 487; 12 — str.		
czej i rat kolaudacyjnych na robotach			535.		
dla Min. Poczty	5	209	O rozszerzeniu stosowania budownictwa beto-		
Przyjmowanie premii pożyczki inwestycyj-			nowego w Lublinie	1	16
nej jako kaucji i wadów	5	209	Budowa centralnego więzienia w Łodzi —		
Obwieszczenie Ministra Skarbu z dnia 20			<i>Cz. K.</i>	1	16
kwietnia 1936	5	209	Wymowne i ponure cyfry statystyki mieszka-		
Branżowe konferencje nad realizacją uchwał			niowej Warszawy	1	18
narady gospodarczej	6	247	Wyniki akcji kredytowo - budowlanej 1935 r.	1	18
Zmienność załóg robotniczych w przemyśle ..	6	248	Kredyty Banku Gospodarstwa Krajowego na		
Znamienny okólnik pruskiego ministra fi-			akcję budowlaną w roku 1936	1	18
nanów przeciw niesolidnym przedsiębior-			Koniunktura budownictwa w roku 1935	3	94
com budowlanym	6	249	Statystyka zatwierdzonych budowli w Warsza-		
W sprawie wadium przy przetargach — <i>Dr</i>			wie za rok 1935	3	105
<i>Cz. K.</i>	8	319	Przemysł budowlany w sprawozdaniach In-		
Mienopolowe pozycje w kosztorysach przetar-			spekcji Pracy za rok 1934 i Funduszu		
gowych	8	327	Bezrobocia za rok 1934 i I kwartał 1935		
Odpowiedzialność architekta za przekroczenie			Bilans za rok 1935 budownictwa na terenie		
kosztorysu	10	427	Lublina — <i>Inż. S. Łukasiewicz</i>	3	106
Wykonywanie zawodu architekta w Niem-			Zmiany w opłatach budowlanych w Łodzi....	3	107
czach	10	432	Przyjęcie przez Skarb Państwa niektórych zo-		
Zwalczanie niefachowości w budownictwie ..	11	480	bowiązań Gdyni	4	150
Urlopy w budownictwie niemieckim	11	482	Wzrost przewozu głównych materiałów budo-		
O współcz. warunkach pracy inżyniera — <i>Inż.</i>			wlanych w ciągu ostatnich czterech lat		
<i>Henryk Wagner</i>	12	508	(1932 — 1935)	5	207
ZYCIE ZAWODOWE.					
Zjazd członków Stow. Arch. R. P. w Kato-			Kubatura budowli rozpoczętych w roku 1935		
wicach	1	20	w porównaniu z rokiem 1934	5	207
Instytut badań i rozwoju rzemiosła w R. P.,			Spółki akcyjne w przemyśle budowlanym ...	5	207
biblioteka i zbiory sztuki rzemieślniczej			Statystyka ruchu budowlanego w Warszawie		
Zjazd delegatów Związku Techników R. P.			za okres 1931 — 1935	5	207
II Zjazd Inżynierów budowlanych w Kato-			Ruch budowlany w Gdyni	5	207
wicach — <i>Inż. I. Luft</i>	3	82	Akcja budowlana - terenowa B. G. K.	6	248
Sprawozdanie z działalności Stowarzyszenia			Produkcja i zbyt cementu w roku 1934, 1935 i		
Zawodowego Przemysłowców Budowlan-			pierwszych czterech miesiącach 1936	6	249
ych R. P. w r. 1935	3	96	Stały wzrost zatrudnienia w cementowniach,		
Targi Gdyni	3	107	ceglarniach i tartakach w stosunku do ro-		
Wystawa „Warszawa Przyszłości“ — <i>Inż.</i>			ku 1935	6	249
<i>arch. Leonard Tomaszewski</i>	4	139	Katowice — <i>Inż. Biasion</i>	6	250
Ogólno - Polski zjazd w sprawie szkół tech-			Stan wolnych mieszkań w Łodzi	6	251
nicznych	4	151	Finansowanie inwestycji Warszawy	7	280
Rzemieślnicza wystawa — targi w Łodzi (17.			Osiedle Tow. Osiedli Rob. na Kole w Warsza-		
V — 7.VI - 1936 r.)	5	208	wie	7	281
Zjazd ogrzewników Polskich	5	208	Koniunktura budowlana w I-szym półroczu ..	8	309
Sekcje Budowy Dróg i Kamieniolomów Sto-			Ruch budowlany w Warszawie— <i>F. P-tz</i> ...	9	344
warzyszenia Zawodowego Przem. Bud.			Sprawa najmniejszego mieszkania	9	346
R. P.	6	248	Budownictwo mieszkaniowe w Warszawie ..	9	353
Zniżki kolejowe na Targi Gdyni	6	250	Akcja kredytowo - budowlana Banku Gospo-		
V Kongres zastosowań stali w Berlinie	7	282	darstwa Krajowego na terenie m. st.		
Wystawa Przemysłu Metalowego i Elek-			Warszawy w r. 1936 — <i>F. Bober</i>	9	356
trycznego Warszawa 23.VIII — 11.X.			Polemika na temat dalszych losów polityki		
1936	8	324	budowlanej	9	375
I Międzynarodowy Kongres Geomechaniki o-			Memoriał do Panów Ministrów Skarbu i Prze-		
raz techniki fundamentowania w Bosto-			mysłu i Handlu w sprawie popierania		
nie w St. Zj. A. P. (22 — 27 czerwca			przez Państwo ruchu budowlano-mieszka-		
1936 r.)	8	325	niowego	10	401
			Wytczne polityki inwestycyjnej — <i>Wiktor</i>		
			<i>Martin</i>	10	404
			Ostatnia katastrofa budowlana w Warsza-		
			wie	10	430

	zesz.	str.		zesz.	str.
Przewozy wewnętrzne materiałów budowlanych w latach 1932 — 1936	10	430	Orzeczenie Nadzw. Kom. Rozjemczej w sprawie plac robotników we Lwowie	6	251
Korzystny przewrót w poglądach na cel i sposób realizacji inwestycji publicznych	11	452	Place w zawodzie instalatorskim na terenie Gdyni	8	326
Projektowane ograniczenie ulg dla budownictwa mieszkaniowego	11	481	Cennik na roboty blacharskie i dekarские w Łodzi	8	326
Możliwości i właściwa kolejność najważniejszych inwestycji w Polsce	11	482	Umowa o pracę na roboty brukarskie na obszarze m. Poznania i pow. poznańskiego	8	326
Ruch budowlany w Gdyni — <i>Bolesław Polkowski</i>	12	520	Place powszechnie obowiązujące w przemyśle budowlanym dla obszaru woj. poznańskiego, m. i pow. Bydgoszcz, m. i pow. Inowrocław oraz pow. szubińskiego i wyrzyskiego	8	327
Czteroletni plan inwestycyjny	12	529	Umowa zbiorowa w zawodzie zduńskim na obszar m. Poznania i okolicy	9	379
Ruch budowlany w Łodzi w r. 1936	12	530	Umowa zbiorowa dla rzemiosła małarskiego na terenie Gdyni	9	380
Patenty udzielone w budownictwie	12	530	Umowa zbiorowa w przemyśle budowlanym na okręg Inspektoratu Pracy w Lesznie	9	380

RUCH BUDOWLANY ZAGRANICĄ.

Wielki program budowy domów mieszkalnych w Stanach Zjednoczonych	2	67	Wykwalifikowani biuraliści warsztatowi	12	530
Nowości budowlane na Targach Lipskich — <i>Inż. Jerzy Nechaj</i>	3	85	USTAWODAWSTWO I ORZECZNICTWO.		
Ruch budowlany w Anglii — <i>Inż. W. B.</i>	4	149	Nr. Nr. 1 — str. 23; 3 — str. 109; 4 — str. 155; 5 — str. 212; 6 — str. 255; 7 — str. 286; 8 — str. 331; 9 — str. 382; 10 — str. 434; 11 — str. 486; 12 — str. 532.		
Ubezpieczenia budowlane w Niemczech	6	250	NIEDYSKRECJE BUDOWLANE.		
Most z Europy do Azji	8	321	Nr. Nr. 1 — str. 15; 2 — str. 64; 3 — str. 104; 4 — str. 148; 5 — str. 206; 6 — str. 245; 7 — str. 280; 8 — str. 323; 9 — str. 374; 10 — str. 428; 11 — str. 481; 12 — str. 525.		
Olimpiada w Berlinie	8	323	PRZEGLĄD WYDAWNICTW.		
Konkurs na najpiękniejszy most	9	373	<i>Inż. A. Dziedziul i arch. J. Handzelewicz</i> — Nowoczesna ceramika budowlana	1	24
Stal w węgierskim budownictwie mieszkaniowym	10	427	<i>Stefan Bryła</i> — Podręcznik Inżynierski tom IV	1	24
Zmniejszenie zużycia surowców zagranicznych	10	427	<i>Inż. J. Mokrzycki</i> — Katalog gotowych ustępów, dolów gnilnych, gnojowni, śmietników, oczyszczalni	3	110
Brak inżynierów w Japonii	10	427	Instytut Spraw Społecznych — Kalendarz bezpieczeństwa i higieny pracy na r. 1936	3	111
Ruch budowlany w Anglii	10	432	Urządzenie elektryczne w domu — Poradnik dla budujących	4	158
Walka o 1½ miliarda	11	478	I Spis wydawnictw z zakresu budownictwa za okres od r. 1930	4	159
Używanie zagranicznych surowców w budownictwie	11	480	Kalendarz spawalniczy na rok 1936	5	213
Zakaz otwierania nowych cementowni	11	480	Pożyteczne i praktyczne wydawnictwo z zakresu bezpieczeństwa pracy w budownictwie	6	256
Postępy w sytuacji mieszkaniowej w Brukseli	11	482	<i>Leon Janeczek</i> — Racjonalna i oszczędna budowa kanalizacji w miastach Polski	6	256
Przebudowa gospodarstwa niemieckiego	12	524	<i>Prof. Dr. Inż. W. Zenczykowski</i> — Budownictwo ogólne część I Materiały i wyroby budowlane	8	320
Patenty budowlane w Niemczech	12	525	<i>Górski K. inż.</i> O zaopatrzenie ludności w wodę. Studnie i wodociągi	8	321
Ruch budowlany w Stan. Zjedn. A. P.	12	531	<i>Dr. inż. Bronisław Bukowski</i> — Przeprowadzanie 28-dniowej wytrzymałości betonu	9	369

RYNEK MATERIAŁÓW.

Ceny materiałów budowlanych Nr. Nr. 1 — str. 21; 2 — str. 70; 3 — str. 108; 4 — str. 154; 5 — str. 211; 6 — str. 252; 7 — str. 285; 8 — str. 328; 9 — str. 378; 10 — str. 429; 11 — str. 484; 12 — str. 534.			<i>Min. W. R. i O. P.</i> — Gimnazja Ogólnokształcące	9	370
Obniżka taryf kolejowych na przewóz tarcicy	1	22	<i>Dr. Czesław Kloś</i> : Fundamenty pod szybkobieżne maszyny ze specjalnym uwzględnieniem fundamentów pod turbogeneratory	10	425
Obniżka taryf kolejowych na wytwory przemysłu hutniczo - metalowego	1	22	Syndykat Polskich Hut Żelaznych: „Wytwory walcowane przez polskie huty“	11	477
Nowe taryfy na płyty gliniane (poz. 1121), cementowe (poz. 1144), kafle niepolewane (poz. 1130) i polewane (poz. 1131)	2	69	<i>Gustaw Szymkiewicz</i> — Prawo budowlane i zabudowanie osiedli w nowym brzmieniu	12	522
Zmiana taryf na przewóz materiałów budowlanych	2	69	<i>Stefan Sienicki inż.</i> — Sklep detaliczny	12	522
Nowa taryfa kolejowa	3	107	<i>Inż. Włodzimierz Rabczewski</i> — 50-lecie działania wodociągów i kanalizacji m. Warszawy	12	522
Taryfy kolejowe na przewóz mat. bud. w okresie 1929 — 1936	4	149	Z REJESTRU FIRM.		
Taryfy wyjątkowe na przewóz używanego inwentarza budowlanego	7	282	Nr. Nr. 1 — str. 27; 3 — str. 112; 4 — str. 163; 6 — str. 264; — 7 str. 292; 8 — str. 380; 10 — str. 438; 12 — str. 539.		
Taryfy wyjątkowe na przewóz używanego inwentarza budowlanego	8	326	PRZEGLĄD CERAMICZNY.		
Problem cegły w Polsce — <i>I. Luft</i>	10	409	(Zeszyty 1 — 12).		
Import kostki szweckiej — <i>Inż. K. Stronczyński</i>	12	513	BIULETYN POLSKIEGO ZW. INŻ. BUD.		
Produkcja cegły w okręgu podwarszawskim	12	518	(Zeszyty 3 — 12).		
Znamienne zarządzanie Dyr. Nacz. L. P.	12	530			

RYNEK PRACY.

Umowa zbiorowa dla Warszawy układaczy płytek terrakotowych i glazury	3	109			
Umowa zbiorowa dla Gdyni parkieciarzy i zdunów	3	109			
Orzeczenie Komisji Rozjemczej dla Warszawy	4	150			
Orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej w sprawie plac robotników w przemyśle budowlanym w Łodzi	5	208			
Przebieg i załatwienie zatargu zarobkowego w przemyśle budowlanym na terenie woj. poznańskiego	5	208			
Wykwalifikowani magazynierzy budowlani ..	5	208			
Orzeczenie Nadzwyczajnej Komisji Rozjemczej w sprawie plac robotników w przemyśle budowlanym w Krakowie	6	250			

PRZEGLĄD BUDOWLANY

BUILDING REVIEW - REVUE DU BATIMENT - BAURUNDSCHAU
MIESIĘCZNIK POŚWIĘCONY SPRAWOM BUDOWNICTWA

ORGAN STOW. ZAW. PRZEMYSŁ. BUD. R. P. I DELEGACJI ST. Z. P. B. R. P.

WYDAWANY PRZY WSPÓLPRACY POLSKIEGO ZW. INŻ. BUD.

KOMITET REDAKCYJNY: H. MARTENS, S. PRONASZKO, F. OPPMAN

REDAKTOR: INŻ. I. LUFT. WYDAWCA: STOWARZYSZENIE Z A W. PRZEM. BUD. R. P.

Redakcja i Administracja: Warszawa, Widok 22. Telefon Nr. 5.26-50 i 2.87-00. P. K. O. Nr. 19.410
Prenumerata roczna zł. 30, łącznie z dodatkiem „BIULETYN PRZETARGOWY” zł. 48.

ZESZYT 12

WARSZAWA, 25 GRUDNIA 1936

ROK VIII

*Wszystkim Czytelnikom i Przyjaciółom naszego pisma
Serdeczne Życzenia Świąteczne i Noworoczne składa*

Redakcja

W SPRAWIE ZAPOBIEGANIA WYPADKOM W PRZEMYŚLE BUDOWLANYM

(M) W Stowarzyszeniu Przemysłowców Budowlanych R. P. w ostatnich dniach odbyła się konferencja poświęcona zagadnieniu bezpieczeństwa pracy w budownictwie. Na konferencji tej, w której wzięło udział około 20 osób, przedstawiciel Ministerstwa Opieki Społecznej p. inż. Mazurkiewicz wygłosił prelekcję na temat organizacji ubezpieczeń wypadkowych we Francji, przedstawiciel zaś Inspekcji Pracy, Inspektor II Okręgu p. Kowalik przedstawił pogląd Inspekcji Pracy na sprawę bezpieczeństwa pracy w budownictwie i rolę akcji zapobiegawczej w tej dziedzinie. Po wyczerpującej dyskusji zebrani jednomyślnie postanowili zwrócić się do Zarządu Stowarzyszenia o zapoczątkowanie akcji bezpieczeństwa pracy w przemyśle budowlanym.

Na marginesie tej konferencji wypada zaznaczyć kilka istotnych momentów, które niewątpliwie wpływają na aktualność sprawy bezpieczeństwa pracy w naszym przemyśle i przez wszystkich przedsiębiorców winny być wzięte pod uwagę.

Pierwszym takim momentem jest fakt wysokiej wypadkowości w budownictwie. Chociaż niewątpliwie istnieje zbyt duża tendencja do zaliczania najmniejszych bodaj skaleczeń do wypadków, nie mniej wypadkowość jest wysoka. Wypadkowość ta wywołuje znaczne obciążenie przemysłu wymiarem składek, całkowicie pokrywanym przez przemysł. Wynika zaś ona częstokroć nie tylko z samego charakteru robót, ale przede wszystkim z małego uświadomienia robotników i pracowników.

Drugim takim momentem jest istniejąca współodpowiedzialność wszystkich przedsiębiorców za zaniedbania lub lekkceważenia bezpieczeństwa pracy przez niektórych. Statystyka wypadków obejmuje całe gałęzi przemysłu. Najlepiej zorganizowane przedsiębiorstwo, na którego budowach wypadki są wielką rzadkością, przy dzisiejszym rozkładzie na ubezpieczenie wypadkowe, ponosi odpowiedzialność finansową za największego partacza, u którego sy-

stematycznie walą się rusztowania i urywają się podnośniki.

Trzecim takim momentem jest fakt, że dotychczas przemysł nie ma żadnego praktycznego wpływu i możliwości kontroli wymiaru składek i systemu obliczeń statystycznych, dotyczących wypadków.

Czwartym wreszcie momentem, na który chcemy zwrócić uwagę, jest istnienie przepisów o bezpieczeństwie pracy i higienie na budowie, przepisów nowych i dość rygorystycznych. Właściwie praktyczne przystosowanie tych przepisów do warunków życiowych — przy bądź co bądź formalnej i z musu biurokratycznej ingerencji czynników kontrolujących — może być źródłem znacznych trudności dla przemysłu.

Nie zatrzymując się więc nad samym bezspornym społecznym znaczeniem akcji zapobiegania wypadkom, sądzimy, że te cztery przytoczone momenty również przemawiają za skierowaniem przemysłu naszego na drogę polityki czynnej w sprawie bezpieczeństwa pracy.

Organizacja akcji bezpieczeństwa pracy w naszym przemyśle poza zasadniczym celem zmniejszenia wypadkowości może bowiem: pozwolić również na wyodrębnienie statystycznie przedsiębiorstw prowadzących tę akcję od szarego ogółu, wpłynąć na wysokość płaconych przez nie składek, stworzyć jawne podstawy statystyczne wymiaru składek, wreszcie dać możliwość ustalenia, przy ścisłej współpracy przemysłu, praktycznego stosowania przepisów bezpieczeństwa i higieny.

Piszemy to wszystko w przekonaniu, że akcja zapobiegania wypadkom podjęta przez Zakład Ubezpieczeń od Wypadków będzie trwała, nie zalamię się w pół drogi i znajdzie wyraz również w celowym współdziałaniu z placówkami przemysłowymi podejmującymi tę inicjatywę, w zrozumieniu ich sytuacji i odciążeniu ich finansowym, idącym przynajmniej w parze z ponoszonymi przez nie nakładami.

INŻ. ARCH. STANISŁAW FISZER.

DOM MIESZKALNY PRZY UL. PUŁAWSKIEJ PROJEKTU INŻ. ARCH. ŻÓRAWSKIEGO

Niedawno, bo kilka miesięcy temu, wykończono i oddano do użytku dom mieszkalny — własność dra Jana Wedla.

Działka, na której został wzniesiony, położona jest w warunkach wyjątkowych: wschodnia część działki otwarta jest szerokim frontem na projektowany zieleniec i t. zw. „Morskie Oko”; narożnik parceli, wskutek odchylenia się w tym punkcie ul. Puławskiej, staje się jednym z perspektywicznych zamknięć tej arterii. Wysiłki autora w kierunku stworzenia akcentu wysokowościowego na rogu ul. Madalińskiego oraz próby rozluźnienia zabudowy zwartej tego odcinka ulicy Puławskiej zostały przez władze budowlane uznane, zdaniem moim niesłusznie, za niewłaściwą, jako wylamujące się z systemu zabudowania ul. Puławskiej.

Ostatecznie budynek został zrealizowany w formie odbudowanego narożnika dość silnie zróżniczkowanego w bryle i fakturze, przyczem skrzydło od ul. Madalińskiego ma dwa występy do wewnątrz parceli tworzące dwa dziedzińce; dzięki temu, że część parteru jest niezabudowana — są one całkowicie widoczne od ulicy.

Pod względem swego przeznaczenia jest to dom o mieszkaniach od małych apartamentów kawalerskich do wielkości czterech pokoi z kuchnią z wyposażeniem przekraczającym normalnie u nas spotykany poziom (bogato wyposażone łazienki, centralne zaopatrzenie w ciepłą wodę, wspaniałe piece do spalania śmieci, zbiorowa antena).

Wydaję mi się, że budynkiem tym zamknął autor pierwszy etap swej działalności architektonicznej: etap poszukiwania silnych napięć kierunkowych i dynamiki form.

Projekty następnych budynków, które oglądałem w pracowni, zdają się potwierdzać to przypuszczenie.

W stosunku do systemu zabudowy i plastyki zewnętrznej nasuwa się kilka uwag:

1) Zbyttno wyzyskany teren: stosunek szerokości podwórza do wysokości budynku, aczkolwiek naogół korzystny, nie może zadowolić wymagań stawianych współczesnemu budownictwu mieszkalnemu.

2) Część budynku od ul. Puławskiej w zestawieniu z narożnikiem jest stanowczo za krótka, domaga się przedłużenia, przez co i dotychczasowa dynamika narożnika zostanie zneutralizowana z korzyścią dla całości zespołu.

3) Przez silne zróżniczkowanie narożnika i rozbiecie podziałów elewacji od ul. Madalińskiego zatracona została czytelność systemu zabudowania.

4) Gzems nad sklepem narożnym rozbija całość parteru.

5) Krata na dachu narożnika budzi zastrzeżenia, szczególnie w widoku od ul. Madalińskiego.

Pragnąłbym teraz omówić te elementy budynku, które w ogólnym rozwoju budownictwa mieszkaniowego są jego istotną i, zdaniem moim, niezaprzeczalną zdobyczą.

Budynek wykonany został w konstrukcji półszkieletowej stalowej spawanej całkowicie. Układ tego szkieletu jest możliwie najbardziej przejrzysty i prosty, gdyż składa się z białek stropowych ciągłych idących równoległe do ścian zewnętrznych, opartych na podciągach i ścianach poprzecznych (klatki schodowe i ściana szczytowa). W ten sposób

cały szkielet daje się zmontować bezpośrednio na budowie z kształtówek żelaznych, które dostarczane są na budowę jedynie przycięte na miarę. Montaż odbywał się prawie równoległe z wznoszeniem murów. Jedyne w swoim rodzaju zalety tej konstrukcji i jej całkowita przewaga nad ceglana przejawily się tu w całej pełni.

Przedo wszystkim jeśli chodzi o koszt — nie przewyższył on kosztu budynku ceglanego o tej samej kubaturze, powtórze zdobyto cały szereg możliwości, nieosiągalnych w cegle. Realizacja omówionych niżej podcieni możliwa była tylko w konstrukcji szkieletowej. Rzadko rozstawione o małym przekroju słupy dają wrażenie lekkości i nie tamują dostępu światła i powietrza. W opracowaniu planu przy zastosowaniu konstrukcji szkieletowej uzyskuje się całkowitą swobodę nieskrępowaną ani rozstawieniem okien ani t. zw. ścianą kapitalną. Łatwość wewnętrznych przeróbek, przesuwania wszystkich ścian, powiększania i zmniejszania mieszkań jest tu prawie nieograniczona.

Drugą zdobyczą są opisane wyżej podwórza otwarte na ulicę.

Jest to, zdaje się, pierwsza w Polsce realizacja tej koncepcji architektonicznej, która od 10 lat nurtuje społeczność architektów: — wizja miasta - ogrodu, — miasta, w którym ulica i zielenie na niej przenikają do wnętrza bloku i łączą się z nim.

Koncepcja ta, wspaniała z punktu widzenia higieny i plastyki, została zrealizowana w ramach dotychczasowych przepisów budowlanych w sposób następujący: przy dopuszczalnych 18 mtr. wysokości i 5-ju kondygnacjach otrzymujemy: 18 m. mniej 5 kondygn. po 3.10 m = 24.0. Jest to maximum, które mógł autor uzyskać na podcień. Gdyby ustawa dozwoliła podwyższyć gabaryt o 0,50 mtr. daloby to niezaprzeczalnie wynik lepszy.

Tem niemniej zaprojektowane przez autora podcienie są czymś tak świeżym i ciekawym, że staną się miejscem odwiecznej architektów, szukających skali porównawczej dla swych analogicznych koncepcji.

Niepodobna tu ominąć klienta, który zgodził się na realizację tego „experymentu” — należą mu się słowa najwyższego uznania.

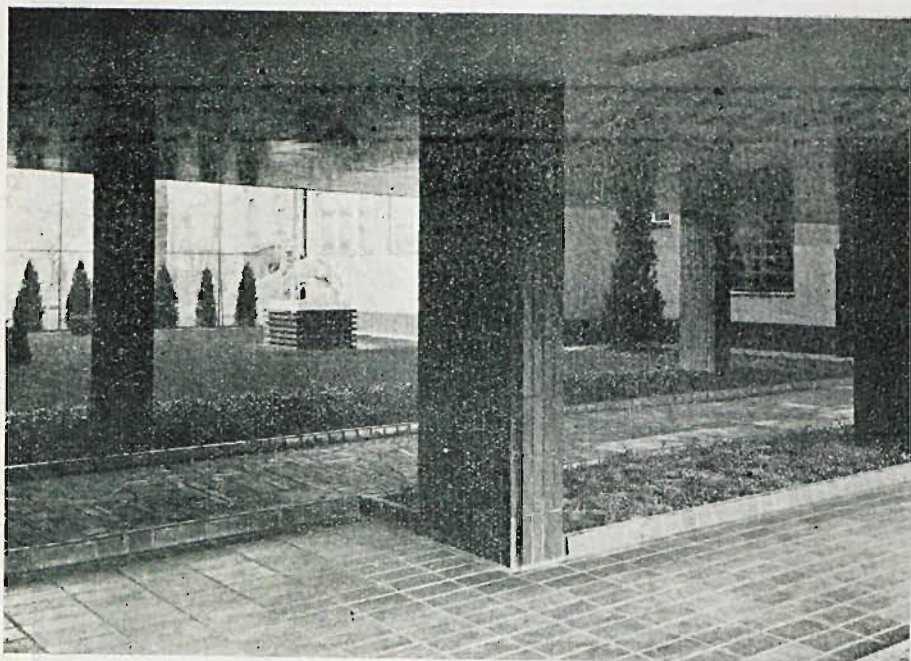
Podkreślić należy wyjątkową dbałość o poziom wykonania. Przy oglądaniu szczegółów wykonania odnosi się wrażenie, iż przedsiębiorcy zatrudnieni na tej budowie odnosili się do niej nie tylko z czysto merkantylnym nastawieniem, lecz wnosili w robotę zapał i zamilowania do zawodu. Zarówno roboty tynkarskie, jak i malarskie, wykończenie zewnętrzne (terrazyt żłobkowany), jak wreszcie wyposażenie łazienek dowodzą, iż projektant znalazł w wykonawcach idealnych realizatorów swych pomysłów. Tym bardziej należy ten moment podkreślić, iż odbiegające od szablonu szczegóły wykonania, szczególnie szkielet i jego wypełnienie, stawiały wykonawców wobec nowych zadań, do których musieli swych majstrów i robotników przyczuć.

Ten właśnie „experyment” oraz naprawę europejski wygląd budynku stawiają go w rzędzie najciekawszych obiektów budowlanych nowej Warszawy.

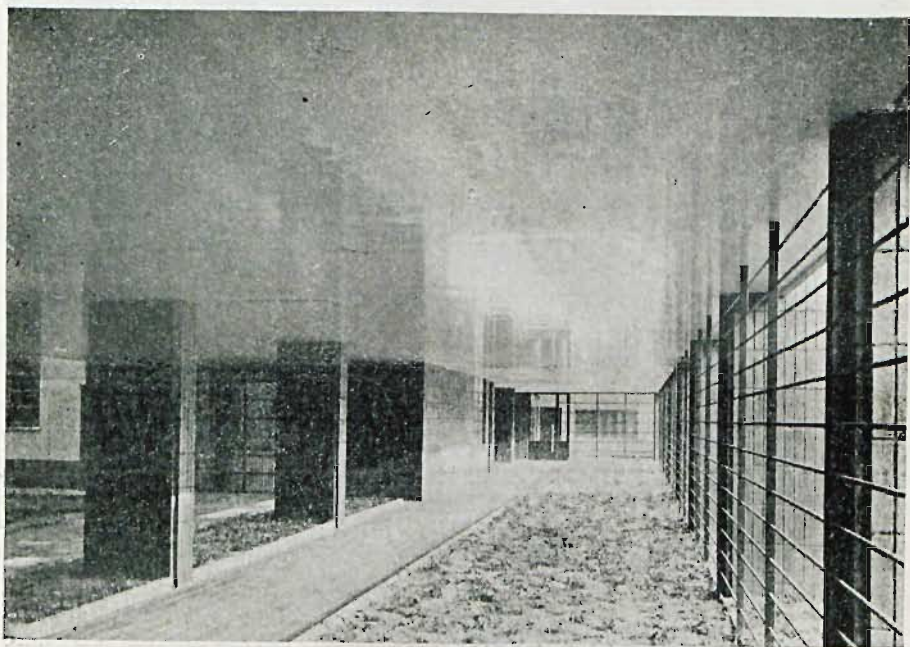

*Fragment elewacji od strony
ul. Madalińskiego.*

Widok na podwórze.

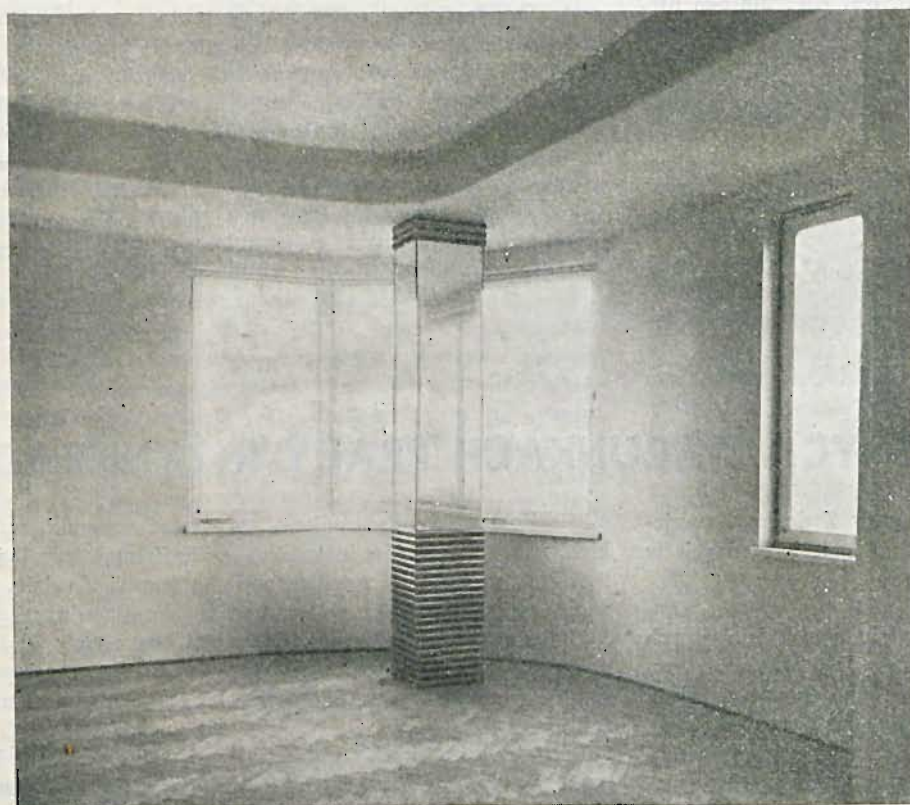
*Fragment otwarcia podwórza
w stronę ulicy Madalińskiego.*

Klatka schodowa.

Winda.

Wnętrze pokoju narożnego.

URZĄDZENIE ANTEN CENTRALNYCH

Wbrew dawniej niestety aż nazbyt często głoszonym zaśladom, stwierdzono ostatnio niezbicie, że nieodzownym warunkiem dobrego odbioru za pomocą jakiegokolwiek odbiornika począwszy od najprostszego aparatu detektorowego, a skończywszy na luksusowych odbiornikach superheterodynowych jest dobra antena.

Winna ona odpowiadać szeregowi warunków.

Przed wszystkim powinna być umieszczona w takim miejscu, któreby gwarantowało jej dużą wydajność jeśli mowa o przyjmowaniu fal elektromagnetycznych. Dalej powinna być możliwie izolowana od źródeł wszelkiego rodzaju zakłóceń, czy to przemysłowych w postaci motorów, szumów pochodzących od aparatów elektrycznych, silników, tramwajów i t.p. lub od wzajemnego oddziaływania poszczególnych odbiorników, pracujących w sąsiedztwie. Oddziaływanie to objawia się bądź to we wzajemnym osłabieniu odbioru wskutek osłabiającego działania pobliskich anten, czy to gwizdów od odbiorników reakcyjnych.

Jeśli chodzi o stronę zewnętrzną, antena powinna być prosta w obsłudze, estetyczna i łatwa w konserwacji.

Wszystkim tym warunkom odpowiada — stosowana już zagranicą od kilku lat — t.zw. antena centralna (nie należy jej identyfikować z t.zw. antenami zbiorowymi).

Zasada anteny centralnej jest następująca:

Na dachu budynku, na możliwie wysokich masztach zostaje zainstalowana jedna tylko antena. Antena ta połączona jest z umieszczonym gdzieś — przeważnie na strychu, t.zw. wzmacniaczem aperiodycznym, który w jednakowym stopniu wzmacnia wszystkie sygnały, które dotarły z przestrzeni do anteny, następnie za pomocą specjalnego kabelka t.zw. małopojemnościowego, wzmacniacz ten jest połączony ze wszystkimi mieszkaniami w danym domu i zakończony gniazdkiem, podobnie jak normalna sieć oświetleniowa (kształt gniazdek i wtyczek jest jednak odmienny). Całość sieci przebiega pod tynkiem, jest więc dla oka niewidoczną. Włączenie odbiornika odbywa się za pomocą sznura zakończonego odpowiednią wtyczką dwubiegunową, w której bieguny są umieszczone koncentrycznie: wewnętrzny — łączy się z anteną, zaś okalający go ekran — stanowi uziemnienie.

Oczywiście zastosowanie podobnej instalacji bez wspomnianego wyżej wzmacniacza jest niemożliwym z następujących powodów:

1. Energia otrzymana ze zwykłej anteny jest zbyt ma-

ła, aby mogła zasilić jednocześnie kilkanaście, a nawet kilkadziesiąt odbiorników;

2. straty w doprowadzeniach prowadzonych pod tynkiem są b. duże;

3. ponieważ umieszczone na wspólnym przewodzie antenowym odbiorniki oddziaływałyby na siebie wzajemnie, każde gniazdko odbiorcze winno być zaopatrzone w odpowiedni filtr elektryczny (opór i kondensator stały) zmniejszającą do minimum wpływ danego odbiornika na resztę sieci; filtr taki zmniejsza jednak również i natężenie sygnałów, przedostających się do odbiornika z anteny.

Dla skompensowania tych wszystkich strat, powstających przy tego rodzaju instalacji, zastosowany jest właśnie wyżej wspomniany wzmacniacz aperiodyczny, dający odpowiednio duże wzmocnienie, aby w dołączonych odbiornikach wywołać ten sam efekt, co dobra, indywidualna, bezpośrednio dołączona antena. Wzmacniacz taki zaopatrzony bywa również w odpowiedni eliminator stacji lokalnej, dzięki czemu stosowanie eliminatorów w poszczególnych odbiornikach staje się zbędne.

Instalacja anteny centralnej ma poza tym jeszcze jedną cechę dodatnią: mianowicie przestaje istnieć zagadnienie konieczności uziemniania anten przez poszczególnych radioabonentów, gdyż antena posiada jedno centralne urządzenie odgromnikowe, dzięki czemu przestaje istnieć zagadnienie indywidualnego uziemniania anten podczas burzy.

Dla zaoszczędzenia lamp we wzmacniaczu aperiodycznym do całości może być dołączone urządzenie zegarowe, wyłączające automatycznie urządzenie na okres nocny.

Urządzenia tego rodzaju są również wyrabiane u nas w kraju przez Państwowe Zakłady Tele i Radiotechniczne w Warszawie i kilka takich instalacji jest już zainstalowanych.

Dzięki zainstalowaniu na dachu — w wypadku anteny centralnej — jednej tylko anteny, może ona być wykonana odpowiednio starannie i solidnie, i zabezpieczona od wszelkich szkodliwych wpływów pól elektromagnetycznych przez odpowiedni wybór kierunku, zastosowanie ekranowanego odprowadzenia i inne podobne ulepszenia, na które poszczególny lokator — ze względu na ich koszt — rzadko może sobie pozwolić. Ponadto zyskuje wygląd zewnętrzny budynku. Zamiast całej sieci, drutującej niebo, zainstalowana jest tylko jedna — przemysłana co do swej konstrukcji — antena.

INŻ. HENRYK WAGNER

Gdynia.

O WSPÓŁCZESNYCH WARUNKACH PRACY INŻYNIERA

Referat wygłoszony w Związku Zawodowym Inżynierów Lądowych i Wodnych w Gdyni (P. Z. I. B.).

Praca inżyniera jest jednym z wielu ogniw dzisiejszych skomplikowanych stosunków społecznych. Powaga stanu inżynierskiego i związana z tym obrona jego praw, może tylko wtedy osiągnąć odpowiednie pożądane rezultaty, gdy kwestie naszej pracy zostaną przez inżynierów zanalizowane pod kątem powiązania jej z całością. By mo-

żliwie dokładnie i szczegółowo rozpatrzyć warunki, w jakich pracują obecnie inżynierowie, najistotniejszym jest możliwie szczegółowe zanalizowanie samego środowiska ich pracy, oraz stosunków w tym środowisku panujących.

Niejednokrotnie słyszymy lub sami wyrażamy daleko posunięte wątpliwości, odnoszące się do zamierzeń, względnie realizacji technicznych lub związanych z nimi faktami.

Bezpośrednim skutkiem tego rodzaju głosów winno być poszukiwanie możliwości unikania błędów, lub odnalezienie

nie ich źródła celem stałego doskonalenia naszej wewnętrznej organizacji w naszym własnym kraju.

Niestety krytyka w większości wypadków ogranicza się do narzekania i bolesnego żartowania z krańcowych wypadków, nie powodując jakichkolwiek realnych korzyści.

Czas najwyższy byśmy zaprzestali utyskiwać a zaczęli tworzyć. Liczba inżynierów, oraz ich stanowisko społeczne nie mogą być przez ogół niehonorowane w odpowiedni sposób.

Zdanie inżyniera musi zaważyć przy decydowaniu spraw będących jego domeną.

Praca inżyniera, zresztą tak samo jak cały szereg innych zawodów, polega w pierwszym rzędzie na stwarzaniu wartości, a w drugim dopiero rzędzie, daje inżynierowi możliwość egzystencji. Jeżeli ktoś odrzuci to założenie, dla tego referat niniejszy stanie się bezprzedmiotowy, gdyż oparty jest on na wymienionej zasadzie.

Powołaniem inżyniera jest stwarzanie dzieł sztuki inżynierskiej. Na tym tle spotykają się inżynierowie w wielu dziedzinach życia w najrozmaitszym charakterze.

Na wszelkie dzieło sztuki inżynierskiej, składają się następujące fazy jej realizacji: *projekt i wykonanie*, przy czym w wykonaniu należy odróżnić t. zw. kierownictwo wykonania mające swój właściwy charakter.

Rozważmy sprawę zgodnie z przytoczonym podziałem.

*

Projekt. Stykając się z życiem, widzimy jakim kopciuszkiem, zwłaszcza dla mniejszych zamierzeń, jest ta tak ważna część realizacji inżynierskich. Jak szalenie niedostatecznie w wielu wypadkach jest projekt opracowywany, nie mówiąc już o rozwinięciu pracy w czasie budowy.

Dochodzi do tego, że poszczególne elementy budynków są uzgadniane od jednej chwili absolutnej konieczności do drugiej. Bez właściwego ujęcia rysunkami roboczymi, jesteśmy zmuszeni popełniać błędy, które powtarzają się i nie zawsze dają się usunąć bez jakiejś bardziej bolesnej operacji. Brak zrozumienia powagi tego czynnika, jakim jest projekt i strona konstrukcyjna, nieasynonowanie na te cele odpowiednich dotacji pieniężnych, nawet przez najpoważniejsze instytucje państwowe, jest powodem strat nie dających się wyraźnie określić i absolutnie wymykających się z pod kontrolę odnośnych władz.

Niezależnie od sprawy samych kosztów projektów, niema właściwego zrozumienia, że projekt potrzebuje odpowiedniego czasu na to by dojrzał, by mogły być przeprowadzone wyczerpujące studia i w konkluzji dały najwłaściwsze rozwiązanie. Niekiedy projekt potrzebuje znacznie więcej czasu niżeli wykonanie zamierzenia.

Opracowywanie projektu spoczywa bądź w rękach urzędów, bądź też inżynierów uprawiających wolny zawód. Odnoszę wrażenie, że projekty opracowywane indywidualnie, opracowywane są lepiej, aniżeli czynią to urzędy. Sprawa ta jest zależna od każdorazowych indywidualnych okoliczności. Chodziłoby tu tylko o wywalczenie dla projektu odpowiednio mocnego stanowiska i właściwego zrozumienia.

Przy omawianiu sprawy projektów należy wspomnieć o konkursach, które w naszych stosunkach nie należą do pospolitych, i jeżeli brakuje czasu wogóle na projekt, tem bardziej będzie go brakowało dla konkursu.

*

Rozpatrując wszystkie fazy pracy inżyniera, należy z kolei poświęcić uwagę systemom przy pomocy których realizowane są objekty sztuki inżynierskiej.

Zasadniczo można grupować wykonanie w postaci trzech systemów, mianowicie: system gospodarczy, przedsiębiorczy i mieszany.

System gospodarczy polega na prowadzeniu budowy bezpośrednio przez urząd czy też właściciela. Motywem, jaki ma stanowić zasadniczą dodatnią stroną tego systemu, jest jakoby taniłość, mająca wynikać z unikania obciążenia na zysk i innych świadczeń na rzecz przedsiębiorcy, oraz bezpośrednio wyboru materiałów i stąd ich wyższa jakość.

Jakkolwiek teoretycznie jest to może słuszne, to jednak zarówno ze względu na techniczną stronę prowadzenia budowy, jak również ze względu na czynnik społeczny, uważam system gospodarczy za niewłaściwy. Uzasadnienie tego poglądu w gronie inżynierów jest zdaje się zbyt liczne i jakkolwiek można przytoczyć wiele argumentów popierających moje stanowisko, przytoczę tylko jeden — czynnikiem dającym maximum wysiłku dla największej wydajności pracy i materiału jest tylko osobiste zainteresowanie w tej czy innej formie. Najlepsza zaś wydajność i opłacalność roboty (celowość) jest synonimem przyrostu gospodarstwa narodowego. Przy budowach państwowych nie widzę możliwości zmuszenia „urzędnika“ do takiego wysiłku. Drobne niedopatrzienia ze strony personelu kierowniczego, urzędowe podchodzenie do każdego zagadnienia, mnóstwo przepisów, którymi jest skrzepowany każdy urząd, nie pozwalają przy najlepszych chęciach, osiągnąć części nawet korzyści, jakie pozornie dać winien gospodarczy system budowy.

Może w trochę lepszych warunkach znajduje się osoba prywatna budująca niezależnie, ale i tu sprawę korzyści emawianego systemu budowy należy brać z poważnymi zastrzeżeniami. Wchodzi tu dodatkowo w grę czynnik „świadomości technicznej“ budującego, gdyż niekiedy mamy do czynienia z kompletnymi ignorantami sztuki budowlanej, będącymi ofiarą własnej zarozumiałości. Ludzie tacy dopiero po wybudowaniu, nierzadko czegoś zupełnie innego niż poprzednio zamierzali, przychodzą do wniosku, że postępowali fałszywie, jakkolwiek poszczególne elementy budowy były rzeczywiście najlepsze i najtańsze w granicach możliwości miejscowych. Należałoby tu przypomnieć, że większość osób buduje raz w życiu i doświadczenia ich nie mają możliwości ujawnić się w następnych realizacjach.

Przejsiową fazą od systemu gospodarczego do przedsiębiorczego jest system mieszany.

Zaliczyłbym tu roboty, których podstawą jest akordowanie, połączone częściowo z dostawą materiałów. t. j. rozbić całej roboty na szereg drobnych kompletnych dostaw budowlanych względnie robót. Przy odpowiednio sprężystym kierownictwie, system ten może nie zawieść, wymaga on jednak bardzo surowego dozoru i stałego rozjemstwa w sprawach pomiędzy poszczególnymi wykonawcami.

System ten jest szeroko praktykowany przez większe firmy, pragnące w ten sposób zabezpieczyć sobie wykonanie robót w granicach przeprowadzonej kalkulacji, przez rozszerzenie liczby osób biorących udział w ryzyku. Jakkolwiek nie można zaprzeczyć pewnej praktycznej słuszności takiemu postępowaniu firm, to jednak nadużywanie tego czynnika w przedsiębiorstwach zwłaszcza mniej poważnych, spowodowało wprowadzenie w przepisach wojсковых warunków zabraniającego oddawania większych partii robót subprzedsiębiorcom, bez uzyskania uprzednio zgody kierownictwa. Zdarzały się bowiem wypadki, iż

przedsiębiorca nie przyjmował na siebie odpowiedzialności za wykonaną przez subprzedsiębiorcę robotę, względnie usiłował tę odpowiedzialność przenieść na istotnego wykonawcę.

W dzisiejszym stanie rzeczy najbardziej rozpowszechniony i wymagający najbardziej szczegółowego rozpatrzenia jest system przedsiębiorczy. Podstawą tego systemu jest kalkulacja przeprowadzona przed rozpoczęciem budowy przy uwzględnieniu wszelkich możliwych do przewidzenia okoliczności, a zatem czynnik wykluczający dalej idące ryzyko zarówno ze strony przedsiębiorcy jak również i właściciela budowy.

Na podstawie tej kalkulacji przychodzi do ugody między stronami, przyczem przedsiębiorca dolicza sobie odpowiedni procent stanowiący pokrycie jego obciążeń, oraz przysznający mu odpowiedni zysk.

Tak wyglądałaby sprawa teoretycznie. Zadaniem naszym jest oświetlić sprawę jak wygląda ona wóółcześnie w życiu.

W dzisiejszym stanie rzeczy, przy technice dostępnej dla szerokich warstw wykonawców, przy kolosalnym rozpowszechnieniu pomocy mechanicznej, której obsługa nie wymaga żadnych nadzwyczajnych kwalifikacji, oraz przy obecności na rynku technicznym licznej rzeszy wykwalifikowanych pracowników, coraz rzadziej trafiają się zagadnienia techniczne, które wymagają jakiegoś wybitnego przygotowania. Zagadnienia techniczne w lwiej części znajdują się w granicach budownictwa ogólnego i realizacja ich w każdej prawie chwili może znaleźć licznych wykonawców przygotowanych mniej lub więcej do podjęcia pracy.

Praca techniczna jest czynnikiem gospodarczym — musi zatem w swoich granicach dawać samowystarczalność, t. zn. musi oddawać do kas skarbowych należny im odsetek na cele państwowe i społeczne. Pozaatem winna się opłacać, t. j. dać odpowiedni godziwy procent od kapitału zaangażowanego, oraz zarobek dla wykonawców. Pod wyrażeniem „zarobek“ rozumiem nie tylko minimum egzystencji, lecz również pewne sumy, które muszą stanowić rezerwy personelu. Techniczna bowiem praca jest wysoce zależna od sezonu i koniunktury.

Rozpatrując szczegółowo kalkulację, stwierdzić należy, że kalkulacja Urzędu i Przedsiębiorcy w lwiej części wypadków nie zgadzają się między sobą. Przedsiębiorca jest na ogół tańszy.

Wychodzę z założenia, że robota odbywa się bez fuszerki, z dobrych materiałów i odpowiada stawianym jej żądaniom technicznym. Jednym słowem, wykonanie jej odbywa się po myśli założeń przy formowaniu kosztorysu wstępnego przez urząd czy też przedsiębiorcę.

Gdzież zatem kryje się rozbieżność?

Zasadniczo każda cena składa się z nast. czynników:

Koszt materiału, koszt robocizny i koszty ogólne plus dodatek na ryzyko i zysk.

Postaram się zanalizować te czynniki, przyczem wychodzę z założenia, że zarówno ilości materiałów, jak również ilości robocizny na kalkulowane procesy, są wielkościami stałymi, bez względu na to, kto kalkuluje i znajdują swoje omówienie w bogatej literaturze podstaw kalkulacji.

Koszt materiału.

Zasadniczo nie powinien różnić się w omawianych kalkulacjach, jednakże szereg artykułów może przedsiębiorca nabywać taniej. Tu już mamy pierwsze uzasadnienie rozbieżności cen, jednakże nie można omawianej różnicy uo-

gólniać, dotyczy ona bowiem tylko części materiałów i w normalnych stosunkach nie powinna egzystować.

Koszt robocizny.

Tak samo jak materiał — nie powinien odbiegać od kalkulacji oficjalnej. Mamy przecież ustalone w umowach zbiorowych płace robotnicze, nawet tam, gdzie nie obowiązują żadne normy plac, życie je reguluje w dostatecznej mierze. Jednakże i tu pewien odłam przedsiębiorców ma możliwość obejścia zobowiązań umownych względnie wynikających z ustaw. Czy bowiem często brana jest życiowo pod uwagę kwestia odpowiedniego wynagrodzenia nadgodzin i pracy nocnej?

Koszty ogólne (generalia).

Stanowią one zestawienie wszelkich obciążeń związanych z budową nie wyłączając zysku. Opierając się na istniejących materiałach i publikacjach (inż. I. Luft), dochodzimy do przybliżonego zestawienia, jak poniżej:

	Materiał %	Robocizna %
1. Świadczenia społeczne		11,73
2. Podatki i ubezpieczenia ogniowe	3,99	4,72
3. Organizacja i adm., plac budowy	3,—	6,—
4. Personal techn.-adm. (na budowie)	3,—	10,—
5. Biuro centralne	2,—	3,—
6. Finansowanie budowy	3,5	3,5
7. Ryzyko i zysk	12,9	15,2
Razem	28,39%	54,15%

Oczywiste jest, że gdyby przedsiębiorca dzisiejszy kalkulował uwzględniając wymienione obciążenia, nigdyby się nie utrzymał na przetargu.

Ostatecznie stoimy wobec jawnej niezgodności teoretycznie wyliczonych kosztów własnych budowy z ceną, jaką za budowę płacimy.

Nie będę wnikał w sposoby, które umożliwiają przedsiębiorcy przy takim stanie rzeczy egzystować, można byłoby tu wiele powiedzieć i wyjaśnić, w każdym razie poziom etyczny firm wytrzymujących próbę życia nie zyskuje na tym.

Z naszego punktu widzenia odbija się również kalkulacja na zatrudnionym personelu. Nie może być mowy o naturalnej selekcji sił fachowych, większość firm wogóle unika współpracy „kosztownego“ inżyniera, posługując się przypadkowym personelem o wątpliwych kwalifikacjach pod każdym względem.

Obejrzyjmy się wokoło i zauważmy, jak wiele firm posiada tylko inżyniera w oficjalnym tytule lub takich, które nie mają nawet tego.

Sprawa budownictwa na tym tle poszła tak daleko, że nawet w wypadkach wzięcia roboty po możliwych lub lepszych cenach, niejednokrotnie przedsiębiorca ogranicza się do pośrednictwa budowlanego. Całe serie roboty głównej przedsiębiorca powierza subprzedsiębiorcom, ograniczając swoją pracę do chodzenia za inkasem i sprawowania ogólnego nadzoru nad budową.

Budownictwo w tych warunkach przestaje być przemysłem a staje się handlem. Myśl twórcza techniczna nie ma tu wiele do powiedzenia. Inżynier został wyrugowany przez handlowca.

Taki stan faktyczny nie pozwalał długo czekać na rezultaty. Jesteśmy w następstwie świadkami bardzo silne-

go kryzysu zaufania prywatnego właściciela budowy do przedsiębiorcy. Niedozór, znajdujący swój wyraz w błędach wykończenia budowy, powoduje rozsiewanie paniki przez właściciela w najbliższym otoczeniu. Panika ta rozszerza się coraz dalej. Osoba mająca zamiar przystąpić do budowy, z góry uważa się za ofiarę budowniczego i chcąc się zabezpieczyć, przystępuje do budowy systemem gospodarczym. Z własnych obserwacji wyniosłem wrażenie, iż większość narzekań właścicieli odnosi się zazwyczaj do drobnych naogół i mało kosztownych uzupełnień lub poprawek, zazwyczaj po kompletnym wykończeniu budynku. Usunięcie błędów niejednokrotnie nie jest ani skomplikowane ani kosztowne. Groszowe naogół poprawki i uzupełnienia powodują straty nie stojące z nimi w prostym stosunku i sięgające bardzo daleko.

*

W naszych obecnych stosunkach kierownictwo budowy zajmuje swoje właściwe stanowisko warte również rozpatrzenia.

W tym również wypadku musimy stwierdzić brak docenienia istotnej wartości właściwie postawionego kierownictwa. Budowy prywatne starają się możliwie unikać kosztownej, ich zdaniem, pracy inżyniera - doradcy i niezaprzeczonego fachowca. Niejednokrotnie uważają za zbyt ciężkie przygotowywanie rysunków roboczych, lub całych obliczeń związanych z projektem. Takie stawianie kwestii musi dać oplakane rezultaty, zwłaszcza jeżeli weźmiemy pod uwagę niski zazwyczaj poziom zatrudnionych przedsiębiorców (taniść), oraz wielkie zróżniczkowanie poszczególnych drobnych dostawców. Bezpośrednim i niezaprzeczoną skutkiem tego stanu rzeczy jest doświadczenie budujących, niestety spóźnione, odnośnie kosztów i jakości budowy.

Budownictwo rządowe — przejawia swoje zainteresowanie prowadzonymi budowlami w sposób bardzo różny.

Niekiedy budowy cieszą się tak daleko posuniętą opieką, że przedsiębiorca budujący zostaje ograniczony do samego tylko wykonawstwa, niekiedy musi sam sporządzać rysunki robocze i przeprowadzać wszelkie prace pomocnicze, jakkolwiek umowa tego zupełnie nie przewidywała.

W każdym razie spotykamy tu daleko posunięte skrajności. Pracę nawet urzędowego kierownika rozumiem w ten sposób, by odpowiedni kierownik budowy posiadający właściwe uprawnienia, miał możność osobistego wniknięcia w istotę prowadzonej przez siebie budowy. Nie może być jeden taki kierownik na większą ilość budowli, na których jako „inspicjentów“ sadza się ludzi nie posiadających nawet średniego wykształcenia technicznego i których zadaniem jest jedynie liczyć worki z cementem oraz ilość żelaza. Bezpośrednim skutkiem takiego stawiania sprawy, są liczne nieprzewidziane roboty, których celowość uzasadnia się sztucznie, a które są niezaprzeczalnym wynikiem niedostatecznego dozoru ze strony inżyniera-kierownika budowy.

Muszę tu zwrócić uwagę na pewną charakterystyczną sprzeczność, mianowicie uprawnienia budowlane, stanowiące tak poważną kwestię w robotach wogóle, w pracach pewnych urzędów czy też instytucji oficjalnych są niekiedy zupełnie pomijane i zdarza się spotykać na stanowisku kierownika, inżyniera, który poza dyplomem nie posiada żadnej poważniejszej praktyki.

Stan taki jest wynikiem niewłaściwego ustosunkowania się do własnych ustaw i rozporządzeń. Nie można pozwolić, by każdy z młodych inżynierów zdobywał swe doświadczenie samodzielnie od samego początku swej kariery bez oparcia się o doświadczenie starszych kolegów.

*

Na pracy inżyniera charakterystycznie rysuje się stosunek urzędu i przedsiębiorcy.

Przystępując do rozpatrzenia tego stosunku muszę ujawnić założenie, iż sądzę, że władze urzędowe nie dążą do zupełnego zniszczenia instytucji przedsiębiorstwa budowlanego, że przedsiębiorca winien być traktowany jako samodzielna komórka gospodarza opłacająca uczciwie podatki i dająca zatrudnienie rzeszy pracowników, oraz że ustroj nasz nie przewiduje przejścia na system zcentralizowania wszelkich prac związanych z realizacją robót inwestycyjnych w rękach rządu. Jednym słowem nie przewidują celowego i świadomego niszczenia przedsiębiorcy w wyniku realizacji jakiegoś jawnego czy też ukrytego programu.

Pomimo tych założeń, w wielu wypadkach postępowanie urzędu nasuwa daleko idące wątpliwości.

Skoro ktoś z nas ma zamiar kupić sobie jakiś przedmiot codziennego użytku, prawie nigdy nie będzie się kierował wyłącznie tylko ceną, jako podstawą do zakupu. Bierzemy pod uwagę wygląd, trwałość, pochodzenie i t.p. Przy oddawaniu natomiast robót przedsiębiorcy, jedyną podstawą jest tylko cena. Bardzo rzadko bierze się pod uwagę konieczność wszechstronnego rozpatrzenia oferty, przy uwzględnieniu lojalności danej firmy, fachowości zatrudnionego personelu, kierunku technicznego i t.p.

Nie przeczę, że firmy nadużywają zaufania i że te nadużycia znajdują dla nich samych przykry oddźwięk w postaci drakońskich niekiedy przepisów, twierdzą jednak, że instytucja nadrzędna jest w stanie wytworzyć odpowiednią powagę środowiska budowlanego, tak jak powagę biura stwarza jego szef, jak powagę szkoły nauczyciel. Przez odpowiednie podejście można ukrócić niepoważną konkurencję i przekonać władze kontrolne, że Państwo tylko na tym zyska. Natomiast instytucje ogłaszające przetargi, już na tle samego przetargu powodują niezdrowe licytowanie się w dół oferentów. Po ostatecznym ścięciu ceny do granicy równowagi akrobatycznej przedsiębiorca podpisuje umowę i ma przystąpić do pracy. Podpisanie umowy też nastrocza pewne wątpliwości. W większości wypadków umowa wymaga zatwierdzenia przez organy nadrzędne, powstaje zatem pewien stan bezumowny a właściwie stan umowy nieważnej. Terminy i zlecenia na robotę mają jakoby moc obowiązującą, ale umowa nie istnieje formalnie. Przedsiębiorca nie kwestionuje w oczekiwaniu przewidywanej roboty i z wielką rezerwą rozwija warsztat. Ostatecznie niekiedy po kilku tygodniach przychodzi zatwierdzona umowa i praca posuwa się w dalszym ciągu z terminami rozpoczęcia, faktycznie obowiązującymi wstecz. Znany mi jest wypadek, gdy jednocześnie z rachunkiem firmy na pierwszą serię robót wpłynęła zakwestionowana przez organa nadrzędne umowa, jakkolwiek te same organa kazały poprzednio rozpocząć budowę.

Stosunek prawny urzędu i przedsiębiorcy, ujęty w umowę, daje daleko idące zabezpieczenie w stosunku do przedsiębiorcy. Zabezpieczenie to jest egzekwowane bezwzględnie, a przepisy są tak rozległe, że prosto w miarę in-

terpretacji urząd mógłby każdego przedsiębiorcę doprowadzić do ruiny. Badając pochodzenie przepisów, musimy przyznać, że powstały one jako naturalna obrona przed nieuczciwymi dostawcami i niejako sami przedsiębiorcy spowodowali ich taką a nie inną reakcję.

Jeżeli chodzi o stan umowy z punktu widzenia przedsiębiorcy, naogół trzeba przyznać, że przedsiębiorca w większości wypadków, gwoździ dobrym stosunkom z urzędem, nie skorzysta z przysługujących mu praw, rezygnując z nich dobrowolnie.

W wypadkach bowiem wystąpienia np. na drogę sądową, straty spowodowane sporem z urzędem, do czasu wyjaśnienia sporu, przekroczą znacznie, założmy słuszne, pretensje firmy, wobec czego przedsiębiorca woli dać za wygraną i ustąpić szukając innych, może niewłaściwych form pokrycia swej krzywdy.

Dla całokształtu charakterystyki środowiska pracy inżyniera, muszę wspomnieć o sprawie wynagrodzenia za pracę inżyniera.

Nie mamy w tej dziedzinie jakiegokolwiek norm, które byłyby honorowane przez pracodawców. W kwestii wynagrodzeń spotykamy daleko posunięty chaos, przy czym wynagrodzenia nie idą w parze z wkładanym zasobem wiedzy i pracy.

Pomijając sprawę wynagradzania przez przedsiębiorców, gdzie inżynier jest najczęściej zależny od zdania swego bezpośredniego szefa, koniunktury, opłacalności budowy i t. p., a zatem od czynników, które ujmuje się zupełnie bezpośrednio i życiowo, sprawa wynagrodzeń urzędowych znajduje się w mrokach pragmatyk, przepisów i rozporządzeń.

Nie będę twierdził, że inżynierowie na stanowiskach urzędowych są źle uposażeni, niekiedy może nawet mają oni uposażenie lepsze niż wielu równorzędnych, ale uderzający jest brak właściwego zrozumienia pracy inżyniera przez urząd oraz odpowiedniego przeskalowania tejże.

Niekiedy odpowiedzialny kierownik większej budowy, sprawujący swe obowiązki zupełnie na wysokości zadania, otrzymuje uposażenie takie same, jak początkujący inżynier, a będące kilkakrotnie niższe od uposażenia inżyniera, zatrudnionego u przedsiębiorcy, uwzględniając nawet wszelkie korzyści dodatkowe, płynące z urzędu jak emerytura, mieszkanie i t. p. W tym stanie rzeczy znajdujemy częściowo uzasadnienie niedostatecznej niekiedy pracy urzędu. Inżynier źle płatny korzysta z pierwszej okazji zdobycia lepszego stanowiska, pozostawiając swe miejsce przygodnemu następcy, rozpoczynającemu pracę od początku w dziedzinie, która miała już zupełnie zorientowanego wykonawcę.

Warunki wyżej omówione zniechęcają w wielu wypadkach do pracy tych, którzy w rozumieniu powagi wykonywanej pracy pozostają na urzędach, względnie powodują pozostawienie na urzędach elementu mniej wartościowego. Ponadto stwarzać mogą podłoże do nadużyć, lub poszukiwania nielegalnych źródeł (w rozumieniu przepisów niektórych urzędów, wszelka praca zarobkowa poza urzę-

dem, wykonywana w godzinach pozaurzędowych jest nielegalna).

*

Wszystko, co dotychczas zostało poruszone w niniejszym referacie, stanowi tło, na którym rysuje się praca inżyniera, jako obywatela i fachowca.

Wnioski, jakie stąd wypływają, winny być jasne dla każdego. Musimy ważyć z niedomaganiem, musimy stwarzać odpowiednie zrozumienie pracy inżyniera, oraz na każdym kroku akcentować konieczność naprawy niewłaściwego traktowania dziedzin technicznych oraz tego, co się z nimi wiąże.

Każdy kto się zetknie z inżynierem, musi być zupełnie dobrze zorientowany przez inżyniera na czem, naszym zdaniem, polegają błędy w traktowaniu świata inżynierskiego.

Aktualne i najistotniejsze zasady, będące naszymi najbliższymi dążeniami, odnośnie techniki budowania, wyraziłbym jak poniżej:

Projekt i kosztorys — winny być opracowane poważnie i rzeczowo. Konieczność opracowania projektu pod względem konstrukcyjnym, architektonicznym i terenowym, a zatem przeznaczenie na ten cel odpowiednich kredytów oraz przewidywanie odpowiedniego czasu.

Techniczny nadzór budowy — winien być sprawowany tylko przez osoby do tego uprawnione, winien umożliwiać kierownikowi wejście we wszystkie zagadnienia z budową związane.

Zmiana klucza przetargowego — budowę oddaje się do realizacji nie firmie najtańszej, lecz firmie, która na to najbardziej zasługuje pod każdym względem.

Faworyzowanie solidnych wykonawców — jako placówek pozytywnej walki z nieuczciwą konkurencją oraz celem podniesienia poziomu moralnego przemysłu budowlanego. Zwalczenie partactwa.

Opłacalność wykonywanych robót — akcentowanie zdania inżyniera w wypadkach wszelkich realizacji technicznych zarówno podczas samej budowy, jak też eksploatacji.

Odpowiedzialność osobista — zarówno projektującego, jak również kierownika winna być specjalnie akcentowana.

Nie powinna się ujawniać dopiero w razie jakiegoś wypadku, nie powinna się skończyć z chwilą rozliczenia pieniężnego. Przepisy państwowe nie powinny rozpraszać odpowiedzialności na komisje, które jako ciała kolegialne, nie dają możliwości rozwinięcia uzdolnień poszczególnych członków.

Czynnik społeczny i narodowy — winien przyświecać w pierwszym rzędzie każdemu poczynaniu. Wszelka decyzja winna pochodzić z uczuć obywatelskich i głębokiego poczucia słuszności.

INŻ. K. STRONCZYŃSKI

IMPORT KOSTKI SZWECKIEJ

Na zasadzie handlu kompensacyjnego, wzamian za węgiel kamienny, Ministerstwo Komunikacji nabyło w Szwecji 80.000 tonn granitowej kostki nieregularnej.

Nie pretendując i nie mając danych do ujęcia tej transakcji z punktu widzenia ogólnej polityki handlowej, z punktu widzenia gospodarczego a szczególnie socjalnego uważam ją co najmniej za niefortunna.

Nabyta w Szwecji ilość kostki pozbawia nasz rynek pracy ponad 500.000 robotniko-dniówek częściowo kwalifikowanych, częściowo niekwalifikowanych. Nie przyjmując pod uwagę dniówek straconych na transport i ładowanie kostki do wagonów na stacjach wysyłki, przyjmując optymistycznie, że one skompensują się wyladunkiem ze statków i załadowaniem do wagonów w porcie. W rzeczywistości, wobec nowoczesnych urządzeń przeładunkowych w porcie Gdynskim, i na tych manipulacjach tracimy sporą, lecz trudną do ujęcia liczbową, ilość dniówek niewykwalifikowanych.

Zdawałoby się, że tę kolosalną cyfrę straconych dniówek należy zredukować o ilość robotniko-dniówek zatrudnienia przy wydobyciu kompensacyjnej ilości węgla. Jednak nie miałoby to miejsca, gdyby kompensacja ze strony Szwecji nastąpiła w formie fabrykatów, nie produkowanych u nas w kraju, np. w postaci statków morskich, niektórych obiektów uzbrojenia i t. p.

Obecna kampania pomocy zimowej dla bezrobotnych podkreśla jaskrawo słuszność uważania tej transakcji co najmniej za niefortunna.

Powiększa ona znacznie liczbę bezrobotnych, których ilość w jednym tylko rejonie Klesowa na Wołyniu wynosi ponad 1500 robotników, zwolnionych z powodu braku zamówień dla naszych kamieniołomów.

Jeżeli do kosztów zasiłków i pomocy zimowej dla tej zbędnej ilości bezrobotnych dodamy zmniejszenie wpływów podatkowych Skarbu Państwa i wpływu składek Ubezpieczalni Społecznej oraz premie wywozowe eksportowego węgla, płacone w postaci tak wysokich jego cen na rynku wewnętrznym, to transakcja ta nie znajdzie żadnego uzasadnienia gospodarczego.

Zastosowanie przez Koleje Państwowe wyjątkowo ulgowej, poza taryfowej, stawki na przewóz kostki szweckiej w wagonach z pod węgla eksportowego, powracających z Gdyni przeważnie bez ładunków, jest stanowczo racjonalne i uzasadnione, ale jedynie z punktu widzenia gospodarki kolejowej. Na zmniejszenie globalnej sumy powyżej wyszczególnionych strat wpłynie to w nieznacznym stopniu, a nie może mieć żadnego znaczenia z punktu widzenia socjalnego — zmniejszenia ilości bezrobotnych.

Transakcja ta miała być jakoby połączona z wbudową tej kostki jako nawierzchni trwałej na istniejących zniszczonych odcinkach dróg bitych na warunkach kredytowych do lat 10-ciu. Takie ujęcie sprawy złagodziłoby nieco jej ostrze pod względem socjalnym, zatrudniając część bezrobotnych i dając nam w przyspieszonym tempie trwałą nawierzchnię na 60-ciu do 70-ciu klm. dróg. Nie wymagałoby to na razie wydatkowania na ten cel środków budżetowych,

pozwalając użyć je na normalne zamówienia kostki w kamieniołomach krajowych.

Tymczasem znaczna część tej kostki została przydzielona Funduszowi Drogowemu, zaspakajając łącznie z produkcją kamieniołomu Państwowego w Janowej Dolinie całkowite jego zapotrzebowanie, i musi być wbudowana ze środków budżetowych.

Reszta kostki szweckiej pojawiła się na rynku ogólnym. Do przetargu w dniu 23.XI. r. b. na dostawę materiałów brukowych dla Zarządu m. st. Warszawy „Skarboferm”, mający powierzona sprzedaż kostki szweckiej, zaoferował całą żadaną ilość 20.000 tonn po cenie prawie tej samej, jaką oferowały kamieniołomy granitowe krajowe, które dają wpływy podatkowe i ubezpieczeń społecznych, a nie korzystają z żadnych ulg, gdy kostka szwecka jest zwolniona od cła i stosuje się do niej specjalnie niskie stawki kolejowe. Ulgi te nie wystarczyły jednak Skarbofermowi. Postarał się jeszcze o okólnik Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (z dn. 14.XI r. b. Nr SG 94-43/2) „Do PP. Wojewodów (wszystkich), Przewodniczących Wydziałów Powiatowych, Prezydentów miast wydzielonych”, a więc do wszystkich niemal odbiorców kostki, rozumiany jako polecenie nabywania kostki szweckiej, rozprowadzanej na rynku przez Skarboferm, bo inaczej nie miałby właściwie racji bytu.

Kostka szwecka już zaczęła przybywać, jak głosi notatka korespondenta Kuriera Warszawskiego z Gdyni w numerze z dnia 24.XI r. b. Przed tą datą zostały już przeładowane ze statków do wagonów kolejowych w Gdyni dwa transporty po 2.800 tonn każdy.

Jeżeli więc jest zbyt późno, aby powstrzymać dalsze transporty kostki szweckiej, należałoby, aby czynniki miarodajne zechciały zbadać zagadnienie wszechstronnie tak z punktu widzenia ogólnego gospodarczego jak i socjalnego, nie uważając tego jako precedens do dalszego stosowania w przyszłości.

Rozwijający się dopiero nasz przemysł kamieniołomowy nie może być traktowany jak kopciuszek, którego kosztem najłatwiej, idąc po linii najmniejszego oporu, latać wszelkie dziury porozumień kontyngentowych w stosunkach handlowych z zagranicą. A robi się nowa próba w tym kierunku: firmy włoskie zabiegają o sprowadzenie do Polski z Italii materiałów okładzinowych dla swych budynków znowu w formie kompensaty, tym razem za produkty rolnicze.

Żaden inny przemysł nie zawiera w swej produkcji tak znacznego, dochodzącego w niektórych wypadkach do 90-ciu, odsetka robocizny w swej cenie własnej, jak to ma miejsce w przemyśle kamieniołomowym. Zbyt więc poważną rolę odgrywa pod względem socjalnym, aby go można było lekceważyć, dlatego, że nie jest dostatecznie zorganizowany i przez to nie może, jak się okazuje, dość skutecznie zaznaczyć swojej wagi tak pod względem gospodarczym jak szczególnie socjalnym, i to między innymi na terenie, wymagającym specjalnie troskliwego traktowania tych dziedzin, jakim są nasze kresy wschodnie, posiadające jedyną dotąd zdolną do eksploatacji złoża granitowe.

**Nauka jest wynikiem doświadczeń Twoich poprzedników
Twoje doświadczenie niech będzie nauką dla następców**

INŻ. P. JAKOWLEW.

KOLEJ LINOWA W KRYNICY

A więc może już za kilka miesięcy będziemy mieli 2. w Polsce sportowo - turystyczną kolej linową, — tym razem nie wiszącą, jak w Zakopanem lecz terenową. Projekt wstępny już jest gotów: wykonało go Biuro Projektów i Studiów Ministerstwa Komunikacji. Trasa jest wytyczona. Prowadzone są obecnie szczegółowe badania gruntu i rokowania finansowe.

Tym razem, — wobec świetnych wyników finansowych, otrzymanych przy eksploatacji Zakopiańskiej kolei linowej na Kasprowy, — wszelkie możliwe utyskiwania na temat nieracjonalności lokowania pieniędzy publicznych w rzekomo wątpliwe imprezy, jak turystyczna kolej linowa, — stają się nieaktualne. Istotnie, — frekwencja i dochód kolei na Kasprowy przeszły wszelkie przewidywania, przyjęte w projekcie: bywają dni, kiedy kolej wprost nie jest w stanie przewieźć wszystkich życzących jechać. Okazało się więc, że i w Polsce kolej turystyczna, kolej — „zabawka“, — nie tylko nie jest inwestycją wątpliwą, ale jest inwestycją rentującą się już od pierwszego dnia po otwarciu.

Jeżeli dalej uprzytomnimy sobie, że budowa kolei na Kasprowy dała około 2,5 milionów godzin pracy robotnikom polskim, że zwiększyły się, i to na stałe, zarobki miejscowych górąli - dorożkarzy, samochodów i autobusów (takiego ruchu w Kuźnicach jeszcze nie było nigdy), wzrosła, rośnie i rosnąć jeszcze będzie frekwencja turystów w Zakopanem. Rosną więc zarobki całego przemysłu turystyczno - hotelowego, wszystkich pensjonatów, hoteli, restauracji i całej armii ich dostawców, oczywiście nie tylko miejscowych ale z innych miast.

Coraz więcej ludzi zjeżdża się tam z całej Polski: rośnie ruch na poczcie i kolei. Powstawać muszą nowe, dogodniejsze, szybsze, bezpośrednie połączenia, motorowe „torpedy“, zniżki kolejowe, — a wszystko to znów wywołać musi nową falę zwiększenia frekwencji.

Fakt udostępnienia dla zwykłych ludzi szczytu Kasprowego z panoramą górską, na wysokości 2000 metrów, daje oczywiście jeszcze nową falę.

Rozwija się ruch budowlany. Dzięki kolei linowej, Zakopane otrzymuje nie tylko dobrą, ale poprostu wspaniałą szosę kostkową do Kuźnic i nowe komfortowe autobusy. Zakopane cywilizuje się w tempie przyspieszonym. I wszystko to rozwija się „crescendo“, jak kula ze śniegu.

Gdy sobie wszystko to na chwilę uprzytomnimy, — wtedy dopiero zrozumiemy całą wartość tej naprawdę pożytecznej inicjatywy twórczej.

Aczkolwiek kolej linowa w Krynicy będzie 6 razy mniejsza, a bilety 15 razy tańsze, aniżeli w Zakopanem, jednak niewątpliwie należy oczekiwać, że w rozwoju Krynicy odegra ona rolę analogiczną.

Kolej ta będzie spełniać następujące 4 zadania: sportowe, widokowo - turystyczne, kuracyjne i rozrywkowe.

Dolny punkt wyjścia projektowanej kolei znajduje się na skraju parku, u wylotu toru saneczkowego, tuż przy głównej alei Krynicy, pomiędzy Pałacykiem Pana Prezydenta Państwa, a początkiem ulicy Pułaskiego. Górny koniec znajduje się na szczycie Góry Parkowej, obok piętrowej altany widokowej i obok początku toru saneczkowego, na wysokości 730 m nad poziomem morza.

Całkowita długość w linii poziomej 640 m, wzniesienie pionowe 160 m, pochyłość od 17 do 25,5%. Profil podłużny ma 3 załamania. W planie trasa przedstawia linię prostą.

Zadania kolei.

W zimie kolej będzie dowozić na szczyt Góry Parkowej amatorów mocno emocjonującej jazdy saneczkowej oraz tłumów publiczności przyglądającej się tej jeździe wzdłuż specjalnej ścieżki, idącej obok toru saneczkowego. Tor ten długości 1,5 km, o pochyłości dochodzącej miejscami do 15%, wije się serpentyką po zboczach Góry Parkowej. Na licznych i dość ostrych wirażach, górna krawędź zewnętrzna wznosi się czasem na 7 metrów nad dnem toru i dochodzi zupełnie do pozycji pionowej, tak że jazda na tych wirażach przedstawia widowisko całkiem osobliwe: sanki i jeźdźcy pędzą z szybkością 60 km na godzinę w pozycji odchyłonej prawie że pod kątem prostym do pionu.

Pozatem niezalesione stoki góry od strony południowej i północno - zachodniej tworzą w zimie piękne zjazdy narciarskie.

Widok ze szczytu Góry Parkowej na całą okolicę, na wszystkie 4 strony, jest niezwykle piękny i malowniczy. Dojście zaś do niego ścieżkami o spadkach 10 — 15%, dla przeważnej części publiczności, zjeżdżającej do Krynicy, jest bardzo uciążliwe, a dla znacznej części gości — prawie wykluczone. Chodząc, — chcąc — nie chcąc, — po wiecznie przepelnionym „Deptaku“ zdrojowym, ludzie poprostu nawet nie mają wyobrażenia o tych widokowych i spacerowych możliwościach Krynicy. Dojazd do szczytu góry koleją, za cenę biletu tramwajowego, otwiera nowy

piękny teren spacerowy, łatwy i dostępny dla wszystkich.

Dalej, — na szczycie przewiduje się budowa kawiarni, plaży i szereg innych urządzeń leczniczych, wypoczynkowych i rozrywkowych. Bez kolei oczywiście wszystko to nie miałyby żadnej racji bytu.

Torowisko.

Kolej jest 1-torowa, z automatyczną mijanką systemu Abta pośrodku. Szerokość toru 1,00 metr. Szyny normalne, kolejowe, staroużyteczne, o wadze 28 kg/m na podkładach drewnianych.

Najwyższy nasyp wynosi 5,50 m, najgłębszy wykop 4,00 m. Grunt na całej długości trasy, do głębokości od 1,0 do 2,0 m — skalisty, składający się z kamieni, gliny i piasku. Poniżej znajduje się twarda skała piaskowca.

Dla umocowania szyn, w celu powstrzymania ich od spelniania wdół przewidziane są co 50 — 60 m betonowe lub kamienne bloki oporowe.

Nad torem saneczkowym i idącą obok drogą spacerową, oraz nad jedną z alei spacerowych w parku, kolej przejdzie małymi wiaduktami z żelazobetonu o rozpiętości 6 m i 4 m. Kilka innych dróg spacerowych i jedna jezdnia przeprowadzone będą wiaduktami drewnianymi ponad torem kolejowym. Poczta drogi piesze będą odprowadzone w innym kierunku.

Oba budynki stacyjne, górny i dolny, — projektują się lekkiej konstrukcji drewnianej typu pawilonowego, na fundamentach z kamienia miejscowego. Ogólna kubatura nasypów wyniesie około 7000 m sześciennych, wykopów — około 4000 m. Przy załamaniach profilu, t. j. przy zmianie pochyłości zastosowane będą łagodne łuki paraboliczne, a to w tym celu, ażeby lina przy największym nawet naciągu nie mogła zeskończyć z rolek umocowanych pomiędzy łożniami na całej długości toru.

Urządzenia mechaniczne i elektryczne.

System ruchu kolei („Funiculaire“, „Standseilbahn“) polega na tym, że 2 wagony są połączone liną napędą biegnącą na rolkach pomiędzy szynami i przewiniętą przez koło napędne na stacji górnej, poruszane motorem elektrycznym o sile 60 KM. Gdy jeden wagon idzie do góry, drugi jednocześnie opuszcza się na dół. Gdy jeden wagon znajduje się na stacji górnej, drugi jest na stacji dolnej. Oba wagony mijają się po środku trasy na automatycznej bezglicowej i nieprzesuwnej mijance systemu Abta.

Prąd dostarczać będzie elektrownia zdrojowiska, która posiada prąd wysokiego napięcia 6000 Volt, o sile 600 KW, z czego obecnie zużywa się tylko 350 KW. Prąd ten będzie transformowany do użytku kolei na prąd trój-fazowy 380/220 Volt.

Wagony.

Wagony i cała maszyneria ma być wykonana w kraju. Pojemność każdego wagonu 30 miejsc siedzących i 10 stojących, miejsce dla konduktora i platforma dla saneczek, którą na lato można zdjąć. Pomost wagonu i siedzenia są urządzone w kształcie schodów o pochyleniu średnim 25%. Szybkość jazdy 3 m/sek. Przejazd w jedną stronę 4 minuty, razem z postojami 6 minut. Ilość kursów na godzinę 10, co daje możliwość przewiezienia 400 osób na godzinę w każdą stronę.

Bezpieczeństwo ruchu.

Ruchem kieruje maszynista znajdujący się na stacji górnej. Oprócz urządzeń dla puszczenia w ruch i zatrzymania, w kabinie maszynisty znajdują się 3 hamulce: ręczny, elektryczny i automatyczny, który działa, gdy szybkość wagonów staje się nadmierną. Ponadto każdy wagon posiada 2 hamulce ręczny i automatyczny, zatrzymujący wagon w wypadku, gdyby się lina ciągnąca zerwała. Dla jeszcze większego bezpieczeństwa wagony są cały czas połączone telefonicznie ze stacją górną.

Koszt budowy.

Koszt budowy wyniesie około 400.000 zł, z czego na poszczególne roboty przypada:

roboty ziemne	10%
mosty	10
budynki	17
nawierzchnia	8
urządzenia mechaniczne i elektryczne	50
wodociąg	5

Rentowność.

Przewiduje się, że w dniu pogodne, których ilość ocenia się na 270 w ciągu roku, — kolej będzie przewozić średnio po 600 pasażerów dziennie (stanowi to zaledwie 25% pełnej zdolności przewozowej). — wyniesie to 162000 przejazdów na rok. Przypuśćmy, że połowa pasażerów przejedzie tam i z powrotem, reszta zaś tylko w jedną stronę, na górę, a na dół zejdzie piechotą. Otrzymamy wtedy dochód brutto około 65.000 zł. Cena biletu przewiduje się 50 groszy tam i spowrotem i 30 groszy w jedną stronę.

Wydatki roczne wynieść mogą:

%% od kapitału	24000 zł
Prąd elektryczny — gratis	— zł
Smary itp.	1000 zł
Personel	12000 zł
Utrzymanie toru, budynków i maszyn średnio	6000 zł
Raty na kapitał renowacyjny	7000 zł
Razem	50000 zł
Czysty dochód zatem wyniesie	15000 zł

Amortyzacja, czyli roczne wpłaty na kapitał renowacyjny zostały obliczone z uwzględnieniem %% składanych według norm przyjętych w praktyce europejskiej.

A więc trwałość obiektów przyjmujemy:

budowle betonowe	lat 40
budynki drewniane, oraz urządzenia mechaniczne i elektr.	„ 30
mosty drewniane i nawierzchnia	„ 15
wagony	„ 10
liny	„ 5

W ten sposób przewidywany minimalny czysty dochód roczny przedsiębiorstwa wyniesie 4% superdywidendy plus 6% dywidendy na kapitał pożyczony, czyli razem minimum 10% od włożonych kapitałów.

INŻ. ANTONI SZUMAN,
Kier. Pozn. Stacji Doświadczalnej.

BADANIE BELEK WZMOCNIONYCH WYSOKOWARTOŚCIOWĄ STAŁĄ „CENTRUM”

Na drugim Kongresie Międzynarodowego Związku Budowy Mostów i Konstrukcji w Berlinie, w referatach dotyczących żelbetu, zwracano uwagę na konieczność łagodnego zaokrąglania odgięć ukośnych i dobrego zakotwiczenia wkładek żelaznych.

Takie uzbrojenie stałą wysokowartościową było przedmiotem ciekawych referatów: prof. O. Grafa z Darmstadt i dr inż. Gehlera. Ten ostatni podkreślił korzyści, wynikające z możności podwyższenia naprężeń w wkładkach do 1800 kg/cm², a w wyjątkowych wypadkach nawet do 2200 kg/cm², wymagał jednak przy zastosowaniu stali wysokowartościowej lepszego betonu, o wytrzymałości minimalnej 225 kg/cm².

Poznańska Stacja Doświadczalna miała doskonałą sposobność w swoich badaniach znalezienia zupełnego potwierdzenia zaleceń wyżej wymienionych prelegentów. Na wniosek bowiem firmy „Pedab” z Torunia przeprowadzono badania belek żelbetowych, wzmocnionych:

a) Zwykłą stałą zlewną A 35.

b) Stałą wysokowartościową „Centrum”, wykazującą według badań Politechniki Warszawskiej, następujące właściwości:

Rys. 1.

Przekrój karbowany — rzeczywisty przekrój	1.7110 cm ²
Siła przy granicy plastyczności	7300 kg
„ zrywająca	9050 „
Granica plastyczności	4267 „
Wytrzymałość na rozciąganie	5289 „
Wydłużenie pr. l ₀ = 10 d ₀ , %	7 —
Przewężenie	— —

Belki zrobiono w wymiarach: 12 × 12 × 220 cm.

3 belki otrzymały wzmocnienie 3-prętami zwykłej stali A 35, 12 mm Ø, o przekroju całkowitym $F = 3,39$ cm². Oznaczono je: Z₁, Z₂, Z₃.

3. belki otrzymały wzmocnienie 2-ma prętami stali „Centrum” o przekroju całkowitym $F = 2,26$ cm². Oznaczono je: C₁, C₂, C₃.

Było koniecznym, aby beton wykazywał wytrzymałość wyższą, niż 400 kg/cm², aby osiągnąć możliwość zniszczenia belek przekroczeniem wytrzymałości na rozciąganie żelaza; zatem beton o minimalnej wytrzymałości: $R_{ss} = 400$ kg/cm². Beton taki musi być urabialnym przy stosunku:

$$\frac{w}{c} = 0,4.$$

Beton odpowiedni sporządzono jak następuje:

Cement marki „Goeszów” — wykazał według badań normalnych, przy tężeniu pod wodą, z piaskiem wzorcowym:

$$\text{na ciśnienie po 28 dniach: } R_{ss} = 435 \text{ kg/cm}^2$$

$$\sigma \text{ b. } r_{ss} = 43,3 \text{ „ „}$$

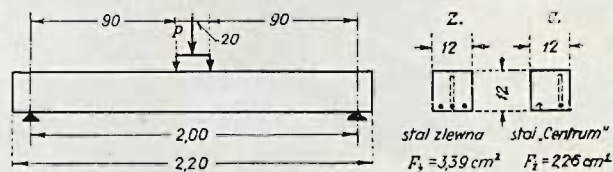
Mieszankę dla betonu belek prostych ustalono jak następuje:

Cementu 450 kg na 1 m³ betonu.

$$\text{Wody: } \frac{w}{c} = 0,4.$$

Jako kruszywo użyto poznański żwirek naturalny z dodaniem tuczniwa wapiennego „Piechcin” w stosunku 3:2, t. j. 3 części piasku przechodzącego przez sito 4 mm Ø 2 części żwiru (+ tuczeń wapienny, pozostający na tym sicie), przechodzącego przez sito 20 mm Ø.

Prócz belek zrobiono 3 walce „A” i 3 walce „B” i 3 „ósemki”. Walce te i „ósemki” poddano tężeniu kombinowanemu, 10 dni stale pod mokrymi plachtami, 17 dni na powietrzu w temperaturze 18° C.

Rys. 2.

Pierwszych badań dokonano na prasie systemu Tonindustrie Berlin do łamania belek próbnych o sile łamiącej 5100 kg (rys. 2). Wynik tych badań był następujący:

Belka Z₁ wzmocniona zwykłą stałą zlewną A 35, trzema prętami 12 mm Ø, z których środkowy odgięty był ukośnie, uległa zniszczeniu przy sile cisnącej $P = 2290 + 54 = 2344$ kg. Siła ta wystarczyła do przewyciężenia wytrzymałości łamiącej przy wielkości momentu $M = 105480$ kgcm, naprężeniu cisnącym w betonie — 294 kg/cm², naprężeniu ciągnącym w żelazie — 3350 kg/cm², naprężeniu ścinającym — 10,5 kg/cm².

Natomiast belka wzmocniona stałą wysokowartościową „Centrum” C₁, została zniszczona przy sile cisnącej $P = 1862 + 52 = 1914$ kg, momencie $M = 86130$ kgcm, naprężeniu cisnącym w betonie — 270 kg/cm², naprężeniu ciągnącym w stali — 4000 kg/cm², naprężeniu ścinającym — 8,4 kg/cm².

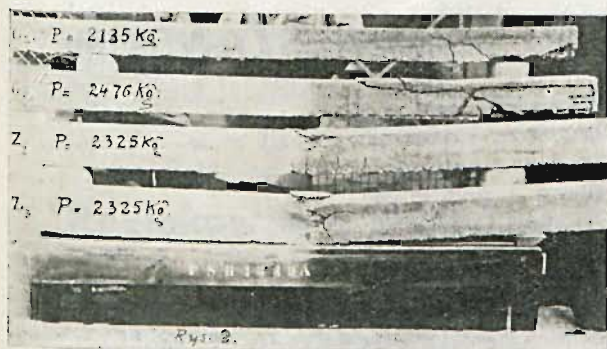
Wyniki badań 4 analogicznych belek z takiegoż betonu, dwóch belek Z₂ i Z₃ wzmocnionych 3-ma prętami 12 mm Ø zwykłej stali zlewny, i dwóch belek C₂ i C₃ wzmocnionych 2-ma prętami stali „Centrum” były następujące:

Belka C₂ uległa zniszczeniu przy sile $P = 2135$ kg, zatem przy momencie $M = 96120$ kgcm, naprężeniu cisnącym w betonie — 300 kg/cm², naprężeniu ciągnącym w stali — 4500 kg/cm² naprężeniu ścinającym — 9,35 kg/cm².

Belka C₃ uległa zniszczeniu przy sile $P = 2476$ kg, zatem przy momencie $M = 111420$ kgcm, naprężeniu cisnącym w betonie 346 kg/cm², naprężeniu ciągnącym w żelazie 5180 kg/cm², naprężeniu ścinającym 10,5 kg/cm². Zniszczenie belek uwidacznia fotografia (rys. 3).

Na pierwszy rzut oka podpada, że zniszczenie belek Z₂ i Z₃ (zniszczenie belki Z₁ było zupełnie takie same), nastąpiło pod wpływem innych naprężeń, niż belek C₂ i C₃ (zniszczenie belki C₁ było również takie same).

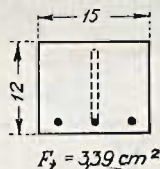
U belek Z nastąpiła przy najwyższej sile rysa środkowa, która przy dalszym działaniu siły zwiększała się, przyczem nastąpiło w końcu zmiażdżenie betonu w warstwach górnych.

Rys. 3.

U belek „C“ nastąpiła przy sile cisnącej nagła rysa w miejscu odgięcia wkładki ukośnie, a przy dalszym działaniu siły, rozerwanie poniekąd wybuchowe betonu, z pewną detonacją. Takie charakterystyczne zniszczenie belki uwiadcza fotografia przy C₃. Położenie wkładek jest u tej belki dokładnie narysowane. We wszystkich 3. wypadkach zniszczenia belek „C“ nie zauważono najmniejszych zarysowań w środku belki, co wskazuje, że naprężenia ciągnące stali nie były przewyżnione, nawet przy naprężeniu ciągnącym: 5180 kg/cm².

Chcąc mieć próbę badań zupełnie analogiczną do badań z belkami „Z“, poddano ciśnieniu 4. belkę C₁ z 3. wkładkami stali „Centrum“ 12 mm Ø, z których środkowa była odgięta ukośnie. Chcąc uzyskać wynik złamania belki przez przewyciężenie sił ciągnących w stali, zwiększono tylko szerokość belki na 15 cm (rys. 4).

Rys. 4.

Badanie w dniu 10 listopada 1936 r. dało wynik następujący:

Zniszczenie belki nastąpiło zupełnie analogicznie jak przy belce „C₃“. Rozerwanie betonu przy działaniu dalszym siły, już po nastąpieniu pierwszego zarysowania było tak silne, że kawałki zostały odrzucone przy silnej detonacji. Siła łamiąca „P“ była 3260 kg. Moment $M = 14700$ kgcm; $\sigma_b = 350$ kg/cm²; $\sigma_s = 4600$ kg/cm²; $\tau = 12,1$ kgcm.

Aby ustalić właściwości betonu, zrobiono próby cementu „Golesztów“ z piaskiem normalnym, uzyskując wyniki, jak już wyżej wspomniano:

$$R_{28} = 434,5 \text{ kg}; \quad \sigma_{b.r.28} = 43,3 \text{ kg/cm}^2.$$

Wyniki badań walców, przeprowadzone równocześnie z badaniem łamania belek, dały poniższe wyniki:

W dniu 22.IX.1936 r.

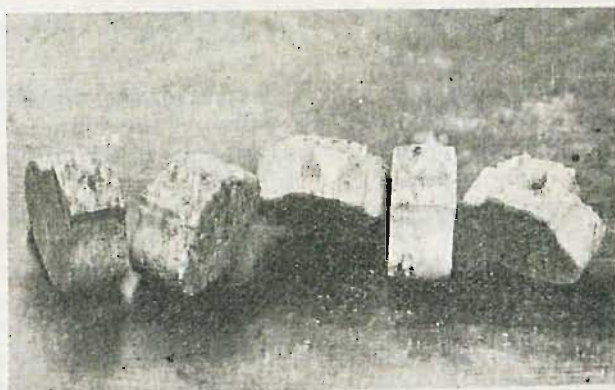
$$\text{Walce } 80 \text{ mm } \varnothing \quad R_{28} = \frac{440 + 476 + 460}{3} = 459 \text{ kg/cm}^2$$

$$\text{Walce } 160 \text{ mm } \varnothing \quad R_{28} = \frac{420 + 430 + 425}{3} = 429 \text{ kg/cm}^2$$

„Ósemki“ betonowe na rozciąganie: $\sigma_{b.r.28} = 43,3$ kg/cm².

Podpada tu, że wytrzymałość na rozciąganie betonu dało w średniej z 3. prób zupełnie ten sam wynik, co badania cementu na rozciąganie z piaskiem normalnym.

Przy rozciąganiu betonu rozerwane zostały ziarna

Rys. 5.

tluczniwa wapiennego, jak to uwiadcza fotografia (rys. 5).

Badania walców w dniu 10.XI.36 r. dały wyniki dla:

$$\text{Walce } 80 \text{ mm } \varnothing \quad R_{28} = \frac{520 + 530 + 520}{3} = 523 \text{ kg/cm}^2$$

$$\text{Walce } 160 \text{ mm } \varnothing \quad R_{28} = \frac{414 + 415 + 400}{3} = 410 \text{ kg/cm}^2$$

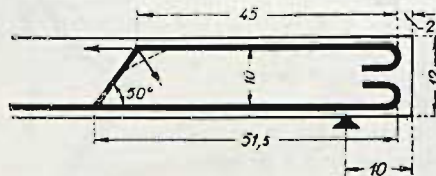
Pomimo, że chcąc uzyskać beton o jeszcze wyższej wytrzymałości, niż dla belek C₁ — C₃, wzięto 500 kg zamiast 450 kg cementu na 1 m³ betonu, uzyskano wytrzymałość walcową większą tylko dla walców A, natomiast mniejszą dla walców B.

Wytłumaczenie tego fenomenu jest trudnym tym więcej, że wyniki pojedynczych 3 próbek bardzo małe wykazują odchylenia.

Przyczyny zniszczenia belek „C“ nie mogą leżeć ani w przewyciężeniu naprężeń ciągnących w stali „Centrum“, nie zauważono bowiem w środku belki nawet śladów zarysowań, ani w przewyciężeniu naprężeń cisnących, ani wreszcie przez przewyciężenie naprężeń ścinających w betonie, które pozostają jeszcze w granicach dopuszczalnych dla betonu:

$$\tau = 0,03 \cdot 410 = 12,3 \text{ kg/cm}^2.$$

Naszym zdaniem zniszczenie belki leży w siłach wewnętrznych, powstających w zgięciach wkładki odgiętej ukośnie. Zniszczenie wszystkich 3. belek wzmocnionych wysokowartościową stalą „Centrum“ nastąpiło w miejscu odgięcia wkładki. Wkładka ta miała wymiary podane na rys. 6.

Rys. 6.

Widzimy, że odgięcie nie było pod 45°, lecz miało około 50°, poza tym nie wykazywało przepisowego łagodnego łuku o promieniu 10 — 15 d. To też pod wpływem większej siły ciągnącej, dążącej do wyprostowania wkładki, powstały siły ciągnące w betonie, które musiały go wreszcie rozsadzić.

Z braku dalszych wkładek stali „Centrum“, dalsze badania z belkami uzbrojonymi wkładkami o łagodniejszych łukach, lub wreszcie o wkładkach prostych, przy przejściu nadmiaru naprężeń ścinających przez strzemiona, nie mogły być dotychczas przeprowadzone.

PRODUKCJA CEGŁY W OKRĘGU PODWARSZAWSKIM

(M) W dążeniu do najwszechstronniejszego oświetlenia problemu cegły podjęliśmy próbę zobrazowania, możliwie wiernego, produkcji i rozlokowania źródeł produkcji cegły zarówno pełnej jak i dziurawki w okręgu zwanym podwarszawskim.

Liczba cegielń rozlokowanych dookoła Warszawy w promieniu około 50 km, a znajdujących zbyt dla swej produkcji w stolicy i okręgu z nią ściśle związanym, przekracza 60.

Produkcja cegły pełnej i niewielkiej ilości dziurawki dokonana przez te cegielnie w roku 1936 osiągnęła około 270 milionów sztuk, co zaspokoilo rozmiary ruchu budowlanego, odpowiadające w przybliżeniu 3,5 milionom m³ budynków. Wskazuje to na fakt, że w r. b. Warszawa i okolice nie mogły się obyć bez sięgnięcia do dalszych również okręgów produkcji cegły.

Teoretyczna zdolność produkcyjna tych zakładów jest znacznie większa, jednakże liczyć się należy z trudnościami praktycznymi, natury finansowej jak też i atmosferycznej, które stoją zwykle na przeszkodzie pełnemu wykorzystaniu tej teoretycznej zdolności produkcyjnej. W roku bieżącym niewątpliwą rolę czynnika hamującego odegrały dodatkowo niepokoje na rynku pracy i znane wypadki związane z reglamentacją ceny cegły.

Dla zorientowania czytelników w t. zw. podwarszawskim okręgu podajemy obok mapkę zawierającą rozlokowanie cegielń, wielkość i rodzaj produkcji (w skali przestrzennej) cegły pełnej z uwzględnieniem cegły ręcznej (czarne pole) i maszynowej (białe).

Rejon produkcji podzielony jest ze względów komunikacyjnych na dwie części: prawy brzeg Wisły i lewy i kolejną numeracją odnosi się oddzielnie do każdej z tych części.

Czytelnicy, analizując mapę, mają możliwość zorientowania się w możliwościach dostawy cegły i źródłach jej zakupu ze względu na miejsce budowy.

Załączony spis cegielń odpowiadający numeracji zaznaczonej na mapie wskazuje ponadto na liczbowe rozmiary ich produkcji.

Skróty oznaczają: pr — produkcja; m — milion; cr — cegła ręczna, cm — cegła maszynowa.

Cegielnie lewego brzegu Wisły.

1. Koło — pr 3 m cr
2. Blizne — pr 2 m cr
3. Odolany — pr 2 m cr
4. Jelonki — pr 3 m cr
5. Karolin — pr 2,2 m cr
6. Skorosze — pr 3,6 m cr
7. Sześćliwice — pr 5 m cr
8. Zofiówka — pr 3 m cr
9. Kopytów — pr 7 m (cr 4,6; cm 2,4)
10. Błonie — pr 3,25 cr
11. Kuznocin — pr 3 m (cr 1,8; cm 1,2)
12. Krosna-Paulina — Julianów — pr 8,5 m (cr 3,5; cm 5)
13. Krosna — pr 3 m cr
14. Pruszków — pr 4 m cr
15. Brwinów — pr 4 m cr
16. Henryków — pr 3 m cr
17. Natolin — pr 3,75 m (cr 3,5; cm 0,25)
18. Władysławów — pr 3 m cr
19. Chlewnia — pr 4,3 m cr

20. Grodzisk — pr 2 m cr
21. Dąbrówka Wilanowska — pr 6 m cr
22. Chylice — pr 5 m (cr 3,8; cm 1,2)
23. Obory — pr 4 m cr
24. Gołków — pr 4,75 cr
25. Leścer (Baniocha) — pr 12 m (cr 7; cm 5)
26. Szumski — pr 3 m cr
27. Rozalin — pr 3 m cr
28. Marki Grójeckie — pr 4,5 m (cr 1,8; cm 2,7)
29. Moczydło — pr 3 m cr
30. Kopana — pr 2 m cr
31. Żbików — pr 3 m cm

Cegielnie prawego brzegu Wisły.

1. Kosewo — pr 3,5 m (cr 1,5; cm 2)
2. Wierzbica — pr 2,5 m (cr 2,3; cm 0,2)
3. Radzymin (Kotkowski) — pr 5 m cr
4. Różewo — pr 3 m cr
5. Leopoldynów — pr 3 m cr
6. Wojciechów — pr 3 m cr
7. Słupno — pr 4 m cr
8. Wawrzyna — pr 5 m cr
9. Słupko (Sowacki) — pr 5 m cr
10. Halberówka — pr 6 m cr
11. Rościszewo — pr 6 m cr
12. Pustelnik — pr 8 m cr
13. Podmiejska w Pustelniku — pr 6 m cr
14. Osinki — pr 6 m cr
15. Mańk — pr 4 m cr
16. Henryków — pr 6,4 m cr
17. Marki — pr 6 m cr
18. Żąbki (Pustelnik) — pr 2 m cr
19. Zielonka — pr 4,5 m (cr 2,5; cm 2)
20. Bargiel — pr 3 m cr
21. Nadarzyn — pr 1,5 m cr
22. Zródnik — pr 5 m (cr 3,2; cm 1,8)
23. Dyonizy — pr 4 m cr
24. Kawęczyn — pr 12,5 m (cr 7; cm 5,5)
25. Czapłowizna — pr 9,5 m (cr 6,5; cm 3)
26. Miłosna — pr 3 m cr
27. Miłosna (Pustelnik) — pr 2 m cr
28. Kobiel — pr 4 m cr
29. Teklin (w r. 1936 nieczynna)
30. Miętna — pr 1,5 m cr

Jak więc wynika z powyższych danych wymienione cegielnie reprezentują produkcję około 220 milionów cegły pełnej ręcznej i 50 milionów pełnej maszynowej i dziurawki.

Transport tej cegły na budowy w Warszawie jest bądź bezpośrednio kołowy, bądź też kolejną, względnie kolejką z dowozem kołowym w obrębie Warszawy.

Z tych 270 milionów z bezpośredniej trakecji konnej, a w nielicznych wypadkach i samochodowej, korzysta około 30 milionów, około 135 milionów korzysta z kolejek, około 105 milionów z kolei normalnotorowej.

Cyfry te są, rozumie się, względne, gdyż istnieje w wielu wypadkach możliwość zastąpienia transportu kolejowego przez transport bezpośredni kołowy.

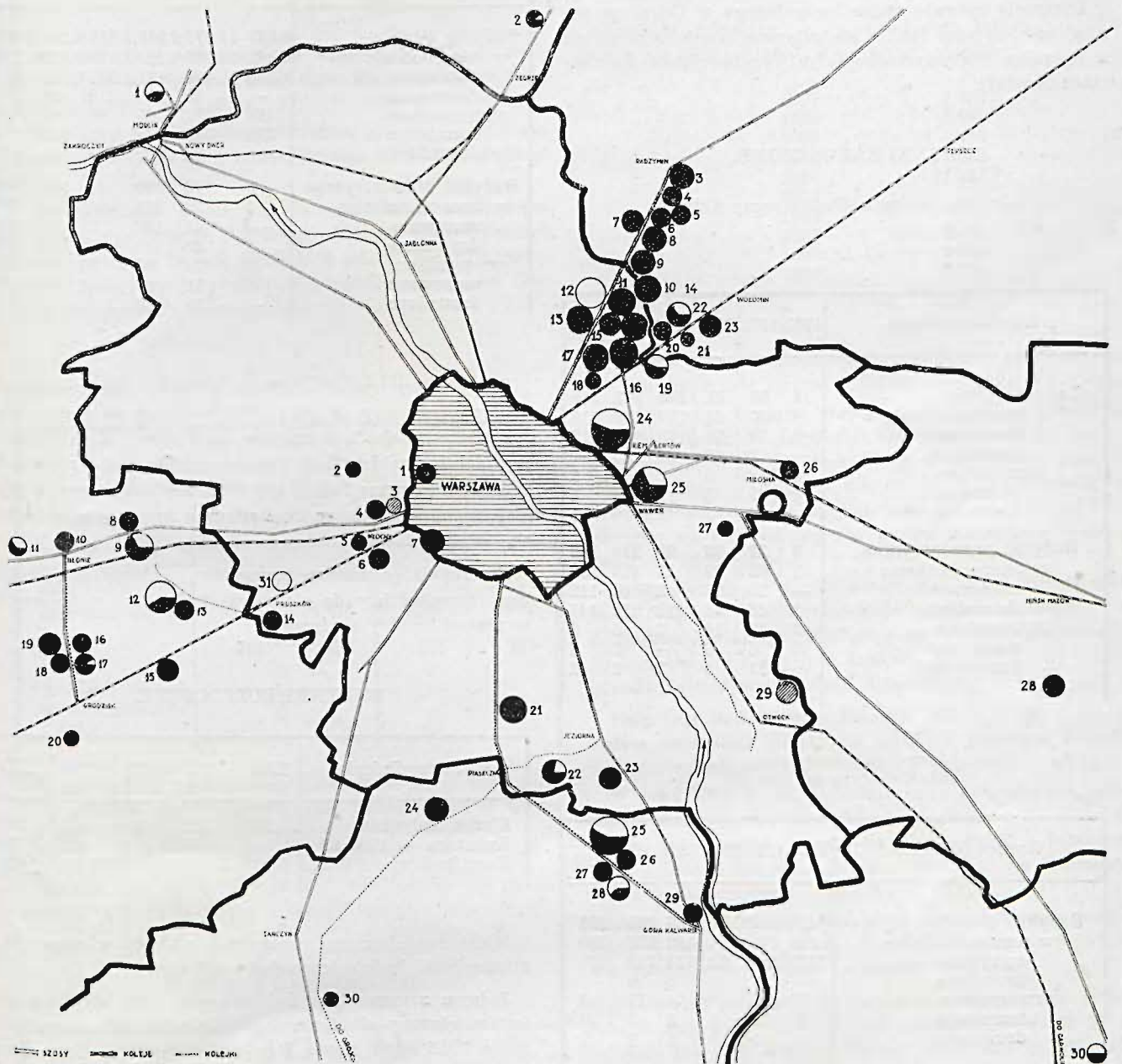
Nie klasyfikujemy podanej produkcji pod względem jej

gatunkowości i nie wyprowadzamy z danych powyższych żadnych dalej idących wniosków, ograniczając się do roli informacyjnej.

Sądymy jednakże, że powyższy materiał poza jego prak-

tycznym znaczeniem dla odbiorców cegły, rzuca pewne światło na sprawę obrotu cegłą w Polsce w ogóle i może stać się również elementem decyzji, zmierzającej do uzdrowienia tego obrotu.

Rozlokowanie produkcji cegły w okręgu podwarszawskim

U W A G A

Powierzchnia kół jest proporcjonalna do wielkości produkcji cegły w poszczególnych zakładach, przycem wycinek czarny odnosi się do produkcji cegły ręcznej, a wycinek biały do cegły maszynowej. Cegielnie w roku 1936 nieczynne są oznaczone kółkiem kreskowanym.

BOLESŁAW POLKOWSKI.

RUCH BUDOWLANY W GDYNI

Ruch budowlany jest tym momentem atrakcyjnym, który sięga do Gdyni z jednej strony przemysłowców budowlanych, z drugiej — pragnących inwestować w budownictwie mieszkaniowym.

Ilustracją rozwoju ruchu budowlanego w Gdyni są poniżej zamieszczone tablice statystyczne (dane zaczerpnięte z Rocznika Statystycznego Gdyni, wydawnictwo Komisariatu Rządu):

BUDYNKI ZAKOŃCZONE.

(Źródło: Rocznik Statystyczny Gdyni).

a) Liczba.

Wyszczególnienie	1931	1932	1933	1934	1935	I - X 1936
Budynki stałe	12	53	71	205	213	115
w tem: mieszkalne	8	40	63	197	189	113
murowane	8	38	51	175	166	113
drewniane	—	2	12	22	23	—
przemysłowe	4	13	8	8	15	2
murowane	4	9	3	7	10	1
drewniane	—	4	5	1	5	1
Budynki prowizoryczne	3	79	83	23	230	266
w tem: mieszkalne	1	62	69	21	225	258
murowane	—	16	25	2	13	112
drewniane	1	46	44	19	212	146
przemysłowe	2	17	14	2	5	8
murowane	3	6	6	—	3	6
drewniane	—	11	8	2	2	2

b) Kubatura w 1000 m³.

Wyszczególnienie	1931	1932	1933	1934	1935	I - X 1936
Budynki stałe	119	216	71	186	285	233
w tem: mieszkalne	112	201	68	182	275	230
murowane	112	200	62	174	269	230
drewniane	—	1	6	8	6	—
przemysłowe	7	15	3	4	10	3
murowane	7	13	1	3	9	0,4
drewniane	—	2	2	1	1	2
Budynki prowizoryczne	0	10	17	4	42	53
w tem: mieszkalne	0	8	12	3	41	51
murowane	—	2	5	0	3	23
drewniane	0	6	7	3	38	28
przemysłowe	0	2	5	1	1	2
murowane	0	1	3	—	0,4	1
drewniane	—	1	2	1	0,2	1

Uwaga: Zero (0) oznacza, że zjawisko istnieje, jednak w ilościach mniejszych od tych liczb, któreby mogły być wyrażone uwidocznionymi w tablicy znakami cyfrowymi, np. w danym wypadku 0 oznacza kubatury poniżej 500 m³.

c) Koszty budowy w 1000 złotych.

Wyszczególnienie	1931	1932	1933	1934	1935	I - X 1936
Budynki stałe	6 667	11 077	2 345	5 215	8 742	7 023
w tem: mieszkalne	6.343	10.506	2.280	5.129	8.575	7.010
murowane	6.343	10.461	2.121	4.917	8.483	7.010
drewniane	—	45	159	212	92	—
przemysłowe	324	571	65	86	167	13
murowane	324	545	42	83	156	2
drewniane	—	26	23	3	11	11
Budynki prowizoryczne	9	173	289	48	511	698
w tem: mieszkalne	3	139	232	45	504	678
murowane	—	41	122	6	37	284
drewniane	3	98	110	39	467	394
przemysłowe	6	34	57	3	7	20
murowane	6	16	39	—	4	14
drewniane	—	18	18	3	3	6

Jak widzimy, ruch budowlany w Gdyni jest stosunkowo bardzo intensywny. W roku 1936 zaznaczył się pewien spadek intensywności budownictwa, co z jednej strony tłumaczyć należy brakiem dostatecznie wysokiego subsydiowania budownictwa przez Państwowy Fundusz Budowlany, z drugiej strony — brakiem kapitałów na inwestycje budowlane.

Pozostawiając analizę szczegółową tych tablic czytelnikom, przechodzimy do statystyki budynków rozpoczętych, w postaci tablicy skróconej.

BUDYNKI ROZPOCZĘTE.

Wyszczególnienie	1932	1933	1934	1935	I - X 1936
Liczba budynków	166	337	318	675	471
Kubatura — 1000 m ³	176	259	376	818	494
Koszt budowy—1000 zł	6.787	7.046	10.114	26.970	14.030

Mimo zmniejszonego ruchu budowlanego w roku 1935, atrakcyjność budownictwa jest wielka.

Jednym z momentów, świadczących o tej atrakcyjności jest zwiększony obrót ziemią. W latach 1935, a szczególnie w 1936 obrót ziemią jest bardzo znaczny. Ceny ziemi poszły znacznie w górę. Zjawisko to może być uważane za prognostyk dalszego intensywnego budownictwa mieszkaniowego.

Nie mniej atrakcyjnym momentem dla inwestycji kapitałowych są wysokie czynsze komorniane, wyższe znacznie aniżeli w innych miastach Polski. Wysokie czynsze, czyniąc amortyzację szybszą, niewątpliwie przyciągają kapitał.

Wysokość komornego w Gdyni na podstawie obliczeń Referatu Statystycznego Komisariatu Rządu w roku 1935 w dzielnicy śródmiejskiej Gdyni przedstawia się następująco:

PRZECIĘTNA WYSOKOŚĆ MIESIĘCZNEGO
KOMORNEGO W GDYNI-ŚRÓDMIEŚCIU.

Mieszkanie o izbach	przy ulicach głównych zł.	przy ulicach ubocznych zł.
1	46	39
2	71	76
3	143	150
4	211	173
5	281	222
6	351	252

Nie potrzebuję wyjaśniać, że wchodzi tu w grę mieszkanie z wolnego najmu, przy czym nie uwzględniono domów Z. U. S. i im podobnych.

Mówiąc o budownictwie gdyńskim powstaje zainteresowanie porównania go z budownictwem w innych miastach Polski.

Na podstawie publikowanych materiałów w Wiadomościach Statystycznych Głównego Urzędu Statystycznego, budownictwo na terenie wszystkich miast (liczących powyżej 20 tysięcy mieszkańców) oraz porównanie z nimi Gdyni przedstawia się następująco:

BUDYNKI ROZPOCZĘTE.

Wyszczególnienie	1 9 3 5		I półrocze 1936 r.	
	liczba budynków	ich kubatura w 1000 m ³	liczba budynków	ich kubatura w 1000 m ³
Miasta z ludnością ponad 20.000 mieszkańców	5.926	4.675	3.535	2.960
Gdynia	443	327	321	321
% udział Gdyni w budownictwie Polski	5,5	7,0	9,1	10,8

Z zestawienia tego możemy zaobserwować, że przy ogólnym rozwoju ruchu budowlanego, budownictwo w Gdyni rozwija się znacznie intensywniej niż w pozostałych miastach Polski ogółem.

Przechodząc do drugiej części zagadnienia t.j. do budynków zakończonych, otrzymamy następujące zestawienie:

BUDYNKI ZAKOŃCZONE.

Wyszczególnienie	1 9 3 5		I półrocze 1936 r.	
	liczba budynków	ich kubatura w 1000 m ³	liczba budynków	ich kubatura w 1000 m ³
Miasta z ludnością ponad 20 000 mieszkańców	7.542	6.962	2.100	1.586
Gdynia	674	818	243	166
% udział Gdyni w budownictwie Polski	8,9	11,7	6,8	10,5

Zestawienie to wykazuje, że aczkolwiek udział Gdyni w budownictwie Polski (w odniesieniu do budynków zakończonych) jest bardzo znaczny, w I półroczu 1936 jest nieco mniejszy niż w roku 1935.

Budownictwo w Gdyni w znacznym stopniu korzysta z kredytów z Państwowego Funduszu Budowlanego, rozprawianego przez Komitet Rozbudowy m. Gdyni. Działając w myśl ogólnych zasad kredytowanie budownictwa mieszkaniowego Komitet Rozbudowy m. Gdyni udzielił dotąd kredytów budowlanych w wysokości 37 milionów złotych.

Kredyty, udzielone w poszczególnych latach przedstawiają się następująco (w tysiącach złotych):

1927	4 463
1928	3 081
1929	1 966
1930	4 033
1931	11 887
1932	510
1933	771
1934	2 539
1935	3 804
I-X 1936	3 774
Łącznie	36 828

Istniejący ruch budowlany i wciąż powstające nowe domy nie rozwiązują jeszcze w Gdyni głodu mieszkaniowego.

Budownictwo socjalne napotyka na poważne trudności. Wysiłki samorządu terytorialnego napotykają na wysoki próg przeszkód natury finansowej. Młode miasto nie jest samo w stanie wyłożyć na ten cel funduszy z braku takich. Poza trudnościami kapitałowymi, odczuwa się brak terenów, na których mogłyby powstawać kolonie robotnicze, bądź urzędnicze.

Mimo piętrzących się trudności, Zarządowi Miasta udało się wykonać pewne inwestycje w kierunku taniego budownictwa socjalnego. Zasługuje na uwagę wybudowanie 50 domków murowanych w dzielnicy Witomino przy współudziale Towarzystwa Osiedli Robotniczych T. O. R.

Poza tym Towarzystwo Budowy Osiedli T. B. O. S. A. będące własnością miasta, na terenach przez nie parcelowanych, wybudowało 123 domki (w tym 53 drewniane).

W roku 1936 T. B. O. buduje nowe dwa osiedla: jedno dla pracowników umysłowych na Redłowie o 40 mieszkańach 4-o izbowych, (są to bliźniacze domki z parcelami pod ogródki), drugie — osiedle robotnicze na Witominie — 54 domków również z ogródkami.

Poza budownictwem socjalnym samorządu przy współudziale tegoż T.O.R. firma „Paged“ wybudowała 8 bloków dla swoich pracowników, na terenie Okywiu.

Realizując postulaty budownictwa socjalnego w przedmiocie zdobywania terenów pod osiedla i kolonie T. B. O. w roku bieżącym zakupiło tereny budowlane na Okywiu i majątek Suchy Dwór, graniczący z obwodem miasta, która to transakcja powiększyła rozporządzalny przez Zarząd Miasta obszar terenowy o 221 ha.

Na zakończenie naszego artykułu podkreślić trzeba dwa punkty:

W Gdyni budować trzeba jeszcze bardzo dużo, ażeby zaspokoić potrzeby mieszkaniowe, dużego i wciąż wzrastającego w liczbę ludności miasta portowego.

Rentowność kapitału inwestowanego w budownictwie jest jeszcze tak atrakcyjna, iż kapitał wciąż winien dążyć do Gdyni.

PRZEGLĄD WYDAWNICTW

Gustaw Szymkiewicz — Prawo budowlane i zabudowanie osiedli w nowym brzmieniu — Warszawa 1936 — str. 248 nakład własny autora — cena 6 zł, w oprawie 7 zł, przesyłka 1 zł.

Wobec zmiany prawie czwartej części artykułów prawa budowlanego przez nowelę z dnia 14 lipca 1936 zaszła konieczność wydania tego prawa w jednolitym brzmieniu, uwzględniającym wszystkie dotychczasowe zmiany.

Podjął się tego pożytecznego wydawnictwa p. Gustaw Szymkiewicz, naczelnik Wydz. Adm. - Bud. w Min. Spr. Wewn. autor tej ustawy i bezwzględnie najlepszy jej znawca w Polsce.

Wydawnictwo obecne razem z uprzednimi tomami I, II i III Prawa budowlanego w opracowaniu tego samego autora stanowią całokształt przepisów z dziedziny budownictwa.

Sienicki Stefan inż. — Sklep detaliczny. Nakładem Państwowego Wydawnictwa Książek Szkolnych we Lwowie. 1936. Str. 140, 44 tablice szkiców i projektów. Cena zł 4,80.

Książka „Sklep detaliczny” otwiera w naszej literaturze fachowej nowy zupełnie dział. Treścią tej książki są bardzo szczegółowe wskazówki urządzenia zewnętrznego i wewnętrznego rozmaitych typów sklepów detalicznych. Wskazówki te ujęte są w formę ogólnie zrozumiałych rysunków aksonometrycznych, przekroi i planów z dokładnymi wymiarami. Całość pracy oparta jest o szczegółowe studia pracy handlu detalicznego, zanalizowana i opracowana przy dużym nakładzie wiedzy i doświadczenia architektonicznego. Bez przesady zatem można powiedzieć, iż autor dostarczył naprawdę wartościowego, źródłowego i praktycznego materiału do projektowania sklepów. Przyczyni się to niewątpliwie do ułatwienia pracy w tym kierunku, a tym samym stworzy warunki, by projekty nowych sklepów lub

przebudowy istniejących odpowiadały zasadom zarówno racjonalności, jak i estetyki.

Cieszyć się należy, iż zapoczątkowana została w sposób naprawdę europejski dziedzina wzorów z zakresu architektury urządzeń specjalnych.

Inż. Włodzimierz Rabczewski. — 50-lecie działania wodociągów i kanalizacji m. Warszawy (Ref. na XVIII. Zjazd Gaz. i Wod. Polskich we Lwowie w r. 1936). — Odbitka z czasopisma „Gaz i Woda”.

Referat pod powyższym tytułem jest właściwie źródło-wo opracowaną monografią tego najstarszego przedsiębiorstwa samorządu stołecznego. Historia pierwotnego zakładu wodociągowego sięga roku 1849, gdy budowniczy Henryk Markoni opracował jego projekt. Rozwój jednak urządzeń wod. - kanal. w pojęciu nowoczesnym datuje się dopiero od roku 1876, gdy do opracowania całości tych urządzeń zostaje powołany Lindley. Od tego momentu do dnia dzisiejszego odbywa się stały ich rozwój z przerwą jedynie na okres wojny. Gdy jednak okres 1886 — 1918 dał miastu na odcinku wodociągów i kanalizacji wzbogacenie się o 98 milionów złotych, to okres 1919 — 1935 (a więc tylko 17 lat) daje dalszy wzrost tych inwestycji o 97 milionów. Niejednokrotnie na łamach naszych były omawiane te fundamentalne inwestycje z dziedziny wod. i kan., które przyniósł okres ostatnich lat (filtry, osadniki, burzowce, nowe przewody wod. i kanal.). Obecnie długość sieci kanalizacyjnej wynosi 302 km, a sieci wodociągowej 553 km. Na jeden ujemny objaw musimy zwrócić uwagę. Konsumpcja wody nie idzie równoległe ze wzrostem sieci. Przypisać to należy niewykonywaniu ustawy o przymusie połączeń wod. - kanal., ale w dużym stopniu jest to skutek sżtywności opłat. W efekcie pomimo wzrostu ilości ludności i ilości nieruchomości od roku 1930 obserwujemy stały spadek globalnej sumy produkcji wody wodociągowej.

WPŁYWY ZEWNĘTRZNE NA BUDYNEK.

PRĄDY BŁĄDZĄCE.

Prądy błędzące, pochodzące z sieci o prądzie zmiennym, są nieszkodliwe dla przewodów podziemnych, przy prądzie stałym jednak należy się liczyć z siłą niszczącą, odpowiadającą 10% prądu, płynącego z pobliskiej sieci (doświadczenia Laboratorium Korozji Kaiser Wilhelm Institut w Berlinie). Głównym ośrodkiem powstawania omawianego zjawiska są tory tramwajowe, którymi prąd wraca do elektrowni. Dla ochrony rur kanalizacyjnych i t. p. stosowano sprzęganie bezpośrednie zagrożonych przewodów z szynami w celu zmniejszenia napięcia prądów błędzących. W Ameryce zaś szeroko rozpowszechniona jest metoda katodowa, polegająca na wytworzeniu przy pomocy osobnego źródła prądu w rurociągu zagrożonym dostatecznie dużego potencjału ujemnego w stosunku do ziemi, przez co prądy błędzące nie opuszczają rurociągu, a zatem nie wywołują elektrolizy, która zachodzi tylko w miejscu wyjścia prądu. Te dwa sposoby wymagają jednak stałej obserwacji i kontroli, zawodzą przy uszczelnianiu złączy gumą i t. p. materiałami izolującymi, są trudne do urzeczywistnienia przy sieciach więcej skomplikowanych, jak np.

wodociągowych, gazowych, a wreszcie mogą powodować indukcję w sąsiednich przewodach elektrycznych. To też w Belgii ostatnio z powodzeniem zapobiegnięto korozji elektrolitycznej kilku rurociągów przez zastosowanie otuliny izolacyjnej z podwójnej juty grubo impregnowanej asfalem oraz przez gęste rozmieszczenie wkładek m. inn. ebonitu, przerywających bieg prądu.

L'Ossature métallique Nr 11 z 1936. str. 516.

OCHRONA SILOSÓW BETONOWYCH DO WĘGLA.

Zauważono, że węgiel o większej zawartości siarki, działał szkodliwie na beton, szczególnie o ile węgiel jest mokry. Powstają wykwyty, białe plamy spowodowane przez tworzący się gips, rysy i t. d. O ile tylko woda na węglu posiada ponad 500mg/l siarczanu, należy zastosować powłokę ochronną na beton w postaci trzykrotnego malowania ochronnego, ew. o ile to nie pomoże, dać pokrycie z pappy asfaltowej. Przy nowych budowach należy dawać cement, ubogi w wapno, jak najbardziej ścisły beton oraz dać odrazu powłokę ochronną.

Der Bauingenieur Nr 47 8 z 27.11.1936. str. 520.

T. K.

KABINA ROENTGENOWSKA.

W Arsenale w Rock Island, 111. (St. Zjedn. Am. P.) zbudowano kabinę roentgenowską, w której zamiast okładziny ołowianej dano grubsze mury betonowe (1:1, 6:2,6). Wymiary kabiny ca 6 × 6 × 6 m, grubości: posadzka 91 cm (wprost na skale), ściany 61 cm, strop 25 cm. Jedynie drzwi zostały pokryte płytą ołowianą, a okno oszklone szkłem ołowianym. Obserwacje, przeprowadzane systematycznie przez 60 dn., wykazały zupełną nieprzepuszczalność murów dla promieni X. Przez zastąpienie ołowiu, który miał kosztować 7000 dol., betonem wydatkowano tylko 1000 dol. na pogrubienie ścian.

Na zasadzie doświadczeń ułożono następującą tabelkę porównawczą równoważnych co do przepuszczalności promieni Roentgena grubości warstw tych dwóch materiałów.

Grubości warstwy.	
Beton cm	Ołów mm
10,16	1,27
25,40	3,48
35,56	5,71
49,53	13,97

Engineering News Record z 5.11.1936. str. 648.

KONSTRUKCJE SPAWANE A KOROZJA.

Dr Adrian na zebraniu, poświęconemu korozji, w Kolonii w dn. 22. 10. r. b., podniósł, że konstrukcje spawane są mniej narażone na rdzewienie, gdyż dzięki istnieniu dużych płaszczyzn, z mniejszą ilością zagłębień i załamań w porównaniu z połączeniami nitowanymi, dają się one lepiej zabezpieczyć przez malowanie. Może ono być wykonane dokładniej, na lepiej wyczyszczonym podłożu, przy mniejszym zużyciu robocizny i materiału.

Die Bautechnik Nr 50 z 20.11.1936. str. 726.

T. K.

STAL NAGUMOWANA.

Na rynku amerykańskim ukazała się stal specjalna, pokryta z obu stron gumą. Powłoka gumowa przylega doskonale i nie odchodzi zupełnie. Z materiału tego wyrabiają blachę falistą, dachówki, pręty do okien i t. d. Jest on odporny na działanie kwasów, soli, gazów spalinowych, może być w kolorze czarnym, szarym, zielonym, jasnożółtym nadaje się do malowania olejnego i wapiennego, posiada szklistą powierzchnię.

Deutsche Bauzeitung Nr 36 z 16.9.1936. str. 773.

T. K.

ZABEZPIECZENIE PODDASZY PRZED OGNIEM.

Inż. Erdman na dorocznym zebraniu Wydziału Drzewnego Zw. Inż. Niemieckich (V. D. I.) podał w swoim referacie, że w najbliższym czasie ukażą się przepisy policyjne w sprawie obrony przeciwogniowej poddaszy, a w szczególności stropów drewnianych, które będą musiały być należycie zabezpieczone od ognia i od przebicia. Badane są obecnie różne sposoby ochrony, jak dotąd najlepszym okazała się okładzina klinkierowa grub. 65 mm na belkach drewnianych wiązania.

Bauwelt Nr 49 z 3.12.1936. str. 1186.

PODŁOŻE ASFALTOWE POD LINOLEUM.

Co raz częściej rozpowszechnia się używanie asfaltu jako podłoża pod linoleum, gdyż ma ono następujące zalety: 1) wodoniepuszczalność, a co za tym idzie idealnie suche podłoże, konieczne dla linoleum, 2) asfalt jest złym przewodnikiem ciepła i dźwięku, 3) nie zawiera domieszek szkodliwych dla betonu i linoleum, 4) może być układanym podczas mrozów, 5) po najwyżej 10 godzinach nadaje się do dalszego przykrycia. Do omawianego celu najlepiej nadaje się lepnik z naturalnego asfaltu, specjalnie przygotowany o punkcie mięknięcia 80° C, z dodatkiem mineralnym o uziarnieniu poniżej 1 mm, to też wystarczy dodać na budowie już tylko grubszy piasek o wielkości ziarn do 3 mm. Najważniejszym przy układaniu jest, aby masy nie przegrzać, gdyż wprawdzie staje się przez to więcej twardą, ale traci na nieprzepuszczalności. Ciężar 52,5 kg o powierzchni 1 cm² w ciągu 5 godzin powinien się zagłębić na 1 mm przy temp. 22,5° i 2 mm przy temp. 40° C. Jeżeli się nie zagłębi, mamy dowód zbytnej twardości wynikłej z przegrzania. Próba ta jest lepszą od zwykle przeprowadzanego badania na wytrzymałość na ściskanie, gdyż nie daje ono pojęcia o przydatności ułożonej masy pod linoleum.

Deutsche Bauzeitung Nr 46 z 11.11.1936. str. 933.

T. K.

ASFALTOWE DNO KANAŁU.

Dotychczas stosowano dla uszczelnienia łożysk kanałowych il, glinę, ew. z dodatkiem asfaltu. Beton do tego celu okazał się mniej przydatnym ze względu na dużą sztywność i konieczność dawania przerw dylatacyjnych. Ostatnio w Niemczech przy budowie kanału im. Hitlera i drogi wodnej z Dortmundu do Ems użyto poraż pierwszy pokrycie dna wyłącznie asfaltem. Otrzymano nieprzepuszczalność zupełną, jakiej nie daje glina ani il, przy czym zastosowano gatunek asfaltu, odporny na działanie wahań temperatur, zachodzących przy tego rodzaju budowach.

Die Bautechnik Nr 49 z 13.11.1936. str. 713. Nr 28, 31 i 32 z 1936.

T. K.

ROBOTY INŻYNIERSKIE.

DANE O KOPACZKACH.

W zeszycie 5/36 Gospodarki Wodnej w art. p. t. Kilka uwag o nowoczesnym ekskawatorze autor inż. S. Krieger podaje szereg informacji o tym typie narzędzia do robót ziemnych, który zagranicą w ostatnich latach bardzo się rozwinął dzięki postępom w konstrukcji. Obecny ekskawator na podwoziu gąsienicowym jest narzędziem uniwersalnym, gdyż przez niewielką transformację może być kopaczka użyta jako: kopaczka łyżkowa górna, kopaczka łyżkowa dolna, kopaczka z kubłem chwytowym, z kubłem wleczonym, do plantowania i wreszcie jako dźwig, kafar, ubijaczka i skreper.

Autor referuje wyniki uzyskane przy obserwacji w kraju pracy 4 kopaczek.

pojemność kubła	6 m ³	3 m ³
wysięg	30 m.	21 m.
wykorzystanie czasu pracy	65%	73%
przeciętna wydajność na godz.	247 m ³	160 m ³
rozchód węgla na 1 m ³ ziemi	3.25 kg.	2.52 kg.

LAMACZ FAL.

W związku z zawaleniem się dwóch łamaczy fal o ścianach pionowych prowadzone są we Włoszech badania na miejscu katastrofy i na modelach tego rodzaju budowli. Uczenni doszli m. inn. do wniosków następujących: 1. Największe obciążenie przypada tuż pod poziomem wody spokojnej. 2. Największa siła jest prawie zawsze równa parciu słupa wody, odpowiadającego wysokości fali. 3. Siła maksymalna zmniejsza się idąc w dół o ca 0,66 t/m² na każdy m. Przy falach o wys. 9 m i długości 185 m otrzymano parcie 147 t/mb, a przy wys. 7,5 m i dług. 155 m parcie 125 t/mb.

Die Bautechnik Nr 52 z 4.12.1936. str. 739.

NAWIERZCHNIE DROGOWE SYST. INŻ.
TRYLIŃSKIEGO.

W zeszytcie 10/1936 czasopisma Cement znajdujemy interesujące dane cyfrowe co do nawierzchni syst. inż. Trylińskiego.

Rozwój tej taniej nawierzchni drogowej ilustruje następujący szereg wybudowanych dróg przy tym systemie: 1933 — 0,3 km, 1934 — 3 km, 1935 — 16 km, 1936 — 52 km, na rok 1937 przewiduje się — 200 km.

Na 1 m² takiej nawierzchni wychodzi 40 kg cementu, 5 g. rob. w betoniarni i 1 godz. rob. przy układaniu. Koszt 1 m² nawierzchni wynosi 5 — 10 zł. Przeciętnie wytwórnia wyrabia 2000 płyt dziennie, co czyni 15 km drogi rocznie. Założenie wytwórni takiej kosztuje ok. 6000 zł.

BUDOWNICTWO UŻYTKOWE.

HANGARY PRZENOŚNE.

Ministerstwo Lotnictwa we Francji rozpisало konkurs na hangar przenośny, w wyniku którego zbudowano już dwa prototypy o konstrukcji stalowej, pokrytej blachą, o szerokości użyt. 28 m, głębokości 20 m i wysokości 5 m w świetle. Pierwszy z nich, wykonany przez Soc. Industr. de Construction, składa się z 5 zespołów z wiązarów podwójnych o dług. 29,60 m i szerokości 1,80 m. Wiązary - łuki trójkątne, przy czym przeguby dolne przy samej ziemi połączone są ściągaczem z liny stalowej. Zespoły powiązane wiatrownicami. Stateczność osiągnięta bez zastrzałów zewnętrznych. Elementy o wadze poniżej 150 kg i długości nie wyżej 7 m. Montaż może przeprowadzić 40 ludzi w 18 godz. Do przewozu wystarczą trzy samochody ciężarowe z przyczepkami. Drugi hangar, zbudowany przez Soc. des Bases Aériennes, składa się z czterech kolumn narożnych, połączonych w kierunku poprzecznym dwoma wiązarami, a w kierunku podłużnym ściągaczami kratowymi 20 m. Na wiązarach spoczywają płatwie z krokwiemi, podtrzymującymi blaszane pokrycie dachu. Waga max. poszczególnych części 200 kg. Do przetransportowania potrzeba 5 samochodów ciężarowych z przyczepkami (łącznie z maszynami pomocniczymi do montażu). Ministerstwo studiuje jednak dalsze projekty, gdyż dąży ono do zmniejszenia czasu montażu, powiększenia wytrzymałości i stateczności i stworzenia typu, nadającego się do ustawienia na każdym gruncie o pochyłości aż do 2%.

L'Ossature métallique Nr 12 z 1936. str. 556.

BUDOWA DOMÓW UMEBLOWANYCH.

L. Simonsen w czasopiśmie amerykańskim House Beautiful z m. listopada 1936 przepowiada, że w niedługim czasie domy będą oddawane do użytku już w stanie umeblowanym, nadającym się do natychmiastowego zamieszkania bez potrzeby wnoszenia mebli i t. p. Tak, jak to już ma miejsce z łazienkami, spiżarniami, kuchniami, ogrzewaniem, oświetleniem, radiem, tak będzie stopniowo i z pozostałymi częściami mieszkania. Pokoje przy budowie otrzymają szafy, łóżka, tapczany, komody, kredensy i t. d. od razu wbudowane wraz z całością budynku, tak że ruchomościami domowymi będą w przyszłości jedynie krzesła. Pozwoli to na osiągnięcie poważnych oszczędności, zapewni racjonalne rozplanowanie wnętrza, ułatwiając sprzątanie i inne korzyści.

The Constructor Nr 11 z 1936. str. 27.

WYKONAWSTWO.

PRZENOŚNE RUSZTOWANIE.

Na rynek niemiecki wypuszczono rusztowanie przenośne, nadające się dla robót do wysokości 5 m, składające się z dwóch drabin metalowych na kółkach gumowych. Drabiny, ustawione nieco pochyło, związane są krzyżulcami. Między stopniami przerzucony jest pomost roboczy (na dowolnej wysokości), o powierzchni, wystarczającej dla dwóch ludzi z narzędziami. Rusztowanie omawiane daje się łatwo przesuwac dzięki kółkom i jest odpowiednie dla robót w mieszkaniu i na zewnątrz.

Bauwelt Nr 47 z 19.11.1936. str. 1138.

T. K.

UMOCOWANIE ŻELAZA W KAMIENIU.

Pod tym samym tytułem zamieściliśmy w Nr 10 Przeglądu Budowlanego (str. 425) notatkę, omawiającą wpływ niejednakowej rozszerzalności łączonych materiałów. Wg doświadczeń, poczynionych przez radcę Jüsgen'a, jeszcze więcej szkodliwym jest zjawisko rdzewienia żelaza, powodujące znaczny wzrost objętości tego ostatniego. A poradto bardzo jest trudno temu zapobiec, gdyż nawet zalanie oliwą połączeń nie chroni żelaza od rdzewienia. Wymieniony autor stosuje z dobrym skutkiem ustawianie prętów żelaznych nie bezpośrednio w kamieniu, lecz w tulejkach azbestowo - cementowych lub z lekkiego metalu, o długości pozwalającej na wydłużenie się pręta pod wpływem wyższej temperatury. Rdzewiejący koniec żelaza, znajdujący się w tulejce, nie niszczy już kamienia.

Bauwelt Nr 46 z 12.11.1936. str. 1114.

T. K.

SPRAWY GOSPODARCZE

PRZEBUDOWA GOSPODARSTWA NIEMIECKIEGO.

W wykonaniu planu czteroletniego, mającego na celu przetworzenie gospodarstwa niemieckiego, ogłoszono ostatnio kilka rozporządzeń w dziedzinie budownictwa. Pierwsze z nich, dla zapewnienia dopływu nowych sił, nakazuje wszystkim przedsiębiorstwom budowlanym, mającym powyżej 10 robotników, zatrudnianie w odpowiednim stosunku uczniów. Drugie zwalcza zjawisko braku fachow-

ców w budownictwie, spowodowane ucieczką podczas kryzysu wielu wykwalifikowanych pracowników do innych zawodów. W myśl przepisów każde przedsiębiorstwo, w którym pracuje ponad dwa tygodnie robotnik lub rzemieślnik budowlany nie w swoim fachu, winno donieść władzy, która zajmie się wyszukaniem danemu pracownikowi zajęcia w przemyśle budowlanym. Każde przedsiębiorstwo przed rozpoczęciem większej budowy (ponad 5000 mk. przewidywanej robocizny na prywatnych, a 25000 mk. na publicznych) obowiązane jest zgłosić do odpowiedniego urzędu prelimitowane zużycie materiałów i robocizny. Wreszcie specjalne rozporządzenie zabrania anonimowych ogłoszeń, zaofiarowujących pracę. Wszelkie znaki zmówione, wyrażenia „oferty pod...” są zakazane, należy podawać dokładne nazwisko i adres. (Bauwelt Nr 46 z 12.11.1936. str. 1112).

Przy planowaniu miast i osiedli na przyszłość nie będą już przewidywane osobne dzielnice robotnicze, willowe i t. d. Dążeniem władz jest wręcz przeciwnie mieszanie różnych warstw społecznych. (Das Baugewerbe Nr 48 z 26.11.1936. str. 850).

Prezydent regencji w Eutin zawiadomił zainteresowanych, że nie będzie już więcej wydawał pozwoleń na dachy, kryte blachą cynkową, wyjątkowo tylko na papę, a zasadniczo wyłącznie na dachówkę, motywując to wzglę-

dami estetycznymi. (Das Baugewerbe Nr 45 z 5.11.1936).

W dążeniu do uniezależnienia się od surowców zagranicznych, co na tym miejscu niejednokrotnie już podaliśmy, odzywają się głosy, nawołujące do oszczędzania żelaza w budownictwie, jako że do wyrobu żelaza używane są dodatki importowane. Podnoszą np. zbyteczne zakładanie belek żelaznych nad małymi otworami, zamiast sklepień ceglanych lub belek żelbetowych. (Das Bauwelt Nr 48 z 26.11.1936. str. 1158).

T. K.

PATENTY BUDOWLANE W NIEMCZECH.

Statystyka patentowa za 1935 r. przedstawia się następująco:

Dział	Patenty udzielone	Zgłoszenia
Budownictwo nadziemne	164	776
„ podziemne	97	201
Wodociągi i kanalizacja	75	323
Drogi	141	323

Deutsche Bauzeitung Nr 43 z 21.10.1936. str. 882.

T. K.

NIEDYSKRECJE BUDOWLANE

Pan K. Turnowski, którego nasi Czytelnicy znają z kilku pierwszorzędných prac umieszczonych w naszym piśmie, dzieli się na łamach czasopisma „Dom — Osiedle — Mieszkanie” szeregiem dobrze zanotowanych obserwacji Społecznego Przeds. Budowlanego na temat współpracy z klientem i architektem.

Z tego artykułu zasługującego na dokładne przestudiowanie całości wyciągamy dwie obserwacje autora odnoszące się do negatywnych doświadczeń, a odnoszące się do tematów stale powtarzających się w naszych niedyskrecjach.

Pierwszego września otrzymujemy zlecenie nowych robót (zjawisko w Warszawie powszechne od szeregu lat) z terminem wykonania pod dach domu o 3-ch, 4-ch kondygnacjach na 1 grudnia, czyli 3 miesiące.

Teraz po drugiej stronie medalu: rysunki na wykop i niwelację terenu otrzymujemy, przypuścimy 5-go, na zainstalowanie wodomiaru (bez którego nie dostaniemy wody miejskiej) trzeba czekać przy osobistych znajomościach w... warsztacie, gdzie jedynę będącą do dyspozycji 3 stojące wodomiaru są w reperaturacji, — tydzień.

Na założenie telefonu na krańcach

miasta — conajmniej dwa tygodnie, na dostawę zwykłej nowej betoniarce z fabryki maszyn budowlanych trzeba czekać trzy tygodnie, sprawność wyładunkowa stacji towarowej ograniczona dla jednego przedsiębiorcy do 7—10 wagonów dziennie, wykonanie form do próbek betonowych w fabryce — 6—8 dni. W takich warunkach nie współpracy, a wzajemnego zajadłego przeszkadzania sobie, 80% zamówień zostaje na termin wykonanych ze stosunkowo niewielkim procentem samobójstw. Mamy to głębokie przekonanie, że rozporządzący pierwszorzędnym materiałem wykonawczym jeżeli w takich warunkach potrafimy coś zrobić wogóle.

Należy powiedzieć wyraźnie i propagować wszędzie: żądanie ustawicznych próbek, przyglądanie się jak to będzie wyglądało na miejscu, decydowanie od wypadku do wypadku — tego rodzaju stosunek architekta do budowy, czyni go moralnym sprawcą niedotrzymania terminów i strat. Wykonawca nie jest tym czarodziejem-cudotwórcą, posiadającym lampę alladyna zamiast elektryczności, latający dywan do przewożenia cegły i drzewa z jabłkami wiadomości i rysunków.

Uciążliwa jest droga ku uświadamianiu czynników biurokratycznych o odrębności warunków pracy w budownictwie.

Charakterystycznym przykładem tych nieporozumień jest sprawa świadectw przemysłowych.

Długo musiano wyjaśniać, iż system świadectw przemysłowych uzależniony od maksymalnej ilości zatrudnionych robotników jest dla budownictwa nieodpowiedni, w wielu wypadkach wysoce krzywdzący i prowadzący do sytuacji absurdalnych. Wynika to z charakteru sezonowego pracy w budownictwie i związanej z tem zmienności załóg robotniczych o wyjątkowej — w żadnym innym przemyśle niespotykanej — amplitudzie wahań w ciąg uroku. Długo też czekano na skromny wynik tych wyjaśnień, którą była ulga wydana specjalnie dla budownictwa w roku 1935. Ulga ta była wysoce niedoskonała, ale stanowiła przynajmniej skromny dowód z r o z u m i e n i a o d r ę b n e j s y t u a c j i w p r z e m y ś l e b u d o w l a n y m.

Już jednak w roku 1936 z powrotem wtłoczono nasz przemysł w ramy ogólnych ulg, co miało ten jedynie skutek, iż ulgi, pomyślane jako zachęta do celowego zwiększenia

zatrudnienia w innych działach przemysłu, w budownictwie zamieniły się w ślepy traf. Korzystały z niego te przedsiębiorstwa, które przypadkowo miały większość robót w drugim półroczu, a nie miały ich w pierwszym półroczu.

Ogłoszone obecnie ulgi na rok przysły są jeszcze większym nieporozumieniem, gdyż ślepy traf roku ubiegłego petryfikują na stałe. Wy-

gląda to w ten sposób, iż przedsiębiorstwa budowlane, które przypadkowo w pierwszym półroczu 1936 roku nie miały robót i wykupiły w tym czasie świadectwo przemysłowe najniższej kategorii (VIII), będą korzystały z premii w postaci stałego zwolnienia z obowiązku ponoszenia kosztów droższego świadectwa przemysłowego.

Nie przytaczamy tego faktu ze

względu na te nieliczne przypadki szczęśliwego trafu. Chcielibyśmy na tym przykładzie wykazać absurdy błędnej polityki podatkowej w stosunku do przemysłu budowlanego, której zasadniczym źródłem jest bezzasadna włączka równocześnie przemysł budowlany i... furmaństwo.

POMOC ZIMOWA

LISTA NR. 1.

sum zadeklarowanych na Pomoc Zimową przez przedsiębiorstwa budowlane w myśl odezwy Komitetu Budowlanego Pomocy Zimowej Bezrobotnym.

F I R M A	Zł.
1. Przedsiębiorstwo robót inżynierskich Inż. Leszek Muszyński, Warszawa	3.000.
2. Biuro Budowlane F. Skąpski i S-ka, S. A., Gdynia	2.312.42
3. Towarzystwo Budowlane Inżynierowie K. Stronczyński, R. Czarnota - Bojarski i S-ka, Sp. Akc., Warszawa	1.620.
4. Inż. Jan Weber, Budowlana Spółka Akcyjna, Warszawa	1.500.
5. Towarzystwo Inżynierów Budowlanych „Rozbudowa”, S. A. Warszawa	721.27
6. A. Czeżowski i E. Strug, Biuro Inżynierów Budowlanych, Warszawa	440.
7. Biuro Inżynierów Budowlanych Inż. M. Kasperowicz i J. Pieńkowski, Warszawa	415.
8. Przedsiębiorstwo Inżynierów Budowlanych B. Sierczowski i St. Morawski, Inżynierowie, Warszawa	300.
9. Przedsiębiorstwo Budowlane M. Gruca, Warszawa	146.32
10. Przedsiębiorstwo Rob. Inż. - Budowl. Inż. Karol Policzkowski, Włocławek	101.60
11. Przedsiębiorstwo Budowlane Wacław Trojanowski, Warszawa	400.
12. Biuro Inżynierskie O. J. Lisowski i S-ka, Warszawa	200.
13. Inż. Bolesław Szemiota i Izrael Grynberg, Towarzystwo Robót Inżynierskich i Budowlanych, Warszawa	300.
14. Kazimierz Cebryński, Warszawa	100.
15. Karol Broszkiewicz i S-ka Przed. Robót Malarskich i Remont - Budowl., Warszawa	50.
16. Przedsiębiorstwo Inżynierów Budowlanych Zygmunta Tadcusza Pelcera, Warszawa	30.
17. Przedsiębiorstwo Inżynierów Budowlanych Inż. Leszek Raczynski i S-ka, Warszawa	300.
18. Płyty Izolacyjne Marunit Władysław Gajewski, Warszawa	25.
19. Przedsiębiorstwo Techniczne - Budowlane Władysław Lejman, Budowniczy, Warszawa	250.
inż. A. Czeżowski, Warszawa	405.—

20. Przedsiębiorstwo Robót Budowl. i Żelbetowych Inż. Z. Antuszeński, Warszawa	150.
21. Przedsiębiorstwo Budowlane Inżynier N. Baksztański i S-ka, Warszawa	80.
22. Biuro Budowlane Józef Banasiak, Warszawa	100.
23. Biuro Inżynierskie Inż. Lubomir Malinowski, Warszawa	375.
24. Biuro Budowlane Spółka Inżynierska „Spin” Warszawa	350.
25. Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych Stanisław Sobiecki, Warszawa	110.
26. Przedsiębiorca Robót Budowlanych Ludwik Orłów, majster murarski, Warszawa	62.
27. Biuro Techniczne-Budowlane Inżyniera Marka i Jakuba B-ci Lichtenbaum, Warszawa	711.92
28. Pale Franki w Polsce, Warszawa	573.30
29. Spółka Inżynierów Melioracji Inż. T. Służewski i Inż. K. Tański, Warszawa	408.

LISTA NR. 2.

sum zadeklarowanych na Pomoc Zimową przez przedsiębiorstwa budowlane w myśl odezwy Komitetu Budowlanego Pomocy Zimowej Bezrobotnym.

F I R M A	Zł.
1. Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych Franciszek Roth, Warszawa	1.500.—
2. Przedsiębiorstwo Inżynierów Budowlanych Zjednoczeni Inżynierowie, Sp. z ogr. odp., Warszawa	1.441.—
3. Towarzystwo Robót Kolejowych i Budowlanych „Tor”, Spółka Akcyjna, Warszawa	1.019.73
4. Biuro i Przedsiębiorstwo Budowy Inż. Landau, Lwów	813.36
5. Spółdzielnia Przemysłowców Budownictwa, Warszawa	590.—
6. H. Kliem i T. Ciszewski, Dypl. inżynierowie, Roboty Inżynierów Budowlanych, Tczew	300.—
7. Inż. Juliusz Leszczyński i S-ka, Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich i Budowlanych, Warszawa	160.—
8. Roboty Budowlane Józef Zajdman, Warszawa	20.—
9. Przedsiębiorstwo Budowlane S. Pronaszko i B. Brudziński, Warszawa	100.—
10. Kamieniołomy Granitu „Zdziłów” w Klesowie Inż. A. Czeżowski, Warszawa	405.—

11. „Tri” Towarzystwo Robót Inżynierskich, S. A., Warszawa	300.—	dowlanych F. Oppman i H. Kozłowski, Inżynierowie Kom., Warszawa	1.670.—
12. Przedsiębiorstwo Budowlane J. Włodarski i B. Słapczyński, Warszawa	80.—	16. Warszawskie Towarzystwo Techniczno - Budowlane, Warszawa	1.700.—
13. Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich - Budowlanych Inż. Stefan Krzypkowski i S-ka, Warszawa	130.—	17. Przedsiębiorstwo Budowlane F. Sztykiel i Syn, Warszawa	153.58
14. Przedsiębiorstwo Inżyniersko - Budowlane Inż. Cz. Podlecki, W. Słobodziński i S-ka, Warszawa	3.600.—		
15. Przedsiębiorstwo Robót Inżyniersko - Bu-			

~~~~~  
**K t o n a s t ę p n y ?**  
 ~~~~~

D w a r a z y d a j e ,

K t o s z y b k o d a j e .
 ~~~~~

ŻYCIE BUDOWLANE

ZJAZD I WYSTAWA BETONIARSKA.

W poprzednich numerach naszego pisma zapowiadaliśmy kilkakrotnie powyższy Zjazd, a nawet w numerze listopadowym zamieściliśmy dwa referaty, zgłoszone na ten Zjazd. Imprezę tę zakrojono początkowo na skromną skalę, uważając ją jedynie za zjazd właścicieli betoniarni celem utworzenia wspólnej organizacji zawodowej pod formą rzemionictwa. Również Wystawę projektowano jedynie, jako pokaz pewnych materiałów, maszyn i wyrobów gotowych, stanowiący uzupełnienie Zjazdu i jego referatów.

Tymczasem zakres Zjazdu rozszerzył się bardzo znacznie poza pierwotne zamierzenia Komitetu Organizacyjnego, albowiem zgłosiło w nim udział także bardzo wielu odbiorców wyrobów betonowych, a więc przedsiębiorcy budowlani, delegaci Wydziałów Technicznych Zarządów Miejskich, przedstawiciele władz państwowych, wojskowości, inżynierowie pracujący naukowo i t. p. Łącznie wzięło udział w Zjeździe blisko 500 osób.

Zgodnie z programem Zjazd rozpoczął się dnia 6.XII. o godz. 9-ej od nabożeństwa w kościele św. Krzyża, którego wysłuchali liczni uczestnicy Zjazdu. Otwarcie Zjazdu nastąpiło o godz. 10-ej w wielkiej sali Stow. Techników w Warszawie, przy ul. Czackiego 3/5, gdzie też Zjazd do końca obradował. Otwarcia dokonał przewodniczący Komitetu Organizacyjnego prof. Wacław Paszkowski, witając gości i uczestników Zjazdu i przedstawiając po krótko jego cele i sposób zorganizowania. Na jego propozycję wybrano przewodniczącym Zjazdu p. bud. Stefana Domaradzkiego Kierownika Szkoły Mistrzów Murarskich. Zaś do Prezydium Zjazdu:

inż. Marcina Chmaja, Naczelnika Wydziału Drogowego Zarządu Miejskiego w Krakowie,

inż. Władysława Trylińskiego, Naczelnika Wydziału Komunikacyjno - budowlanego Urzędu Wojew. w Brześciu nad Bugiem,

inż. Antoniego Szumana, profesora państw. Szkoły Budownictwa w Poznaniu,

inż. Stanisł. Serafina, Naczelnika Wydziału Technicznego Zarządu Miejskiego we Lwowie,

inż. Jerzego Nechaya, ze Związku Fabryk Cementu,
 p. Wład. Lejmana, Starszego Cechu Mularzy Crześcijan w Warszawie

i delegatą Związku Izb Rzemieślniczych oraz

p. Tadeusza Zabokrzeckiego, prezesa Związku Właścicieli Wyrobów Betonowych i Sztucznego Kamienia.

Przewodniczący Zjazdu p. Domaradzki podziękowawszy za wybór zaproponował wysłać depezę holdowniczą do P. Prezydenta R. P. i P. Marszałka Śmigłego Rydza, co zebrani oklaskami zatwierdzili, poczem udzielił głosu p. Dembowskiemu, Nacze'nikowi Wydziału Przemysłu w Ministerstwie Przemysłu i Handlu, który powitał Zjazd imieniem tegoż Ministerstwa, życząc mu pomyślnych obrad.

Następne przemówienia powitalne wygłosili:

inż. Wacław Straszynski imieniem Departamentu VII Min. Komunikacji,

prof. dr. Stefan Bryła imieniem Polskiego Związku Inżynierów Budowl.,

inż. arch. Adam Paprocki imieniem Stow. Architektów R. P.,

inż. Witold Stanisławski imieniem Związku Miast Polskich,

inż. I. Luft imieniem Stow. Przemysłowców Budowl. R. P.,

inż. Antoni Eiger, wiceprezes Związku Polskich Fabryk Cementu imieniem tego Związku,

bud. Waśniewski imieniem Zw. Techników R. P.,

p. Tadeusz Zabokrzecki prezes Zw. Właścicieli Wytwórni Wyrobów Beton. i Kamienia Sztucznego imieniem tegoż Związku.

Depesze powitalne nadesłali p.p.: Wiceminister inż. Bobkowskiego, inż. Kruszewski, del. Departamentu Techniczno - Budowlanego Min. Spraw Wewnętrznych i inż. Wierzbicki, Naczelny Dyrektor Centralnego Związku Przemysłu Po'skiego.

Po przerwie rozpoczęto obrady nad referatami. Jako pierwszy wygłosił referat inż. Jerzy Nechay p.t. „Organizacja betoniarni dla potrzeb miejskich“ podając streszczenie referatu, wydanego poprzednio drukiem. Referent zwrócił uwagę na sprawę konkurencji betoniarni prywatnych i samorządowych oraz na braki organizacyjne, jakie dają się zauważyć w większości nowych betoniarni. Ożywioną dyskusję wywołało zagadnienie rywalizacji betoniarni miejskich i prywatnych, w której to sprawie zabierało głos 17 mówców ze wszystkich większych miast polskich. W czasie dyskusji zgłoszono następujące wnioski, które Zjazd uchwalił przeważnie jednogłośnie na końcowym zebraniu 8.XII.

1. „Betoniarnie samorządowe położone w miejscowościach, gdzie istnieją wytwórnie prywatne, winny produkować wyroby wyłącznie na własne potrzeby“.

2. „W miastach, gdzie istnieją betoniarnie prywatne, nie należy otwierać nowych betoniarni samorządowych“.

3. „Należy dążyć do likwidacji betoniarni samorządowych w małych miastach“.

4. „Zastosować względem betoniarni miejskich i prywatnych przy przetargach jednakowe wymagania odbiorcze“.

5. „Samorządy prowadzące własną betoniarnię deficytową, winny je zlikwidować, pozostawiając prowadzenie ich prywatnej inicjatywie“.

Drugi referat p.t. „*Maszyny betoniarskie w Polsce*“ streścił p. Antoni Nowakowski. W dyskusji zgłoszono, uchwalony potem wniosek tej treści.

„Zjazd Betoniarski uważa za konieczne, aby rodzimy przemysł metalowy rozpoczął produkcję tych maszyn do wyrobów betonowych, które sprowadza się dotychczas z zagranicy“.

Trzeci referat inż. Gładkich p.t. „*Wibratory w betoniarnictwie*“ wywołał ciekawe uwagi na temat nadzwyczajnych wyników, jakie osiągnięto przy wykonywaniu wyrobów przy pomocy wibrowania. Zgłoszono więc wniosek:

„Zjazd stwierdza, że sposób ubijania wyrobów betonowych przez wibrowanie ma niezmiernie doniosłe znaczenie dla jakości tych wyrobów i otwiera jakby nową erę w betoniarnictwie“.

Ostatni referat p.t. „*Betony licowe*“ streścił autor jego p. Stefan Domaradzki.

W poniedziałek 9-ta rano zwiedzali uczestnicy Zjazdu Wystawę Betoniarską, która stanowiła dla nich nieprzebraną skarbnicę w zakresie ich najżywoźniejszych zainteresowań zawodowych. O organizacji i otwarcu i przebiegu tej wystawy powiemy po ukończeniu sprawozdania ze Zjazdu.

Tegoż dnia o godz. 15-ej rozpoczął się drugi dzień obrad nad dwoma referatami. Pierwszy z nich p.t. „*Rury betonowe*“ wydany został jako oddzielna broszura objętości 140 stron. W dyskusji poruszył inż. Nechay kilka zagadnień związanych z pracami naukowymi w zakresie betoniarnictwa, jak rozbudowa laboratoriów, wydanie dalszych norm i wprowadzenie ich w życie przez odpowiednie władze budowlane, założeniu własnego pisma i t.p. Zgłoszone przez następnych mówców wnioski brzmiały następująco:

1. Zjazd uchwała wystąpić do Komitetu Normalizacyjnego o przyspieszenie wydania norm.

2. Zjazd Betoniarski uchwała założyć pismo dla spraw wykonywania wyrobów betonowych i dla spraw zawodowych betoniarzy.

3. Zjazd uważa za wskazane dążyć do powiększenia ilości laboratoriów, jako niezbędnego czynnika podniesienia wartości wyrobów betonowych.

Ponadto podniesiono w dyskusji nad sprawą stosowania rur betonowych, że rury te przy dobrym wykonaniu nadają się do powszedniego stosowania w kanalizacji, z wyjątkiem wypadków, gdzie szkodliwe czynniki w glebie lub wodach ściekowych wymagają zabezpieczenia ich od zewnątrz lub wewnątrz odpowiednimi materiałami ochronnymi, a w wyjątkowych tylko wypadkach do zastąpienia tych rur przewodami z innych odporniejszych materiałów.

Na temat drugiego referatu inż. arch. Stanisława Łukaszewicza „*Betoniarnictwo w programie szkół zawodowych*“ zgłoszono wniosek:

„Zjazd uchwalił zwrócić się do czynników opracowywujących nowe programy szkół budowlanych i drogowych, aby przewidziany był w tych programach przedmiot „*Betoniarnictwo*“.

Na trzeci dzień Zjazdu (wtorek 8 grudnia) przygotowano wycieczkę po Warszawie, celem zaznajomienia się z najciekawszymi budowlami stolicy. Około 210 uczestników podzielonych na 2 grupy w godzinnym odstępie czasu, objechało w 6 autobusach najciekawsze budowle w Warszawie.

Po południu — odbył się trzeci i ostatni dzień obrad na tematy zawodowe. Dyskusję otworzył przewodniczący po wysłuchaniu wszystkich referatów. Streszczenia podali p. Jan Jasieczek do referatu „*Nasze bolączki zawodowe*“ i p. Jan Hoffman do referatu p.t. „*Betoniarnictwo w Poznaniu*“, p. Tad. Zabokrzecki odczytał referat p.t. „*Historia betoniarnictwa w Polsce*“, zaś p. Domaradzki odczytał referat p. Wład. Lejmana p.t. „*Organizacja przemysłu betoniarskiego*“, ponadto dyskusja objęła referat inż. Oppmana p.t. „*Betoniarnictwo polskie w świetle danych statystycznych*“. W dłuższej dyskusji obecni dali zgodnie wyraz potrzebie utworzenia rzemiosła betoniarskiego, jako najlepszej obrony spraw zawodowych i jako środka do podniesienia technicznego poziomu betoniarnictwa. Na ten temat zgłoszono i uchwalono następujące wnioski:

1. „Zjazd żąda poczynienia starań, aby betoniarnictwo zostało zaliczone do grupy rzemiosł Ustawy Przemysłowej“.

2. „Wobec konieczności posiadania organizacji stojącej na straży interesów właścicieli betoniarni i wytwórni sztucznego kamienia, zupełnie niezależnie od starań o zaliczenie tej branży w poczet rzemiosła, konieczne jest posiadanie własnej silnej organizacji. Istniejący Związek Właścicieli Wytwórni Wyrobów Betonowych i Sztucznego Kamienia w Polsce“ należy wzmocnić przez najliczniejsze wpisywanie się na jego członków. Każdy właściciel betoniarni powinien być członkiem tego Związku“.

3. „Należy dążyć do wstrzymania wypożyczania maszyn betoniarskich przez Powszechny Zakład Ubezpieczeń Wzajemnych“.

4. „Zjazd uchwała poczynić kroki o zaliczenie betoniarnictwa do zawodów sezonowych“.

5. „Zjazd uchwała zwrócić się do Dyrekcji Funduszu Pracy z wnioskiem o wydanie odpowiednich instrukcji władzom miejskim i samorządowym, aby fundusze przeznaczone na zatrudnianie bezrobotnych w dziale robót betoniarskich oraz przydzielony na te roboty cement — mogły być przez samorządy nieposiadające własnych dobrze postawionych technicznie betoniarni — oddane betoniarniom prywatnym — bez konieczności tworzenia przez te samorządy prowizorycznych betoniarni, jedynie w celu wyrobienia otrzymanego cementu i dania pracy ludziom“.

Ponadto Zjazd zwrócił się do Komitetu Organizacyjnego, aby wyróżnił pisemnie najlepsze stoiska na Wystawie.

Po uchwaleniu wszystkich powyższych wniosków złożono podziękowanie Komitetowi Organizacyjnemu za tak staranne przygotowanie Zjazdu, a Prezydium Zjazdu za umiejętnie kierowanie obradami, których powaga nie została nigdy mimo gorącej nieraz dyskusji zakłócona.

Na tem przewodniczący uznał Zjazd za ukończony.

W czasie Zjazdu, jako jego uzupełnienie urządzono Wystawę Betoniarską w hangarach na polu Mokotowskim. Wystawa ta zgromadziła na około 80 stoiskach firm krajowych wszystkie materiały, narzędzia i maszyny służące do wykonywania wyrobów betonowych i sztucznego kamienia oraz wyroby już gotowe, jak płyty chodnikowe i drogowe, krawężniki, ścieki, rury kanalizacyjne, słupy ogrodzeniowe i latarniowe, cegła cementowa, dachówka cementowa i azbestowa, perony kolejowe, kadzie, wentylatory i

nasady oraz drzwiczki kominowe, zaś ze sztucznego kamienia płytki, stopnie schodowe, baseny, wazony, nagrobki, pomniki, figury świętych, a nawet piękne rzeźby. Mimo tego, iż Wystawa trwała tylko 4 dni, zwiedziło ją ponad 22.000 fachowców budowlanych. Całkowity wpływ ze wstępu pobrali Komitet Pomocy Żimowej.

Zakres Wystawy był tak szeroki i interesujący, że wymaga osobnego omówienia, które postaramy się zamieścić w następnym numerze naszego pisma.

Obie imprezy: Zjazd i Wystawa zostały starannie przygotowane przez Komitet Organizacyjny, który opracował ich przebieg aż do najdrobniejszych szczegółów. Niski koszt udziału w Zjeździe, bo wynoszący tylko 2 zł. był zapewne również zachętą do tak liczego zjazdu uczestników z najdalszych zakątków kraju.

Uczestnicy Zjazdu dawali niejednokrotnie zgodny wyraz swego zadowolenia z powodu przybycia na Zjazd, którego bogaty program obrad i sprawna organizacja przeszły ich oczekiwania. Z przebiegu obrad łatwo było stwierdzić, że Zjazd był prawdziwym dniem przełomowym w historii polskiego betoniarstwa, i że wpływ jego sięgnie głęboko w rozwój tej gałęzi budownictwa na najbliższych latach kilka.

50-LECIE SZKOŁY PODMISTRZÓW MULARSKICH W WARSZAWIE.

Dnia 14. grudnia b. r. obchodziła uroczyste swój jubileusz 50-letniego istnienia Szkoła Podmistrzów Mularskich Cechu Mistrzów Mularzy Chrześcijan w Warszawie. Cech, który swe istnienie datuje od roku 1818 założył w roku 1886 na wniosek Starszego Cechu B. Brodzkiego kursy dla praktykantów mularskich. W roku 1910 kursy te przekształcając się w szkołę mularską, zorganizowaną w 3 kursach po 92 dni. W roku 1927, dzięki ofiarności Starszego Cechu ś. p. Bronisława Pawłowicza, szkoła uzyskuje własny lokal. Obecnie szkoła posiada 10 wykładowców (3 inżynierów, 6 budowniczych i mistrzów cechu oraz 1 lekarza). Wstęp do szkoły mają zasadniczo absolwenci 7 klas szkoły powszechnej, jednakże wśród studiujących zdarzają się i uczniowie posiadający wyższy stopień wykształcenia wstępnego. Dyrektorem szkoły jest p. Stefan Domaradzki, b. Starszy Cechu a obecnie Członek Zarządu.

Szkoła, która w okresie zaborów spełniała trudną i nadzwyczaj pożyteczną rolę w zakresie realizacji polskiego szkolnictwa zawodowego, obecnie pełni zastępczą rolę w zakresie dokształcania zawodowego i stwarza potrzebną podstawę do przyszłej organizacji średniego poziomu nauczania rzemiosł budowlanych.

Placówce, która ma szczytną kartę zapisaną w swej przeszłości, życzymy dalszego rozwoju dla dobra polskiego budownictwa!

CZTEROLETNI PLAN INWESTYCYJNY.

Pod tym tytułem inż. Alfred Konopka ogłosił w Przeglądzie Powszechnym w Nr. listopadowym trafne uwagi na temat zasad zapowiadanego u nas planu czteroletniego inwestycji publicznych.

Autor zwraca uwagę, iż „dotychczasowi obrońcy zasady poddawania się kryzysowi dochodzą do przekonania, że czas już najwyższy, aby przystąpić do uzupełnienia naszych ogromnych braków inwestycyjnych i stopniowej odbudowy zniszczeń, chętnie, by nie powiedzieć nagminnie, przypisywanych temu kryzysowi”.

Zastanawiając się nad kolejnością inwestycji p. inż. Ko-

nopka twierdzi, iż są inwestycje, które nie przynoszą bezpośredniego dochodu (budowa dróg, szkół, regulacja rzek, porządkowanie miast i t. p.) i że na nie właśnie w pierwszym rzędzie należy przeznaczyć publiczne środki finansowe.

Słusznie również rozprawia się autor z symplicystycznym poglądem, że istnieją jakoby roboty zatrudniające za tę samą sumę mniejszą a inne większą ilość robotników. Pod tym względem roboty należy podzielić raczej na dwa rodzaje: jedne dają więcej zatrudnienia bezpośredniego i to w większości robotnikom niewykwalifikowanym, inne natomiast dają pole pracy bardziej rozczłonkowane, rozpraszając zatrudnienie między wiele przemysłów. Z punktu widzenia gospodarczego przewaga leży raczej po tej drugiej stronie, która pobudza więcej ośrodków pracy.

Bezplanowość zamówień jest zobrazowana na stosunkach między maksimum a minimum dostaw miesięcznych poszczególnych materiałów inwestycyjnych. Wynosił ten stosunek np. dla rur w roku 1934 — 2,6, w r. 1935 — 27,0, a w pierwszych miesiącach 1936 wzrósł nawet do 36. Jest to tragiczny obraz bezplanowości.

Wreszcie z artykułu tego należy przytoczyć ustęp dotyczący robót wykonywanych we własnym zarządzie:

„Fundusz Pracy jest właściwie publicznym czynnikiem finansującym, przeznaczonym do zwalczania skutków kryzysu, innymi słowy ma charakter czasowej interwencji państwowej, to też kredyty przyznawane na ten Fundusz muszą być uważane za pomoc ulgową z funduszy publicznych, którą pomoc powinna być celowo, umiejętnie i najprodukcyniej wyzyskana. Dlatego w Niemczech rozporządzenie wykonawcze do ustawy z 1 czerwca 1933 r. wyraźnie zastrzega, że z publicznej pomocy ulgowej mogą korzystać tylko roboty wykonane na podstawie zatwierdzonych projektów i oddawane do wykonania na podstawie przetargów, co także stosowane jest i w innych krajach. Tymczasem większość naszych miast ma specjalne upodobanie do t. zw. gospodarczego systemu robót we własnym zarządzie ludząc się, że w ten sposób robota będzie wykonana taniej i lepiej niż przez przedsiębiorcę; a przecież ten sposób gospodarczy podraża koszty wykonania, choćby tylko z tego powodu, że administracja publiczna ulegać musi różnym ubocznym wpływom politycznym i socjalnym, co powoduje niewłaściwe uzyskanie sił roboczych, wysokie koszty budowy i naogół małe wynagrodzenia, a w rezultacie marnowanie kapitału i marnowanie korzyści, jaką daje ulgowa, publiczna pomoc finansowa, na którą przecież składa się cały naród.

Inwestycje publicznych we własnym zarządzie nie wykonują ani Włochy, ani Szwajcaria, Belgia, Holandia, Anglia i t. d., dlatego też w tych właśnie krajach znajdują się wielkie przedsiębiorstwa budowlane, pracujące w całym świecie, a także i u nas np. w Gdyni, Rożnowie i przy magistrali węglowej”.

POWSTANIE PLACÓWKI NAUKOWEJ Z ZAKRESU OCHRONY BUDOWLI OD WODY.

Niema bodaj tak nieuporządkowanej dziedziny budownictwa, jak ta, która zajmuje się zabezpieczeniem budowli od wody. Zagadnienie ochrony budowli od wody nie znalazło dotychczas ujęcia w ramy naukowe specjalnego działu budownictwa. Przyczyniło się to do powstania chaosu, braku orientacji i wytycznych.

Architekt, klient i przemysłowiec, nie mają wspólnej platformy do porozumienia się. Taksamo przemysł wytwórczy bez skonkretyzowanego żądania inżyniera projektodawcy, schodzi na manowce przypadkowej produkcji.

To też zagadnienie ochrony budowl przed wodą dorosło do roli problemu, który należy rozwiązać drogą badań naukowych.

W tym kierunku zostały poczynione pierwsze kroki. Na Politechnice Warszawskiej przy Katedrze Budownictwa na Wydziale Architektury, powstaje Zakład Badawczy — „Ochrona Budowl od wody“, którego celem jest, przeprowadzanie wszelkich badań i eksperymentów z dziedziny odwodnienia, izolacji i ochrony konstrukcji budowlanej od ujemnego działania wody.

POLSKIE BADANIA NAUKOWE I POLSKI WYNALAZEK NA ŁAMACH PRASY NIEMIECKIEJ.

Miło nam podzielić się informacją, iż na łamach czasopisma *Beton und Eisen* ukazał się artykuł, omawiający istotę wynalazku stali Griffel i wyniki badań przeprowadzonych w naszych laboratoriach z belkami uzbrojonymi tym materiałem. Artykuł ten pióra wynalazcy znalazł odźwięk również w innych fachowych czasopismach niemieckich, gdzie został zacytowany w przeglądzie wydawnictw.

ZNAMIENTNE ZARZĄDZENIE DYREKTORA NACZELNEGO L. P.

Obserwowana zwyczajka drewna znalazła swój znamienity wyraz przy zakupach surowca na nowy sezon eksploatacji leśno - tartacznej. Zaznaczył się bardzo gwałtowny popyt na drewno okrągłe, który w wielu wypadkach miał wszelkie cechy spekulacji. Zakupywano surowiec, by go — przy stałej tendencji zwykłej cen — sprzedać po pewnym czasie z zyskiem. Tę spekulację do pewnego stopnia ułatwiała możliwość dokonywania zakupów w lasach państwowych na kredyt. By tej spekulacji przeciwdziałać wydał Dyr. Nacz. L. P. zarządzenie zabraniające sprzedaży surowca na kredyt tym kupcom, którzy nie są właścicielami tartaków, a zatem nie kupują surowiec bezpośrednio dla przetarcia go. W tym zarządzeniu interesujące są dane o zwyczajce cen surowca drzewnego oparte na danych z transakcji z września i października r. b. w stosunku do tego samego okresu roku ubiegłego. Okazuje się, iż w Szwecji i Finlandii surowiec podrożał w tym czasie o 50 do 60%. Równocześnie na rynku angielskim zwyczajka ceny tartacy sosnowej wynosi około 43,5% cif porty angielskie również przy porównaniu tych samych okresów r. b. i r. zb.

Podajemy te dane dla informacji naszych Czytelników, by podkreślić, iż zwyczajka cen drewna ma charakter ogólnoeuropejski i że na przyszły rok należy się liczyć z utrzymaniem dość wysokiego ich poziomu.

RUCH BUDOWLANY W ŁODZI W R. 1936.

Kierownik Inspekcji Budowlanej Zarządu Miejskiego w Łodzi inż. arch. Karol Kopeć zamieścił w ostatnim numerze Dziennika Zarządu Miejskiego sprawozdanie z działalności Inspekcji Budowlanej za ostatni rok. Poza najistotniejszą czynnością Inspekcji Budowlanej jak rozpatrywanie planów i nadzór nad wykonywanymi budynkami, naczelnym zadaniem, wysuniętym w zeszłym roku przez władze budowlane była sprawa uporządkowania wyglądu zewnętrzznego miasta, jego racjonalnej zabudowy i zapewnienia bezpieczeństwa publicznego. Planowa akcja uporządkowania miasta, rozłożona na kilka lat, obejmując

w tym roku część śródmieścia, przede wszystkim Plac Wolności, ul. Nowomiejską, Ogrodową, część Piotrkowskiej i Narutowicza i całą ulicę Piłsudskiego. Z zarządzeń Inspekcji Budowlanej, dotyczących odnowienia domów i usunięcia szpetnych szyldów i reklam 90% zostało całkowicie wykonanych. Ilość odnowionych i odremontowanych w bieżącym sezonie domów wyniosła 1500, a szpetnych szyldów, wywieszek i reklam usunięto 4000.

Niezależnie od remontu fasad i usuwania szyldów Inspekcja Budowlana prowadziła akcję uporządkowania zaniedbanych podwórz i dziedzińców oraz zapoczątkowano akcję zmiany pobielanych płotów na heblowane i malowane olejno względnie sztachetkowe lub siatkowe, o ile za nimi jest zielen.

Nowych domów wybudowano w Łodzi w ostatnim roku 900, skutkiem czego przybyło 10.000 izb. Równocześnie dokonano rozbiórki 55 budynków wobec grożącego niebezpieczeństwa publicznego.

WYKWALIFIKOWANI BIURALIŚCI WARSZTATOWI

Instytut Oświaty Pracowniczej wykształcił na zorganizowanym przez siebie Kursie Biurowości Warsztatowej kilkudziesięciu uzdolnionych i wszechstronnie wykwalifikowanych biuralistów warsztatowych, jak: sekretarzy, pisarzy, asystentów administracyjnych, pomocników administracyjnych, i wogóle — pracowników w zakresie gospodarki warsztatowej.

Pracownicy ci, mający odpowiednie wykształcenie ogólne i praktykę, i ukończywszy z chlubnym wynikiem wymieniony Kurs, poszukują zajęć w przedsiębiorstwach przemysłowych, a wysiłki ich w tym kierunku gorąco popiera Instytut Oświaty Pracowniczej. Przedsiębiorstwa, zatrudniając ich, posiadają personel godny zaufania, chętny do pracy i oddany interesom zakładów pracy.

Łaskawe zgłoszenia należy kierować do Instytutu Oświaty Pracowniczej, Warszawa, Marszałkowska 129 m. 3.

PATENTY UDZIELONE W BUDOWNICTWIE.

W dalszym ciągu ogłaszamy spis udzielonych patentów z zakresu budownictwa według danych zawartych w zeszycie listopadowym Urzędu Patentowego¹⁾.

37a, 2 24042. Józef Handzelewicz (Grudziądz, Polska). *Plaski strop pustakowy względnie plaskie sklepienie pustakowe*. 21.1 1933. Udzielono 24.10 1936.

55f, 14 24056. Fabryka Papieru P. Lamprecht w Sosnowcu (Sosnowiec, Polska). *Sposób wyrobu papy*. 27.7 1935. Udzielono 24.10 1936.

80a, 46 23997. Aleksander Chmiełowski (Warszawa, Polska). *Sposób wyrobu płyt budowlanych z wiórów drzewnych lub podobnych materiałów oraz urządzenie do wykonywania tego sposobu*. 21.9 1935. Udzielono 7.10 1936.

80b, 19/04 24076. Bernard Szeps (Londyn, Wielka Brytania). *Sposób utwardzania i utrwalania odlewów gipsowych lub podobnych ciał porowatych*. 25.7 1935. Pierwsz. 26.7 1934 (Wielka Brytania). Udzielono 27.10 1936.

80c, 5 24070. Wärmstelle Steine und Erden G. m. b. H. (Ber-

¹⁾ Duża cyfra oznacza numer patentu. Cyfry i litery przed numerem patentu oznaczają klasę, podklasę, grupę i podgrupę, do której zaliczono wynalazek. Następnie kolejno są umieszczone: nazwisko właściciela patentu; tytuł wynalazku; data zgłoszenia; po skrócie „Pierw.“, który oznacza pierwszeństwo ze zgłoszenia w jednym z krajów, należących do Konwencji Związkowej Paryskiej, data zgłoszenia zagranicznego i w nawiasie kraj, gdzie zgłoszenia dokonano; data udzielenia patentu.

lin, Niemcy). *Piec tunelowy do wypalania, prażenia, żarzenia lub spiekania materiałów załadowanych luźno na wózkach o zasadniczo płaskich powierzchniach nośnych.* 10.5 1936. Udzielono 27.10 1936.

84c, 3 24080. Inż. Bernard Józef Morawski (Warszawa, Polska). *Nóż kesonu, zwłaszcza dla gruntów przyrzecznych.* 30.10 1935. Udzielono 27.10 1936.

ZWIĘKSZENIE PRODUKCJI PŁYTEK TERRAKOTOWYCH.

Cegielnia Potockich w Krzeszowicach przystąpiła do wyrobu płytek posadzkowych, tak, że łącznie z Częstochowskimi Zakładami Ceramicznymi Helmana, w chwili obecnej, czynne są na obszarze Państwa Polskiego już 3 fabryki płytek posadzkowych.

Mając na względzie podwójną produkcję przez firmę Dzielwski i Lange, która na kwiecień 1937 r. wykończy budowę nowej fabryki, na rynek wyrzucona zostanie znacznie większa ilość płytek posadzkowych kamionkowych, niż wynosi jego obecne zapotrzebowanie, i w związku z tym przypuszczać należy, że ceny płytek pasadzkowych ulegną dalszej niższe.

NORMA RUR KANALIZACYJNYCH ŻELIWNYCH.

Polski Komitet Normalizacyjny podaje do wiadomości, iż ukazała się w druku, uchwalona przez plenarne posiedzenie Komitetu w dniu 3 grudnia 1935 r. norma:

Rury kanalizacyjne żeliwne. (Broszura. Cena 3 — zł.)

Broszura powyższa jest do nabycia w Biurze Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (Warszawa, Elekoralna 2).

OSTATNIE PRZETARGI

WYNIKI PRZETARGÓW

Wynik przetargu na dostawę materiałów brukarskich do robót w 1937/38 r. — Zarząd Miejski m. st. Warszawy — 23/XI-36 r. (Biul. Przet. poz. 2970).

- I — loco budowa w granicach t. zw. wielkiej Warszawy.
- II — „ „ w Warszawie w granicach roku 1916.
- III — „ wagon Warszawa.
- IV — „ „ stacja załadowcza.

Firma	Ilość oferowana	I	II	III	IV
Kamień polny — brukowiec.					
Winnik	6.000 m ³	24.65			
Polgranit	5.000 m ³	23.95			
J. Lieberman	3.000 m ³		22.40		
Inż. Baksztański	2 000 t.			12.70	
Sp. Zar. Forum	10.000 m ³	24.90			
Betopol	4.000 m ³	23.00			
B. Rogozik	10.000 m ³	24.40			
J. Kahanowicz	6.000 m ³			24.90	
Czudowski i S-ka	5.000 m ³	27.55	26.84		
J. Gąsowski	3.000 m ³	22.80			
Siemieński	5.000 t.	14.50	13.00		
Pow. Związek — Garwolin	2.000 m ³				
J. i M. Oldakowscy przedst. inż. Szalkowski	27.000 m ³			18.50	
J. Smoliński	1.500 m ³	22.80			
Kamień Pomorski	5.000 m ³		26.75		
Szmedra	2.000 m ³	24.60			
Bielkiewicz	7.000 m ³	25.40			
Żwir i piasek.					
Winnik	żwir wiślany 3.000 m ³				
	lewy brzeg Wisły	21.50	21.00		17.00
	żwir rzeczny	18.50	18.00		
A. Butkiewicz	„ kopany	21.50	21.00		
	podzw. rz.	18.50	18.00		
	„ kopany	6.25	6.00		
	piasek wiśl.	4.20	4.00		
	„ polny	8.50	7.50		
	„ wiślany				
Siemieński					
Krawężniki granitowe					
a) z kamieniołomów					
Inż. Czeżowski	5000 mb. proste				19.00
	1000 mb. łuk.				22.55

Firma	Ilość oferowana	I	II	III	IV
śląskie Kamieniołomy	3000 mb. proste l. Tomaszogród				18.50
Czudowski i S-ka	2000 mb. proste 50 „ łuk.				19.00
					21.00
Szemiot i Grynberg	10200 m b. pr. 1500 mb. pr.				19.00
Jerzy Gomółka	1000 mb. pr.				21.00
Granit Polski	2000 mb. pr.				18.50
Łempicki	1500 mb. pr. 1000 mb. łuk.				17.00
					18.00
					23.00
Wiśniewski	4000 mb. pr.	16.00			
Kamieniołomy i Kamieniarstwo Budopol	5000 mb. pr. 1. Różne 10000 mb. pr. 1000 mb. łuk. 1000 „ końc.				19.00
					16.90
					22.50
					20.00
Eksploatacja Granitów Wolyńskich — Katowice	3000 mb. pr. 200 „ łuk.	23.90	27.10		
Kamieniołomy Poleskie przedst. Inż. Wł. Szalkowski	4000 mb. pr. 1000 „ łuk.				18.50
Związek Celowy — Katowice	5000 mb. pr. 500 mb. łuk.				23.50
					20.00
					26.00
Granit — Moczulanka	do 15000 mb.				18.00
Janowdzioł przedst. inż. Szalkowski	2000 mb.				18.25
b) z kamienia polnego.					
Szmedra	3000 mb.	14.90			
Przeclawski i Wojciechowski	6000 mb. 2000 mb. 250 końce	17.40	16.80		17.00
A. Weinberg					14.00
J. Kahanowicz	3000 mb. pr.	17.50			
Czudowski i S-ka	3000 proste 200 łukowe	19.50			24.50
Kamień Pomorski	8000 mb. pr. 1000 mb. łuk.			17.25	17.50
Wiśniewski	5000 mb. pr. 1000 mb. łuk.	14.75			18.75

Firma	Ilość oferowana	I	II	III	IV	
Goszczyński	4000 mb. pr.	18.00	17.50			
	1000 łukowe	20.50	20.00			
	500 mb. końce	19.00	18.50			
Kamień, ul. Wielka 3	20000 mb. pr.	16.00				
	3000 mb. łuk.	19.00				
	1000 mb. końc.	16.00				
Mazowsze Spółdz w Nasielsku	5000 mb. pr.	15.00				
St. Goszczyński	5000 mb. pr.	16.45				
Siemiński	5000 mb. pr.	17.50	17.00			
	łukowe	19.50	19.00			
	końce	15.50	15.00			
Bielkiewicz	4000 mb. pr.	19.60				
	400 mb. ł.	20.80				
Krawężniki kwarcytowe, szarogłazowe i piaskowcowe						kwarcyt
	3000 mb	11.60				szar.
Przeclawski i Wojciechowski	6000 mb.	13.10	12.50			piask.
	5000 mb.	7.80	7.20			piask.
Sznitter, Janowa	7000 mb. pr. łuk.	7.20				szar.
		7.80			9.50	Wisła
Śląskie Kamieniołomy	5000 mb.			11.50		Kwarcyt Wołków
Kamieniołomy Kamieniarstwo J. Wacka, przedst. inż. Szalkowski	2000 mb.				11.50	szar. Zywiec
Kłęczańskie Kam. Kwarcytu	5000 mb. pr. łuk.	17.65				Kwarcyt
		21.00				

Budowa 52-rodzinnego domu podofic. we Lwowie przy ul. Kleparowskiej — F. K. W., Warszawa — 21/XI — 1936 (Biul. Przet. poz. 2965).

FIRMA	Zł.
N. Landau, Lwów, Senatorska 11a	417.862
„MUR”, Białystok	454.420
„Tor”, Warszawa	486.324
J. Rosmus, Lwów	503.499
Rewucki, Lwów	544.031

USTAWODAWSTWO I ORZECZNICTWO

ULGI W ŚWIADECTWACH PRZEMYSŁOWYCH NA ROK 1937.

Ogłoszony został okólnik Min. Skarbu z dnia 27/XI — 1936 Nr. D. V. 44684/4/36 w sprawie ulg przy nabywaniu świadectw przemysłowych na rok 1937.

Z tego okólnika podajemy dane dotyczące przedsiębiorstw budowlanych (dział C XIX).

Przedsiębiorstwa te korzystają z dwojakiego rodzaju możliwości ulg.

Pierwszy i zasadniczy rodzaj ulg przewiduje następujące maksymalne ilości robotników dla poszczególnych kate-

Kategoria świadectwa	Maksymalna ilość robotników	
	przy fabr. ręcznej	przy użyciu silników
II	1250	1250
III	625	625
IV	250	250
V	100	50
VI	25	15
VII	12	10
VIII	4	4

Kostka i półbrucek granitowy

FIRMA	kostka rzędowa		półbrucek
	14-ka	16-ka	
Inż. Czeżowski		1000 t po 48.00-IV	
Czudowski i S-ka	300 t po 55.00-IV	300 t po 53.00-IV	33.00-IV
Szemiot i Grynberg	4500 t po 12.50-IV	1500 t po 50.00-IV	3000 t po 31.50-IV
Granit Polski	1500 t po 55.00-IV	500 t po 52.00-IV	1500 t po 35.00-IV
Lempicki	1000 t po 52.00-IV	750 t po 50.00-IV	
Budopol	5000 t po 55.00-IV	500 t po 51.00-IV	2500 t po 34.00-IV
Eksploatacja Granit Wol.	200 t po 77.60-I	200 t po 70.60-I	100 t po 48.15-I
Związek Celowy	3000 t po 58.00-IV	3000 t po 55.00-IV	
S. Nadratowski	600 t po 49.00-IV	600 t po 46.00-IV	
Granit-Moczulanka	53.00-IV	50.00-IV	33.00-IV
Kles. Przem. Granitowy	5000 t po 52.00-IV	5000 t po 49.00-IV	
Zrzeszenie Samorz. Leryt.	1000 t po 55.00-IV	2000 t po 50.00-IV	1000 t po 30.00-IV
Janowe Dzleto			
przedst. inż. Szalkowski	500 t po 52.00-IV	500 t po 52.00-IV	500 t po 31.50-IV
Rokitno Janowe	500 t po 54.00-IV	1500 t po 50.00-IV	1000 t po 31.00-IV
Stronczyński i Bojarski			6000 t po 31.50-IV
Kopalnie Skarbowe na G. Śl. Kostka szwedzka			8100 t po 38.50-III
Kamieniołomy Poleskie, przedst. inż. Szalkowski		1500 t po 52.60-IV	

Prosimy

o wyrównanie

zaległej prenumeraty

gorii świadectw przemysłowych (cyfry identyczne z obowiązującymi w pierwszym półroczu 1936).

Drugi rodzaj ulg odnosi się do tych przedsiębiorstw, które w pierwszym kwartale 1937 zatrudnią ilość robotników przekraczającą najwyższą cyfrę dopuszczalną według świadectwa posiadanego w I półroczu 1936 i również w II półroczu 1936 tę najwyższą cyfrę robotników przekroczyły. W tym wypadku, firmy te mają prawo prowadzić przez cały rok 1937 swoje przedsiębiorstwa na podstawie kategorii świadectwa identycznej z kategorią świadectwa posiadanego przez nie w I półroczu 1936.

Wyjaśniamy, iż ta druga forma ulgi będzie dla wydajności przedsiębiorstw budowlanych nieosiągalna z wyjątkiem tych wypadków, gdy przedsiębiorstwo w I półroczu 1936 wykupiło bardzo niską kategorię świadectwa przemysłowego n. p. VI, VII lub VIII kategorię i z tego powodu przed 1 kwietnia 1937 mają możliwość przekroczyć liczbę robotników 4 dla VIII kat., 10 wzgl. 12 dla VII kat. i 15 wzgl. 25 dla VI kat.

PRZYJMOWANIE POŻYCZKI KONSOLIDACYJNEJ NA WADIA I KAUCJE.

Okólnikiem z dnia 25 sierpnia b. r. Nr. D. II 20306/1/36 została ustalona wartość Pożyczki Konsolidacyjnej przyjmowanej na wadia i kaucje na 42 zł. za 100 zł. wartości imiennej. Obecnie okólnikiem z dnia 5 listopada b. r. D. II 27628/1/36 wartość ta została podwyższona do 55 zł.

ZMIANA WARUNKÓW DO UZYSKIWANIA ZASIŁKÓW FUNDUSZU BEZROBOCIA PRZEZ ROBOTNIKÓW SEZONOWYCH.

Według ustawy o zabezpieczeniu na wypadek bezrobocia (Dz. Ust. Nr 58 z roku 1932, poz. 555), uprawnionymi do korzystania z zasiłków z funduszu bezrobocia byli robotnicy pozostający bez pracy, którzy w ciągu 12 miesięcy przed dniem zgłoszenia prawa do zasiłków podlegali co najmniej przez 26 tygodni obowiązkowi ubezpieczenia od bezrobocia. Za tydzień rozumiano 6 dni pracy, przy tym przypadające na dzień pracy święto zalicza się jako dzień pracy.

Obecnie zostało ogłoszone Rozp. Min. Op. Społ. z dnia 26.XI.36 r. (Dz. Ust. Nr 90, poz. 628), według którego zmniejsza się do czterech liczbę dni pracy, uważanych za tydzień podlegania obowiązkowi ubezpieczenia. Zmniejszenie to odnosi się tylko do sezonowych robotników, do których stosuje się stawka ubez. od bezrobocia w wysokości 4%.

KOMISJE KWALIFIKACYJNE DO STWIERDZANIA PRAKTYCZNEJ UMIEJĘTNOŚCI FACHOWEJ OSÓB UPRAWNIONYCH DO KIEROWANIA ROBOTAMI BUDOWLANYMI I SPORZĄDZANIA PROJEKTÓW TYCH ROBÓT.

Jak wiadomo nowela do ustawy budowlanej przewidziała ograniczenia dla architektów w zakresie sporządzania projektów konstrukcyjnych i kierowania budowami o skomplikowanej konstrukcji i na odwrót ograniczyła inżynierów lądowych w sprzedaniu projektów architektonicznych. Ustawa przewidziała, iż zarówno architekci jak i inżynierowie, którzy chcą wyzwoić się z tych ograniczeń muszą wykazać praktyczną umiejętność w specjalności drugiego zawodu.

Obecnie wydano rozporządzenie (Dz. Ust. Nr 89 z dnia 20. XI. 36 poz. 622 data rozp. 19. XI. 1936), które określa dokładnie sposób stwierdzania tej praktycznej umiejętności.

Komisja Kwalifikacyjna ma następujący skład:

Delegat Min. Spr. Wewn. — przewodniczący.

Delegat Min. W. R. i O. P.

2 profesorów Wydziału Architektury Polit. Warsz.	} dla architektów
1 profesor Wydziału Inżynierii Polit. Warszawskiej.	
1 profesor Wydziału Architektury Polit. Warsz.	} dla inżynierów
2 profesorów Wydziału Inżynierii Polit. Warsz.	

Sekretarz wyznaczony przez Min. Spr. Wewn.

Po złożeniu podania z dowodami stwierdzającymi prak-

tyczną umiejętność jak i wykonane projekty i prace konkursowe, prace o charakterze naukowym, świadectwa z wykonania konkretnych prac itp. oraz taksy w wysokości 120 zł. Kandydat zostaje dopuszczony do egzaminu.

Egzamin składa się z pracy pisemnej bądź rysunkowej i ustnej obrony tej pracy.

Praca pisemna nie może trwać dłużej niż 6 dni po 6 godzin, a ustna obrona nie dłużej niż dwie godziny.

Komisja może zwolnić kandydata od pracy pisemnej i jej obrony i ewentualnie może poddać go zamiast tego tylko egzaminowi ustnemu.

PRAWO DO URLOPU, GDY PRACOWNIK SAM WYPOWIEDZIAŁ UMOWĘ O PRACĘ.

(Orzeczenie z dn. 20 września 1933 r. C. I. 2058/32).

Pracownik, który sam rozwiązał umowę o pracę traci w myśl art. 3 ustawy z chwilą wypowiedzenia przez siebie umowy prawo do urlopu jeszcze nieotrzymanego, choćby posiadał już uprawnienie do urlopu.

PRAWO DO URLOPU, GDY UMOWA ZOSTAŁA ROZWIĄZANA NA SKUTEK DŁUGOTRWALEJ CHOROBY.

(Orzeczenie z dn. 4 maja 1933 r. C. I. 391/33).

W razie rozwiązania umowy o pracę przez pracodawcę bez wypowiedzenia na skutek choroby pracownika ciągnącej się dłużej niż 3 miesiące, pracownik traci prawo do urlopu na zasadzie art. 3 ustawy.

Teza ta ma zastosowanie również wobec robotnika jeżeli umowa z nim zostaje rozwiązana na skutek choroby trwającej dłużej niż 4 tygodnie.

PRAWO DO URLOPU PRZY ROZWIĄZANIU UMOWY W KOŃCU ROKU KALENDARZOWEGO.

(Orzeczenie z dn. 11 kwietnia 1934 r. C. I. 2790/33).

Zwolnienie pracownika w końcu roku kalendarzowego z jednoczesną wypłatą wynagrodzenia za okres wypowiedzenia, obejmujący i część roku następnego, nie uprawnia pracownika do żądania wynagrodzenia za urlop w roku, w którym on już nie był zatrudniony u swego pracodawcy.

(Orzeczenie z dn. 4 maja 1932 r. C. I. 2303/31).

Jeżeli pracodawca wypowiedział pracownikowi pracę w końcu roku kalendarzowego z tem, że okres wypowiedzenia kończy się w następnym roku a przytem pracodawca nie wypłacił natychmiast pracownikowi wynagrodzenia za okres wypowiedzenia, tem samem stosunek pracy zawarty między stronami trwa nadal aż do ukończenia okresu wypowiedzenia, umowa o pracę zostaje rozwiązana dopiero z chwilą upływu okresu wypowiedzenia, a więc już po rozpoczęciu nowego roku kalendarzowego, a więc pracownik nabył już w tym następnym roku prawo do urlopu.

PRAWO DO URLOPÓW ZA LATA UBIEGŁE.

(Orzeczenie z dn. 15 czerwca 1932 r. C. I. 547/32).

Prawo do urlopów w latach ubiegłych, a więc i wynagrodzenia za nie, wygasa z upływem każdego roku, w którym urlop się należał, niezależnie od okoliczności czy miała miejsce odmowa udzielenia urlopów ze strony pracodawcy.

CENY MATERIAŁÓW BUDOWLANYCH

Wskaźniki cen i kosztów 1928 = 100

	IX. 1936	X. 1936		X. 1936	XI. 1936
Ceny mineral. mat. bud.	45.7	46.3	Koszty budowy	59.1	59.6
Ceny drewna obrobionego	44.2	46.8	Koszty utrzymania	61.6	61.9
Ceny żelaza	70.9	70.9			
Ceny mat. bud.	49.5	50.5			

Cegła, klinkier, pustaki, kamionka i wyroby ogniotrwałe.

Firma Dziewulski i Lange po dokonaniu zapowiedzianej niżki cen notuje w cenniku „Styczeń 1936“ nast. ceny za *plytki kamionkowe (terrakotę)* loco wagon st. Opoczno w zł.:

kwadraty gładkie lub groszkowane jednokolorowe 15 × 15 i 14.5 × 14.5 cm, za 1 m² — I gatunek — żółte i czerwone 16.75 zł., szare i brązowe 17.50 zł., białe 19.00 zł., czarne — 20.00 zł., niebieskie i zielone 23.00 zł., I/II gatunek o 6% taniej, II gatunek o 11% taniej, ośmiokątny i sześciokątny droższy w I gatunku o 0.40 zł. w I/II gat. o 0.35 zł., w II gat. o 0.30 zł.

plintusy wklęsłe za 1 m. b. — żółte i czerwone 4.35 zł., białe i szare 5.15 zł., czarne — 5.65 zł.,

holkele wąskie — 3.10 zł.,

posadzka bramowa żółta i szara — 22.50 zł., żłobkowa żółta — 17.15 zł.

plytki dywanowe „gorseciki“ nienaklejane i kwadraciki i sześciokąty naklejane na papier — 14 zł.

Ceny powyższe loco skład w Warszawie podnoszą się o 0.50 złotych na m², a przy posadzce bramowej o 1.00 zł.

Cegielnia Witaszyce (przedst. w Warszawie inż. L. Sikiorko — Senatorska 4. tel. 2.58.59) notuje (pierwsze ceny loco wagon cegielnia, drugie ceny loco wagon Warszawa):

cegła zwyczaj. budowlana nieprzebiekana 41 — 66, *cegła zw. bud. przebiekana* (nad. się do licowania) 43 — 68, *dziurówka zw. budowlana* 35 — 50, *licówka I kl.* 60 — 85, *cegła kanaliz. I kl.* (wytrz. do 230 kg/cm², nasiąkl. 8.2%) 60 — 85, *II kl.* 55 — 80, *cegła stropowa Foerstera* 25 x 15 x 10 — 65 — 91, *dachówka karpiówka I kl.* 70 — 80, *II kl.* 60 — 70.

Dekarskie materiały (p. zesz. 8, 9, 10 i 11)

Drzewo.

Paged notuje następujące ceny za materiały drzewne produkcji Lasów Państwowych loco plac budowy w Warszawie:

1) Kant. sosn. rznęta wymiarowa klasy „z pod pily“ dl. do 6 m przekrój do 17 cm — 68 zł; przekrój od 18 cm — 75 zł.

2) Kant. ciosana w dług. handlowych — 50 zł.

3) Okrągłaki sosn. na stempie — 33 zł.

4) Bale sosn. dl. do 6 m kl. V — 68 zł.

5) Deski obrzynane sosn.

grub. 19 mm 51 zł 59 zł

„ 25 mm 58 zł 64 zł

„ 32 i 38 mm 59 zł 66 zł

6) Deski podł. hebl. i szpuntowane grub. 38 mm —

I kl. — 147 zł; II kl. — 132 zł; III kl. — 110 zł; IV

kl. — 90 zł; V kl. — 75 zł.

7) Posadzka dębowa za 1 m² loco skład w Warszawie —

I kl. — 8.00 zł; II kl. — 7 zł; III kl. — 6 zł.

Piece i przybory piecowe.

Zakł. Przem. Jan Krauze w Andrespolu notuje następujące ceny za kafle loco fabryka:

za kafel kwadrat. — 0.36, za narożnik kafla kwadrat. — 0.54, za kafel gładki berliński — 1.22, za narożnik gładki berliński — 1.83, kafel berl. kuchenny — 1.02, narożnik — 1.53, za kafel szamotowy kolorowy (wymiar 21 × 23) — 0.86, za narożnik szamotowy kolorowy — 1.29, za kafel szamot. kolor. (format meisseński) — 0.60, za narożnik tego wymiaru — 0.90, za jeden rząd zakończenia (białego) — 15.30, kolor. 12.75, za jeden rząd karnesu (białego) — 13.60, kolor. — 11.90.

Fabryka Piotr Ławacz i Synowie notuje loco skład w Warszawie:

komplet piecowy (drzwiczki paleniskowe, popielnikowe, ruszt, rura blaszana, 2 kg. drutu miedziowanego) — 14.20 *drzwiczki kominowe podwójne* 15 × 20 cm — 2.10; *wentylatory żaluzjowe* 15 × 15 cm — czarne — 1.60, niklowane — 3.30, 15 × 18 cm mosiężne — 5.30; *wentylatory klapowe* czarne 10 × 10 cm — 1.20, 12,5 × 12,5 cm — 1.50.

Stolarszczyzna.

Starachowice notują nast. ceny na swe wyroby franco wagon Starachowice:

a) surowe — nieszlifowane *plyty drzewiowe „Starachowice“* o wym. normalnym 2.05 × 0.85 wzgl. 0.75 wzgl. 0.65 grubości 3 1/4 cm — zł. 16 za 1 m².

b) *drzwi płytowe „Starachowice“* o wym. normalnych 2.00 × 0.80 wzgl. 0.70 wzgl. 0.60 — zł. 21 za 1 m².

c) wymiary anormalne 10% drożej.

Szkló (p. zesz. 11).

Wiążące materiały i zaprawy.

Ceny *wapna* pozostają bez zmiany w stosunku do poprzednich notowań.

Ceny *cementu* są nieco słabsze, wahają się one od zł 3.20 do 3.40 za 100 kg w workach pap. parytet st. Łazy (not. firmy A. Borowik i Syn).

Żelazo i metale.

Ceny *żelaza* pozostają bez zmiany (por. zesz. 1/36).

Począwszy od 23.XI. b. r. Blacha Cynkowa notuje nast. ceny blachy cynkowej za 1000 kg loco st. załad. przy parciecie frachtowym stacja Chebzie:

1) dla hurtowników przy kupnie na własny rachunek i do sprzedaży w drodze komisowej przy kupnie 30.000 kg — 800 zł, poniżej 30.000 — 820 zł;

2) przy sprzedaży przez hurtowników i kupców uprzyw. odsprzedawcom nie w drodze komisowej — 865 zł;

3) przy sprzedaży ze składu konsumentom — 900 zł;

4) dla kolei, inst. państw. i komunalnych — 780 zł;

5) dla województw wschodnich — 765 zł.

Dom handl. A. Gepner notuje loco skład Warszawa za kg: olów hutniczy — 0.80; blacha miedziana — 2.40 do 3.80; blacha mosiężna — 2.30 do 3.80; blacha cynkowa — 0.87.

Firma L. Romanus komunikuje:

Ceny gwoździ i drutu zostały podwyższone przez Syndykat, a mianowicie w gwoździach przeciętnie o 60 gr na szkrzyńce, na drucie żelaznym około zł. 3 na 100 kg.

Wobec tego wynoszą obecnie ceny orientacyjne loco skład dostawcy z opakowaniem, przy płatności gotówkowej:

Gwoździe żelazne: zł 5.47 zasadniczo za skrz. 16 kg netto plus dopłaty wg nowego podwyższonego cennika.

Druty żelazne: zł 38. — zasadniczo za 100 kg plus dopłaty wg nowego podwyższonego cennika.

KATOWICE.

Ceny loco cegielnia: cegła zwyczajna 30 — 35, licówka 70 — 85, cegła pustakowa 38 — 45, kleinowska 70 — 78, akermanowska — 180 — 220;

Ceny loco wagon Katowice: żwir rzeczny 4.70 — 5.70 za tonę, piasek rzeczny 6.50 za tonę.

Cena loco budowa: piasek kopalny 4.00 — 4.50 za m³.

Ceny loco skład: żelazo betonowe cena zas. 275 zł za tonę, żelazo profilowe do Nr 24 cena zas. 285 zł za tonę, ponad Nr 24 — 335 zł, papa smołowcowa za rulon 7 m² — Nr 80 — 4.95 — 5.25, Nr 100 — 4.15, Nr 150 — 3.15 — 3.25, Nr 200 — 2.75 — 2.85.

ŁÓDŹ.

Ceny w zł. loco budowa przy płatności gotówką: cegła zwyczajna — 45 — 48, cegła dziurawka — 62 — 65,

żwir (pospółka za 1 m³ — 4.50 do 5.00, żwir do żelbetu za 1 m³ — 8, piasek do murowania 1m³ — 3 do 3.50, deski 3/4" — 38 — 43, 1" — 45 — 47, 5/4" do 2" — 57, bale 3" — 57 — 59, kantówka ciosana — 38 — 41, kantówka rznięta — 58 — 63.

WARSZAWA.

Ceny *cegły* w Warszawie pozostają w dalszym ciągu bez zmiany wobec zakończenia sezonu.

Zwracamy jednak powtórnie uwagę, iż zapasy w cegielniach są bardzo małe i dlatego na wiosnę 1937 będzie brak cegły.

Zakł. Cer. Pustelnik notują loco cegielnia:

Cegła ręczna	zł 40 — 41.—
„ dziurawka	„ 43 — 45.—
Bloki stropówki według systemu.	
Dachówka żłobiona	I kl. 130.—
„ „	II „ 100.—
„ „	III „ 80.—
„ karpiowa	I „ 100.—
„ „	II „ 80.—
Gasiory	0.70

Ceny *żwiru* uległy po zwycze jesiennej pewnemu obniżeniu.

Firma Jan Czekaliński notuje następujące ceny:

żwir wiślany loco brzeg Wisły — 16 — 17 zł za 1 m³
żwir rzeczny loco wagon Warsz. Główna — 9.75 zł
żwir kopalniany loco wagon Warsz. Główna — 8.75 zł
piasek wiślany loco wybrzeże Wisły — 2.00 za 1 m³.

Fabryka inż. S. Radziwińskiego notuje nast. ceny za wyroby betonowe loco budowa w Warszawie, za m³:

plytki cementowe 20x20 cm szare — 4,50 czerwone — 5.00;
plytki lastricowe szare — 8.60, z marmuru carrara — 9.50.

WYKAZ ZATWIERDZONYCH BUDOWLI

WARSZAWA.

(Dane za czas od 1/X — 31/X-1936 — ciąg dalszy).

1043. D. m., part. — 450 m³ — ul. Powińska — wł.: L. Swiderski — pr. i k.: bud. H. Czecharowski, W-wa, Koszykowa 33.

1044. D. m., 3 p. — 4038 m³ — ul. Łochowska 44 — wł.: G. Erlich, W-wa, Gęsia 8 i J. Steinbock, W-wa, Żąbkowska 12 — pr. i k.: inż.-arch. H. Baruch, W-wa, Żłota 75, tel. 2. 81-21 — wyk.: Przedsięb. bud. W. Peterek, W-wa, Białostocka 46.

1045. D. m., 1 p. — 800 m³ — ul. Krasickiego 3 — wł.: G. Markiewicz, W-wa, Madalińskiego 92 — pr. i k.: inż.-cyw. S. Kraskowski, W-wa, Krak. Przedm. 30, tel. 6.01-03 — wyk.: Przedsięb. bud. I. Kruszewski, W-wa, Marszałkowska 61, tel. 7.15-80.

1046. D. m., 1 p. — 1600 m³ — ul. Raclawicka r. Drużynowej — wł.: A. Domańska, W-wa, Konduktorska — pr. i k.: inż. - arch. H. Douglas, W-wa, Bałuckiego 35, tel. 8.20-35 — wyk.: Przedsięb. bud. S. Majak, W-wa, Krypska 22.

1047. D. m., 2 p. — 1400 m³ — ul. Pogonowskiego 3 — wł.: A. Falkowski, W-wa, Smolna 10, tel. 5.11-15 — pr.: inż. - arch. W. Marcinkowski, W-wa, Filtrowa 79, tel. 8.92-67 — k.: inż.-arch. H. Douglas, W-wa, Bałuckiego 35, tel. 8. 20-35 — wyk.: sp. plg.

1048. D. m., 3 p. (ofic.) — 3570 m³ — ul. Śliska 6/8 — wł.: J. Wienczek, W-wa, Śliska 6, tel. 6.50-16 — pr.: inż.-bud. K. Bagiński, W-wa, Nowy Świat 41, tel. 6.55-67 — k.: inż. M. Wolkowiński — wyk.: Biuro budowlane M. Wolkowiński, W-wa, Śliska 6/8, tel. 6.50-16.

1049. Bud. gosp. (dalekotłocznia gazu) — 1400 m³ — ul. Dworska 25 — wł.: Gazownia Miejska m. st. Warszawy — pr. i k.: inż. M. Wolkowiński — wyk.: Biuro bud. M. Wolkowiński, W-wa, Śliska 6/8, tel. 6.50-16.

1050. D. m., 2 p. — 2200 m³ — ul. Pustelnicka — wł.: A. Malczykowa, W-wa, Osowska 30 — pr. i k.: arch. J. Zawadzki, W-wa, Wilcza 9 — wyk.: sp. gosp. (m. mur. B. Malczyk, W-wa, Ostowska 30).

1051. Dobb. i nadb. — 1500 m³ — ul. Osowska 28 — wł.: J. Kuczerawy, W-wa, Osowska 28 — pr. i k.: arch. J. Zawadzki, W-wa, Wilcza 9 — wyk.: sp. plg. (m. mur. L. Szyszko, W-wa, Nowy Zjazd 4).

1052. W. m., part., 2 szer. — à 720 m³ — ul. Hajoty h. 10524/25 — pr. i k.: inż. D. Poplawski, W-wa, Żłota 30, tel. 6.76-75.

1053. D. m., 1 p. — 1200 m³ — ul. Olimpijska dz. 4 — wł.: generał Paślawski, Przemysł — pr.: inż.-arch. H. Walczak, W-wa, Radna 10, tel. 2.65-10 — wyk. sp. ofic. „Dom“, W-wa, Fort Rakowiecki.

1054. D. m., 2 p. — 3000 m³ — ul. Białolecka hip. 2680 — wł.: młż. Juraszek, W-wa, Białostocka 34 — p. i k.: inż. - komunik. T. Wasilewski, W-wa, Mickiewicza 30, tel. 12.69-98 — wyk.: sp. plg. (m. mur. St. Dudzic, W-wa, Krochmalna 90).

1055. D. m., 2 p. bliżn. — 3112 m³ — ul. Saska 68 — wł.: M. Krystman, W-wa, Saska 68 — pr. i k.: inż.-bud. W. Szworm, W-wa, Podwale 28, tel. 2.52-31 — wyk.: sp. plg.

1056. Bud. kina — 5000 m³ — ul. Leszno 35 — wł.: D. Bachrach, W-wa, Solna 4, tel. 2.65-97 — pr. i k.: inż.-arch. J. Zórawski, W-wa, Filtrowa 63, tel. 8.13-02 — wyk.: vacat.

1057. D. m., 4 p. — 4500 m³ — ul. Sołna 3 — wł.: L. Nowakowski, W-wa, Solna 12, tel. 11.03-74 — pr. i k.: inż.-arch. B. Żurkowski, W-wa, Solna 12, tel. 9.47-20 — wyk.: Przedsięb. bud. Fr. Sokolowski, W-wa, Kaliska 11, tel. 9.58-34.

1058. D. m., 1 p. — 2025 m³ — ul. Zagójska 18 — wł.: E. i W. Szwarz, Rembertów — pr. i k.: inż. - arch. L. Tokar, W-wa, Nowogrodzka 3, tel. 9.33-90 i inż. - arch. H. Halber, W-wa, Wilcza 44, tel. 9.97-44.

1059. D. m., 3 p. — 5000 m³ — ul. Okrąg dz. 5 — wł.: M. Skonieczna, W-wa, 6-go Sierpnia 12, tel. 2.12-66 — wyk.: sp. plg. (m. mur. W. Kurecki, W-wa, Rybaki 29).

1060. D. m., 4 p. — 6700 m³ — ul. Skolimowska 4 — wł.: M. Saidman, W-wa, Senatorska 6, tel. 2.58-62 — pr. i k.: inż. - arch. M. Gołdberg, W-wa, Nowogrodzka 18, tel. 9.98-07 — wyk.: Przedsięb. bud. S. Dawidowicz i W. Jagodziński, W-wa, Kredytowa 16, tel. 6.95-59.

1061. D. m., 1 p. — 1200 m³ — ul. Genewska — wł.: M. Porowski, W-wa, Lukowska 39, tel. 10.15-80 — pr. i k.: inż.-arch. M. Goldberg, W-wa, Nowogrodzka 18, tel. 9.98-07 — wyk.: Przedsięb. budowl. B. Pietrusiński, W-wa, Tykocińska 15, tel. 10.18-00.
1062. Bud. ambul. i kąpiel. — 7000 m³ — ul. Oczki — wł.: Szpital Dziec. Jezus — pr. i k.: inż. T. Emmel (bud. m.) — wyk.: Przedсіб. bud. O. Heincel, Poznań, tel. 8.14-15.
1063. D. m., 3p. — 4500 m³ — ul. Prosta 50 — wł.: E. Krzyckowska, — W-wa, Złota 16, tel. 5.03-19 — pr.: arch. W. Heppen, poczta Raszyn, wieś Imielin — k. i wyk.: vacat.
1064. Nadb. 2 i 3p-er — 2600 m³ — ul. Kamionkowska 22 — wł.: F-ma Polsk. Zakł. Opt., W-wa, Grochowska 35, tel. 5.54-40 — pr.: bud. A. Paruszewski, W-wa, Poznańska 17 — k. i wyk.: vacat.
1065. D. m., bliźn. — ul. Bolecha dz. 110 — wł.: R. Brzozowski — pr.: typ. B. G. K.
1066. Dobud. — 500 m³ — ul. Błaszana r. Panieńskiej — wł.: Dawidowicz i Sp. — pr.: inż.-komunik. T. Wasilewski, W-wa, Mickiewicza 30, tel. 12.69-98 — k.: arch. R. Szware, W-wa, Złota 40, tel. 6.75-45 — wyk.: sp. pług. (m. mur. R. Paczuski, W-wa, Śliska 32, tel. 6.75-84).
1067. D. m., 1 p. — 770 m³ — ul. Bolecha h. 10834 — wł.: M. Olszewski — pr. inż.-arch. B. Lewandowski, W-wa, Al. Jerozolimka 7, tel. 9.24-24 — k.: inż.-bud. A. Chodakowski, W-wa, Nowy Świat 30, tel. 6.16-17 — wyk.: sp. pług.
1068. Willa — 1800 m³ — ul. Miedzeszyńska — wł.: A. Rotwand, W-wa, Mokotowska 46-a, tel. 8.39-98 — pr.: inż.-arch. M. Chełmiński, W-wa, Hoża 15, tel. 9.43-59 — k. i wyk.: vacat.
1069. Nad. 2ch pięt. — 2000³ ul. Pawia 98 — wł.: Szeps i Cygiel, W-wa, Admin. J. Flaszenberg, Chłodna 42, tel. 6.58-84 — pr.: inż.-arch. L. Krakowski, W-wa, Warecka 9, tel. 2.08-42 — k.: inż.-bud. J. Fels, W-wa, Zabia 7, tel. 2.67-25 — wyk.: vacat.
1070. D. m., 1p. — 480 m³ — ul. Grębałowska 1 — wł.: J. Maluga — pr. i k.: inż.-cyw. R. Miller, W-wa, Karska 7, tel. 12.68-32 — wyk.: Przed. bud. E. Gruca, W-wa, Waleńców 14, tel. 5.40-74.
1071. D. m., 1p. — 2200 m³ — ul. Czerniakowska 101 — wł.: F. Wiśniewski, W-wa, Czerniakowska 101 — pr. i k.: bud. E. Szykiel, W-wa, Odyńca 13 — wyk.: vacat.
1072. D. m., 2p. — 1800 m³ — ul. Bieniewiecka dz. 37 — wł.: J. Gogolewski — pr. i k.: arch. M. Obolowski, W-wa, Zgoda 12, tel. 5.34-95 — wyk.: vacat.
1073. D. m., part. — 450 m³ — ul. Ostrowska 9 — wł.: A. Groć, W-wa, Ostrowska 9 — pr. i k.: inż.-arch. H. Baruch, W-wa, Złota 75, tel. 2.81-21 — wyk.: sp. gosp.
1074. D. m., 2p. — 1600 m³ — ul. Siedlecka 53 — wł.: F. Jarzabek — pr. i k.: bud. J. Matula, W-wa, Sienna 40.
1075. D. m., 1p., szereg. (dwa) — 2400 m³ — ul. Hajoty 41 i 43 — wł.: J. Frederiksen, Harasimowicz i Nasielski — pr.: inż. W. Czerny, W-wa, Chłodna 45 — k.: inż. W. Popławski, Chelmska 31, tel. 12.60-05 — wyk.: sp. pług.
- (Dane za czas od 1/XI — 30/XI-36 r.).
1076. D. m., 3 p. — 3600 m³ — ul. Różana przy Puławskiej — wł.: O. Wiese, W-wa, ul. Promenada — pr. i k.: inż.-arch. H. Douglas, W-wa, Bałuckiego 35, tel. 8.20-35 — wyk.: vacat.
1077. D. m., 1 p. — 1000 m³ — ul. Wojciecha Górskiego 4 — wł.: M. Skoczyłowska, W-wa, Brzozowa 2, tel. 5.07-22 — pr. i k.: inż.-arch. L. Czyż, W-wa, Raclawicka 105, tel. 7.02-74 — wyk.: H. Milej, W-wa, Babice, Poczta 13.
1078. D. m., 3 p. — 4000 m³ — ul. Przemysłowa 35 — wł.: R. Quandt, W-wa, Rozbrat 8, tel. 9.12-91 — pr. i k.: inż.-arch. H. Quandt, Gołabki pod W-wą — wyk.: vacat.
1079. D. m., 2 p. — 3000 m³ — ul. Poleska 35 — wł.: A. i S. Glauber, W-wa, Pańska 67, tel. 2.13-68 — pr. i k.: arch. J. Zawadzki, W-wa, Wilcza 9 — wyk.: sp. pług. (m. mul. L. Banasik, W-wa, Piusa XI 10, m. 6).
1080. D. m., 1 p. — 1270 m³ — ul. Łędzka 23 — wł.: S. Pędziński, W-wa, Krochmalna — pr. i k.: arch. J. Zawadzki, W-wa, Wilcza 9 — wyk.: sp. pług.
1081. D. m., 5 p. — 13800 m³ — ul. Rozbrat 28 — wł.: W. Gutgeld, W-wa, Zielna 48, tel. 2.20-56 — pr. i k.: inż.-arch. St. Rothberg, W-wa, Wilcza 23, tel. 8.29-71 — wyk.: sp. pług. (m. mur. J. Burdziński, Wawer, Styłowa 20).
1082. D. m., 2 p. — 2819 m³ — ul. Stępińska 11 — wł.: W. i F. Ossowiec, W-wa, Willowa 2 — pr. i k.: inż.-arch. H. Baruch, W-wa, Złota 75, tel. 2.81-21 — wyk.: Przedсіб. bud. St. Jakubowski, W-wa, Chelmska 17/19, tel. 12.74-90.
1083. Przeb. — 600 m³ — ul. Hoża 42, — wł.: J. Berland, Hoża 42, tel. 9.32-85 — pr. i k.: inż.-arch. H. Baruch, W-wa, Złota 75, tel. 2.81-21 — wyk.: Przedсіб. bud. J. Paczuski, W-wa, Śliska 32, tel. 6.75-84.
1084. D. m., 4 p. — 4400 m³ — ul. Kaliska 20 — wł.: J. Rechin, Sławków, w. Kieleckie — pr. i k.: inż.-arch. H. Baruch, W-wa, Złota 75, tel. 2.81-21 — wyk.: Przedсіб. budowl. B. Garczyński, W-wa, Chłodna 32, tel. 6.98-07.
1085. D. m., 3 p. — 3967 m³ — ul. Andrzejewska dz. 18 — wł.; pr.; k. i wyk.: patrz wyżej poz. 1084.
1086. D. m., 2 p. — 1800 m³ — ul. Czystochowska r. Chotomskiej — wł.: młż. Jabłczyńscy — pr.: bud. A. Paruszewski, W-wa, Poznańska 17 i inż.-bud. L. Antoszewski, W-wa, Narbutta 27, tel. 8.21-95 — k.: arch. dypl. K. Biernacki, W-wa, Filtrowa 65, tel. 9.56-27 — wyk.: vacat.
1087. D. m., 3 p. — 4800 m³ — ul. Łomżyńska r. Jadowskiej — wł.: F. Karwowski, Kawa i Millbauer, W-wa, Tarchomińska 9, tel. 10.02-55 — pr. i k.: inż.-arch. J. Kranc, W-wa, Ś-to Jerska 11a, tel. 11.75-04 — wyk.: Przd. bud. F. Karwowski, W-wa, Tarchomińska 9, tel. 10.02-55.
1088. D. m., 4 p. — 7000 m³ — ul. Skaryszewska 10 — wł.: I. Tenenbaum, W-wa, Brzeska 18, tel. 10.18-87 — pr. i k.: inż.-arch. J. Kranc, W-wa, Ś-to Jerska 11a, tel. 11.75-04 — wyk.: sp. pług. (m. mur. L. Ejger, W-wa, Dziaka 4).
1089. D. m., 3 p. — 6700 m³ — ul. Asfaltowa 7 — wł.: J. i E. Spielrein, W-wa, Szopena 10, tel. 8.08-03 — pr. i k.: inż.-arch. H. Oderfeld, W-wa, Bagatela 15, tel. 8.42-42 — wyk.: vacat.
1090. D. fabr., 2 p. — 6600 m³ — ul. Terespolska r. Kamionkowskiej — wł.: F-ma Sp. Rymarzy i Siodlarzy, W-wa, Nalewki 2-a, tel. 11.74-55 — pr. i k.: inż.-arch. J. Kobyliński, W-wa, Kr. Alberta 12 — wyk.: vacat.
1091. D. m., 4 p. — 7000 m³ — ul. Hoża 10 — wł.: młż. Tymieńscy, W-wa, Hoża 10, tel. 9.59-32 — pr. i k.: bud. W. Tymieński, W-wa, Hoża 10, tel. 9.59-32 — wyk.: vacat.
1092. D. m., 5 p. — 4000 m³ — ul. Mackiewicz r. Tar-gowej — wł.: H. Bielecki i de Holtorff, W-wa, Zielna 23, tel. 2.24-14 — pr. i k.: inż. - arch. B. Szmit, W-wa, Ikara 17, tel. 7.20-45 — wyk.: Przedсіб. bud. J. Kędziński, W-wa, Nowy Świat 41, tel. 6.43-78.
1093. D. m., 3 p. — 2690 m³ — ul. Św. Wincentego dz. 4 — wł.: A. Oligórski, W-wa, Grójecka 68, tel. 8.39-47 i J. Grzechnik, W-wa, Radzimińska 81 — pr. i k.: bud. J. Juszczyk, W-wa, Wójnicka 2, tel. 10.20-98 — wyk.: Przed. bud. St. Jakubowski, W-wa, Chelmska 17, tel. 12.74-90.
1094. D. m., 3 p. — 2690 m³ — ul. Św. Wincentego dz. 2 — wł.: młż. Michalscy i młż. Kowalscy, W-wa, Palestyńska 7 — pr. i k.: bud. J. Juszczyk, W-wa, Wójnicka 2, tel. 10.20-98 — wyk.: sp. pług.
1095. Nad., 4 p-a — 4000 m³ — ul. Wileńska 61a — wł.: A. Spitzbarth, W-wa, Nowy Świat 30, tel. 5.20-94 — pr. i k.: inż. - komunik. T. Wasilewski, W-wa, Mickiewicza 30, tel. 12.69-98 — wyk.: sp. pług. (m. mur. W. Guzikowski, W-wa, Wolska 26).
1096. D. m., 3 p. — 4000 m³ — ul. Okrag 1/3 — wł.: Z. Gierszewski, W-wa, Lwowska 8, tel. 9.62-07 — pr. i k.: inż. - bud. A. Chodakowski, W-wa, Nowy Świat 30, tel. 6.16-17 — wyk.: sp. pług. (m. mur. St. Gawryszewski, W-wa, Krypska 31, tel. 10.26-78).
1097. D. m., 1 p. — 1200 m³ — ul. Igańska 11 — wł.: E. Garboniak, W-wa, Igańska 11 — pr. i k.: inż. - bud. A. Chodakowski, W-wa, Nowy Świat 30, tel. 6.16-17 — wyk.: sp. pług.

1098. D. m., 3 p. — 4125 m³ — ul. Płocka 7 — wł.: W. Klimpel, W-wa, Klonowa 5, tel. 9.33-35 — pr. i k.: inż.-arch. Z. Dzierżanowski, W-wa, Uniwersytecka 4, tel. 8.62-32 — wyk.: Biuro kierownicze Kooperatyw Pracy, W-wa, Sienna 16.
1099. D. m., 1 p., bliźn. — 1960 m³ — ul. Bolecka hip. 10824 i 5 — wł.: S. Wojciechowski, W-wa, Nowogrodzka 7, tel. 9.61-75 — pr.; k. i wyk.: Przedsięb. Inż.-Budl. Inż. Cz. Podlecki, W. Słobodziński i S-ka, W-wa, Nowogrodzka 7, tel. 9.61-75.
1100. D. m., 1 p. bliźn. — 1960 m³ — ul. Bolecka hip. 10826 i 7 — wł.: W. Słobodziński, W-wa, Nowogrodzka 7, tel. 9.61-75 — pr.; k. i wyk.: patrz wyżej poz. 1099.
1101. D. m., 1 p., bliźn. — 1960 m³ — ul. Bolecka hipot. 10828 i 9 — wł.: Cz. Podlecki, W-wa, Wspólna 66, tel. 9.36-67 — pr.: k. i wyk.: patrz wyżej poz. 1099.
1102. D. m., 1 p. — 1960 m³ — ul. Bolecka hip. 10899 i 900 — wł.: M. Szymański, Lwów, pr.: inż. - bud. W. Krassowski, W-wa, Nowogrodzka 7, tel. 9.61-75 — k. i wyk.: patrz wyżej poz. 1099.
1103. D. m., 1 p. — 980 m³ — ul. Obozowa hip. 11274 — wł.: K. Szymańska, W-wa, Wspólna 47 — pr.; k. i wyk.: patrz wyżej poz. 1099.
1104. D. m., 2 p. — 2268 m³ — ul. Borzymowska 13 — wł.: młż. Kozdrak, W-wa, Łomżyńska 32, tel. 10.19-73 — pr. i k.: inż. - techn. A. Obidziński, W-wa, Bracka 16 — wyk.: Przeds. bud. J. Kozdrak, W-wa, Łomżyńska 32, tel. 10.19-73.
1105. D. m., 3 p. — 6000 m³ — ul. Puławska 21 — wł.: E. i L. Safft, W-wa, Wspólna 24 — pr. i k.: inż. - arch. B. Krzemieniewski, W-wa, Żabia 5, tel. 2.30-15 — wyk.: sp. pług. (m. mur. Padarewicz).
1106. D. m., 3 p. — 8000 m³ — ul. Kręta (przy Belwederskiej 48) — wł.: młż. Stypulkowscy, W-wa, Kr. Przedm. 30, tel. 6.08-88 — pr.: inż. - arch. J. Kędziński, W-wa, Parkowa 33 — k.: inż. - arch. H. Douglas, W-wa, Baluckiego 35, tel. 8.20-35 — wyk. sp. pług.
1107. Nad., 2 p.-a — 600 m³ — ul. Berezynska dz. 16 — wł.: E. Karpowicz, W-wa, Saska Kępa 1 — pr. i k.: inż.-arch. Z. Olszakowski, W-wa, Berezynska 27, tel. 10.39-72 — wyk.: sp. pług.
1108. D. m., 3 p. — 13000 m³ — ul. Rakowiecka 45 — wł.: A. Pałac, W-wa, Rakowiecka 45, tel. 8.94-74 — pr. i k.: inż. - bud. W. Rössman, W-wa, Kopernika 28, tel. 2.20-43 — wyk.: sp. pług. (m. mur. B. Kowalski, Rembertów).
1109. D. m., 3 p. — 9000 m³ — ul. Płocka 24 — wł.: M. i S. Borenstein, W-wa, Twarda 41, tel. 6.52-21 — pr. i k.: inż. - bud. W. Rossman, W-wa, Kopernika 28, tel. 2.20-43 — wyk.: Przeds. bud. Sz. Ligenberg, W-wa, Twarda 40, tel. 6.76-54.
1110. D. m., 1 p. — 600 m³ — ul. Cmentarna 29 — wł.: H. Funk — pr.: inż. - arch. M. Brennmiller, W-wa, Pańska 5, tel. 2.28-31 — k. i wyk.: vacat.
1111. D. m., 1 p. — 1000 m³ — ul. Janowska hip. 11130 — wł.: K. Miszczyk, W-wa, Sienna 8 — pr.: inż. - arch. Z. Olszakowski, W-wa, Berezynska 27, tel. 10.39-72 — k.: arch. T. Bursze, W-wa, Wawelska 32, tel. 8.10-39 — wyk.: Przedsięb. budowl. S. Pachowski, W-wa, Czerw. Krzyża 21, tel. 2.05-74.
1112. D. m., 1 p. — 3000 m³ — ul. Tyniecka r. Nowo-projektowanej — wł.: R. Mieszczkańska, W-wa, Marszałkowska 36, tel. 8.25-30 — pr. i k.: inż. - arch. A. Inatowicz - Łubiański, W-wa, Wilecza 60, tel. 7.14-20 — wyk.: Przedsięb. inż. - bud. inż. Cz. Podlecki, W. Słobodziński i S-ka, W-wa, Nowogrodzka 7, tel. 9.61-75.
1113. D. m., 3 p. — 4000 m³ — ul. Rejtana 12 — wł.: B-cia Lubert, W-wa, Złota 34, tel. 6.90-10 i inż. S. Boniecki, W-wa, W. Górskiego 4, tel. 2.37-74 — pr. i k.: inż.-arch. A. Inatowicz - Łubiański, W-wa, Wilecza 60, tel. 7.14-20 — wyk.: sp. pług. (m. mur. S. Bączkowski, W-wa, Leszno 121).
1114. D. m., 4 p. — 2500 m³ — ul. Puławska 33 — wł.: E. i W. Jasińscy, W-wa, Górnośląska 16, tel. 9.57-87 — pr. i k.: arch. M. Lalewicz, W-wa, Górnośląska 41, tel. 9.47-56 — wyk.: „Przemysł i Budowa“, Zgoda 6, tel. 6.09-01.
1115. Bud. fabr. — 1000 m³ — ul. Siedlecka 63 — wł.: „Avia“ W-wa, Siedlecka 63, tel. 10.12-41 — pr. i k.: inż.-arch. W. Lalewicz, W-wa, Górnośląska 41, tel. 8.94-83 — wyk.: sp. pług.
1116. D. m., 2 p. — 2200 m³ — ul. Wiktorska 23 — wł.: J. Jeschke, W-wa, Olkusa 3 — pr. i k.: bud. K. Tomaszewski, W-wa, Puławska 37, tel. 9.84-70 — wyk.: Przedsięb. bud. Cz. Padarewicz, Chylce pod Warszawą.
1117. D. m., 3 p. — 5080 m³ — ul. Rejtana 14 — wł.: T. Janowski, W-wa, Marszałkowska 53, tel. 8.72-94 — pr. i k.: bud. K. Tomaszewski, W-wa, Puławska 37, tel. 9.84-70 — wyk.: Przeds. rob. bud. L. Szewczyk, Błonie p. W-wa.
1118. D. m., 3 p. — 10080 m³ — ul. Narbutta 27a — wł.: młż. Czaja, W-wa, Puławska 51, tel. 9.62-65 — pr. i k.: bud. K. Tomaszewski, W-wa, Puławska 37, tel. 9.84-70 — wyk.: Przedsięb. rob. bud. L. Szewczyk, Błonie p. W-wa.
1119. Bud. fabr. — 3000 m³ — ul. Wolska 42 — wł.: Labor. firm. „Sfinks“, Wolska 42, tel. 6.83-84 — pr.: inż.-bud. J. Fels, W-wa, Żabia 7, tel. 2.67-25 — k.: inż.-arch. L. Krakowski, W-wa, Warecka 9, tel. 2.08-42 — wyk.: vacat.
1120. D. m., 1p. — 1500 m³ — ul. Miączyńska dz. 34 — wł.: młż. Ratajczyk, W-wa, Okęcie — pr.: inż.-arch. R. Kałuba, W-wa, Czerniakowska 202 — k. i wyk.: vacat.
1121. D. m., 4p. — 4500 m³ — Al. Wojska Polskiego przy Felińskiego — wł.: dr-wa Kapuścińska, W-wa, Willowa 2, tel. 8.47-83 — pr. i k.: inż.-arch. J. Ambroziewicz, W-wa, Kamedulów 31, tel. 12.77-44 — wyk.: sp. pług.
1122. D. m., 3p. — 4170 m³ — ul. Brudnowska 24 — wł.: M. Boczman, W-wa, Targowa 62, tel. 10.06-54 — pr. i k.: bud. R. Ostoja-Chodkowski, W-wa, Czerw. Krzyża 13, tel. 5.28-94 — wyk.: vacat.
1123. D. m., 1p. — 2400 m³ — ul. Zgierska r. Okszei — wł.: młż. Maliszewscy, W-wa, Piotra Skargi 13 — pr. i k.: bud. R. Ostoja-Chodkowski, W-wa, Czerw. Krzyża 13, tel. 5.28-94 — wyk.: sp. pług.
1124. D. m., 3p. — 7000 m³ — ul. Opoczyńska 10 — wł.: B. Suchowolski, W-wa, Hoża 39, tel. 9.68-93 — pr.: biuro arch. inż. — J. Gelbarda i R. Sigalina, W-wa, Hoża 39, tel. 8.64-57 — k.: inż.-arch. E. Lipsztat, W-wa, Królewska 29, tel. 2.23 68 — wyk.: Biuro inż.-budowl. W. Filanowicz i B. Suchowolski, W-wa, Skorupki 7, tel. 9.19-56.
1125. Dob. (hala uboju cielat) — 8000 m³ — ul. Brukowa 18 — wł.: Zarząd Miejski m. st. Warszawy — pr. i k.: inż.-arch. W. Borawski, W-wa, Polna 66, tel. 8.35-26 — wyk.: Biuro budowlane „Spin“, W-wa, Kaliska 17, tel. 9.46-82.
1126. Przeb. — 600 m³ — ul. Zgoda 1 — wł.: J. Bel-dowski, W-wa, Zgoda 1, tel. 6.44-44 — pr. i k.: bud. J. Czerwiński, W-wa, Wspólna 5, tel. 9.70-22 — wyk.: vacat.
1127. Nad., 1 p.-a — 800 m³ — ul. Kacza 4 — wł.: Tow. Akc. Fr. Karpiński, W-wa, Wolność 7/9, tel. 11.91-00 — pr.: bud. K. Czerwiński, W-wa, Skorupki 4, tel. 7.04-18 — k. i wyk.: vacat.
1128. Przeb. — 1700 m³ — ul. Elektoralna 1 — wł.: L. Kirzner, W-wa, Dzielna 11, tel. 12.10-31 — pr. i k.: inż.-bud. A. Krajtekraft, W-wa, Chłodna 4, tel. 2.39-60 — wyk.: vacat.
1129. D. m., 2 p. — 4800 m³ — ul. Madalińskiego 69 — wł.: małż. Cwajbaum, W-wa, Śniadeckich 6 — pr. i k.: inż.-arch. M. Neufeld, W-wa, Ursynowska 30, tel. 8.85-74 — wyk.: Przedsięb. bud. M. Berłowicz, W-wa, Wierzbowa 11, tel. 5.07-68.
1130. D. m., 1 p. — 1800 m³ — ul. Łyżwiarska r. Madalińskiego — wł.: małż. Reisses, W-wa, Narbutta 8 — pr. k. i wyk.: patrz wyżej poz. 1129.
1131. Bud. fabr. — 600 m³ — ul. Zabraniecka 6 — wł.: W. Zglecki, W-wa, Stalowa 46, tel. 10.29-99 — pr. i k.: inż.-bud. A. Chodakowski, W-wa, Nowy świat 30, tel. 6.16-17 — wyk.: sp. pług. (m. mur. W. Guzikowski, W-wa, Wolska 26).
1132. D. m., 3 p. — 6000 m³ — ul. Strzelecka 12 — wł.: J. Michalak, W-wa, Mokotowska 15, tel. 9.51-27 — pr.: inż.-arch. A. Paprocki, W-wa, Gdańska 2, tel. 12.67-44 — k. i wyk.: vacat.
1133. D. m., 2 p. — 2500 m³ — ul. Kamionkowska dz. 5 — wł.: J. Orłowski, W-wa, Mińska 18 — pr. i k.: inż.-arch. J. Idzikowski, W-wa, Al. 3-go Maja 2, tel. 5.99-92 — wyk.: vacat.
1134. D. m., 3 p. — 6000 m³ — ul. Opoczyńska dz. 202 — wł.: P. Koprowski i N. Sałowiczek, W-wa, Moniuszki 9, tel. 5.94-36 — pr. i k.: inż.-arch. L. Korngold, W-wa, Natolińska 8, tel. 8.42-35 — wyk.: vacat.

135. D. m., 3 p. — 4000 m³ — ul. Nabelaka 11 — wł.: R. Kulm-Bubno, W-wa, Łowicka 58 — pr. i k.: inż.-arch. L. Korngold, W-wa, Natolińska 8, tel. 8.42-35 — wyk.: Biuro inż.-bud. W. Filanowicz i B. Suchowski, W-wa, skorupki 7, tel. 9.19-56.

1136. D. m., 3 p. — 4500 m³ — ul. Willowa 7 — wł.: K. Majewski, W-wa, Złota 61, tel. 5.08-12 — pr.: arch. A. Dygat, W-wa, Łęczycka 2, tel. 8.06-70 — k. i wyk.: vacat.

1137. D. m., 5 p. — 5000 m³ — ul. Mokotowska 52 — wł.: małż. Gepner, W-wa, Krucza 12, tel. 8.31-72 — pr.: inż.-arch. S. Płoski, W-wa, Korzeniowskiego 5, tel. 8.35-03 — k. i wyk.: vacat.

1138. D. m., 4 p. — 4367 m³ — ul. Grójecka 29 — wł.: W. Leśniewski, W-wa, Topolowa 2 — pr.: inż. inż.-arch. arch. B. Lachert i J. Szanajca, W-wa, Katowicka 9, tel. 10.25-33 — k.: inż. M. Skąpski, W-wa, Topolowa 6, tel. 8.23-97 — wyk.: Biuro bud. inż. F. Skąpski i S-ka, W-wa, Topolowa 4, tel. 8.86-54.

1139. D. m., 3 p. — 3500 m³ — ul. Ks. Ziemowita 30 — wł.: młż. Czarneccy, W-wa, Ks. Ziemowita 30 — pr. i k.: bud-owie A. Paruszewski, W-wa, Poznańska 17 i J. Bozdawko, W-wa, Radzymińska 53, tel. 10.16-50 — wyk.: sp. gosp.

1140. D. m., 1 p. — 520 m³ — ul. Wejherowska dz. 32 — wł.: młż. Borowscy, W-wa, Osiedle Targówek — pr. i k.: bud-owie A. Paruszewski, W-wa, Poznańska 17 i J. Bozdawko, W-wa, Radzymińska 53, tel. 10.16-50 — wyk.: vacat.

1141. D. m., 1 p. — 520 m³ — ul. Remiszewska 4 — wł.: J. Przygoda, W-wa, Remiszewska 4 — pr. i k.: bud-owie A. Paruszewski, W-wa, Poznańska 17 i J. Bozdawko, W-wa, Radzymińska 53, tel. 10.16-60 — wyk.: sp. gosp.

1142. D. fabr., — 7500 m³ — ul. Grochowska, Kamionkowska i Gocławska — wł.: B-cia Borkowscy, Sp. Akc., W-wa, Grochowska 45, tel. 10.12-78 — pr. i k.: bud. J. Olczak, W-wa, Ordynacka 8, tel. 6.99-44 — wyk.: sp. pług.

1143. D. m., 1 p. — 720 m³ — ul. Bogusławskiego (Grochów) — wł.: młż. Ciszewscy, W-wa, Bogusławskiego — pr.: inż. - arch. W. Szworm, W-wa, Podwale 28, tel. 2.52-31 — wyk.: sp. pług.

1144. D. m., 3 p. — 4500 m³ — ul. Strzelecka 42 — wł.: St. Sarnecki, W-wa, Strzelecka 42, tel. 10.25-82 — pr. i k.: inż. - arch. W. Ballogh, Radość p. Warszawą — wyk.: sp. pług. (m. mur. Fr. Chudzyński, W-wa, Konopacka 15).

1146. D. m., 4 p. — 5000 m³ — ul. Rejtana 4 — wł.: H. Rozenberg, W-wa, Kaliska 1, tel. 9.35-14 — pr. i k.: bud. M. Szachowski, W-wa, Kopernika 33, tel. 5.35-30 — wyk.: Przedsięb. budowl. H. Trebliński, W-wa, Folwarczna 18, tel. 10.22-18.

1147. D. m., 1 p. — 1350 m³ — ul. Głogowa 27 — wł.: H. Gesman, W-wa, Peluska 4 — pr. i k.: bud. E. Szykiel, W-wa, Odyńca 13, tel. 9.70-41 — wyk.: Przedsięb. bud. Wl. Wrzosek, W-wa Naruszewicza 18, tel. 9.76-41.

1148. D. m., 2 p. — 2500 m³ — ul. Rębkowska dz. 13 — wł.: A. Stankowski, W-wa, ul. Rębkowska — pr. i k.: bud. E. Szykiel, W-wa, Odyńca 13, tel. 9.70-41 — wyk.: vacat.

1149. D. m., 1 p. — 790 m³ — ul. Swarzewska dz. 137 — wł.: młż. Bielańscy, Czortków — pr.: inż. - arch. B. Zinserling, W-wa, Hoża 66, tel. 8.35-99 — k.: inż. - bud. D. Popławski, W-wa, Złota 30, tel. 6.76-75 — wyk.: vacat.

1150. Nad., 4 p-a — 6000 m³ — Al. Szucha 7 — wł.: B. Korneli, W-wa, Marszałkowska 19, tel. 9.70-47 — pr.: inż. - arch. E. Eber, W-wa, Filtrowa 46, tel. 8.74-41 — k.: arch. A. Raniecki, W-wa, Raszyńska, 25, tel. 8.46-99 — wyk.: Przedsięb. budowl. B. Korneli, W-wa, Marszałkowska 19, tel. 9.70-47.

ŁÓDŹ

Dane za czas 2 - 21/XI - 36 Nr 966 były zamieszczone w Biuletynie Przetargowym Nr 49.

(Dane za czas od 23. XI. — 28 XI. 1936 r.)

1024. D. m., part. — 350 m³ — ul. 11-go Listopada 94 — wł.: Fr. Rozenwajg — pr. i k.: inż. Fr. Śmialkowski, Łódź, ul. Wójtowska 6 — wyk.: vacat.

1025. D. m., part. — 600 m³ — ul. Nowo - Projektowana dz. 12 — wł.: M. Mitelski — pr. i k.: bud. St. Wizner, Łódź, ul. Obywatelska 30, tel. 1.62-50 — wyk.: vacat.

1026. D. m., part. — 300 m³ — ul. Murarska zbieg Sadowej — wł.: P. Dutkiewicz — pr. i k.: inż. J. Fuchs, Łódź, ul. Pomorska 5, tel. 2.45-33 — wyk.: vacat.

1027. D. m., part. — 300 m³ — ul. Nowo - Projektowana dz. 35 — wł.: S. Migula — pr. i k.: inż. Fr. Śmialkowski, Łódź, ul. Wójtowska 6 — wyk.: vacat.

1028. D. m., part. — 400 m³ — ul. Kar. Mjarki 23 — wł.: A. Miłerski — pr. i k.: inż. K. Woźnicki, Łódź, ul. Wigury 9 — wyk.: vacat.

1029. D. m., part. — 350 m³ — ul. Murarska 7 — wł.: E. Cerecki — pr. i k.: bud. A. Krauss, Łódź, ul. Nawrot 8, tel. 2.59-39 — wyk.: vacat.

1030. D. m., part. — 400 m³ — ul. Tatrzańska 41a — wł.: Wł. Ratajczyk — pr. i k.: inż. H. M. Pill, Łódź, ul. Dąbrowska 32 — wyk.: vacat.

1031. D. m., part. — 350 m³ — ul. Świerkowa 19 — wł.: J. Raczynski — pr. i k.: inż. J. Fuchs, Łódź, ul. Pomorska 5, tel. 2.45-33 — wyk.: vacat.

1032. Dob. i nad. d. m. 1p. — 700 m³ — ul. Łągiwnicka 103 — wł.: Otto Tou — pr. i k.: inż. K. Woźnicki, Łódź, ul. Wigury 9 — wyk.: vacat.

1033. Budowa przedzalni, — ul. Piekarska 9 — w.: Goldman — pr. i k.: inż. Z. Rydzewski, Łódź, ul. Gdańska 106, tel. 2.00-59 — wyk.: vacat.

1034. D. m., part. i nadb. 1p. — 800 m³ — ul. Nowa 22 — wł.: S. Dylewicz — pr. i k.: inż. J. Millauer, Łódź, Narutowicza 75 — wyk.: vacat.

1035. Nadb. d. m. 3 p. — 1500 m³ — ul. 10-Łutego 5 — wł.: Rotowski — pr. i k.: bud. S. Wizner, Łódź, ul. Obywatelska 30, tel. 1.62-50 — wyk.: majster Dajcz.

1036. Przebud. bud. fabr. na d. m. — ul. Nawrot 30 — wł.: Sp. Akc. Schicht — pr. i k.: inż. P. Baszkirow, Łódź, ul. Srebrzyńska 75 m. 4 — wyk.: vacat.

1037. Dob. d. m. 1p. — 600 m³ — ul. 11 Listopada 137b — wł.: A. Klink — pr. i k.: inż. J. Fuchs, Łódź, ul. Pomorska 5, tel. 2.45-33 — wyk.: vacat.

1038. D. m., 1p. — 800 m³ — ul. Literacka dz. 103 — wł.: Joanna Dros - Oleksińska i Zofia Skopień — pr. i k.: inż. H. M. Pill, Łódź, ul. Dąbrowskiego 32 — wyk.: vacat.

1039. D. m., part. — 300 m³ — ul. Dolno-Wschodnia 41 — wł.: A. Stefaniak i Fr. Parol — pr. i k.: bud. A. Krauss, Łódź, ul. Nawrot 8, tel. 2.59-39 — wyk.: vacat.

1040. D. m., part. — 400 m³ — ul. Nowy Świat 27 — wł.: A. Klimek — pr. i k.: inż. K. Woźnicki, Łódź, ul. Wigury 9 — wyk.: vacat.

(Dane za czas od 29.XI. do 12.XII. 1936 r.)

1041. D. m. part. — 350 m³ — ul. Korsaka — wł.: A. Banasiak — pr. i k.: bud. St. Wizner, Łódź, ul. Obywatelska 30, tel. 1.62-50 — wyk.: vacat.

1042. D. m. part. — 400 m³ — ul. Długosza 25 — wł.: L. i Wł. Rządkowscy — pr. i k.: bud. St. Wizner, Łódź, ul. Obywatelska 30, tel. 1.62-50 — wyk.: vacat.

1043. Przebudowa poddasza — ul. Legionów 44 — wł.: L. Lubotynowicz — pr.: inż. Lubotynowicz — wyk.: vacat.

1044. Nadb. d. m. 3 p. — ul. Lipowa 64 — wł.: J. Grynbaum — pr. i k.: inż. K. Woźnicki, Łódź, ul. Wigury 9 — wyk.: vacat.

1045. D. m. 1 p. — 600 m² — ul. Wioślarska 16 — wł.: M. Eugel — pr. i k.: bud. St. Wizner, Łódź, ul. Obywatelska 30, tel. 162-50 — wyk.: vacat.

1046. D. m. part. — 400 m² — ul. Piotrowska 48 — wł.: F. Milrad — pr. i k.: inż. H. M. Pill, Łódź, ul. Dąbrowska 32 — wyk.: vacat.

1047. D. m. I p. — ul. Wysoka 44 — wł.: małż. Heinen — pr. i k.: inż. J. B. Haessner, Łódź, ul. Piotrkowska 186, tel. 108-29 — wyk.: vacat.

1048. D. m. part. — 450 m² — ul. Projektowana — wł.: L. Tomaszewski — pr. i k.: inż. St. Kowalski, Łódź, ul. Łąkowa 22, tel. 147-90 — wyk.: vacat.

1049. D. m. part. — 400 m² — ul. Granitowa 9 — wł.:

Staniewski — pr. i k.: inż. St. Kowalski, Łódź, ul. Łąkowa 22, tel. 147-90 — wyk.: vacat.

1050. D. m. 1 p. — 600 m² — ul. Przy Drennowska 15 — wł.: L. Dębska — pr. i k.: inż. J. Fuchs, Łódź, ul. Pomorska 5, tel. 245-33 — wyk.: vacat.

1051. D. m. part. — 480 m² — ul. Napiórkowskiego 94-b — wł.: M. Kubicki — pr. i k.: inż. J. Weiss, Łódź, ul. Różana 4 — wyk.: vacat.

1052. Bud. budynku mechanicznego — ul. Ceglana 8 — wł.: St. Kędzia — pr. i k.: bud. Matysek — wyk.: vacat.

1053. Nadb. d. m. — ul. Śródmiejska 54 — wł.: M. Besser — pr. i k.: inż. Fajnberg — wyk.: vacat.

1054. Nadb. i dob. d. m. 1 p. — 680 m² — ul. Pograniczna 51 — wł.: St. Kowalkiewicz — pr. i k.: bud. St. Wizner, Łódź, ul. Obywatelska 30, tel. 162-50 — wyk.: vacat.

1055. Nadb. d. m. III p. — ul. Dr. Sterlinga 17/19 — wł.: B-cia Taub — pr. i k.: inż. P. Sperr, Łódź, ul. Zawadzka 22, tel. 136-58 — wyk.: vacat.

Z REJESTRU FIRM

WARSZAWA.

B. 1292. „Towarzystwo Faryki Portland Cementu „Wolyń” Spółka Akcyjna”. Zarząd obecnie stanowią: Prezes — Bernard Holenderski, Jakób Eiger, Stefan Marek Eiger, Janusz Holenderski, Stanisław Holenderski, Wacław Kobylński, Gustaw Pelka, Zygmunt Zieliński.

22/VII-36.

B. 3341. „Terebenthen” Zjednoczone Fabryki Terpentyny Puszczy Białowieskiej B-cia Porowscy i S-ka, Spółka Akcyjna”. Tadeuszowi Chojakowi udzielono łącznej prokury.

22/VII-36.

B. 8346. „Zakłady Inżynieryjno - Budowlane Dr. Czesław Kłoś i S-ka, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Prokura dr Czesława Kłosa wygasła.

25/VII-36.

B. „Inżynier Jan Weber, budowlana spółka akcyjna”. Lokal firmy przy ulicy Świętokrzyskiej 20.

25/VII-36.

B. 9510. „Centrala Ceramiczna, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest handel wszelkimi materiałami technicznymi, budowlanymi, ceramicznymi, oraz reprezentowania firm krajowych i zagranicznych, jakoteż prowadzenie wszelkich zakładów przemysłowych, robót budowlanych i drogowych. Lokal firmy przy ulicy Mazowieckiej 9. Zarząd stanowią: Wacław Psarski, Czesław Psarski, Antoni Łuniewski, Stanisław Czerkiewicz.

4/8-36.

B. 10162. „Towarzystwo Budowy Maszyn i Urządzeń Sanitarnych Drzewiecki i Jeziorański, spółka akcyjna”. Otwarto Oddział w Łodzi, ulica Nawrot 85.

6/8-36.

B. 9478. „Biuro Budowlane Inżynier W. Popielski i S-ka, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Likwidatorami są: inżynier Jerzy Winnicki, inżynier Dymitr Utgof. Otwarto likwidację spółki.

6/8-36.

B. 10297. „Biuro Inżynieryjno - Budowlane M. Lubecki, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” w Warszawie, Kopińska 7. Prowadzenie robót budowlano - inżynieryjnych wszelkiego rodzaju oraz dostawa materiałów budowlanych i maszyn drogowych. Kapitał zakładowy 10.000. — złotych.

6/8-36.

B. 63. „Zakłady Ceramiczne — Pustelnik — spółka akcyjna”. Zarząd obecnie stanowią: Władysław Pfeiffer, Edmund Langner, Jan Langner, Edward Kasperowicz, Leon Baczyński, Jerzy Luomirski.

6/8-36.

B. 1557. „Zakłady Przemysłowe — Eternit — spółka akcyjna”. Lokal firmy przy ulicy Zgoda 8.

6/8-36.

B. 9840 „Przedsiębiorstwo Robót Asfaltowych Jan Gliński i S-ka, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Lo-

kal' spółki przy ulicy Przyokopowej 54. Likwidatorem jest Karol Neuman. Otwarto likwidację spółki.

7/9-36.

B. 9912. „Przedsiębiorstwo robót asfaltowych i drogowych — P. R. A. D. — spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Lokal firmy przy ulicy Zwrotniczej 6.

B. 8726. „Biuro techniczno - budowlane — Superhermit — spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Lokal firmy przy ulicy Nowogrodzkiej 10 m. 8.

7/8-36.

B. 8511. „Spółka inżynierów komunikacji, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Antoniemu Ozierowskiemu udzielono prokury.

12/8-36.

B. 10304. „Przedsiębiorstwo robót budowlanych Inż. Łazarzewicz i A. Wojdałko, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Warszawie, Nowy - Świat 37. Prowadzenie robót wchodzących w zakres budownictwa. Kapitał zakładowy 10.000 złotych. Zarząd: Edward Łazarowicz, Apolinary Wojdałko.

17/8-36.

B. 10310. „Litozyt, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością” w Warszawie, Korsaka 3/5. Przerabianie i prowadzenie handlu wyprawą szlachetną „litozyt”, żwirkami i innymi materiałami pokrewnymi. Kapitał zakładowy 10.000. — złotych. Zarządca: Leonia Lisicka.

26/8-36.

B. 10174. „Elbe, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Siedziba spółki w osadzie Rościszewo, wieś Pustelnik, gminy Marki, powiat warszawski. Zarząd stanowią: Aron Mandelbaum, Chiel Leszcz, Izrael Lejzor Gotlib, Szymon Błat.

26/8-36.

B. 10269. „Konstrukcje Stalowe, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Lokal spółki przy ulicy Wareckiej 11-a.

28/8-36.

B. 7490. „Belgijska Spółka Akcyjna Towarzystwo Południowo-Polskich Hut Szklanych, dawniej Południowo-Rosyjskich Hut Lustrzanych”. Lokal spółki przy ulicy Złotej 14 m. 2.

2/9-36.

B. 158. „Kaweczyńskie Zakłady Cegielniane Kazimierza Granzowa, Spółka Akcyjna”. Zarząd obecnie stanowią: Władysław Granzow, Henryk Martens senior, Gustaw Martens, Aleksander Dyżewski, Michał Ratyński, Henryk Martens junior.

19/9-36.

B. 2877. „Przedsiębiorstwo Robót Inżynieryjnych i Budowlanych W. Paszkowski, F. Próchnicki i S-ka, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Oddział w Gdyni został zlikwidowany.

19/9-36.

B. 10166 „Przedsiębiorstwo Budowlane Drogowe w Warszawie, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Zarząd obecnie stanowią: Adam Szcześniak, Josel Kaplis.

23/9-36.

B. 5007. „Przedsiębiorstwo Techniczno - Budowlane „Tekton” spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Lokal firmy przy ulicy Nowogrodzkiej 10 m. 7.
24/9-36.

B. 10284. „Warszawskie Towarzystwo Sprzedaży Materiałów Budowlanych, sp. z ogr. odp.” w Warszawie, Króla Alberta G. Handel materiałami budowlanymi. Kapitał zakładowy 10.000 zł. Zarząd: Józef Cieszewski, Szepsel Slisberg.
22/7-36.

CZĘSTOCHOWA.

W dniu 25 sierpnia 1936 roku pod Nr. A. 1638 wpisano: Budowa nawierzchni kamiennych i roboty ziemne, inż. Kazimierz Kocot. Wyczerpy Dolne, gminy Grabówka, powiatu Częstochowskiego. Przedmiot: wykonywanie robót drogowych i ziemnych wraz z dostawą materiałów drogowych kamiennych z własnych kamieniołomów w Rachowie — Annpol Lubelski, Kazimierz Kocot. Prokurent firmy Inż. Jan Kocot.

W rejestrze firmy: Towarzystwo Przemysłu Leśnego i Stalarnia Mechaniczna „Jaskrów”, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Jaskrowie, powiatu Częstochowskiego, Nr. B. 170 w dniu 17 września 1936 roku wpisano: Zarząd stanowią: Cyprian Apanowicz, Ludwik Tencer i Antoni Wrona.

GDYNIA.

Do rejestru handlowego dział A. Nr. 322 wpisano 3 października 1936 firmę: Przedsiębiorstwo Robót Budowlanych Józef Skarzyński. Siedziba przedsiębiorstwa: Gdynia, ul. Słowackiego Nr. 18 m. 5. Przedmiot przedsiębiorstwa: wykonywanie wszelkiego rodzaju robót budowlanych. Właścicielem firmy jest Józef Skarzyński.

W tutejszym rejestrze handlowym dział A pod Nr. 291, 31 marca 1936 wpisano firmę: Józef Dera, Zwirownia Krzeszna, pow. Kartuski. Siedziba przedsiębiorstwa: skup i sprzedaż kamieni i żwiru. Właścicielem firmy jest Józef Dera. Przeniesiono z urzędu z rejestru handlowego Sądu Grodzkiego w Kartuzach dział A. 167.

Do rejestru handlowego, dział B. Nr. 106 przy firmie: Biuro Budowlane F. Skąpski i S-ka, Inżynierowie, Spółka Akcyjna, 8 lipca 1936 wpisano: Kazimierz Staniewicz ustąpił ze stanowiska członka zarządu. Zarząd obecnie stanowią: inż. Marian Skąpski, inż. Aleksander Bohomolec, inż. Stanisław Skąpski. Odwołano prokurę, udzieloną Jerzemu Wierzbickiemu, oraz Witoldowi Iżyckiemu. Prokurę udzielono Alicji Przecieczkowskiej.

Do rejestru handlowego, dział B. Nr. 392 wpisano 5 sierpnia 1936 firmę: „Robofl”, Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, dla robót ziemnych, budowy dróg lądowych i wodnych. Siedziba przedsiębiorstwa: Gdynia, ul. Świętojańska 33. Przedmiot przedsiębiorstwa: wykonywanie wszelkiego rodzaju robót ziemnych, budowa dróg lądowych i wodnych, betonowych, budowa portów, bagrowania, kamieniołomy i dostawa artykułów budowlanych wszelkiego rodzaju. Kapitał zakładowy wynosi 10.000 zł. Członkami zarządu są: Emil Kele, Herbert Karsten, Alojzy Delehart.

LWÓW.

Dnia 28 października 1936 wpisano do rejestru handlowego, działu A. numer 2813 firmę: J. Michalski i S-ka, Przedsiębiorstwo techniczne urządzeń zdrowotnych we Lwowie. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest wykonywanie urządzeń gazo - wodociągowych, centralnego ogrzewania, urządzenia chłodnicze, wentylacji i t. p. urządzeń mechanicznych. Firma jest spółką jawną. Spółnikami są: Jakób Michalski i Antoni Jan Michalski.

Dnia 4 września 1936 wpisano do rejestru handlowego w dziale A. numer 2809 nowe Przedsiębiorstwo Budowlane Stanisław Brunarski, urzędowo upoważniony budowniczy, Lwów, Zyblikiewicza 32. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest: prowadzenie na własny rachunek wszelkich robót budowlanych wchodzących w zakres tego rodzaju przedsiębiorstwa. Kupcem jest Stanisław Brunarski.

ŚLĄSK.

Do rejestru handlowego A. 3023 wpisano dnia 8 lipca 1936 firmę o brzmieniu: „Drogi” Przedsiębiorstwo dla robót brukarskich szosowych i podziemnych, D. Mędlewski i S-ka, spółka jawna. Przedmiotem przedsiębiorstwa spółki jest nabycie i prowadzenie przedsiębiorstwa firmy: „Drogi”, Przedsiębiorstwo dla robót brukarskich, szosowych i

podziemnych, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Katowicach, oraz wykonywanie robót brukarskich, szosowych i podziemnych i partycypowanie w takich samych lub podobnych przedsiębiorstwach, jako też dostarczanie materiałów do robót brukarskich, szosowych i podziemnych. Siedziba spółki jest miasto Katowice. Spółnikami jawnymi są: Dionizy Mędlewski i Fryc Leuschner.

W rejestrze handlowym A. 98 Żory wpisano dnia 1 sierpnia 1936 przy firmie Józef Mikołajec, w Żorach, że firma obecnie brzmi: J. Mikołajec, budowniczy. Przedsiębiorstwo robót budowlanych. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest wykonywanie wszelkiego rodzaju robót budowlanych nad i podziemnych oraz żelbetonowych jak i budowli przemysłowych.

W rejestrze handlowym A. 2424 wpisano dnia 28 sierpnia 1936, przy firmie Spółka Inzynierska właśc. Inż. Blatt i Kac, przedsiębiorstwo budowlane i projektowanie budów, nadzór i kierownictwo w Katowicach, że poprzednią uchwałę o likwidacji spółki odwołano i firmę wykreślono na wniosek spółników.

Do rejestru handlowego B. 860 wpisano dnia 28 lipca 1936, przy firmie „Polbeton” przedsiębiorstwo budowlane Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Katowicach, że firmę wykreślono na wniosek likwidatora po ukończeniu likwidacji.

Do rejestru handlowego B. 1435 wpisano dnia 4 lipca 1936, firmę o brzmieniu „Przedsiębiorstwo Techniczno - Budowlane „Petebé” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Katowicach. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest projektowanie oraz wykonywanie we własnym zakresie wszelkich robót budowlanych pod i nadziemnych. Siedziba spółki są Katowice. Kapitał zakładowy spółki wynosi 10.000 złotych. Członkami zarządu są: Adolf Goldfinger, inżynier i Stanisław Andrzejewski.

Do rejestru handlowego A 3033 wpisano dnia 28 sierpnia 1936 firmę Cegielnia Parowa Urban Rygoł z siedzibą w Bielszowicach, ul. Cynkowa 50, i jej właściciela Urbana Rygoła. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest produkcja i sprzedaż cegły.

W rejestrze handlowym, A. 3032 wpisano dnia 18 sierpnia 1936, jawną spółkę pod firmą Cegielnia Parowa Braci Ranoszek w Moszczenicy” z siedzibą w Moszczenicy. Spółnikami jawnymi są: Dr. Rudolf Ranoszek, Wiktor Ranoszek i Franciszek Ranoszek.

RÓŻNE.

Sąd Okręgowy w Cieszynie w dniu 10.III. 1936 wykreślił z rejestru handlowego dział B. II - firmę „Beton” Polsko-Śląska spółka budowlana z ograniczoną odpowiedzialnością w Bielsku w likwidacji, z powodu jej zlikwidowania.

Dnia 11 września 1936 roku.

Nr. 1762/B. „Przedsiębiorstwo robót inżynierskich Piłon, spółka z ograniczoną odpowiedzialnością”. Łódź, Sienkiewicza 40. Kapitał 10.000 zł, podzielony na 10 udziałów po 1.000 zł. Zarząd stanowią: Zygmunt Tworek i Władysław Wyszkowski.

3390. Odnośnie firmy „Przedsiębiorstwo Budowlane, Dionizy Kowalski i S-ka w Ploccku, ul. 3-go Maja Nr. 12”: Spółnikami są obecnie: Dionizy Kowalski, Henryk vel Haskiel Szenwic i Jakub vel Lucjan Szenwic. Aktem notarialnym zeznanym przed notariuszem A. Tycem w Ploccku w dniu 16 sierpnia 1935 roku Aleksander Krysiński zbył swój udział w spółce za zgodą pozostałych spółników Jakugowi vel Lucjanowi Szenwicowi.

Sąd Okręgowy w Toruniu.

Do rejestru handlowego dział B. pod Nr. II R. H. B.II. 197 dnia 30 października 1936 wpisano:

„Cerament” Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością Hurtownia Materiałów Budowlanych w Toruniu, Rynek Nowomiejski 7. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest zakup i sprzedaż wszelkich materiałów budowlanych, fabrykacja tynków szlachetnych i sztucznego marmuru, układanie posadzek lastrykowych, skalodrzewnych i parkietowych. Kapitał zakładowy wynosi 10.500 zł. Członkiem zarządu jest: Czesław Paluszyński.

Do rejestru handlowego wpisano dnia 11.VIII. 1936 r. B. 638/II. Firma: Przedsiębiorstwo Robót Inżynierskich Inżynier W. Laciński i S-ka, S-ka z ogr. odp.”. Siedziba Spółki w Wilnie przy ul. Straszuna 1.

BIULETYN POLSKIEGO ZWIĄZKU INŻYNIERÓW BUDOWLANYCH

NR. 10.

25 GRUDZIĘŃ

1936 R.

REDAKTOR: INŻ. JERZY NECHAY

ADR. RED.: WARSZAWA, CZACKIEGO 1 m. 1

Sekretariat Związku urzęduje: poniedziałki, środy, piątki, godz. 18-20 tel. 517-85

**Członkom i przyjaciołom naszego związku
z okazji świąt Bożego Narodzenia i Nowego
Roku przesyłamy tą drogą serdeczne życzenia.**

SEKRETARIAT

SKŁADKI ZA ROK 1937.

Wszystkich kolegów zalegających jeszcze z opłaceniem składki za rok 1936 prosimy o bezwzględne ich uregulowanie. Jednocześnie donosimy, że dla ułatwienia wpłacania składek za rok 1937 rozesłane będą w m. styczniu 1937 r. wszystkim kolegom z Oddziału Warszawskiego blankiety nadawcze P. K. O.

WSPÓLPRACA ZWIĄZKU Z INSPEKTORATEM OBRONY POWIETRZNEJ PAŃSTWA.

Za pośrednictwem N. O. I., Związek otrzymał z Inspektoratu Obrony Powietrznej Państwa zaproszenie do współpracy nad zagadnieniami z zakresu budownictwa.

W odpowiedzi na powyższe zaproszenie Związek delegował kilku kolegów, zajmujących się bliżej tymi zagadnieniami.

POSADY ZAOFIAROWANE.

Inspektorat Obrony Przeciwlotniczej (OPL) Przemysłu poszukuje:

- 1) Inżyniera budowlano - instalacyjnego do kontroli działu zapobiegania pożarom.
- 2) Inżyniera lub technika budowlanego (ewent. maszynowego) do kontroli prac OPL. (okręg bielski).

Od kandydatów wymaga się poważnej praktyki budowlanej oraz pożądanym jest przygotowanie w zakresie OPL.

Podania należy przesłać (pismem maszynowym) do Inspektoratu OPL. Przemysłu w Katowicach, Urz. Wojew. pokój nr. 481.

- 1) Podanie z warunkami oraz z podaniem osób mogących udzielić referencji,
- 2) Treściwy życiorys,
- 3) Odpisy dyplomu, zaświadczeń z pracy (na jednym arkuszu).

PODATEK OD WOLNEJ PRAKTYKI INŻYNIERÓW BUDOWLANYCH.

Szereg Kolegów, członków naszego Związku, albo zajmuje się wyłącznie wolną praktyką zawodową przez spo-

ządzanie projektów, kierowanie robotami, wydawanie orzeczeń i t. p., — albo też pełni te czynności ubocznie, jako uzupełnienie dochodów ze stałego uposażenia w urzędach lub biurach prywatnych. W obu wypadkach dochody z tych źródeł podlegają opodatkowaniu, a mianowicie jako podatek obrotowy od całkowitego wpływu za wykonane prace i jako podatek dochodowy od czystego dochodu po potrąceniu wydatków na materiały rysunkowe, pomoc kreślarzy i t. p.

Niestety wielu Kolegów napotyka na poważne trudności w prowadzeniu racjonalnych zapisków lub ksiąg, zgodnie z przepisami Urzędów Skarbowych i często wskutek swej nieświadomości wchodzi w kolizję z obowiązującymi przepisami, narażając się na płacenie wyższego podatku, kar za zwłokę i t. p.

Cheąc ułatwić więc Kolegom z okazji zbliżania się początku nowego roku 1937 założenie odpowiednich ksiąg kasowych opracowaliśmy obszernie pouczenie o prowadzeniu ksiąg i składaniu zeznań podatkowych od prac w zakresie wolnej praktyki inżynierskiej. Zainteresowani Koledzy, którzy nie zalegają ze składką za r. 1936, mogą otrzymać bezpłatnie odnośne pouczenie w Sekretaracie naszego Związku.

NADSYLANIE SPRZECIWÓW DO PROJEKTÓW NORM OGŁASZANYCH W BIULETYNIE.

Wszystkich Kolegów zapraszamy do zapoznania się z projektami norm, ogłoszonych w ostatnich numerach biuletynu, a więc: projekt normy wynagrodzeń za sporządzanie projektów drogowych i mostowych, oraz projekt regulaminu konkursów inżynierskich.

Jednocześnie zwracamy uwagę, że szereg komisji normalizacyjnych z zakresu budownictwa, pracujących przy naszym Związku, ogłasza projekty swych norm w „Wiadomościach Normalizacyjnych P. K. N.”, „Przeglądzie Budowlanym” i „Cemencie”. Wskazane jest, aby Koledzy z Oddziałów Związku omówili powyższe projekty norm na specjalnych posiedzeniach, po czym nadsyłali swe uwagi, względnie spzeciwy pod adresem Zarządu lub redakcyjnym wymienionych czasopism.

Tego rodzaju zespolona praca przyczyni się nie tylko do ożywienia działalności Oddziałów, ale niewątpliwie wzbogaci również dorobek naukowy komisji przez rozszerzenie zakresu ich prac na teren całego Państwa.

RÓŻNE.

Polski Komitet Normalizacyjny przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu podaje do wiadomości wszystkich zainteresowanych, iż ukazała się między innymi z druku, uchwalona przez plenarne posiedzenie Komitetu w dniu 3 grudnia 1935 r. broszura:

POLSKIE NORMY.

Rury kanalizacyjne żeliwne. (Cena 3.— zł.).

Broszura powyższa jest do nabycia w Biurze Polskiego Komitetu Normalizacyjnego (Warszawa, Elektoralna 2).

I. OGÓLNOPOLSKI ZJAZD INŻYNIERÓW
WE LWOWIE.

Podajemy treść okólnika N. O. I. w powyższej sprawie: Na I Ogólnopolskim Zjeździe Inżynierów w 1937 r. wygłoszonych będzie szereg referatów. Termin zgłaszania tych referatów upływa w dniu 31 grudnia b. r.

Ze względu na ogólnie - inżynierski charakter Zjazdu, referaty te nie mogą zamykać się w granicach wąskich specjalności, winny natomiast posiadać charakter szerszy, budzący zainteresowanie ogółu świata technicznego.

Referaty Zjazdu nie mogą też stanowić fragmentarycznych, przypadkowo zestawionych zagadnień, lecz powiązane być winny w logiczną całość, prowadzącą do syntezy twórczych myśli inżynierskich, dotyczących najpoważniejszych problemów gospodarczo - technicznych, aktualnych dla polskiej racji stanu w obecnej chwili dziejowej.

Takimi najpoważniejszymi problemami doby obecnej, zajmującymi cały świat inżynierski, jest niewątpliwie podniesienie potencjału obronnego Państwa i stworzenie technicznych podstaw do szybkiego rozwoju gospodarczego, do likwidacji bezrobocia oraz do zapewnienia dobrobytu społeczeństwa.

Za jedyną drogę prowadzącą najbardziej bezpośrednio do osiągnięcia powyższych celów należy uznać pełną mobilizację sił twórczych, którymi organizm gospodarczy i społeczny Polski rozporządza, w postaci: konstruktywnej myśli, energii świata pracowniczego oraz zasobów naturalnych i gotowych urządzeń naszego kraju.

Praktyczne rozwinięcie na wszystkich odcinkach technicznej twórczości, naczelnej idei mobilizacji sił i środków dla wzmocnienia potencjału gospodarczo - obronnego Rzeczypospolitej, jest dziś szczególnym obowiązkiem inżynierów, jako reprezentantów szczytów myśli technicznej Kraju.

Na swoim pierwszym ogólnym Zjeździe wypadającym w tak ważnym i trudnym zarazem dla Państwa okresie, w zgłoszonych na Zjazd referatach, inżynierowie powinni przedstawić myśli i opracowania ze swoich dziedzin, tak dobrane pod względem zawartego materiału, aby mogły złożyć się w sumie na jednolitą koncepcję programową.

Mamy ambicję, aby koncepcja ta stała się w przyszłości racjonalną podstawą do opracowania ścisłego planu mobilizacyjnego sił gospodarczych Rzeczypospolitej.

KOMUNIKATY ODDZIAŁÓW

ODDZIAŁ W KRAKOWIE.

Zarząd Krakowskiego Oddziału Polskiego Związku Inżynierów Budowlanych złożył sprawozdanie na Walnym Zebraniu w dniu 24.XI.1936 r.

Oddział liczy 63 członków z terytorium Województwa Krakowskiego. Po załatwieniu początkowych spraw orga-

nizacyjnych Zarząd nawiązał ścisły kontakt z Zarządem Głównym w Warszawie, delegując obserwatorów do Komisji. Opracowano szczegółowy memoriał co do uregulowania uprawnień inżynierów budowlanych w zakresie prawa budowlanego i przemysłowego, przy czym Oddział poruszył również niezadowolony dotychczas zakres uprawnień w dziale prawa wodnego i komunikacji i zapoczątkował interwencję w sprawie określenia „konstrukcyj skomplikowanych”.

Z powodu braku reprezentacji inżynierów Województwa Krakowskiego wystąpił z inicjatywą założenia Koła Inżynierów w Krakowskim Towarzystwie Technicznym i prowadzi dalej akcję przystąpienia do N. O. I. po zorganizowaniu kół poszczególnych działów specjalnych.

Na utworzonej Komisji Badań Naukowych pod przewodnictwem Prof. Inż. Feliksa Zalewskiego wygłoszono 9 odczytów z dziedziny budownictwa, które wywołały żywe zainteresowanie tak ze względu na poziom jak i wybrane interesujące tematy. Komisji tej użyczyła Akademia Górnicza gościnności przy stacji doświadczalnej. Urządzono 2 wycieczki naukowe do Porąbki i Rożnowa z udziałem kilkudziesięciu osób oraz kilka wycieczek miejscowych.

Za tak żywą działalność podziękowano ustępującemu Zarządowi i wybrano nowy Zarząd w składzie: Prezes Inż. Stroka Kazimierz, wiceprezes Inż. Czerwiński Marian, sekretarz Inż. Gabryszewski Tadeusz, skarbnik Inż. Furdzik Tadeusz, członkowie Inż. Hlakowicz Janusz, Inż. Kopyciński Bronisław, Prof. Inż. Pogany Wojciech, Dr. Inż. Taub Józef.

W bieżącym roku przekazano Zarządowi zorganizowanie sekcji wodnej i komunikacyjnej, które ze względu na skład osobowy rokuje nadzieję poważnej pracy naukowej i zawodowej na terenie Oddziału.

Zarząd Towarzystwa Technicznego okazywał Oddziałowi zawsze prawdziwą życzliwość, gdyż Oddział był równocześnie Kołem Towarzystwa, co należy szczególnie z podziękowaniem podnieść.

ODDZIAŁ ŚLĄSKO-DĄBROWSKI.

Dla zaznajomienia kolegów z postępami techniki w budownictwie stalowym i żelbetowym zostały zorganizowane odczyty sprawozdawcze według następującego programu z II Międzynarodowego Kongresu Mostów i Konstrukcji w Berlinie:

Dn. 2.XII. Inż. Emil Łazoryk — „Ogólne wrażenia z kongresu ze specjalnym uwzględnieniem konstrukcyj żelbetowych i betonowych”.

Dn. 9.XII. Inż. Henryk Honheiser — „Nowe tendencje w budownictwie stalowym na II Kongresie”.

Inż. Jerzy Koziolek — „Przeгляд ostatnio wykonanych mostów stalowych”.

Dn. 16.XII. Inż. Artur Jahns — „Praktyczne zagadnienia spawania na II Kongresie”.

Inż. Wojciech Pogany — „Zagadnienia gruntów budowlanych na II Kongresie”.

Odbyte dotychczas odczyty cieszyły się dość dużą frekwencją i wywołały żywe zainteresowanie u słuchaczy. Zgodnie z życzeniem Zarządu Głównego przewidziane zostało odbycie zebrania dyskusyjnego w sprawie norm dla projektów mostowych i drogowych. Wycieczek w okresie sprawozdawczym nie urządzano ponieważ w tym czasie ciekawie pod względem technicznym roboty zostały już zakończone. W okresie zimowym przewidziane są wycieczki na tereny zakładów przemysłowych.

Oddział przez swych delegatów bierze udział w pracach Oddziału Śląsko-Dąbrowskiego N. O. I. Obecnie czynione są przygotowania do uroczystego otwarcia Oddziału, któ-

re wyznaczone zostało na dzień 2. lutego 1937 r. Liczba członków Oddziału wynosi 78.

KOMISJE

KOMISJA ZAGRANICZNA.

Kongres w Berlinie.

Do wiadomości Kolegów — uczestników Kongresu Mostów i Konstrukcyj w Berlinie podajemy, że Komisja interweniowała w Sekretariacie Międzynarodowego Związku Mostów i Konstrukcyj w imieniu tych Kolegów, którzy nie otrzymali dotychczas książki kongresowej. Z niezrozumiałych jednak powodów Sekretariat w Zurychu nie nadesłał żadnej odpowiedzi usprawiedliwiającej zwłokę w przekazaniu przez Biuro Kongresu w Berlinie brakującej ilości książek kongresowych. Związek będzie nadal interweniował w powyższej sprawie.

Jak wiadomo wszyscy uczestnicy Kongresu są obowiązani do nabycia „Raport final” w cenie 15 fr. szw. Związek nasz może się podjąć zbiorowego sprowadzenia tej książki i prosi Kolegów o nadsyłanie należytości (15 fr. szw. z kosztami przekazu wynosi 20 zł.) na konto P. K. O. Związku Nr. 29787.

KOMISJA KONKURSOWA.

Dnia 10.XII odbyło się pierwsze posiedzenie Sądu Konkursowego projektu garaży, o czym podawaliśmy wiadomość w poprzednich Biuletynach. Na konkurs wpłynęło ogółem 24 prac. Sąd Konkursowy przyjął jako podstawę prac projekt regulaminu Sądów Konkursowych, opracowany przez Zw. Inż. Bud. Rozstrzygnięcie konkursu na garaże spodziewane jest w połowie stycznia.

Dep. Budownictwa Min. Spraw Wojskowych zwrócił się do naszego Związku o ogłoszenie konkursu na projekt racjonalnego rozwiązania części kotłowni na pomieszczenie pompowni, zagłębionej w teren nawodniony. Szczegółowy program konkursu można otrzymać w Sekretariacie Związku. W następnym Biuletynie podane będą bliższe szczegóły tego konkursu.

PROJEKT REGULAMINU KONKURSÓW NA PROJEKTY INŻYNIERSKIE.

(Dokończenie).

Ogłaszamy dokończenie tego projektu i przypominamy, iż termin nadsyłania uwag do Sekretariatu Związku upływa 15. stycznia 1937.

Rozdział VI. Przygotowanie Konkursu.

§ 29. Zawiadomienie o konkursie przyjmuje Zarząd Główny lub Zarząd Oddziału Związku.

Zgłoszenie konkursu może być przyjęte od zleceniodawcy tylko pod warunkiem zapewnienia w sposób dostateczny pewny wypłaty nagród i kosztów Konkursu, po czym należy zawrzeć umowę pisemną ze zleceniodawcą.

§ 30. Po zawarciu umowy powołuje Zarząd Oddziału sędziów i ewentualnie sekretarza.

§ 31. Po ustaleniu składu Sądu, sekretarz uzupełnia, względnie uzgadnia ze zleceniodawcą program konkursu. Ostateczna redakcja programu musi być aprobowana przez Sąd, po czym dopiero może nastąpić ogłoszenie Konkursu.

§ 32. W programie konkursowym powinien być dokładnie omówiony temat konkursu oraz dokładnie określone te warunki faktyczne o zasadniczym znaczeniu, których pominięcie przez uczestników Konkursu dyskwalifikuje projekty. Oprócz tego w każdym programie konkursowym powinny być podane następujące terminy nie podlegające odroczeniu:

- ostateczny termin nadsyłania zapytań, mających na celu wyjaśnienie warunków konkursowych, oraz termin ich załatwienia.
- ostateczny termin ogłoszenia uzupełnień do programu, jeżeli uzupełnienia takie są przewidywane,
- termin składania prac konkursowych,
- przybliżony termin rozstrzygnięcia konkursu.

Gdyby w wyniku nadesłanych zapytań zaszła konieczność zmiany terminu składania prac konkursowych, nowy ostateczny termin składania prac i przybliżony termin rozstrzygnięcia Konkursu powinien być ogłoszony łącznie z terminem pod b).

W każdym programie mają być podane czasopisma, w których będą zamieszczone komunikaty Konkursowe, oraz imienny, pełny skład członków Sądu Konkursowego i ich zastępców, jak również miejsce i czas składania prac.

Program ogłasza i podpisuje sekretarz Sądu.

Rozdział VII. Przeprowadzenie Konkursu.

§ 33. Praca konkursowe przyjmuje i kwituje sekretarz Sądu. Bezwzględnie po upływie terminu składania prac, sekretarz wraz z jednym z członków Sądu, wyznaczonym przez przewodniczącego Sądu, spisują protokół podający:

- ilość nadesłanych prac konkursowych
- ich zawartość
- stan kopert z nazwiskami autorów, z dokładnym opisem ewentualnych uszkodzeń tych kopert.

Następnie koperty zawierające nazwiska autorów przekazuje sekretarz w postaci opieczętowanego pakietu Zarządowi Głównemu lub Oddziałowi Związku jako depozyt aż do czasu rozstrzygnięcia Konkursu, o czym należy uczynić odpowiednią wzmiankę w protokóle.

§ 34. Po spisaniu przewidzianego w § 33 protokołu, przystępuje sekretarz do opracowania referatu obejmującego:

- rozpatrzenie prac pod względem formalnym,
- przygotowanie wniosku podziału prac na dwie grupy; a to na:
Grupę A — obejmującą projekty, które bez względu na ich walory techniczne nie odpowiadają ściśle warunkom konkursu.
Grupę B — obejmującą projekty, które bez względu na ich walory techniczne odpowiadają ściśle warunkom konkursu.

Sprawozdanie to powinno być opracowane pisemnie w ten sposób, aby każdy ze złożonych projektów był w nim wymieniony i omówiony oddzielnie. Sprawozdanie to dołącza się następnie do protokołu przewodu sądowego.

§ 35. Po przygotowaniu powyższego sprawozdania sekretarz powiadamia o tym przewodniczącego Sądu, który zwołuje pierwsze posiedzenie Sądu z następującym porządkiem obrad:

- a) Sprawozdanie i referat sekretarza.
- b) Dyskusja nad sprawozdaniem i referatem sekretarza i ewentualne ustalenie podziału nadesłanych projektów na grupy.
- c) Ustalenie metody pracy Sądu.
- d) Ustalenie terminu następnego posiedzenia Sądu.

§ 36. W zależności od charakteru konkursu i ilości nadesłanych prac, zatwierdzenie podziału ich na grupy zaprojektowane przez sekretarza, względnie ustalenie definitywne tego podziału może być uskutecznione przez Sąd na pierwszym posiedzeniu, lub może być przedmiotem następnego posiedzenia. Po ostatecznym ustaleniu podziału na grupy spisuje sekretarz odpowiedni protokół podpisaný również przez przewodniczącego Sądu.

§ 37. Na podstawie uchwalonych uprzednio metod pracy i po ustaleniu podziału projektów na grupy, odbywa się właściwa praca Sądu w zakresie rozpatrywania i oceny projektów konkursowych.

Każdy sędzia opracowuje swoją opinię na piśmie w terminie oznaczonym przez przewodniczącego Sądu.

§ 38. Po upływie tego terminu zwołuje przewodniczący drugie względnie trzecie posiedzenie Sądu z porządkiem obrad:

- a) Odczytanie i przyjęcie protokołu z poprzedniego posiedzenia.
- b) Referaty Sędziowskie projektów grupy B.
- c) Wnioski na podział nagród.
- d) Głosowanie nad wnioskiem pod c).
- e) Referaty Sędziowskie projektów grupy A.
- f) Wnioski na zakupy projektów.
- g) Głosowanie nad wnioskami pod f).

Natychmiast po zakończeniu głosowania, sekretarz sporządza protokół, który podpisują wszyscy obecni na posiedzeniu.

§ 39. Nagrody mogą być przyznawane tylko pracom z grupy B, zaś zakupy z grupy A.

Zakupy zasadniczo są zarezerwowane dla prac o specjalnych wartościach, które zmieniając lub nie dostosowując się ściśle do warunków konkursowych, wprowadzają nowe, o wielkiej wartości, czynniki, ważne dla całości kształtu zagadnienia konkursowego.

Jeżeli czynników takich brak, zakupy mogą być całkowicie lub częściowo niewykorzystane, a uzyskane stąd kwoty użyte przez Sąd Konkursowy na dalsze dodatkowe nagrody w grupie B.

Rozdział VIII. Rozstrzygnięcie Konkursu.

§ 40. Po zakończeniu przewodu konkursowego, wszystkie projekty powinny być wystawione na widok publiczny wraz z protokołem przewodu sądowego i sprawozdaniem sekretarza.

Ogłoszenie o wystawieniu prac na widok publiczny ze wskazaniami miejsca, czasu trwania oraz terminu w jakim jest dopuszczalne zgłoszenie ewentualnych sprzeciwów przeciwko błędom formalnym w opinii projektów nagrodzonych, ma być podane w tych samych czasopiśmie, które przewidziano w programie dla umieszczania komunikatów konkursowych.

§ 41. Zainteresowani mogą składać sprzeciwy odnośnie strony formalnej wyroku Sądu ze wskazaniem błędów i niedopatrzeń w kwalifikacji projektów nagrodzonych.

Autorowie projektów zakwalifikowanych do zakupu mogą za okazaniem dowodu złożenia pracy, złożyć oświadczenie, że na zakup nie zgadzają się. Za zwolnioną z tego

tytułu kwotę może być uczyniony przede wszystkim inny zakup lub zwiększenie ilości nagród.

Podpisane sprzeciwy mogą być doręczane sekretarzowi Sądu za pokwitowaniem.

§ 42. Po upływie terminu na składanie sprzeciwów, przewodniczący Sądu zwołuje posiedzenie Sądu ze współudziałem zleceniodawcy (z prawem głosowania) i dwu członków Zarządu Głównego, względnie Zarządu Oddziału, na którym sekretarz Sądu referuje całokształt sprawy, po odczytaniu wszystkich posiadanych dokumentów.

Na posiedzeniu tym zapada decyzja o słuszności lub niesłuszności zgłoszonych sprzeciwów.

W razie stwierdzenia błędu w przewodzie sądowym, sprawa przechodzi do ponownego i ostatecznego już rozpatrzenia Sądu w normalnym składzie, t. j. bez współudziału zleceniodawcy i delegatów Zarządu.

Tok postępowania Sądu przy ponownym rozpatrywaniu konkursu jest analogiczny jak w §§ 37, 38 i 39 niniejszego regulaminu.

§ 43. Po ostatecznym zamknięciu protokołu przewodu sądowego następuje akt publicznego rozstrzygnięcia Konkursu w terminie do 7 dni od zakończenia przewodu.

Na akt powyższy składa się:

- a) odczytanie wyciągu z ostatecznego protokołu o przydziale nagród i zakupów z uzasadnieniem decyzji.
- b) otwarcia kopert z nazwiskiem autorów prac nagrodzonych i zakupionych i ujawnienie tych nazwisk.

§ 44. Nagrody konkursowe i zakupy powinny być wypłacone, o ile nie postanawia program Konkursu inaczej, w ciągu 10-ciu dni od daty otwarcia kopert.

Autorów prac zawodowych i zakupionych określa się nazwą laureatów konkursowych i prawa laureatów np. w konkursach wtórnych są jednakowe.

Nazwiska laureatów i wyniki konkursu powinny być ogłoszone co najmniej w czasopiśmie przewidzianych w programie do ogłaszania komunikatów konkursowych, również w ciągu 10-ciu dni od daty otwarcia kopert.

§ 45. Koperty z nazwiskami autorów prac nienagrodzonych podlegają zniszczeniu w obecności przewodniczącego Sądu bezpośrednio po publicznym rozstrzygnięciu konkursu. Nagrodzone i zakupione projekty przekazuje sekretarz zleceniodawcy za pokwitowaniem.

Pozostałe projekty podlegają zwrotowi w terminie jednodniowym od daty ogłoszenia w czasopiśmie wyniku konkursu. Projekty nieodebrane w tym terminie przechodzą w pierwszym rzędzie do dyspozycji zleceniodawcy, a w razie zrzeczenia się ich przez tegoż, do archiwum Zespołu Sędziów i Sekretarzy.

Tak zleceniodawca, jak ewentualnie Zarząd Główny lub Zarząd Oddziału Związku mają pełną swobodę w dysponowaniu tymi pracami.

Sekretarz konkursu opracował protokół, obejmujący w krótkości całokształt przebiegu konkursu, który po uzupełnieniu odpowiednimi dokumentami i podpisaniu go przez przewodniczącego Sądu, przesyła zgodnie z § 20 niniejszego regulaminu, na czym czynności sekretarza są zakończone.

§ 46. Jeżeli z pewnych względów wystawienie prac konkursowych na widok publiczny nie może mieć miejsca, odpowiednia wzmianka o tem musi być uczyniona od razu w programie konkursu.

W tym wypadku zleceniodawca ma decydujący wpływ na dobór sędziów delegowanych z Zespołu Sędziów i Sekretarzy, oraz na ewentualny dobór delegowanego sekretarza. Wszystkie projekty, programy, matryce prac skła-

dają uczestnicy konkursu u sekretarza, podpisując równocześnie deklarację, że żadnych materiałów odnoszących się do danego zagadnienia konkursowego nie pozostawili u siebie, wszelkie zaś notatki zostały zniszczone.

Wszystkie złożone prace są w wyłącznej dyspozycji zleceniodawcy.

Uczestnicy konkursu nie mają w tym wypadku żadnej możliwości do wnoszenia sprzeciwów przeciwko pierwszej decyzji Sądu, która jest ostateczną.

Komunikaty o tych konkursach nie będą ogłaszane w czasopiśmie.

Rozdział IX. Postanowienia szczegółowe.

§ 47. Tok postępowania przy konkursach zamkniętych jest zasadniczo identyczny jak określony w powyższych paragrafach, za wyjątkiem odchyłań podanych w §§ 48, 49, 50 i 51.

§ 48. Listę uczestników konkursu zamkniętego ustala tylko zleceniodawca.

W wypadku rozpisania Konkursu przez zleceniodawcę, sprawa wysokości nagród i zapewnienia ich wypłaty nie obchodzi Związku.

Poszczególne członkowie Zespołu Sędziów i Sekretarzy powołani do Sądu w Konkursie zamkniętym po zapoznaniu się z listą uczestników Konkursu, mają prawo nie przyjąć mandatu, jeśli nabiorą przeświadczenia, że zachodzą motywy utrudniające im bezstronność Sądu.

§ 49. Ustaloną listę Sądu konkursowego podaje sekretarz do wiadomości zaproszonym uczestnikom konkursu. W terminie oznaczonym przez przewodniczącego Sądu uczestnicy oświadczają się, czy przy podanym składzie Sądu wezmą udział w konkursie.

W wypadku rezygnacji któregośkolwiek z uczestników, zleceniodawca albo uzupełnia listę zaproszonych albo pozostawia ją w zmniejszonym składzie.

§ 50. Po definitywnym powołaniu składu Sądu, następuje wspólnie z uczestnikami konkursu ostateczne ustalenie programu konkursu, terminu składania projektów oraz terminu rozstrzygnięcia konkursu.

§ 51. Po zakończeniu przewodu sądowego, motywy wyroku podaje sekretarz Sądu bezpośrednio do wiadomości uczestników konkursu.

§ 52. Przy konkursach dwu lub więcej etapowych, skład Sądu konkursowego pozostaje przy wszystkich etapach bez zmiany.

§ 53. W wypadku, gdy w konkursie powszechnym biorą udział także uczestnicy zaproszeni imiennie przez zleceniodawcę, a konkurs jest rozpisany przez Zarząd (Oddział) P. Z. I. B., winien zleceniodawca zapewnić w odpowiedni sposób wynagrodzenie dla wszystkich uczestników imiennie zaproszonych, nie zależnie od normalnych nagród i zakupów ustalonych w programie.

Wysokość wynagrodzenia tego ustala zleceniodawca w porozumieniu z P. Z. I. B. (Oddziałem).

W wypadku rozpisywania takiego konkursu przez zleceniodawcę, sprawa wynagrodzeń uczestników zaproszonych jest jego wewnętrzną sprawą.

Po za tym tok postępowania przy takim konkursie jest normalny.

§ 54. Tak przy konkursach ograniczonych, jak też i powszechnych z udziałem uczestników zaproszonych, żaden z autorów nie podpisuje projektów.

Sekretarz konkursu, wydając pokwitowania na złożone prace, wpisuje na dowodach złożenia tylko hasło, względnie godło, podane przez uczestnika.

KOMISJA SPRAW ZAWODOWYCH.

Komisja Spraw Zawodowych informuje niniejszym Kolegów o następujących aktualnych zagadnieniach zawodowych:

1) Dnia 19 listopada 1936 r. ukazało się rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych o Komisji Kwalifikacyjnej do stwierdzenia praktycznej umiejętności fachowej osób uprawnionych do kierowania robotami budowlanymi i sporządzania projektów tych robót w myśl § 368 Prawa Budowlanego zmienionego ustawą z dn. 14 lipca 1936 r.

W myśl przepisów Prawa Budowlanego z przed 14 lipca 1936 r. architekci po wykazaniu się trzyletnią praktyką oraz złożeniu egzaminu z ustawodawstwa budowlanego mieli prawo kierowania wszelkimi robotami, jak również sporządzanie projektów robót budowlanych wszelkiego rodzaju, łącznie ze wszystkimi projektami konstrukcyjnymi tych robót. Inżynierowie lądowi i wodni po wykazaniu się trzyletnią praktyką oraz złożeniu egzaminu z ustawodawstwa budowlanego mieli jedynie uprawnienie do sporządzania projektów robót budowlanych, do kierowania którymi byli uprawnieni, o ile wykazali się dostateczną praktyką przy sporządzaniu projektów, która mogła być odbyta równocześnie z praktyką przy robotach budowlanych.

Ustawa z dn. 14 lipca 1936 r. przyznaje architektom prawo do sporządzania projektów robót (również konstrukcyjnych), do kierowania którymi są uprawnieni jednakże za wyjątkiem budynków większych o skomplikowanych konstrukcjach żelaznych, żelazo - betonowych i innych. Do kierowania robotami konstrukcyjnymi tych budynków wymagany jest egzamin w myśl § 368. Inżynierowie lądowi i wodni wogóle nie mają prawa projektowania architektonicznego przed złożeniem egzaminu w myśl § 368. Jedynie po złożeniu egzaminu mogą uzyskać uprawnienie do sporządzania projektów architektonicznych dla robót, do kierowania którymi są uprawnieni.

Niżej podajemy rozporządzenie Min. Spraw Wewnętrznych co do sposobu przeprowadzania wyżej wspomnianych egzaminów.

622.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH

z dnia 19 listopada 1936 r. (Dz. Ust. Nr. 89).

§ 2. (1) Do stwierdzania praktycznej umiejętności w projektowaniu i wykonywaniu robót konstrukcyjnych i praktycznej umiejętności sporządzania projektów (planów) architektonicznych w przypadkach, przewidzianych w art. 361 ust. 3 i w art. 362 ust. 2, oraz praktycznej umiejętności fachowej w przypadkach, przewidzianych w art. 402 ust. 2, powołuje się komisję kwalifikacyjną w składzie:

- a) przewodniczącego, wyznaczonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych,
- b) delegata Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego,
- c) dwóch członków, powołanych na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przez Ministra Spraw Wewnętrznych spośród czterech kandydatów, profesorów bądź wykładowców na Wydziale Architektury Politechniki Warszawskiej, wybranych przez Radę Wydziałową,
- d) dwóch członków, powołanych na wniosek Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego przez Ministra Spraw Wewnętrznych spośród czterech kan-

dydatów, profesorów bądź wykładowców na Wydziale Inżynierii Lądowej i Wodnej Politechniki Warszawskiej, wybranych przez Radę Wydziałową,

e) sekretarza, wyznaczonego przez Ministra Spraw Wewnętrznych.

(2) W tym samym trybie mają być powołani bądź wyznaczeni: zastępca przewodniczącego, zastępcy członków komisji i zastępca sekretarza, przy czym zastępcami członków, określonych w ust. (1) pkt. c) i d), będą powołani kandydaci, wybrani przez Rady Wydziałowe Politechniki w Warszawie w myśl ust. 1) pkt. c) i d), a nie mianowani na członków komisji.

§ 3. (1) Osoby, ubiegające się o stwierdzenie praktycznej umiejętności w projektowaniu i wykonywaniu robót konstrukcyjnych albo praktycznej umiejętności sporządzania projektów (planów) architektonicznych w przypadkach, przewidzianych w art. 361 ust. 3 i w art. 362 ust. 2, lub też o stwierdzenie praktycznej umiejętności fachowej w przypadkach, przewidzianych w art. 402 ust. 2, powinny wnieść podanie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych za pośrednictwem właściwego wojewody, a w Warszawie — za pośrednictwem Komisarza Rządu na m. st. Warszawę.

(2) Do podania należy dołączyć:

- a) dowód, stwierdzający, iż dana osoba posiada uprawnienie do kierowania robotami budowlanymi, ewentualnie i do sporządzania projektów (planów) tych robót w Państwie Polskim,
- b) dowody, stwierdzające praktyczną umiejętność jak: wykonane projekty i prace konkursowe, prace o charakterze naukowym, świadectwa z wykonania konkretnych prac i t. p.,
- c) dwie fotografie, zaopatrzone własnoręcznymi podpisaniami.

(3) Dopuszcza się zgłoszenie prośby o stwierdzenie praktycznej umiejętności, o której mowa w ust. 1, łącznie z prośbą o udzielenie uprawnienia do kierowania robotami budowlanymi.

§ 4. Wojewoda zarządzi protokółarne przesłuchanie ubiegającego się o stwierdzenie praktycznej umiejętności (§ 3 ust. 1) co do okoliczności, czy nie utracił on na mocy obowiązujących przepisów prawa kierowania robotami budowlanymi bądź prawa do sporządzania projektów, oraz zbada w razie potrzeby z urzędu prawdziwość złożonych oświadczeń, po czym prześle uzupełnione w ten sposób podanie do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.

§ 5. Po stwierdzeniu, że zachodzą wymagane warunki, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych orzeka o skierowaniu sprawy do komisji kwalifikacyjnej i zawiadamia o tym interesowanego.

§ 6. (1) Ubiegający się o stwierdzenie praktycznej umiejętności (§ 3 ust. 1) powinien złożyć takse na pokrycie kosztów tego stwierdzenia w wysokości 120 zł. w miejscu i w sposób, określony w piśmie, zawiadamiającym o skierowaniu sprawy do komisji kwalifikacyjnej.

(2) Taksa, po pokryciu z niej wydatków, połączonych z czynnościami komisji, przypada przewodniczącemu, członkom komisji i sekretarzowi w częściach, jakie zostaną ustalone przez komisję.

(3) Taksa podlega zwrotowi w razie usprawiedliwionego niestawiennictwa interesowanego do komisji. Prośbę o zwrot taksy należy zgłosić najdalej w ciągu 14 dni od daty wyznaczonego terminu stawiennictwa do komisji.

§ 7. Posiedzenia komisji zwołuje przewodniczący w miarę potrzeby.

§ 8. (1) W posiedzeniach komisji biorą udział: przewodniczący lub jego zastępca, delegat Ministra Wyznań

Religijnych i Oświecenia Publicznego, jeden z członków, określonych w § 2 pkt. c), jeden z członków, określonych w § 2 pkt. d) oraz sekretarz albo ich zastępcy.

(2) Przy rozpatrywaniu spraw, dotyczących praktycznej umiejętności sporządzania projektów (planów) architektonicznych, w posiedzeniach biorą udział obaj członkowie, określeni w § 2 pkt. c), a przy rozpatrywaniu spraw, dotyczących praktycznej umiejętności w projektowaniu i wykonywaniu robót konstrukcyjnych, — obaj członkowie, określeni w § 2 pkt. d).

§ 9. (1) Ubiegający się o stwierdzenie praktycznej umiejętności, o której mowa w § 3, obowiązany jest:

- a) wykonać pracę pisemną bądź rysunkową, wyznaczoną przez komisję oraz
- b) skutecznie w drodze ustnej obronę wyżej wspomnianej pracy.

(2) Komisja może uznać, że praktyczną umiejętność w dostatecznym stopniu stwierdzają dowody, przedstawione przez interesowanego, i może wówczas zwolnić go od wykonania pracy pisemnej bądź rysunkowej i od obrony tej pracy i ewentualnie może poddać go zamiast tego egzaminowi ustnemu z praktycznej umiejętności fachowej.

§ 10. (1) Praca, określona w § 9 ust. (1) pkt. a), powinna być wykonywana w lokalu, wskazanym przez przewodniczącego, i pod nadzorem członka komisji lub sekretarza i nie może trwać dłużej niż 6 dni, licząc po 6 godzin dziennie.

(2) Obrona pracy, o której mowa w poprzednim ustępie, bądź egzamin ustny, określony w § 9 ust. (2), odbywa się przed komisją, zwołaną w składzie, określonym w § 6, w miejscu, wyznaczonym przez przewodniczącego, i nie może trwać dłużej niż 2 godziny.

(3) Przy wykonaniu pracy pisemnej, bądź rysunkowej wolno używać pomocniczych środków mechanicznych, jak: maszyn do pisania lub rachowania, suwaka, planimetru i t. p., jako też tablic logarytmicznych i rachunkowych, analizy cen, tablic pomocniczych przy obliczeniach statycznych i t. p. Natomiast korzystanie z podręczników, wzorów rysunkowych i t. p. lub też z pomocy osób trzecich jest zabronione.

§ 11. Prace pisemne bądź rysunkowe może wykonywać równocześnie w jednym lokalu kilku kandydatów. Obrona pracy pisemnej bądź rysunkowej (§ 9 ust. 1 pkt. b), jako też egzamin ustny (§ 9 ust. 2) odbywa się osobno dla każdego kandydata.

§ 12. Przy obronie pracy pisemnej bądź rysunkowej (§ 9 ust. 1 pkt. b) oraz przy egzaminie ustnym (§ 9 ust. 2) prawo zadawania pytań przysługuje przewodniczącemu i członkom komisji.

§ 13. (1) Po ukończeniu obrony pracy pisemnej bądź rysunkowej (§ 9 ust. 1 pkt. b) lub po przeprowadzeniu egzaminu (§ 9 ust. 2) komisja niezwłocznie poweźmie uchwałę co do praktycznej umiejętności interesowanego, którą może uznać jako nie wystarczającą lub jako wystarczającą.

(2) Uchwała komisji zapada większością głosów. Sekretarz w głosowaniu udziału nie bierze. W razie równości głosów, licząc także głos przewodniczącego, decyduje głos przewodniczącego.

(3) Powziętą uchwałę ogłasza interesowanemu przewodniczący w obecności komisji.

§ 14. Sekretarz sporządza z każdego posiedzenia komisji protokół, do którego wpisuje się: skład komisji kwalifikacyjnej, przedmiot jej obrad i uchwały przez nią powzięte. W szczególności, gdy chodzi o posiedzenia, mające na celu stwierdzenie umiejętności fachowej, do proto-

kółu należy wpisać: temat pracy pisemnej bądź rysunkowej, wykonanej przez interesowanego, pytania, zadane mu przy obronie wspomnianej pracy bądź przy egzaminie praktycznym, dowody, na których podstawie zwolniono interesowanego od obowiązku wykonania pracy pisemnej bądź rysunkowej i od obrony tej pracy, w razie gdy takie zwolnienie nastąpiło, oraz ocenę praktycznej umiejętności.

§ 15. Rozporządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

II) W czasie zeszłorocznej sesji sejmowej zostały wniesione przez rząd trzy projekty ustaw samorządowych. 1) Projekt ustawy o odpowiedzialności służbowej członków organów zarządzających i funkcjonariuszy w samorządzie terytorialnym. 2) Projekt ustawy o uposażeniach w samorządzie terytorialnym. 3) Projekt ustawy o służbie w samorządzie terytorialnym. Częściowo zostały one przedyskutowane na komisji sejmowej, lecz nie całkowicie, tak, że dopiero w czasie tegorocznej sesji zostaną one zatwierdzone. Oprócz tego został wniesiony rządowy projekt ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym w samorządzie terytorialnym. Projekty ustaw wprowadzają szereg zmian niekorzystnych dla pracowników. Ustawa o służbie w samorządzie dzieli pracowników na dwie grupy: stabilizowanych i kontraktowych. Pracownicy przedsiębiorstw samorządowych, zostają zaliczeni do grupy pracowników kontraktowych, dotyczy to przede wszystkim inżynierów zatrudnionych w przedsiębiorstwach. Projekty ograniczają możliwość występowania w charakterze rzeczoznawców oraz pracy zawodowej po za pracą w samorządzie. Dodatki funkcyjne mogą być przyznawane tylko pracownikom stabilizowanym. Wobec tego pracownicy przedsiębiorstw nie będą mogli ich otrzymywać.

N. O. I. otrzymał z Min. Spraw. Wewnętrznych projekty tych ustaw z prośbą wydania swej opinii. N. O. I. rozesłał ze swej strony te projekty do zrzeszonych stowarzyszeń z prośbą o wypowiedzenie się. Szereg stowarzyszeń nadesłało odpowiedzi, w których broni praw pracowników, a przede wszystkim praw inżynierów zatrudnionych w samorządzie. P. Z. I. B. przygotowuje również swoją opinię.

III) Ukazało się rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 października 1936 r. o zasięganu opinii w sprawach odpowiedzialności osób, uprawnionych do kierowania robotami budowlanymi i do sporządzania projektów tych robót.

W myśl rozporządzenia do udzielania opinii w sprawach odpowiedzialności osób uprawnionych do kierowania robotami budowlanymi i do sporządzania projektów tych robót w myśl art. 402 ust. 3, gdy osoby te należą do izb inżynierskich, są powołane właściwe izby inżynierskie. Gdy chodzi o osoby, nie należące do izb inżynierskich, do udzielania wspomnianych opinii są powołane:

- Stowarzyszenie Architektów Rzeczypospolitej Polskiej, — co do architektów,
- Naczelna Organizacja Inżynierów Rzeczypospolitej Polskiej — co do inżynierów lądowych i wodnych oraz inżynierów mechaników i górników, których uprawnienia określone są art. 363,
- Naczelna Organizacja Stowarzyszeń Techników Rzeczypospolitej Polskiej, — co do osób, nie posiadających wyższego wykształcenia technicznego, zakończono przepisany egzaminami.

IV) Wobec zainteresowania kolegów egzaminami dla uzyskania upoważnień do kierowania robotami budowlanymi, pragniemy zawiadomić kolegów, iż w następnym ko-

munikacie podamy bliższe szczegóły, odnoszące się do tych egzaminów.

KOMISJA ODCZYTOWO - WYCIECZKOWA.

Zapowiadany cykl odczytów sprawozdawczych z Międzynarodowego Kongresu Mostów i Konstrukcyj w Berlinie odbył się w dniach 20, 23 i 30 listopada w dużej sali Stowarzyszenia Techników w Warszawie z udziałem prof. Pszenickiego, prof. Bryły, inż. Torunia i inż. Piętkowskiego. Odczyty te cieszyły się znacznym zainteresowaniem, czego dowodem jest liczny udział słuchaczy (ok. 200 osób na każdym odczycie). Odczyt kol. Piętkowskiego, który miał się odbyć dn. 23 listopada, przesunięto o tydzień i połączono z prelekcją kol. Biesiekierskiego o budownictwie przeciwlotniczym.

Narazie zamieszczamy sprawozdanie z odczytów inż. Piętkowskiego i inż. kpt. Biesiekierskiego. Obszerne sprawozdanie z reszty odczytów zamieścimy w następnym numerze Biuletynu.

Odczyt inż. Piętkowskiego p. t. „Mechanika gruntów na Kongresach w Cambridge (Stany Zjedn.) i w Berlinie”.

Omawiając Kongres w Cambridge, inż. Piętkowski wyjaśnił, jakie zagadnienia wchodzi w zakres mechaniki gruntów i jednocześnie podał niektóre ciekawsze dane z referatów, zgłoszonych na Kongres. Mechanika gruntów zajmuje się: 1) badaniem własności fizycznych i mechanicznych gruntów, 2) rozkładem nateżeń w gruntach w związku z konstrukcjami inżynierskimi i budowlanymi (fundamenty, ścianki oporowe, tunele i t. p.) i 3) zjawiskami powstającymi w gruncie, gdy jest on użyty jako materiał (zapory ziemne, drogi, skarpy). W konsekwencji tak ogólnie ujętego zakresu nauki, specjalna uwaga zostaje poświęcona studiowaniu tych szczegółowych zagadnień, które mają większe znaczenie w praktyce inżynierskiej.

Prelegent, korzystając z ilustracji rzucanych na ekran, omówił zasadniczą różnicę między gruntami piaszczystymi i gliniastymi (różnica uziarnienia, zagęszczanie piasku przez nacisk i udręszanie, kapilarne nateżenia w glinie), podał rezultaty prac Boussinesg'a, Köglera i in. (rozkład nateżeń pod fundamentami, sposoby sprawdzania tych nateżeń w naturze), teorię prof. Terzaghi o osiadaniu gruntów gliniastych (badanie gruntów przy pomocy oedometrów i aparatów ścinających); następnie wspomniął o szeroko potraktowanym na Kongresie badaniu osiadań budowli, o studiach nad różnymi typami pali, o wytrzymałości skarp (metoda obliczeniowa Petersona, sposoby wzmocnienia skarp, zagęszczanie piasków powyżej gęstości krytycznej), o filtracji gruntów, o wysadzinach wskutek mrozów, o sposobach ulepszania gruntów (ubijanie, zastrzyki chemiczne, elektroliza) i o laboratoriach gruntowych. W rezultacie obrad na konferencji w Cambridge postanowiono powołać stały Komitet Międzynarodowy do spraw mechaniki gruntów.

Omawiając Kongres w Berlinie, inż. Piętkowski zwrócił uwagę na referat, dotyczący osiadania mostów na niemieckich autostradach, gdzie Niemcy dopuszczają zgóry na podstawie obliczeń nieraz duże osiadania przyczółków i filarów, dochodzące czasem do 900 mm i następnie prowadzą dokładną kontrolę tych osiadań, oraz na referat, traktujący o próbach określania wartości gruntów przez badanie: a) rezonansu gruntów na wywołane drgania oraz zdolności do tłumienia tych drgań i b) w ostatnim cza-

sie, szybkości przenoszenia się fal przy wywołanych drganiach. Z rezolucji berlińskiego Kongresu na szczególną uwagę zasługuje zalecenie wprowadzenia mechaniki grun-
tów do programów wykładów w politechnikach.

Odczyt inż. kpt. Biesiekierskiego.

Odbył się dn. 30 listopada b. r. w dużej sali Stowarzyszenia Techników w Warszawie. Ze względu na znaczenie i aktualność poruszonych w nim zagadnień podajemy poniżej go w streszczeniu.

Zagadnienie budownictwa przeciwlotniczego w sposób formalny po raz pierwszy postawiła ustawa o obronie przeciwlotniczej z dn. 14 marca 1934 r. Nie ustaliła ona jednak w jaki sposób należy się zabezpieczać, kto jest obowiązany do tego i za co? Życie parło to zagadnienie wciąż naprzód. Widzimy różne próby bliższego sprecyzowania tego zagadnienia, najsilniejszym wyrazem tego były wnioski uchwalone przez zjazd obradujący we Lwowie 18 — 20 maja r. b. w sprawie wykonywania nadzoru budowlanego. Zasadniczo jednak rozwiązanie i wyjaśnienie da rozporządzenie do ustawy, na które czeka całe społeczeństwo.

Jakiem ma być to rozporządzenie? Musi ono uwzględnić 3 zasadnicze postulaty:

I racjonalne zaopatrzenie ludności w schrony,

II wybór metody i sposobów budowania domów najmniej wrażliwych na bomby lotnicze,

III należyte planowanie miast.

Przede wszystkim należy ustalić i s t o t ę z a b e z p i e c z e n i a. Zależy ono od stopnia zagrożenia, przeznaczenia obiektu, środków technicznych i możliwości materialnych. Nie ma więc mowy o zabezpieczeniu całkowitym. Zabezpieczenie musi być uniwersalne, to znaczy obliczone na wszelkie rodzaje bomb i współmierne, to znaczy jednakowe we wszystkich swoich elementach. Zabezpieczenie uzyskuje się przez budowę wytrzymałe, maskowanie lub dublowanie szczególnie narażonych elementów.

Konieczne jest następnie przyjęcie pewnej klasyfikacji. Może być ona według klucza wytrzymałości, klucza przeznaczenia lub klucza mieszanego.

Klasyfikacja LOPP. uwzględnia wytrzymałość, rozróżnia pomieszczenia uszczelnione, schrony przeciwgazowe i schrony przeciwlotnicze. Pierwsze projekty rozporządzenia wykonawczego przyjmowały klasyfikację według przeznaczenia. Najracjonalniejszy będzie klucz mieszany.

Kryterium dla ustalenia, do kogo stosuje się obowiązek zaopatrywania budowli w schrony, może być dwojakie: według ilości mieszkańców, według wysokości kosztów.

O ile przyjmujemy, że pewien procent mieszkańców będzie korzystał ze schronu i ustalimy klucz dla obliczania ilości mieszkańców zależnie od ilości mieszkań i ich wielkości, wówczas łatwa będzie odpowiedź na to pytanie. W Polsce jednak niema takich oficjalnych norm. Ponadto sporny jest procent mieszkańców korzystających ze schronu. Kryterium materialne polega na ustaleniu wysokości kosztów na schron i procentu przeznaczanego na te koszty (według Schoszbergera i Stellingwerffa ok. 2% wszystkich kosztów budowy).

Domy, w których mają być schrony muszą być zabezpieczone od bomb zapalających i mieć dostatecznej wielkości piwnice. Ponadto mają one odpowiadać następującym warunkom: wytrzymałość na podmuch bomby burzącej, dogodny dojazd, wyjście zapasowe, możliwość szybkiego przewietrzenia, szczelność, zabezpieczenie od gruzów i wstrząsu, a w szczególności zabarykadowania gruzem drzwi, posiadać ustęp, zaopatrzenie w wodę i t. p.

Zmniejszenie uszkodzeń od działania bomb lotniczych osiąga się przez całkowite zabezpieczenie od bomb zapa-

lających, stosowanie konstrukcji szkieletowej odpornej na podmuchy i takie rozplanowanie wewnętrzne, któreby należyście związało schron.

Należy równocześnie unikać przeprowadzenia takich postulatów, które by były zbyt kosztowne, zawodne, i skomplikowane. Do takich postulatów wypadłoby zaliczyć wyprowadzanie wyjścia zapasowego chodnikiem podziemnym.

Wreszcie postulaty urbanistyczne sprowadziłyby się do 3 zasadniczych:

rozbudowa odpowiednio rzadka, przedzielanie pasów zabudowanych szerokimi pasami zieleńców (10 do 40 m), oraz rewizja sieci komunikacyjnej. Drugi postulat da się rozwiązać nie tylko przez miasta, pasmowe, propagowane w Bolszewii, ale również zastosowanie pasów lub klinów zieleńców w miastach o charakterze skupionym (Pabjanice, Główno). Nienależyte uwzględnienie komunikacji pociąga dużą zwłokę w pracy a nawet może uniemożliwić ją (np. Plac na Bramie w Przemyśle).

O ile powyższe postulaty znajdują swe odzwierciedlenie w rozporządzeniu wykonawczym, wówczas samo wydanie jego stanie się gwałtownym bodźcem dla ruchu budowlanego.

*

W pierwszych dniach stycznia Komisja projektuje odczyt kol. Nechaya p. t. „Wrażenia z podróży po betoniarniach przemysłowych w Niemczech i Holandii”. Termin odczytu podamy odrębnym okólnikiem.

WSPÓLPRACA ZWIĄZKU Z MUZEUM TECHNIKI I PRZEMYSŁU.

Nawiązując do wzmianki podanej w poprzednim numerze Biuletynu pod powyższym tytułem podajemy do wiadomości Kolegów, że Związek wyłonił stałą Komisję w składzie Kolegów: prof. W. Żenczykowskiego, inż. J. Nechaya, inż. I. Lufta i inż. St. Kühna, która wraz z delegatem Muzeum T. i Przem. p. inż. arch. J. Ostrowskim będzie miała na celu ogólną organizację przy urzędowaniu dzieła techniki budowlanej i urbanistyki w Muzeum Techniki i Przemysłu i nadzór fachowy. Pierwsze zebranie Komisji odbyło się w dniu 15. b. m., na którym Komisja uchwaliła:

1) Zebrać potrzebne fundusze z instytucji popierających budownictwo lub zainteresowanych w rozwoju poszczególnych jego działów.

3) Przeprowadzić w tym celu akcję w prasie fachowej.

3) Prosić wszystkich Kolegów o wzięcie czynnego udziału i stałe popieranie powyższej akcji.

4) Komisja zatwierdziła ogólny schemat układu ekspozycji, przewidujący podział pionowy i poziomy. W podziale pionowym będą umieszczone fotografie i fotomontaże, opisy i odnośniki naukowe dla kół specjalnie zainteresowanych w formie nie nużącej wzroku normalnych przechodniów i wreszcie modele. W podziale poziomym przewiduje się ugrupowanie według kolejności następującej: materiały budowlane, budowa i urbanistyka.

W każdym z poszczególnych działów projektuje się porównania historyczne, wskazania najczęściej spotykanych błędów oraz porównania poglądowe z uwzględnieniem dynamiki budowy.

5) Komisja poleciła Koledze St. Kühnowi w myśl przyjętego schematu opracowanie szkicowego projektu urządzenia działu budownictwa z wyszczególnieniem ekspozycji i z rozmieszczeniem przystosowanym do przewidzianej powierzchni działu budownictwa w nowoprojektowanym gmachu Muzeum. Projekt ten będzie materiałem do dyskusji na następnym zebraniu Komisji.

PRZEGLĄD CERAMICZNY

Nr. 12

DODATEK DO PRZEGLĄDU BUDOWLANEGO

ROK V.

ORGAN OFICJALNY STAŁEJ DELEGACJI ZRZESZEŃ PRZEMYSŁOWCÓW CERAMICZNYCH R. P.

KOMITET REDAKCYJNY:

P. P.: I. Ehrenpreis, inż. J. Merz. — Kraków, J. Badura — Katowice, arch. J. Handzelewicz — Grudziądz, inż. E. Langner, H. Martens, arch. L. Burdyński, inż. G. Żelechowski i J. Świętochowski — Warszawa, inż. W. Matzke — Lwów, W. Stopa — Poznań, inż. J. Marynowski — Toruń.

Redaktor „Przeгляdu Ceramicznego” — inż. Alfred Dziedziul — Chelmno (Pomorze), telefon 53.

*Życzymy wszystkim Ceglarzom polskim
SZCZĘŚLIWEGO 1937 ROKU*

*Stała Delegacja i Redakcja
PRZEGLĄDU CERAMICZNEGO*

BILANS CEGIELNICTWA POLSKIEGO ZA 1936 ROK

(Koniunktura. Stan finansowy cegielnictwa. Sprawy robotnicze. Taryfy kolejowe. Sprawy organizacyjne.)

Rok bieżący kończy się. Dobry gospodarz zamyka wtedy swój bilans. I my — choć w masie naszych z górą 2000 cegielń nie jesteśmy najlepszym gospodarzem — uczynimy to.

Po latach depresji i prawdziwej nędzy mogliśmy znów zanotować widoczną poprawę koniunktury w roku ostatnim, który kończymy prawie z wyprzedaną produkcją. Przypomniały się nam lata 1928/29, które pozwoliły nam zaczerpnąć nieco świeżego powietrza. Nieco inaczej jednak sprawy ukształtowały się w r. b., ukształtowały się niewesoło i nieoczekiwanie.

Sprzedawaliśmy nasze wyroby w poprzednich latach z widoczną i świadomą stratą w nadziei, że i dla nas nastaną lepsze czasy. Nie zawiedliśmy się, jednak spotkaliśmy się raptem z ciosem wymierzonym w samą egzystencję naszego cegielnictwa. Zanotowana i przez Instytut Badania Koniunktury poprawa koniunkturalna i pewna ogólna zwyczajka cen spotkała się co do cegły z najostrejszymi represjami, dotąd nienotowanymi w stosunku do którejkolwiek gałęzi przemysłu polskiego. Nie będziemy ponownie wdawać się w analizę tych nieoczekiwanych dla nas wstrząsów, chcemy tylko jeszcze raz podkreślić, że dotąd nie rozumiemy tego specjalnego „wyróżnienia” naszego przemysłu.

Ceny płodów rolnych zwyżkują i wszyscy uważają to za słuszne i pożądane, natomiast drobna — bo 10 — 15% — zwyczajka cen cegły w okręgu warszawskim i tylko w tym okręgu pociągnęła za sobą skutki wiadome!

Postawmy sprawę jasno. Stan finansowy cegielnictwa naszego jest znany: większość np. cegielń podwarszawskich ledwie dyszy albo też znajduje się w stanie upadłości lub pod nadzorem sądowym. Z 8 poznańskich cegielń 5 znajduje się w stanie upadłościowym lub pod nadzorem. A ile ce-

gielń zabrał za długi B. G. Krajowego! Czy tak wygląda prosperujący i — jak to niektórzy panowie z czerwoniaków nazywają — „paskujący” przemysł? Tu nie ma żartów, natomiast stan ten śmiało można nazwać katastrofalnym.

W jaki sposób wybrnąć można z tego trzęsawiska? O odłożeniu lub o jakimś Banku Akceptacyjnym dla przemysłu nie ma mowy. Pozostają dwie drogi: albo likwidacja całego szeregu cegielń, albo stopniowe uzdrowienie się drogą umożliwienia pracy z pewnym zyskiem, bo tylko w ten sposób zadłużone cegielnie mogłyby dźwignąć się z impasu i dalej egzystować. Tertium non datur. To wszystko musi być jasnym i też jest dla wielu jasnym, jak to mieliśmy możliwość stwierdzić niejednokrotnie.

Egzystują jednak czynniki, które z uporem małego dziecka na całe gardło wrzeszczą „cegła musi być tania i coraz tańszą” i którzy na wszelkie dowody cyfrowe i logiczne zatykają sobie uszy. Wywody tych krzykaczy znajdują niestety posłuch tam, skąd mamy prawo domagać się i oczekiwać obrony logicznego traktowania tych spraw. To jest zaiste niezrozumiałe!

Inaczej te sprawy wyglądają u naszych zachodnich sąsiadów, gdzie przemysłowca sprzedającego swe wyroby poniżej kosztów własnych i nieplacącego przez to podatków, świadczeń i zarobków robotnikom, a tym bardziej upadłego karze się więzieniem i grzywną do nieograniczonej wysokości¹⁾. Jakież to sprzeczne z naszą absurdalną rzeczywistością.

Teraz druga strona medalu. Podczas tegorocznych zataregów w cegielniach o wysokość taryfy zarobkowej inspekcja pracy w niektórych rejonach (mamy tu na myśli spe-

¹⁾ Patrz Przegląd Ceramiczny Nr. 1/1935 r. str. 32.

cialnie 3 województwa Małopolski Wschodniej, a częściowo i woj. Krakowskie) otwarcie i energicznie popierała żądania pracobiorców o podwyższenie taryfy. W rezultacie cegielnie zmuszone były taryfy znacznie podwyższyć, a jednocześnie podwyższyć i cenę cegły, bo ktoś tę podwyżkę wszak zapłacić musi. Gdy lokalna władza we Lwowie przystąpiła do szczegółowej analizy kosztów własnych, jednogłośnie uznała tam cenę cegły za uzasadnioną. — Pomimo tego uznania raptem z Warszawy zażądano znacznej — bo około 20% — obniżki ceny cegły. Ma być, oświadczono, obniżka — i koniec!

A więc z jednej strony żąda się obniżenia ceny cegły, z drugiej forsuje się podwyżkę robocizny. Czy nie jest to jak w bajce Kryłowa? Byłoby to śmieszne, gdyby nie było tak smutne dla nas. W tej sprawie interweniowaliśmy w Min. P. i H., o czym piszemy na innym miejscu. Może odniesie to należyty skutek i nastąpi nareszcie koordynacja pomiędzy władzami centralnymi a prowincjonalnymi.

Z dziedziny taryf kolejowych też nie możemy nie pomyśleć dla nas zanotować. Nowa taryfa, obowiązująca od 15 marca r. b., poza zrównaniem dren i dachówek z cegłą — nie przyniosła żadnej nawet najdrobniejszej zniżki taryfy na cegłę. Natomiast w ostatnim kwartale wprowadzona została obniżona bojowa taryfa na cegłę i to tylko do Warszawy i okolic, by obniżyć cenę cegły w Warszawie. I to właśnie wtedy, kiedy podwarszawskie cegielnie już były kompletnie wysprzedane. Zupa po deserze! A pewien pan A, z I. K. C. — nie widząc rezultatów tej obniżki w Warszawie — obraził się, ale już teraz na cegielnie pomorskie i częstochowskie. O tym śmiesznym gentelmanie napisaliśmy już w poprzednim zeszycie.

Dotychczasowe zarządzenia — to nie zawsze szczęśliwe improwizacje gospodarcze z dziedziny cegielnictwa! Dziś nie czas na improwizowanie, bo taka improwizacja — to znów coś z bajki Kryłowa (Kotka i myszka): dla was to może zabawka, a dla nas śmierć! Problem cegły bezstronnie oświetlony został w pracach Komisji Ankiety pod przewodnictwem obecnego wiceprezesa Funduszu Pracy p.

A. D.

CZY I DLACZEGO MODERNIZACJA CEGIELNÍ JEST WSKAZANĄ?

(Sprawa robotnicza w cegielniach ręcznych i mechanicznych. Źródła nieporozumień. O stały sztab pracowników cegielnianych. Co przemawia za modernizacją).

Cegielnie w centralnych i wschodnich rejonach naszego kraju wykazują tylko znikomy odsetek zmechanizowanych zakładów. Większość cegielń pracuje ręcznie z konnymi sznajdami. Z sprawozdania Komisji Ankiety z 1928 roku dowiadujemy się, że tylko 30% wszystkich polskich cegielń posiada silniki zapędowe. *W całej Polsce — bez 3 województw zachodnich oraz województwa warszawskiego i krakowskiego — jest 338 cegielń ręcznych i tylko 119 cegielń o zapędzie mechanicznym, t. j. na 1 cegielnię mechaniczną przypadają 3 cegielnie ręczne.*

Szczególnie 7 województw wschodnich wykazuje zupełnie znikomy % cegielń mechanicznych. Przeważnie są tam cegielnie ręczne i masa cegielń polowych t. zw. kopcuchów nieobjętych nawet statystyką Komisji Ankiety. Województwa te zatem obsługiwane są cegielniami, pracującymi sposobami jak za czasów Kazimierza Wielkiego.

Są to cyfry świadczące o wysoce prymitywnym stanie technicznym cegielnictwa na tych ogromnych obszarach

inż. M. Ponikiewskiego²⁾. Ta kapitalna praca, o której obecnie widocznie już zapomniano, doskonale charakteryzuje cały problem cegielnictwa polskiego i wylicza te zarządzenia, które potrzebne są dla zdrowego rozwiązania problemu nasycenia pewnych rejonów kraju cegłą. Należy tylko uważnie przeczytać tę książeczkę, by przestać nareszcie improwizować i sięgać do środków drastycznych, które tylko na bardzo krótką metę dają efekty rakietowe. Do tej książeczki jeszcze powrócimy na łamach naszego miesięcznika.

Do pomyślniejszych rzeczy należą nasze sprawy organizacyjne. Zawsze podkreślaliśmy, że wśród dużej rzeszy naszych ceglarzy zrozumienie ważności sprawnych i silnych organizacji branżowych było i jest bardzo nikłe. Dopiero gdy w cegielnictwo nasze uderzył piorun z przejaśniającego się nieba, ceglarze nasi przypomnieli sobie o istnieniu związków ceramicznych i powracać zaczęli do związków z prośbą o obronę. Jest smutnym, że potrzebny był tak poważny wstrząs, by uświadomić co do tych spraw naszych panów ceglarzy. Spodziewajmy się, że zainteresowanie to nie osłabnie znów, gdy nastąpi spokój u nas.

Jak już zaznaczyliśmy kończymy rok ten z wysprzedanym towarem. Na wiosnę więc 1937 r. — aż do maja — zabraknie w Polsce cegły i to bardzo poważnie. Pewne zapasy cegły znajdujące się jeszcze niewątpliwie w rękę spekulantów, którzy wykorzystując koniunkturę i ciężki stan cegielnictwa — wykupili część produkcji tegorocznej, by rzucić ją na rynek na wiosnę roku przyszłego. Otóż chcielibyśmy podkreślić, że w tej ewentualnej akcji spekulacyjnej przemysł ceramiczny nie partycypuje i udziału nie bierze. Powiadamy o tem różnych panów A. już teraz, by swe oburzenia nie kierowali przeciwko nam i zechcieli te rzeczy gruntowniej zbadać zanim zaczną miotać gromy na ceglarzy polskich.

²⁾ Sprawozdanie Komisji Ankiety. Tom II. Cegła. Wyd. Komitetu Ekonomicznego Ministrów. 1928. Stron 53.

ojczyzny naszej. Jest jasnym, że stan taki nie może trwać wiecznie i modernizacja tych cegielń, jak zresztą całego cegielnictwa w Polsce środkowej i wschodniej, musi i będzie stopniowo postępować. Sprawa ta zaprzęta umysły naszych ceglarzy, czego dowodem są liczne zapytania, kierowane do nas z prośbą o poradę.

W chwilach lepszej koniunktury kwestia modernizacji cegielń zawsze automatycznie wypływa. W latach 1928—30, wierząc w długotrwałość dobrej koniunktury, masowo i bezplanowo rzucono się na modernizację zakładów za poradą różnych „specjalistów” od dostaw maszyn i budowy suszarń. Nie doceniano przeważnie swych możliwości finansowych, co pociągnęło potem za sobą upadek szeregu poważnych firm ceglarzskich.

Obecna chwilowa lepsza koniunktura na rynku ceglarzskim ponownie wznosiła prąd modernizacyjny. Jednak doświadczenia lat ubiegłych były nauczką kosztowną i bolesną i nasi ceglarze, mamy nadzieję, nie padną ponownie ofiarą różnych sprytnych speców i niesumiennych naga-

niaczy. Kwestia celowości modernizacji i sprawa zainstalowania tych czy innych maszyn zależy zupełnie od miejscowych warunków i z tym trzeba być bardzo ostrożnym. Całokształtowi tej sprawy chcemy poświęcić nasze dalsze wywody, bezstronnie i z punktu praktycznych doświadczeń oświetlających to zagadnienie. A ponieważ modernizacja — to nie tylko sprawa maszyn, lecz również kwestia robotnicza w cegielnictwie, przeto naprzód postaramy się oświetlić tą ostatnią sprawę.

Żaden przemysł nie jest tak uzależniony od różnych nastrojów i wstrząsów gospodarczo-politycznych wśród swych pracowników, jak cegielnictwo ręczne. Sprawy tej ceglaryze nasi przeważnie nie doceniają i nie otaczają jej należytą opieką. A zasługuje ona na specjalną uwagę, *modernizacja* bowiem to przede wszystkim *coraz większe uniezależnienie się od niestalego elementu pracowniczego* jak ilościowo, tak i gatunkowo, i przejście do pracy z pracownikami stałymi — z prawdziwymi ceglarzami, jakich spotykamy w większych zakładach ceramicznych na zachodzie Polski.

Choć w obecnych czasach znacznego nasilenia bezrobocia zmniejszenie ilości zatrudnionych pracowników uważać należy za niepożądane, to jednak im mniej zatrudnia zakład doraźnie pracujących robotników, a im więcej wysokowartościowych i przywiązanych do swego fachu, tem normalniejszy i bardziej uregulowany jest tok pracy w zakładzie. Statystyka wykazuje, że strejki dłuższe i częstsze wybuchają na terenach, posiadających przewagę cegielń ręcznych: im mniej w jakimś rejonie jest cegielń ręcznych, tym mniej notujemy tam strajków, a tereny o znacznej przewadze cegielń mechanicznych tylko bardzo rzadko nawiedzane są przez wstrząsy natury strajkowej.

Dlaczego to? Trzy przyczyny tu decydują. Pierwsza — że element pracownicy w cegielniach ręcznych jest prawie stale w stanie płynnym, t. zn. że pracownicy ci przeważnie są zawodowymi ceglarzami, lecz składają się z różnych ludzi, szukających zajęcia to tu to tam. Nie są oni przywiązani do danego zakładu, ani do danej branży przemysłowej. Dziś pracują w cegielni, jutro na robotach doraźnych, pojutrze przy budowie dróg i t. d. U takiego robotnika nigdy nie wyrobi się przywiązanie ani do danego zakładu, ani do fachu i takiego pracownika nic nie obchodzi los danej cegielni lub samego cegielnictwa, z którym go nie łączy.

Poza tym element ten składa się z ludzi najmniej z pośród całego proletariatu robotniczego wyrobionego i inteligentnego, a nieraz znaczny odsetek składa się z osób, stojących w poważnej kolizji z kodeksem karnym. Opowiadał nam jeden z ceglarzy podwarszawskich, że w r. b. z chwilą zaprzestania robót w jego cegielni — już nazajutrz 7 ludzi z pośród jego personelu zaaresztowanych zostało za różne przekroczenia karne. Praca z takim elementem jest nie tylko wysoce uciążliwa i niepewna, lecz — co główne — element ten niesłychanie podatny jest na wszelką agitację strajkową. To też co chwila z byle jakiego, a często bez wszelkiego powodu wybuchają strajki i to przeważnie długotrwałe podczas pełnego sezonu ceglarskiego. Bez względu na wysokość zarobków robotniczych, rokrocznie żądania idą wciąż w górę i wywołują strajki, bo promodyrom nie chodzi o te zarobki, lecz o zawodowy ferment, podsycany przez elementy wywrotowe. Robotnicy cegielniarni nieświadomi i o prymitywnym sposobie myślenia są tu dla związków skrajnie lewicowych tymi drożdżami, na których świetnie kiełkują rzucane przez nich ziarna.

Drugą przyczyną jest niewątpliwie ta okoliczność, że za-

robki w cegielniach ręcznych i do tego gnębionych co rok długotrwałymi strajkami, nie mogą być w ostatecznym rezultacie tak wysokimi, jak w cegielniach zmechanizowanych. W ostatnich zazwyczaj 90% wszystkich pracowników znajduje się na akordach, zależnych od wydajności pracy przede wszystkim maszyn, a potem dopiero ludzi. To też jeżeli porównamy wysokość wypłaconych na jednostkę robotniczą zarobków w cegielniach mechanicznych z zarobkami w cegielniach ręcznych, to zauważymy, że choć taryfa godzinowa jest i tu i tam równą, a czasami i wyższą w cegielniach ręcznych, wypłaty w cegielniach zmechanizowanych są zawsze wyższe niż w ręcznych, a akord nieraz przekracza od 50 do 60% taryfę godz. Przy tym zauważyć należy, że pracownik w cegielni mechanicznej mniej się męczy, niż w ręcznej i że wobec tego wydajność jego i dobry humor — co jest b. ważne — są znacznie lepszymi, niż u jego kolegi w cegielni ręcznej. Dlatego też pracownik w cegielni mechanicznej tylko rzadko narzeka i uważa swój los naogół za znośny.

A teraz przechodzimy do *trzeciej przyczyny*, wynikającej z przyczyny drugiej. Praca przy maszynach potrzebuje pewnego nawyku i rutyny i maszyna — jak to stwierdza Taylor — przyzwyczajają człowieka do niej i zmusza go ją cenić, a nawet i lubić. Obserwowaliśmy nieraz, że pracownik przyzwyczajony do pracy przy określonej maszynie czy też określonym miejscu pośród maszyn, bardzo niechętnie przechodzi do innej maszyny i uważa takie przesunięcie poniekąd za degradację i poniżenie, chyba że nowa praca daje mu lepszy zarobek. Wyrabiają się więc z czasem określeni specjaliści, np. przy kołotoku, przy lokomobili, palacze w piecach i t. d., którzy cenią swoją pracę i o ucieczce do innego zawodu nie myślą.

Z drugiej znów strony i kierownictwo cegielni zupełnie inaczej odnosi się do takich wyspecjalizowanych pracowników i ich coraz bardziej ceni. Nawiązują się w ten sposób pewne nici osobistego stosunku i zrozumienia, okoliczność niemało ważna w całokształcie pracy każdego zakładu. Robotnik inteligentny ceni zawsze taki osobisty stosunek i coraz bardziej zaczyna przywiązywać się do swego zakładu, o którym już mówi, że „u nas w cegielni” itd.

Takie przywiązane do swego warsztatu pracy osoby często spotykamy w większych fabrykach. Jest to najbardziej cenny element w każdym zakładzie, którego prawie nie spotykamy w cegielniach ręcznych, natomiast często w większych cegielniach na zachodzie Polski, gdzie całe pokolenia i rodziny pracują od długich lat w tej samej cegielni. Są oni rdzeniem każdego zakładu i dokładnie orientują się jak w chwilowej koniunkturze, tak i w sprawach kształtowania się cen i możliwości finansowych swej cegielni. Ja sam mam u siebie robotników i robotnice, które w mej cegielni pracują 10 — 12 — 15 i 24 lata i którzy tworzą jakby jedną rodzinę, złączoną dołą i niedołą swej cegielni. Mam wrażenie, że przeżywają oni do pewnego stopnia razem ze mną i radości i smutki złączone z pracą cegielni.

Ale też taki stosunek i przywiązanie do zakładu mogą się wytworzyć tylko wtedy, jeżeli kierownictwo cegielni jest zawsze z jednej strony szczerze i przyzwoite do podległego sobie personelu, z drugiej — jeżeli wszelkie uzgodnione zobowiązania honorowane są w 100% i ściśle terminowo. A poza tym jeszcze — jeżeli kierownictwo dba o dobry stan maszyn i urządzeń, co jedynie gwarantować może ciągłość i wydajność pracy zakładu, a co z tym idzie w parze — należytą wysokość zarobków. Bo nie wysokość akordu jest kwestią decydującą, lecz wydajność maszyn i pieca.

Jeżeli akord jest nawet wysoki, a praca — zamiast w 8 godzin dawać 24.000 szt. surówki, daje stale tylko 16 lub 18.000, jak to się obserwuje w wielu zakładach, wtedy i zarobki są odpowiednio zmniejszone i to tylko z winy kierownictwa zakładu, które nie dba o należyte utrzymanie i remont maszyn.

Niektórzy myślą, że pracownicy nie orientują się w tych sprawach. Nic mylniejszego! Oni dokładnie wiedzą dlaczego dana maszyna ma tak małą wydajność, choć może i nie mają śmiałości na to zwrócić uwagę. Dlatego też wszelkie remonty i naprawy zawsze wykonywane są tak chętnie i pośpiesznie bez oglądania się na przepracowane godziny, a nawet na posiłek, gdyż zdają oni sobie dokładnie sprawę z tego, że tylko zdrowe i sprawne maszyny zapewnić im mogą należyty zarobek.

Jeżeli podczas pracy gdzieś coś pęknie lub się zepsuje i maszyny staną, trzeba obserwować pracowników z jakim poświęceniem się i gorliwością pracują przy naprawie — jak podczas pożaru, — czasami 24 i więcej godzin bez przerwy i bez najmniejszego narzekania. Polega to właśnie na uświadomieniu i przywiązaniu do swego warsztatu

pracy. Czy taki stosunek da się zaobserwować w cegielniach ręcznych?

Tego ustabilizowanego elementu robotniczego, który tu scharakteryzowaliśmy, nie zbalamuca tak łatwo różni agitatorzy chociażby i najbardziej kuszącymi obietnicami, orientacja ich bowiem jest zanadto dobrą, by móc rozróżnić możliwe od niemożliwego. Agitator wśród takich pracowników natrafia przeważnie na uśmiech politowania lub też zgola na zaproszenie, by się wynosił póki cały.

Z takich stałych i przywiązanych do zakładu swego robotników cegielnianych, awansujących stopniowo w hierarchii cegielnianej, wyrabiają się nieraz doskonali majstrowie na tejsze cegielni. I ta okoliczność bardzo ważną dla każdego zakładu, jest też często niedocenianą.

Reasumując wypowiedziane stwierdzić należy, że modernizacja cegielni, t. j. jej zmechanizowanie znakomicie uzdrowia i normuje stosunki robotnicze w zakładzie. Okoliczność ta przemawia wybitnie za mechanizacją cegielni.

O samej kwestii mechanizacji — w następnym zeszytcie.

WADLIWE UKŁADANIE NAWIERZCHNI KLINKIEROWEJ

W związku z notatką zamieszczoną pod powyższym tytułem w zeszycie poprzednim otrzymaliśmy następujące wyjaśnienie od p. Zygmunta Woźnickiego z Poznania. Zamieszczamy je lojalnie i wyrażamy przy tej okazji nasze zadowolenie, iż podniesione przez autora notatki zarzuty co do prawidłowości układania klinkieru nie dotyczą danej roboty i należy je traktować raczej jako wskazówki, czego przy takiej robocie należy unikać. (Redakcja).

Do

Redakcji

„Przeglądu Budowlanego”

w Warszawie, ul. Widok 22.

W numerze 11. Przeglądu Budowlanego z dnia 25. listopada 36 r. opisuje bezimienny autor budowę nawierzchni klinkierowej w Poznaniu na ulicy Bukowskiej nazywając sposób układania klinkieru wadliwym i niewłaściwym.

Ponieważ bezimiennemu autorowi w końcowym jego ustępie tak bardzo zależy, aby przez niewłaściwą robotę nie zdyskredytować w zarodku klinkieru drogowego, proszę o łaskawe umieszczenie w następnym numerze Przeglądu Budowlanego następującego wyjaśnienia:

Układanie klinkieru na dolnej zaprawie cementowej nie jest nowością i jest to taka sama metoda, jak identyczne układanie nawierzchni kostkowej, z tą tylko różnicą, że kostkę kładzie się z reguły sposobem brukarskim, na zaprawie zwilżonej, a klinkier układa się na zaprawie niezwilżonej, a to w tym celu, aby móc zdążyć uwalować klinkier zanim zaprawa zacznie wiązać. Wałowanie odbywa się więc natychmiast po ułożeniu klinkieru to znaczy, z takim koniecznym odchyleniem czasu, jaki jest technicznie osiągalny do bezpośredniego wykonywania jednej czynności po drugiej.

Maksymalne odchylenie wynosi w praktyce do 1 i pół godziny, co wobec tego, że zaprawa nie jest zwilżoną, nie może pociągnąć za sobą skutków tak dalece ujemnych, by mogły one zaważyć na jakości nawierzchni, tem więcej, że zaprawa jest stosunkowo mocną.

Względy natury technicznej uniemożliwiają dowalowanie ułożonej nawierzchni do samego końca i dlatego z dnia na dzień (nietylko w soboty) pozostaje około ½ mtr. bieżącego nawierzchni ułożonej, a nie uwalowanej.

Rzecz oczywista, że wałowanie dnia następnego byłoby w takim miejscu bezcelowe zdając więc z tego sobie sprawę, codziennie przed rozpoczęciem robót, zdejmuje się ułożonej dnia poprzedniego, a nie uwalowanej kawałek nawierzchni — znajdującą się pod nią zaprawę wyrzuca się jako nieużytek, i dopiero potem daje się nową, świeżą zaprawę i prowadzi się roboty dalej.

Co się tyczy uszkodzeń klinkieru przez wał, o wadze 6½ tonny (dla ścisłości wałowano wałem o wadze 5 tonny) trzeba zauważyć, że autor artykułu w złośliwy sposób wybrał do sfotografowania akurat odcinek nawierzchni obejmujący aż 4 uszkodzone sztuki klinkieru na 35 sztuk ułożonych, sugerując, że i na całym budowanym odcinku ilość sztuk uszkodzonych stanowi ilość proporcjonalną do ilości sztuk uszkodzonych widocznych na fotografii.

Autora artykułu możemy zapewnić, że wał o wadze nawet większej w warunkach identycznych, nie będzie sam przez się powodował uszkodzeń klinkieru, jeśli tylko klinkier będzie dostatecznie wytrzymały.

Klinkier pod wałem uszkodzony jest wymieniany i zastępowany innym, a ilość klinkieru z tego powodu odrzucona nie przekracza 2% ilości dostarczonej, co ani nie jest cyfrą dużą, ani nie przyczynia strat Zarządowi Miejskiemu. Wałowanie wałem ręcznym w takim warunkach nawet na elastycznym podłożu piaskowym, — żadnego efektu nie da.

Zygmunt Woźnicki.

SPRAWA USTALENIA CEN CEGŁY

(Interwencja w Min. P. i H.).

Łącznie z akcją Rządową w kierunku normowania cen cegły prezydium Stałej Delegacji interweniowało w Min. P. i H. i było przyjęte dnia 13.XI. przez dyrektora Departamentu Przemysłowego p. Kandla, któremu przedłożyło następujące postulaty polskiego przemysłu ceramicznego:

1) *Cenę cegły w okręgu warszawskim należy zbadać i ustalić w jak najkrótszym czasie.* Obecny stan niepewności i represje, z którymi spotkał się przemysł ceramiczny z jednej strony, z drugiej — zafiksowanie przymusowe max. ceny cegły na zł. 40, nie odpowiadającej kosztom własnym całego szeregu cegielń podwarszawskich, stworzyły wysoce niekorzystne warunki pracy dla cegielń okręgu warszawskiego.

2) *Jeżeli przewiduje się ustalenie maksymalnych cen cegły i w innych rejonach R. P., należy to dokonać najpóźniej do 1 lutego 1937 r.* Jest pożądanym i koniecznym, by przyszłoroczny sezon ceramiczno - budowlany rozpoczął się w warunkach stabilizowanych, wykluczających wszelkie nieoczekiwane wstrząsy jak w roku bieżącym.

3) *Sprawa rewizji taryf kolejowych na cegłę winna być przeprowadzona w czasie najkrótszym dla powodów wyliczonych w p. 2.* Delegacja wypowiada się przytem przeciwno jednostronnym obniżkom taryf, noszącym charakter represyjny. Obniżki winny być generalne i jednakowe i nie stwarzać preferencji dla jednych ośrodków ceramicznych na niekorzyść drugich.

4) *Nastawienie Inspekcji Pracy do zatargów o taryfy zarobkowe w cegielniach winno być poddane rewizji.* Stwierdzono, że w niektórych rejonach Inspekcja pracy w r. b. interweniowała podczas zatargów o wysokość taryf robotniczych wybitnie stronniczo na niekorzyść pracodawców, co w rezultacie pociągnęło za sobą niewspółmierny

tam wzrost kosztów robocizny w porównaniu z innymi rejonami w Polsce. Sprzeciwia się to ogólnej polityce Rządu w kierunku stabilizacji i obniżenia ceny cegły w Polsce i przyczynia się do koniecznego, wzrostu cen cegły. Delegacja wobec tego prosi o odnośną interwencję u Pana Ministra O. S.

Na to delegacja otrzymała następujące oświadczenia Pana Dyrektora Kandla.

1) Ceny cegły w rejonie warszawskim zostaną stabilizowane możliwie jeszcze do 1 grudnia r. b.

2) O ileby cena cegły miała być stabilizowana i w innych rejonach — zostanie to uskutecznione do 1 lutego 1937 r.

3) W sprawie taryf kolejowych na cegłę obecnie przeprowadzane są międzyministerialne studia nad zagadnieniem ułatwienia dalszych przewozów cegły celem równomiernego nasycenia rynków zbytu. Do współpracy nad tym zagadnieniem zostaną przyciągnięci przedstawiciele przemysłowców ceramicznych.

4) Sprawa skargi na Inspekcję Pracy zostanie przez Min. P. i H. przedstawiona Min. O. S.

Na końcu posłuchania prezydium Stałej Delegacji oświadczyło, że stoi w każdej chwili do dyspozycji Ministerstwa.

Poza tym dnia 12.XI. prezydium St. Delegacji przyjęte było w Min. P. i H. przez p. naczelnika Sągajłło w sprawie zatwierdzenia nowego statutu Stałej Delegacji. Po dłuższej wymianie zdań prezydium wypowiedziało się za zachowaniem dotychczasowych form organizacyjnych polskiego przemysłu ceramicznego. Opinia ta jednogłośnie potwierdzona została przez Zjazd Stałej Delegacji, obradujący w tymże dniu.—

KRONIKA

ZJAZD STAŁEJ DELEGACJI Z. P. C. W POLSCE.

12-go listopada obradował w Warszawie Zjazd Stałej Delegacji, na który przybyli delegaci wszystkich Związków R. P. Głównym tematem obrad była sytuacja, która wytworzyła się wobec tendencji ustalenia najwyższych dopuszczalnych cen cegły nie tylko w okręgu warszawskim. Uchwały w tej sprawie prezydium Delegacji przedłożyło Ministerstwu P. i H. dnia 13.XI.

Poza tym Delegacja zajęła stanowisko do propozycji Min. P. i H. o zmianę form organizacyjnych przemysłu ceramicznego w Polsce i postanowiła zwrócić się do M. P. i H. z prośbą o zatwierdzenie dotychczasowych organizacji rejonowych i Stałej Delegacji.

W sprawie rewizji taryf kolejowych na cegłę wyłoniono osobną komisję, której poruczono opracować uzgodnione postulaty cegielnictwa polskiego w tej sprawie.

Omówiono sprawę postępowania przy zawieraniu umów taryfowo - zarobkowych na 1937 r. Zjazd wypowiedział się za koniecznością zawarcia taryf we wszystkich cegielniach i to najpóźniej do 1 marca 1937 r., by rozpocząć przyszły

sezon w unormowanych warunkach pracy. Akcję tę należy prowadzić w sposób uzgodniony z prezydium Stałej Delegacji.

Zjazd wypowiedział się za zwołaniem II Kongresu Ceramicznego latem 1937 r. w Warszawie.

Na koniec przyjęto do wiadomości deklarację Związku Lwowskiego o dalszej ścisłej współpracy tego związku ze Stałą Delegacją.

LICZNIKI DLA PRAS CEGLARSKICH.

Na liczne zapytania ze strony ceglarczy o podanie firmy, wyrabiającej liczniki dla odcinaczy pras ceglarskich, podajemy takową:

Irion & Vosseler, Schwennigen a/Neckar Württemberg, Niemcy.

Według n/doświadczeń najprostszym i zawsze skutecznym licznikiem dla ręcznych odcinaczy jest fig. 13 A i B wg katalogu tej firmy.

Firmy, która w Polsce wyrabiałaby liczniki, niestety wskazać nie możemy.

OKAZJA! AURZYNA CZ UATOMATYCZNY oraz **patentowane mundsztuki do wyrobu pustych ze wszechstron zamkniętych bloków i cegieł (Isoterity)** tanio sprzedaje firma „ISOTERITPOL“, Warszawa, Nowy Świat 37, tel. 248-51.

WALCOWNIE MIEDZI i MOSIĄDZU, RAFINERJA MIEDZI

w Warszawie i Głównie

SPÓŁKA AKCYJNA FABRYK METALOWYCH POD FIRMA

NORBLIN, B-cia BUCH i T. WERNER

Zarząd w Warszawie, ul. Żelazna Nr. 51

Telefony: 660-80, 594-20, 618-80.

Wykonywa na zamówienie:

BLACHĘ handlową miedzianą i mosiężną, jak również blachę paleniskową do kotłów parowych.

DRUTY miedziane i mosiężne — i krzemobronzowe do telefonów, telegrafów i tramwajowe „Trolley”.

RURY miedziane i mosiężne ciągnięte, bez szwu, systemu Manesmannu

PRĘTY i SZYNY miedziane i mosiężne.

KABLE-LINKI miedziane gołe.

Poleca gotowe na składzie:

PLATERY: Sztuciec z białego metalu grubo srebrzony gładki i stylowy.

GALANTERJĘ: kosze, etażery, cukiernice, lichtarze i t. p.

PRZEDMIOTY KOŚCIELNE — URZĄDZENIA DLA RESTAURACJI i HOTELI.

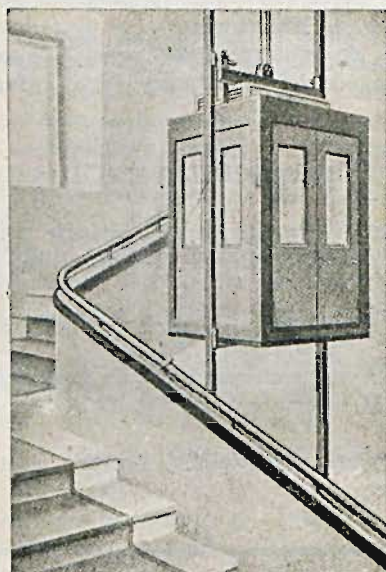
BRACIA JENIKE FABRYKA DŹWIGÓW

SPÓŁKA AKCYJNA

WARSZAWA

ZARZĄD: AL. JEROZOLIMSKA 20.

Tel. 2-20-00 i 629-64. Adr. telegr. „Brajenike Warszawa”.

**DŹWIGI
OSOBOWE
i TOWAROWE.
WCIĄGI
ELEKTRYCZNE.
DŹWIGNIKI
wszelkich typów,
ręczne, elektryczne,
transmisyjne i hydrauliczne.
ŁANCUCHY.**

**NAROŻNIKI
do muru
LISTWY
dostępne
DO STAWA
ZE SKŁADU
Firma odznaczona
wieloma medalami
złotymi.**

Poważne biuro handlowe, rozporządzające dostatecznym kapitałem obrotowym, doskonałą organizacją sprzedaży, poszukuje dodatkowych przedstawicielstw.

Łaskawe oferty:

WARSZAWA

„KERAMOSUR”

TWARDA 27

JEST DO ODSZKODZENIA PATENT, względnie licencja z patentu polskiego p. Leo Patric Curtin
Nr. 10225 na: „Sposób zabezpieczenia drzewa i innych ciał roślinnych od uszkodzenia przez owady”.
Oferty: „Warszawska Agencja Reklamy”,
Warszawa, ul. Sienkiewicza 3, dla „Patent”.

MASZYNY CEGIELNIANE

(prasy poziome, walce gładkie i pazurowe, wózki uniwersalne, windy linowe, transmisje i t.d.)
wysokosprawne, doskonalej konstrukcji,
dostarcza wprost ze składu
na bardzo dogodnych warunkach:

**ZIELENIEWSKI I FITZNER - GAMPER, S.A.,
KRAKÓW**

Biurowe warszawskie: Al. Ujazdowska 36.
Tel. 9.45.74 i 9.73-83.

RYSZARD RAUPACH

MASZYNY CEGLARSKIE
MODERNIZACJA
CERAMICZNYCH ZAKŁADÓW

WARSZAWA
Aleja Jerozolimska 39 m. 11
Telefon 8-70-77

CHODNIKI
DODŁOGI

RUBOLEUM

ESTETYCZNE
TWAŁE
HIGIENICZNE

ZAKŁADY KAUCZUKOWE

• **PIASTÓW** S.A.

WARSZAWA ZŁOTA 35

RYS. 1.

**STROP
„POMORZE”**
zastrzeżony pa-
tentami w Polsce
i zagranicą.

Łatwy w wyko-
naniu, mało aku-
styczny, najtań-
szy z istnieją-
cych.

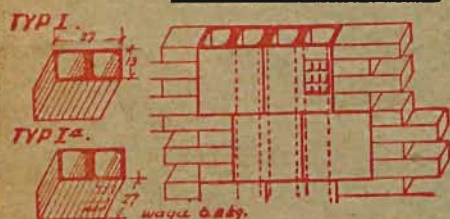
POMORSKIE ZAKŁADY

CERAMICZNE

Sp. Akc.

W GRUDZIĄDZU

Kosztorysy i oferty wysyła fabryka w Grudziądzu
i Biuro Sprzedaży w Warszawie, Al. Ujazdow-
skie 30 m. 16, tel. 9-58-07.

**PUSTAKI
WENTYLACYJ-
NE I KOMINO-
WE** dla wmurowania w ścianki działowe i mury.

Przewody tylko ceramiczne okrągłe izolowane
dają gwarancje dobrego wyciągu.

Zakłady Przemysłowe „WUKO”

Zarząd: ul. Szkolna 2, tel. 647-87 i 685-59

„**ALUMIT**” papa bitumiczna z powłoką alu-
minową. Pokrycie dachowe trwa-
łe, efektowne, tanie.

„**COMPACT**” amerykańska masa azbestowo-bi-
tumiczna. Najskuteczniejsza izola-
cja. Wodoszczelny, trwały, łatwy
w użyciu, chroni beton, żelazo,
drzewo przed wilgocią, pozostaje
zawsze elastyczny.

„**JUTEX**” juta bitumowana z elastyczną po-
włoką bitumiczną. Jedyna izolacja
do mostów, tuneli, schronów, zbio-
rników betonowych, tarasów
i wszelkich konstrukcyj żel-beto-
nowych.

Biuro Techniczno - Budowlane

Inż. J. Szmigielski i S_{ka}

Warszawa, Świętokrzyska 16, telefon 657-92.

Bezpłatna poradnia w sprawach odwilgocenia, osuszania i odwodniania budynków i mieszkań.

Wykonywanie wszelkich robót hydroizolacyjnych.

Sprzedaż produktów uszczelniających i izolacyjnych światowych firm (Tricosal, Tricosal S III, Fluat, Acosal i t. p.)

Syst.

**MENCK
NOWE KOPACZKI**

**MENCK & HAMBROCK
ALTONA-HAMBURG**

WYŁĄCZNI PRZEDSTAWICIELE

Bracia JENIKE, Fabryka Dźwigów, Spółka Akcyjna w Warszawie.
Zarząd: Al. Jerozolimskie 20. Nr. telefonów 2-20-00 i 6-29-64.